

Lærebog den bibelske Historie

til Brug for Mellemklasserne og de høiere Klasser
i de lærde Skoler og Realskolerne.

Udgivet

af

D. S. Asjenss,
Afdjunkt ved Aalborg Kathedralskole.

Kjøbenhavn.

C. A. Reihels Forlag.

Thiele's Bogtrykkeri.

1863.

F o r o r d.

Et Forsøg paa Udgivelsen af en ny større bibelhistorisk Lærebog turde formentlig ikke ansees for ubetideligt; thi de Hjælpemidler, som haves til Undervisningen i Bibelhistorie, efterat Disciplen er kommen ud over det rent elementære Stadium, paa hvilket i Almindelighed Balslevs eller Daugaards og Stockholms Lærebøger benyttes, kunne neppe betragtes som fuldkommen hensigtsvarende. L. C. Müllers „bibelske Historie“ er altfor udførlig til Skolebrug, S. C. Müllers „den hellige Skrift i Udtog“ er, som Forfatteren selv figer i sin Fortale, en Lærebog og ikke en Lærebog, og Herslebs Bibelhistorie, som vel endnu er den mest benyttede, frembyder ved den reflekterende Tone, som gaaer igjennem den, saavelsom ved de ikke faa Fejl, der findes i den, saa mange Vanfæligheder baade for Discipel og Lærer, at idet mindste Udgiveren af nærværende Bog — og vi stnok flere Lærere med ham — har følt sig trykket ved Brugen af den. Dette har omsider bestemt mig til selv at vove Forsøget med Udgivelsen af en Bibelhistorie, bestemt til at læses i de Klasser af de lærde Skoler og Realskolerne, hvor ellers Herslebs Bog pleier at benyttes.

Selvfølgelig maatte det ved en saadan Bog tilstræbes, at Sproget blev saa jævnt og letforstaaeligt som muligt, og dette, har jeg troet, lod sig lettest opnæae ved at holde sig saa nær som muligt til Bibelens egne Ord, noget, der ifølge Sagens Natur dog mindre lod sig gjennemføre i det gamle Testamente, efter større Maalestof derimod i det nye Testamente. Ved Udarbejdelsen af det gamle Testamentes Historie har jeg mest, dog langtfra udelukkende, fulgt Lindbergs Bibeloversættelse; for det nye Testamentes Vedkommende har jeg kun paa enkelte Steder afveget fra den autoriserede Bibeloversættelse, enten hvor denne forekom mig aldeles uriktig, eller hvor et andet Udtryk syntes mig at gjøre Tanken lettere forståelig for Disciplen. Ved den evangeliske Historie har jeg anset det for rigtigt at holde mig

til den Tidsfølge af Begivenhederne, som er fremsat i Professor Dr. Clausens Evangeliesfortolkning, efter som den maa antages at være de fleste Religionslærere bekjendt, og den i sine Hovedtræk idetmindste har megen Sandhulighed for sig, ialtfald ligesaa megen som enhver anden.

Hvormeget eller hvorlidet Stof der i en saadan Bog bør medtages, er et Spørgsmaal, som vel af de forskellige vil blive besvaret paa meget forskjellig Maade; dog troer jeg ikke, at noget Væsenligt er blevet forbigaat; snarere kunde man maaßee mene, at der var medtaget Et eller Andet, som burde udelades; dog vil dette neppe være ret meget. At jeg har op>taget hele Jesu Bjergprædiken efter Matthæus, paa et Par Vers nær, vil man forhaabentlig finde i sin Orden, efter som det her ikke let var muligt at medtage Noget og forbigaae Andet, og denne Tale, ligesom de andre Taler hos Synoptikerne, i Allmindelighed falder Disciplene let at lære. Underledes forholder det sig derimod med de johanneiske Taler, der, saavidt jeg har kunnen skjonne, volde de fleste Disciple temmelig megen Banskelighed, og hvoraf derfor, naar undtages Samtalen med Nikodemus, kun Uddrag ere meddelte.

Uagtet jeg har bestrebt mig for at gjøre Fremstillingen saa nøagliig som muligt, selv i Smaating, kan det dog neppe være andet, end at der hist og her kan være indløben en Feil eller Unøagliethed, dog, haaber jeg, ikke nogen af Betydning. En Feil er jeg blevet opmærksom paa, efterat vedkommende Ark var trykket, og jeg gribet her Leiligheden til at rette den. Side 27, Linie 2 og 3 f. n. bør nemlig læses Teglberedningen eller Teglstrygningen, ikke Teglbrændingen, hvilken urigtige Oversættelse findes baade hos Luther, Lindberg og i den autoriserede danske Bibel; de egyptiske Teglsten bleve nemlig ikke brændte, men tørrede i Solen.

Udgiveren.

Det gamle Testamente.

Forste Afsnit.

Verdens Skabelse og Menneskeslægtens ældste Historie.

1. Skabelsen.

I Begyndelsen skabte Gud Himlen og Jorden. Og Jorden var øde og tom, og der var Mørke over Afgrunden; da svævede Guds Land over Vandene; og Gud sagde: „der blive lys!“ og der blev Lys; og Gud saae, at Lyset var godt, og han skilte mellem Lyset og Mørket; og Lyset kaldte Gud Dag, men Mørket kaldte han Nat; og der blev Aften og Morgen, den første Dag. Den anden Dag skabte Gud Himlens Hvælvning, og han skilte mellem Vandene oven til og Vandene nedentil. Den tredie Dag bød Gud, at alt Vandet under Himlen skulle samle sig i Have, saa at det torre Land kom tilsyne, og han lod Jorden fremskyde Urter og Treer. Den fjerde Dag satte Gud de lysende Legemer paa Himlen, Solen, Maanen og Stjernerne, til at lyse for Menneskene om Dagen og om Natten og til at inddele Tiden efter. Den femte Dag skabte Gud alle Havets Dyr og Fuglene; og han velsignede dem og sagde: „borde frugtbare og mangfoldige og opfylder Haret og Jorden!“ Den sjette Dag dannede Gud alle tamme Dyr og Krybter og de vilde Dyr. Da sagde Gud: „Lader os gjøre et Menneske i vort Billede, efter vor Egnelse, og de skal have herske over Havets Fiske og over Himlens Fugle og over Kæoget, ja over den hele Jord og alle Dyr, som krybe paa den.“ Og Gud skabte Mennesket i sit Billede, i Guds Billede skabte han det; Mand

og Kvinde skabte han dem. Og Gud velsignede dem og sagde til dem: „vorder frugtbare og mangfoldige, opfylder Jorden og gjører Eder den underbanig, og hersker over Havets Fisle og Himmelens fugle og over hvert Dyr, som kryber paa Jorden!“ Og til Spise for Menneskene bestemte Gud alle Planter, som være Sæd, og Træernes Frugter, men Dhrene gav han de grønne Urter til Fyde. — Og Gud saae Alt, hvad han havde gjort, og see, det var saare godt, og der blev Aften og Morgen, den sjette Dag. Men paa den syvende Dag hvilede Gud fra al sin Gjerning, og han velsignede og helligede den syvende Dag.

Dette er Bibelens Beretning om Skabelsen af Verden og alt det, som er i den; men om de første Menneskers Skabelse fortelles dernæst udførligere saaledes:

Gud Herren (Jehova) dannede det første Menneske, Adam, af Jordens Stov og indblaeste Livsaande i hans Næse, saa at Mennesket blev til en levende Sjæl. Og Gud Herren plantede en Have, Parabis, i Eden (Yndighedens Land), og i den lod han opvæxe alle slags Træer, som vare sjønne at see til og gode at spise af, og midt i Haven Livets Træ og Kundskabens Træ paa Godt og Ondt. Og Gud satte Mennesket i Edens Have til at dyrke og bevogte den, og han gav ham den Befaling: „Du maa frit æde af alle Havens Træer, men af Kundskabens Træ paa Godt og Ondt maa Du ikke æde, thi paa den Dag, Du æder af det, skal Du visselig dø.“ Derpaa sagde Herren: „Det er ikke godt, at Mennesket er alene, jeg vil gjøre ham en Medhjælp til at være hos ham.“ Og han førte alle Markens Dyr og Himmelens fugle, som han havde dannet, til Adam, og Adam gav dem Navne, men for sig fandt han ingen Medhjælp. Da lod Gud Herren en dyb Søvn falde over Adam, og han tog et af hans Ribben og dannede deraf en Kvinde og førte hende til Adam. Da sagde Adam: „Denne Gang er det Ven af mine Ven, og Kjæd af mit Kjæd; derfor skal en Mand forlade sin Fader og Moder og holde sig til sin Hustru, og de skal blive til eet Kjæd.“

2. Syndefaldet.

Men Slangen var trædfædre end alle Markens Dyr, og den sagde til Kvinden: „Hør Gud virkelig sagt, at I ikke maa æde af alle Havens Træer?“ Kvinden svarede: „Vi maa æde af Havens Træers Frugt, men om det Trees Frugt, som staaer midt i Haven, har Gud sagt: I maa ikke æde deraf og ikke røre deraf, for at I ikke skulle dø.“ Da sagde Slangen: „I skulle ikke dø; men Gud veed, at paa den Dag, I æde deraf, da skulle Eders Øine oplades, og I skulle blive ligesom Gud til at hjælde Godt og Ondt.“ Da Kvinden nu saae, at Træet var godt til at æde af og deligt at see til og et herligt Træ til at faae Forstand af, saa tog hun af dets Frugt og aab, og hun gav ogsaa sin Mand med sig, og han aab. Da aabnedes deres Øine, og de skammede sig, fordi de saae, at de vare nøgne. Men ved Aftentid hørte de Gud Herrens Røst, da han vandrede i Haven, og de skjulte sig for ham mellem Træerne. Da kaldte Gud paa Adam og sagde til ham: „Adam, hvor er Du?“ Og Adam svarede: „Jeg hørte Din Røst i Haven, og jeg blev bange, forbi jeg er nøgen; derfor skjulte jeg mig.“ Men Gud sagde: „Hvo har sagt Dig, at Du var nøgen? har Du ædt af det Træ, som jeg forbød Dig at æde af?“ Da svarede Adam: „Kvinden som Du gav mig, hun gav mig af Træet, og jeg aab.“ Og Gud sagde til Kvinden: „Hvorfor gjorde Du dette?“ Men hun svarede: „Slangen bedrog mig, og jeg aab.“ Da sagde Gud Herren til Slangen: „Fordi Du gjorde dette, skal Du være forbudt fremfor alt Kæget og alle Markens vilde Dyr; paa Din Bug skal Du krybe og æde Stov alle Dit Livs Dage; og jeg vil sætte Hjendskab mellem Dig og Kvinden, mellem Din Sæd og hendes Sæd; han skal knuse Dit Hoved, men Du skal knuse hans Hæl.“ Til Kvinden sagde han: „Med Smerte skal Du føde Dine Børn, og Din Mand skal herske over Dig.“ Da til Adam sagde han: „Forbandet skal Jorden være for Din Skyld; med Kummer skal

Du nære Dig af den alle Dit Livs Dage; Tørne og Tidsler skal den bære Dig, og Du skal øde Markens Urter. I Dit Ansights Sved skal Du øde Dit Brød, indtil Du vender tilbage til Jorden; thi af den er Du tagen; thi Støv er Du, og til Støv skal Du efter blive." Saa drev Gud Menneskene ud af Edens Have, for at de ikke skulde øde af Livets Træ og leve evindelig, og han satte Cheruber med luende Sværd til at bevogte Veien til Livets Træ.

3. Kain og Abel.

Adam kaldte sin Hustru Eva, hvilket betyder „alt det Levendes Moder.“ De havde to Sønner; Kain, den førstefødte, blev en Agerdyrker, og hans Broder Abel en Faarehyrde. Engang bragte de begge Gud et Offer; Kain ofrede af Jordens Afsgrøde, Abel af det Førstefødte af sin Hjord. Og Gud saa med Velbehag til Abel og til hans Offer, men ikke til Kain. Da blev Kain vred, og hans Ansigt var nedslaaet. Men Gud sagde til ham: „Hvorfor er Du vred, og hvorfor er Dit Ansigt nedslaaet? er det ikke saa, at dersom Du gør godt, da kan Du see frit op, men dersom Du ikke gør godt, da ligger Synden for Døren, og til Dig staaer dens Hu, men Du skal herske over den!“ Men Kain agtede ikke paa Herrens Advarsel, og da han engang var paa Marken med sin Broder, slog han ham ihjel. Da sagde Herren til Kain: „Hvor er Din Broder Abel?“ Han svarede: „Jeg ved det ikke; skal jeg være min Broders Bogter?“ Men Herren sagde til ham: „Hvad har Du gjort? Din Broders Blod raaber til mig fra Jorden; og nu skal Du være forbudt fra Jorden, som aabnede sin Mund for at tage Din Broders Blod af Din Haand. Naar Du dyrker Jorden, skal den ikke mere hde Dig sin Kraft; skjælvende og flygtende skal Du være paa Jorden.“ Da sagde Kain: „Min Brøde er større, end jeg kan bære; hver den, som træffer mig, vil slaae mig ihjel.“ Men Herren sagde til ham, at den, som slog ham ihjel, skulde straffes syvfold, og han gav Kain et Tegn paa, at ikke Enhver, som traf ham, skulde slaae ham ihjel.

Saa drog Kain bort og nedsatte sig i Landet Nod (Landflygtighedens Land) Øst for Eden; og han byggede en By, som han kaldte Hamok efter sin Søn. Fra Kain nedstammede Samek, der havde tre Sønner: Iabal, Jubal og Tubalkain. Iabal blev Stamfader for dem, der leve i Telte og drive Kvægavl, Jubal for dem, der spille paa Harpe og Fløjte, og Tubalkain opfandt at smedde Metaller.

Men Gud gav Adam og Eva en anden Søn i Abels Sted, og han blev kaldt Seth.

4. Syndfloden.

Foruden Seth avlede Adam endnu mange Sønner og Døtre, og da han var 930 Aar gammel, døde han. Adams Efterkommere levede meget længe paa Jorden; en af dem, Enok, tog Gud til sig, da han var 365 Aar gammel, uden at han døde. Enoks Søn, Methusalah blev 969 Aar gammel, og han var af alle Mennesker den, som blev ældst; hans Sønnesøn var Noah.

Men efterhaanden, som Menneskene formerede sig paa Jorden, blev de ugodelige; da besluttede Gud at udrydde dem af Jorden. Kun den retsfærdige Noah fandt Raade for Guds Dine, og til ham forkyndte Herren da, at han vilde ødelægge den hele Menneskeslægt ved en Vandflood, og tillige befalede han ham at bygge sig en Ark, 300 Alen lang, 50 Alen bred og 30 Alen høj; i den skulde han gaae ind tillsigemed sin Hustru og sine tre Sønner, Sem, Cham og Iaphet, og deres Hustruer; og desuden skulde han tage med sig et Par af alle Jordens Dyr og af de rene Dyr syv Par af hvert Slags. Noah gjorde, som Herren havde befalet ham; og da Arken var færdig, gik han derind med sin Familie og alle Dyrne, og Herren lukkede efter ham.

Da brød alle Afgrundens Kilder frem, og Himmelens Slusser aabnede sig, saa at Regnen styrlede ned i 40 Dage og 40 Nætter; og Vandet steg saa højt paa Jorden, at det stod 15 Alen over de høieste Bjerger, saa alle Skabninger paa Jorden

maatte døe, undtagen Noah og dem, som vare med ham i Arken. I 150 Dage stod Vandet over Jorden; da kom Gud Noah ihu og alle dem, som vare med ham, og han lod en Storm vind fare hen over Jorden, saa at Vandet faldt gradevis, og Arken, som flød omkring derpaa, standsede paa Ararat's Bjerge. Da nu Vandet vedblev at synke, saa at Bjergtoppene kom tilsynne, aabnede Noah Arkens vindue og udsendte en Ravn, der flog omkring uden at vende tilbage. Derpaa lod han en Due flyve ud for at see, om Jorden var beboelig, men den vendte strax tilbage, thi Vandet stod endnu over Jorden. 7 Dage derefter udsendte han atten en Due, der vendte tilbage med et frisk Olivieblad, og efter endnu 7 Dages Forløb udsendte han en Due, der ikke mere kom tilbage til ham. Da tog Noah Dækket af Arken og gik ud af den med sin Familie og alle Dyrene, thi nu var Jorden efter et Aars Forløb atten tør. Og Noah reiste et Alter og ofrede derpaa Brændoffer til Herren. Da sagde Herren i sit Hjerte: „Ieg vil ikke mere forbande Jorden for Menneskets Skyld; thi Menneskets Hjertes Tanke er ond fra hans Barndom af. Herefter skal, saalænge Jorden staaer, Sæd og Høst, Kulde og Hede, Sommer og Vinter, Dag og Nat ikke aflade.“ Og Gud satte Regnbuen i Skyen til et Tegn paa, at han ikke mere vilde ødelægge Jorden ved en Vandflod; og han velsigtede Noah og hans Sønner og sagde til dem: „Border frugtbare, formerer Eder og opfylder Jorden!“ Nu tilslod han ogsaa Menneskene at spise af Dyrenes Kjød; kun Blodet maatte de ikke spise med; og han tilspiede den Befaling: „Hvo som udøver Menneskets Blod, ved Mennesket skal hans Blod udøses, thi Gud skalte Mennesket i sit Billede.“

5. Babelstaarnet.

Gra Noah og hans Sønner nedstamme alle Jordens Folkefærd; men i Begyndelsen havde alle Mennesker eet Sprog og levede sammen. Da kom de paa deres Vandring til en Slette i Sinears Land og nedsatte sig der. Og de sagde

til hverandre: „Lader os bygge os en Stad og et Taarn, hvis Spidse skal naae til Himlen, for at vi ikke skal adspredes over hele Jorden.“ Men da Herren saae deres Værk, sagde han: „See, de ere eet Folk, og de have Alle eet Tungemaal, og dette have de begyndt at gjøre; velan, lader os stige ned og blande deres Tungemaal, saa at den Enne ikke forstaaer den Andre.“ Og Herren forvirrede deres Sprog og adspredte dem over hele Jorden, saa at de ophørte med at bygge Staden. Derfor kaldte man dens Navn Babel, hvilket betyder Forvirring.

Andet Affnit.

De israelitiske Stamfædres (Patriarchernes) Historie;
(omtrent 2100—1900 f. Chr.)

1. Abrahams Historie.

Efterhaanden som Menneskene udbredte sig paa Jorden, glemte de den sande Gud og dyrkede Afguder efter deres egne Hjerters Paafund. Forat nu den rette Gudsdyrkelse ikke gaafte skulle udslettes paa Jorden, udvalgte Gud Abraham til at være Stamfader for et Folk, i hvilket Troen paa den sande Gud skulle bevares, indtil Frelseren kom.

I Ur i Chaldæa boede en Mand af Sems St, ved Navn Tharah, med sine tre Sønner, Haran, Nachor og Abraham; efter Harans Død drog han med hele sin Familie til Staden Haran i Mesopotamien. Her aabenbaredes Herren sig for Abraham og sagde til ham: „Drag ud fra Dit Land og fra Din Slægt og fra Din Faders Hus til det Land, som jeg vil visse Dig! og jeg vil gjøre Dig til et stort Folk, og i Dig skal alle Jordens Slægter velsignes.“ Saa drog Abraham, som dengang var 75 Aar gammel, bort med sin Hustru Sara og sin Broder Harans Søn, Lot, og al deres

Eiendom, og de kom til Canaans Land*), som var det Land, Gud havde bestemt for Abraham og hans Afskom, men dengang beboedes det af forskjellige canaanitiske Folk, og Gud gav ikke Abraham nogen fast Besiddelse deri, men han og Lot droge omkring i den sydlige Del af Landet som Nomader med deres talrige Hjorde og opfloge deres Telt, hvor der var gode Græsgange og tilstrækkeligt Vand. Efter nogen Tids Forløb opkom der Trætte mellem Abrahams og Lots Hyrder, fordi deres Hjorde vare for store, til at de kunde blive sammen paa eet Sted. Da sagde Abraham til Lot: „Kjære, lad der ikke være Trette mellem mig og Dig, mellem mine og Dine Hyrder, thi vi ere jo Brødre! Skil Dig fra mig, Kjære! Vil Du drage til Venstre, saa gaaer jeg til Høire, og vil Du gaae til Høire, saa drager jeg til Venstre.“ Da valgte Lot at drage mod Øst til Jordans Slette i Egnen om Sodoma og Gomorra, som dengang var frugtbar og vandrig; men Abraham nedsatte sig i Mamre Terebinthlund ved Hebron.

Det varede dog ikke længe, inden Lot kom til at trænge til Abrahams Hjælp. Redorlaomer, Konge i Elam (i det nuværende Persien), havde nemlig i 12 Aar havt Overherredømmet over Sodoma og Gomorra og tre andre Byer i den Egn, og da de nu faldt fra ham, kom han med en Hær, plyn-drede Byerne og bortførte Fanger og meget Gods, deriblandt ogsaa Lot og hans Eiendom. Da Abraham så Efterretning om, at hans Slægtning var bortført som Fange, bevæbnede han sine vaabenvante Svende, 318 i Tallet, og satte efter Fjenderne, indhente dem ved Dan, i den nordlige Del af Landet, slog dem og tog alt Byttet og Fangerne tilbage. Da han nu vendte tilbage fra Forfølgelsen, kom Melchisedek, Konge i Salem og den høieste Guds Præst, til ham, bragte ham Brød og Vin og velsignede ham; men Abraham gav ham Tiende af Alt. Ogsaa Kongen af Sodoma drog

Abraham imøde og sagde til ham: „Giv mig Folket, og tag Du Godset,“ men Abraham svarede ham: „Nei, ikke en Traad eller en Skorem vil jeg tage, af hvad Dit er; Du skal ikke sige: jeg har gjort Abraham rig.“

Endnu havde Abraham ingen Børn, og han klagede til Gud derover; men Gud sagde til ham: „See op til Himsen og tæl Stjernerne, om Du kan! saa talrig skal Din Afskom vorde.“ Og Abraham troede paa Herren, og han regnede ham det til Retfærdighed. Men Sara, som var mismodig over, at hun ingen Børn fik, gav Abraham sin ægyptiske Slavinde, Hagar, til Medhustru, for at Familien ikke skulde uddø. Da nu Hagar blev frugtsommelig, hormodede hun sig over sin Herrefrinde, og da denne revsede hende, flygtede hun ad Egypten til. Men Herrens Engel mødte hende paa Beien og bød hende at vende om, og han tilspiede, at hun skulle føde en Søn, hvis Navn skulle kaldes Ismael; han skulle blive Stamfader til et stort Folk; og han skulle blive som det vilde Åsel, hans Hånd skulle være imod Alle, og Alles imod ham, og han skulle boe Østen for sine Brødre. Saal vendte Hagar om, og hun føde en Søn, som blev kaldt Ismael; dog var det ikke ham, hvem Herrens Forvæltelse gjaldt.

Derefter aabenbaredes Herren sig for Abraham i Mamre Lund. Som han nemlig sad i Øren til sit Telt ved Middagstid, stod der tre Mænd foran ham; det var Herren og to Engle. Da han saae dem, løb han dem imøde og bad dem hvile og veberkøge sig hos ham. De toge mod hans Indbydelse, og han anrettede et Maaltid for dem. Da sagde Herren til ham: „Til næste Aar ved samme Tid vil jeg komme igjen, og da skal Din Hustru Sara have en Søn.“ Sara lo, thi hun troede, at det var umuligt, fordi baade hun og Abraham var gamle. Men Herren sagde: „Skulde nogen Ting være underlig for Herren?“ Derpaa stode Mændene op og gif henimod Sodoma, og Abraham fulgte dem paa Beien; da aabenbaredes Gud for Abraham, at han var kommen for at straffe Sodomas og Gomorras Indbyggere for deres store

*) Af Graferne og Rømerne kaldtes dette Land Palestina o: Philisterlandet.

Ugudelighed. Men da nu de to Engle varer gaaede forud, bad Abraham Herren om at skaane Sodoma, hvis der fandtes 50 Retfærdige i den, og Herren lovede det. Da sagde Abraham fremdeles: „See, jeg har begyndt at tale til Herren, skjønt jeg kun er Støv og Aske! maaſſee kunde der mangle fem i de 50 Retfærdige; vil Du da ødelægge Staden for de Hem's Skyld?“ Og Herren lovede, at han vilde skaane Staden, hvis der fandtes 45 Retfærdige i den. Men Abraham vedblev at bede, indtil Herren lovede, at han ikke vilde ødelægge Staden, selv om der kun fandtes 10 Retfærdige deri. Men der fandtes ikke engang saa mange. Derpaa gif Herren bort, og Abraham vendte tilbage til sin Bolig.

Da de to Engle kom til Sodoma om Aftenen, traf de Lot, der gjæſſfrit bød dem ind til sig og beskyttede dem mod Sodomiterne, der vilde mishandle dem; og nu aabenbarede de ham, at Herren vilde ødelægge Staden; derfor skulde han flye. Og da det grydede ad Dag, førte de ham og hans Hustru og to Døtre udenfor Byen og befalede ham at ile bort og ikke see sig tilbage. Derpaa lod Herren Ild og Svov regne ned fra Himlen og ødelagde Sodoma og Gomorra og hele Omegnen med alle Beboerne, og det frugtbare Land blev en Ø, som kaldes det døde Hav. Lots Hustru, som imod Englenes Besfaling havde seet sig tilbage, blev forvandlet til en Saltstøtte. Fra Lot nedstammede Moabiterne, som boede Øst for det døde Hav, og Ammoniterne, der boede Øst for Floden Jabol.

Et Aar efter fødte Sara en Son, som Herren havde sagt, og hans Navn blev kaldt Isak. Abraham var dengang 100 Aar gammel. Da Isak vokede til, spottede Ismael ham, og Sara forlangte derfor, at han og hans Moder skulde jages bort. Det vilde Abraham nødig, men han opfylde dog sin Hustrues Forlangende, da Herren befalede ham det og lovede ogsaa at gjøre Ismael til et stort Folk. Ismael boede i Paran's Ørk, Syd for Canaans Land, og hans Moder gav ham en ægyptisk Hustru; han blev Stamfader til flere arabiske Stammer.

Nogen Tid efter satte Gud Abrahams Lybighed paa en tung Prøve. Han sagde nemlig til ham: „Tag Din eneste Son Isak, som Du har kjær, og gaa til Moria Land og ofre ham der til et Brændoffes paa et af Bjergene, som jeg vil vise Dig.“ Og Abraham adlyd Herrens Røft; med sin Son og to Tjenere drog han ud fra Beersaba ved Landets Sydgrænde, hvor han dengang boede, og paa den tredie Dag fulgte de Stedet i Sigte. Da løb Abraham Tjenerne blive tilbage, læſſede Brændet til Øringen paa Isak, selv bar han Ilden og Offerkniven, og saaledes vandrede de afsted. Underveis sagde Isak: „See, her er Ilden og Brændet, men hvor er Lammet til Brændofret?“ Abraham svarede: „Gud vil selv udſee sig Offerlammet.“ Da de kom til det bestemte Sted, byggede Abraham et Alter, lagde Brændet tilrette derpaa, bandt sin Son og lagde ham ovenpaa Brændet. Derpaa tog han Offerkniven for at ofre ham, men i det Samme raabte Herrens Engel til ham fra Himlen og sagde: „Abraham, Abraham! læg ikke Din Haand paa Drengen og gjør Ham Intet! thi nu veed jeg, at Du frygter Gud, siden Du ikke sparede Din eneste Son.“ Da oploftede Abraham sine Dine og saae en Bædder, der stod bag ved ham, indviklet i Krattet med sine Horn; den ofrede han ifstedenfor sin Son. Og Herrens Engel talte atten til ham, fornhyede de givne Forjættelser og sagde: „I Din Sæd skulle alle Jordens Slægter væſsignes, forbi Du løb min Røft.“ Saa drog Abraham tilbage til Beersaba.

Siden boede Abraham igjen i Hebron. Her døde Sara, og hun blev begravet i Makpela Hule, som Abraham kjøbte til Begravelse for sig og sin Slægt. Nu ønskede Abraham at se sin Son gift, men han vilde ikke, at han skulde ægte nogen af de hedenske Canaaniters Døtre; derfor kaldte han sin ældste, tro Tjener Elieser til sig og bød ham at drage til Mesopotamien, det Land, hvorfra han var kommen, og hvor hans Slægt boede, og hente Isak en Hustru. Saa drog Tjeneren afsted med 10 Kameler og mange Kostbarheder og kom til

Mesopotamien, til Byen Haran, hvor han leirede sig ved en Brønd udenfor Staden. Det var just ved Aftenstid, og Pigerne kom ud for at øse Vand. Da bad han til Gud og sagde: „Herre, min Herre Abrahams Gud! lad det nu lykkes for mig og gjør Mislundhed mod min Herre Abraham! See, jeg staer ved denne Vandbrønd, og Bymændenes Østre komme ud for at øse Vand; naar jeg nu siger til en Pige: tag Din Kruske ned, forat jeg kan drikke! og hun da svarer: drif Du, og jeg vil ogsaa øse Vand til Dine Kamele; lad det da være hende, som Du har bestemt Din Ejener Isak!“ Medens han endnu talede, kom Rebekka, som var en Datter af Bethuel, Nachors Søn, ud med Vandkrusken paa sin Skulder og fylde sin Kruske ved Brønden. Da løb Ejeneren hende imede og sagde: „Kjære, giv mig lidt Vand at drikke af Din Kruske!“ Hun svarede: „Drif min Herre!“ Og da han havde drukket, sagde hun: „Jeg vil ogsaa øse Vand op til Dine Kamele.“ Og hun tømte sin Kruske i Vandtruget og blev ved at øse op, til alle Kameleerne havde drukket. Da tog Ejeneren en Guldring og to Armbaand af Guld frem, gav hende dem og spurgte tillige, hvis Datter hun var, og om der var Plads i hendes Faders Hus til at give ham Nattely. Hun svarede: „Jeg er en Datter af Bethuel, Nachors Søn, og der er Straa og Foder nok hos os og Plads til at herberge Eder.“ Da faldt Manden paa Kne og takkede Herren, fordi han havde vist Naade imod Abraham, men Pigen løb hjem og fortalte, hvad der var skeet. Nu gik Rebekkas Broder Laban ud og bød Abrahams Ejener ind, og da han var kommen ind i Huset med sine Kamele og de Folk, som ledsgagede ham, blev der sat Spise for ham. Men han vilde Intet spise, for han havde udrettet sit Grinde. Han fortalte da, hvorledes Herren havde velsignet Abraham i Alt og gjort ham baade rig og mægtig og givet ham en Søn; og hvorledes han nu selv var udsendt for at føge en Hustru til sin Herres Søn; fremdeles fortalte han, hvad der var hændet ved Brønden, og endelig spurgte han Bigens Fædre og Broder, om de vilde give deres Samtykke.

Dertil vare de strax villige, thi de erkjendte, at denne Sag var kommen fra Herren; og Rebekka var selv villig til at drage med. Saal gav Ejeneren baade hende og hendes Slægtinge store Gaver, og allerede den følgende Morgen reiste han tilbage med Rebekka, og hun kom til Isak og blev gift med ham.

Derefter giftede ogsaa Abraham sig igjen med Ketura, med hvem han haorde 6 Sønner, der blev Stamfædre til arabiske Folkeslag, blandt hvilke Midianiterne var det bekjendteste. Da Abraham var 175 Aar gammel, døde han, og Isak og Ismael begravede ham i Makpela Hule.

2. Isaks Historie.

I 20 Aar var Isak gift med Rebekka uden at faae Børn; da hørte Herren hans Bøn og gav ham 2 Sønner, Esau og Jakob. Esau var den Førsteføde; han var laadden over hele Legemet og levede som Jæger; Jakob derimod var Hyrde som sine Førfædre. Faderen holdt mest af Esau, men Moderen af Jakob. Da hændtes det engang, at Esau kom træt hjem fra Marken, just som Jakob havde lavet sig en Ret Lindser, og han bad sin Broder om at maatte spise af hans Mad. Til Gjengjæld forlangte da Jakob, at han skulde affiaae ham Førstefødselsretten. Dertil var Esau strax villig, thi han tænkte: „jeg kan jo dø; hvad Nutte har jeg saa af Førstefødselsretten!“

Herren var med Isak, som han havde været med Abraham, og han blev baade rig og mægtig. Men da han blev gammel, blev han blind. Da kaldte han Esau til sig og sagde til ham: „Jeg er bleven gammel, og jeg ved ikke, hvad Dag jeg skal dø. Tag derfor Dine Vaaben, Dit Røgger og Din Bue, gaa ud paa Marken og fang mig noget Vildt og lav mig deraf en Ret, forat jeg kan spise deraf og velsigne Dig, førend jeg dør.“ Dette hørte Rebekka, og da Esau var gaaet, sagde hun til Jakob, at han skulde hente to Gedekid, dem vilde hun tillave til en Ret, og dermed skulde han gaae ind til sin blinde Fader for at faae hans Velsignelse i Esaus Sted. Jakob gjorde vel Indvendinger og sagde: „Min Broder er en

laadden Mand, og jeg er ganske glat; maaskee vil min Fader føle paa mig, og jeg vilde da blive en Bedrager i hans Dine og føre Forbandelse over mig istedenfor Belsignelse." Men hans Moder sagde til ham: „Din Forbandelse komme over mig min Søn!" Saa gjorde Jakob, som Rebekka havde sagt, og da hun havde tillævet Gedekiddene, bandt hun Skindene om hans Hals og Hænder og iførte ham Esaus Hoitidsklæder; derpaa gik han ind til sin Fader og kaldte paa ham. Da sagde Isak: „Hvem er Du min Søn?" Jakob svarede, at han var Esau, der kom med Bildtet for at faae Belsignelsen. Da sagde Isak: „Hvordan har Du saa snart fundet det?" men Jakob svarede: „Herren Din Gud bragte mig det imøde." Nu hød Isak ham at komme nærmere, for at han kunde føle paa ham, og da han havde gjort det, sagde han: „Røsten er vel Jakobs, men Hænderne ere Esaus." Derpaa spiste han af Maden og velsignede Jakob med de Ord: „Gud give Dig af Himlens Dug og Jordens Hedme og Mangfoldighed af Korn og Most! Folkene skulle tjene Dig, og Folkestammer bøie sig for Dig; Du skal være en Herre over Dine Brødre; Din Moders Sønner skulle knæle for Dig; hvo som forbander Dig, være forbandet, og hvo som velsigner Dig, være velsignet!"

Neppe var Jakob gaaet ud, før Esau kom hjem med Bilst, lavede det til og gik ind dermed til sin Fader og bad om hans Belsignelse. Da blev Isak forsærtet, thi han mærkede, at han var bleven bedraget; men Esau græd og sagde: „Belsign ogsaa mig, min Fader!" Da velsignede Isak ham og sagde: „See, uden Jordens Hedme skal Din Bolig vorde og uden Himlens Dug herovenfra; men ved Dit Sverd skal Du leve; Din Broder skal Du tjene, men naar Du gjør Modstand, da skal Du bryde hans Nag af Din Hals."

Esau fattede Nag til sin Broder, forbi han havde taget Belsignelsen fra ham, og truede med at flaae ham ihjel, naar Faderen var død. Derfor raabede Rebekka Jakob til at flygte til hendes Broder Laban, indtil Esaus Brede lagde sig, og Isak selv gav ham sin Belsignelse dertil, forat han kunde

tage sig en Hustru af sin Slegts i Haran; thi Esau havde bedrovet sine Forældre ved at øgte to canaanitiske Kvinder.

3. Jakobs og hans Sønners Historie.

Saa drog Jakob fra Beersaba, hvor Isak boede, ad Beien til Haran. Underveis lagde han sig til at sove paa Marken. Da drømte han, at han saae en Stige, der stod paa Jordens, og dens Spibe næede til Himlen; og Englene stege op og ned ad den. Men foroven stod Herren og sagde til ham: „Ieg er Herren, Din Fader Abrahams og Isaks Gud; det Land, Du ligger paa, vil jeg give Dig og Din Afskom; og Din Afskom skal blive som Støvet paa Jordens og udbrede sig mod Vest og Øst, mod Nord og Syd, og i Dig og i Din Sæd skulle alle Jordens Slaegter velsignes. See, jeg vil være med Dig og bevare Dig, hver Du gaaer, og jeg vil føre Dig tilbage til dette Land." Da vaagnede Jakob og sagde: „Herren er sandelig paa dette Sted, og jeg vidste det ikke; her er Guds Hus og Himlens Port." Saa tog han den Sten, hvorpaa hans Hoved havde ligget, reiste den til en Mindesten og gjød Olie over den; og han kaldte Stedet Bethel, hvilket betyder „Guds Hus." Fremdeles gjorde han det Øfste, at dersom Herren var med ham og følte ham tilbage, saa skulle denne Sten blive ham et Guds Hus, og han vilde give Herren Tiende af al sin Ejendom.

Da Jakob kom til Haran, mødte han udenfor Byen Labans Datter Rachel, der vanbede sin Faders Haar. Da han nu af de andre Hnyder havde faaet at vide, hvem hun var, gik han hen til hende og hjalp hende med at vande Haarene. Derpaa gav han sig tilkjende for hende, og hun islede hjem og fortalte det til sin Fader. Saa løb Laban ud og bad sin Søstersøn ind til sig, og han var som Gjest hos Laban en Maanedstid. Derefter bleve de enige om, at Jakob skulle tjene Laban i 7 Aar for at faae Rachel tilkægt; og de 7 Aar gik for Jakob som Dage, fordi han elskede Rachel. Men da de var forlæbne, gav Laban ham sin ældste Datter

Lea til Hustru istedenfor Rachel, thi han paaftod, at det ikke var Skif at hortgiste den yngre for den ældre. Dog fik Jakob efter en Uges Forløb ogsaa Rachel tilægte, men kun paa den Betingelse, at han skulde tjene for hende endnu i 7 Aar.

Lea fødte Jakob fire Sønner: Ruben, Simeon, Levi og Juda. Da Rachel saae, at hun ingen Børn fik, gav hun Jakob sin Slavinde Bilha til Medhustru, og hun fødte ham Dan og Naphtali; nu gav ogsaa Lea sin Mand Slavinden Zilpa til Medhustru, og hun fødte Gad og Aser. Derefter fødte Lea selv Issachar og Sebulon, og endelig fik Rachel en Søn, Joseph.

Da Jakob havde tjent Laban i 14 Aar, vilde han drage hjem, men Laban, som saae, at hans Hjord var vojet stærkt ved Jakobs Tjeneste, blev enig med ham om, at han skulde tjene ham endnu i nogen Tid; de brogede Geder og de sorte Haar skulde være hans Løn. Og Gud var med Jakob, saa at han blev meget rig paa aflagts Kvæg. Da blev Laban og hans Sønner misundelige paa ham, og derfor besluttede han, da 6 Aar vare forløbne, efter Herrens Befaling at drage hjem. Han reiste da affstede med sine Hustruer, sine Børn og al sin Ejendom. Da Laban fik at vide, at han var flygtet, satte han efter ham og indhentebe ham Øst for Jordan paa Gileads Bjerger; men advaret af Gud vovede han ikke at gjøre ham noget Ondt, og de skiftes som Benner.

Derefter sendte Jakob Bud til Esau for at mælde ham sin Ankomst og fik nu den Underretning, at hans Broder drog ham imøde med 400 Mand. Da blev Jakob bange og delte sin Hjord i to Leire, forat idet mindste den ene kunde frelses, naar Esau ødelagde den anden. Derpaa udtog han en Mængde Haar og Geder, Kamele, Øyne og Esler og sendte dem iforveien til Esau som en forsonende Gave. Men selv bad han inderlig til Gud, og om Natten havde han et Syn, der trøstede ham. Der var næmlig en Mand, der brødes med ham indtil Morgenens uden at overvinde ham; da bad Manden Jakob om at lade ham fare; men han svarede: „Teg slipper Dig

ifke, for Du velsigner mig“. Da velsignede han ham og sagde til ham: „Dit Navn skal ikke mere være Jakob, men Israel, thi Du har kjæmpet med Gud og faaet Overhaand.“ Derfor kaldes Jakobs Efterkommere Israels Børn eller Israeliter.*)

Da det blev Dag, gif Jakob Esau imøde og boede sig 7 Gange til Jordens for ham. Men Herren havde omstmidt Gaus Hjerte, saa at han ikke mere havde sin Broder; han løb hen til ham, omfavnede og kyssede ham, og de græd begge. Gaven, som Jakob havde sendt til ham, vilde han ikke modtage, for Broderen indstændigt bad ham derom. Derpaa skiftes de ab, og Esau bosatte sig i Seir's Bjerger, Syd for det døde Hav. Fra ham nedstammede Edomitterne eller Idumæerne, der havde Navn af Gaus Tilnavn: Edom (den Røde).

Jakob drog først til Sichem og boede her i nogen Tid, men da hans Sønner kom i Strid med Landets Indbyggere, drog han sydpaa til Bethel, hvor han byggede et Alter for Herren. Derfra drog han til Hebron til sin Fader; underveis døde Rachel efter at have født ham den tolvte Søn, Benjamin; hun blev begravet i Nærheden af Ephrat eller Bethlehem. — Da Isak var 180 Aar gammel, døde han, og hans Sønner begravede ham i Makpela Hule.

Jakob elskede Joseph mere end sine andre Sønner og gav ham en broget Kjortel. Derover blev de andre Brødre misundelige paa ham, og de havde ham endnu mere, da han fortalte dem 2 Drømme, han havde haft. Første Gang havde han drømt, at han bandt Neg paa Marken med sine Brødre, og hans Neg stod opreist, men deres boede sig for det. Brødrene spottede ham derfor og sagde: „Skulde Du herstee over os?“ Anden Gang drømte han, at Sol og Maane og

*) De kaldes ogsaa Hebræere, og deres Sprog Hebraiss. Allerede Abraham kaldes Hebræeren. Navnets Oprindelse er usis, men det er rimeligt, at det kommer af et hebraiss Ord, der betyder hinsides, saa at det betegner dem, der ere komne fra Landet hinsides Floden Eufrat.

elleve Stjerner bøede sig for ham. Da sjældte endog hans Fader paa ham og sagde: „Skulde jeg og Din Moder og Dine Brødre komme og bøie os for Dig?“ Men han gjemte dog i sit Hjerte, hvad Joseph havde sagt.

Da hændtes det engang, at Jakob sendte Joseph ud for at see til sine Brødre, som vogtede Hjorden langt borte. Da de saae ham i Afstand, sagde de til hverandre: „See, der kommer den Drømmemester. Lader os slæe ham ihjel og sige, at et vildt Dyr har ædt ham! saa ville vi see, hvad der bliver af hans Drømme!“ Men Ruben opfordrede dem til ikke at udøse hans Blod, men faste ham i en tør Vandgrav; han havde nemlig isinde siden at frelse ham. De fulgte da Rubens Raad; men medens Ruben var gaaet bort, kom der nogle ismaelitiske Kjøbmænd forbi. Da sagde Juda til sine Brødre: „Lad os sælge ham til Ismaeliterne og ikke lægge Haand paa ham, thi han er jo dog vor Broder!“ Og de solgte ham for 20 Sølv-Sekler. Da Ruben kom tilbage og ikke fandt Joseph, sonderrev han af Sorg sine Klæder; men de Andre slagtede en Burk, dyppede Josephs brogede Kjortel, som de havde taget af ham, i Blodet og sendte den til deres Fader med det Budskab: „Denne have vi fundet; er det ikke Din Sons Kjortel?“ Jakob hjændte den strax og troede, at Joseph var sonderrevet af et vildt Dyr; og han sonderrev sine Klæder og sørgede inderlig over sin Søn.

Joseph blev af Kjøbmændene bragt til Egypten og solgt som Slave til Potiphar, som var Oberst for Kongens Livvagt. Men Gud var med ham og lod Alt, hvad han foretog sig, lykkes for ham, saa at hans Herre fattede Godhed for ham og gav ham Opfyn over hele Huset. Men Potiphar havde en ugudelig Hustru, og hun sogte at forføre Joseph til Ulydighed; men han svarede: „Hvorledes skalde jeg gjøre denne store Ondskab og synde imod Gud?“ Alligevel vedblev hun at friste ham, og en Dag greb hun endog fat i hans Kjole for at holde ham fast, men han slap den og flyede. Da anklagede hun Joseph for sin Mand, som om det var ham, der vilde

have forført hende, og Potiphar troede sin Hustru og fastede Joseph i Fængsel. Men ogsaa her var Gud med ham, og han vandt Fangevogterens Indest, saa at denne satte ham til at have Tilsyn med de andre Fanger.

Nogen Tid efter løb Kongen af Egypten, Pharaos, to af sine Hofmænd sætte i Fængslet, nemlig den øverste Mundstjænk og den øverste Bager. En Nat havde de hver sin Drøm, og om Morgenens, da Joseph kom til dem, vare de hedrøvede, fordi der ikke var Nogen, som kunde udtyde Drømmene. Da sagde Joseph: „Hører ikke Udtydningen Gud til? Fortæller dem dog til mig!“ Saalige fortalte Mundstjænken, at han havde drømt, at han saae en Vinstok, som havde 3 Grene, der bare modne Druer; dem tog han og pressede i Kongens Bæger og gav det til Kongen. Denne Drøm udlagde Joseph saaledes, at om 3 Dage skulde Mundstjænken komme tilbage til sit Embete; fremdeles bad han ham da at tænke paa ham, der uskyldig var fastet i Fængsel, og hjælpe ham ud. Bageren havde drømt, at han havde 3 Kurve paa sit Hoved, og i den øverste var der Bagværk til Pharaos, hvorfra Fuglene aad. Dette forklarede Joseph om, at Bageren om 3 Dage skulle henges, og Fuglene aade hans Kjøb. Begge Dele gif i Opfyldest, men Mundstjænken huskede ikke paa Joseph.

Da hændte det sig, at Pharaos 2 Aar efter havde en Drøm; det kom ham nemlig for, at han stod ved Nilfloden, og der steg 7 febe Kører op af Floden og græssede paa Engen, derpaa steg der 7 magre Kører op af Floden og slugte de fedte, men uden selv at blive federe. Derpaa drømte han, at han saae 7 gode og fulde Ax, der sjæld op paa eet Straa, og der-ester sjæld 7 svange Ax op, der slugte de fulde. Over denne Drøm blev Kongen meget bekymret og raadsprugte alle Egyptens Bisimænd, men ingen af dem kunde udlegrave den. Da hystede Mundstjænken paa Joseph og fortalte Pharaos, hvorledes Joseph for to Aar siden havde udtydet hans egen og den øverste Bagers Drøm. Nu blev Joseph hentet, og Kongen fortalte ham sin Drøm. Joseph forklarede den da om, at Gud der-

ved vilde lade Kongen vide, at der skulde komme 7 gode og frugtbare Aar og derefter 7 Hungersaar, der skulde opsluge al Overflodigheden fra de frugtbare. Han raabede bernæst Kongen til at udsee, sig en viis og forstandig Mand til at insamle Korn i de frugtbare Aar og opbevare det til at forsyne Landet i de ufrugtbare Aar, forat det ikke skulde ødelægges af Hunger. Dette Raad syntes Kongen godt om, og han bestikkede Joseph selv til at forestaae Indsamlingen af Korn. Saaledes blev Joseph, som dengang var 30 Aar gammel, den fornemste Mand i hele Egypten næst efter Kongen selv, og Pharaos gav ham en Hustru af den præstelige Slægt, som var den mest ansete i Egypten. Hun fødte ham 2 Sønner, Manasse og Ephraim.

Nu samlede Joseph i de frugtbare Aar saa meget Korn, at der ikke var Tal derpaa, og da de ufrugtbare Aar kom, folgte han deraf til Egypterne og til de omkringboende Folk, thi ogsaa hos dem var der Hungersnød. Da Jakob hørte, at der var Korn at faae i Egypten, sendte han sine 10 ældste Sønner derved for at kjøbe Korn, men Benjamin turde han ikke sende med, thi han frygtede for, at der kunde tilstøde ham en Ulykke paa Veien. De fremstillede sig da for Joseph, men de kjendte ham ikke igjen; han derimod kjendte dem strax og tænkte paa de Drømme, som han havde haft, men han lod, som om han ikke kjendte dem, for at sætte dem paa Prøve. Han talede dem da haardt til og sagde, at de vare Speidere, der vare komne for at see, hvor Landet var aabent. Dertil svarede de: „Nei, vi ere redelige Mænd og have aldrig været Speidere; vi vare tolv Brødre, Sønner af een Mand i Canaans Land; den yngste er hos vor Fader, og den ene er ikke mere til.“ Men Joseph sagde, at han dog holdt dem for Speidere, og fastede dem i Fængsel i tre Dage. Derpaa gav han dem Tilladelse til at reise hjem, men for at det kunde vise sig, om de havde talt Sandhed, skulde de komme igjen med deres yngste Broder; og En af dem skulde blive tilbage som Fange. Da sagde de til hverandre: „Sandelig, det have vi forstykkt

for vor Broder, hvis Sjæleangst vi saae, da han bønfaldt os, og vi ikke vilde høre ham; dersor kommer nu denne Trængsel over os.“ De vidste ikke, at Joseph forstod det, thi han talede til dem ved en Tolk; men han vendte sig bort fra dem og græd. Nu blev Simeon fængslet; de Øvrige Sække lod Joseph fylde med Korn og besalede tillige, at Hvers Penge skulde lægges i hans Sæk. Saa droge de da afsted, men underveis, da En af dem åbnede sin Sæk for at give sit Dyr Foder, fandt han til Alles Forskækkelse sine Penge i Sækken, og endnu mere forærdebleve de, da de kom hjem, og hver fandt sine Penge i sin Sæk. Jakob klagede over, at nu Simeon var tabt for ham ligesom Joseph, og vilde paa ingen Maade lade Benjamin reise.

Da det Korn, de havde hentet, var opbrugt, og Hungersnoden atter trækkede dem, forlangte Jakob, at de paany skulde reise til Egypten, men de nægtede at gjøre det, med mindre Benjamin fulgte med; og Juda lovede at staae inde for ham og bringe ham uafadt tilbage. Da gav endelig Jakob sit Samtykke og bød dem tillige at bringe den mægtige Mand i Egypten en Gave af Landets bedste Frugter og desuden dobbelte Penge, thi han mente, at der muligvis var skeet en Feiltagelse.

Saaledes fremstillede de sig da anden Gang for Joseph, der nu tog meget venlig imod dem, gav Simeon fri og indbød dem til at spise hos sig, men da han saae Benjamin, blev hans Hjerte varmt, og han flyndte sig bort for at skjule sine Taarer. Pengene, som Brødrene havde bragt tilbage med sig, vilde Josephs Husfoged ikke modtage, thi han paasiob, at han havde faaet, hvad der tilkom ham; det maatte, mente han, være en Skat, som deres Gud havde givet dem. Da Gjæstebudet, hvorved de til deres store Forundring bleve satte efter deres Alder, var forbi, gav Joseph sin Husfoged Besaling til at fylde deres Sække med Korn, lægge Enhvers Penge i hans Sæk og desuden Josephs Sølvbæger i den Yngstes Sæk. Og da de den følgende Morgen vare reiste bort, satte Husfogden efter dem paa Josephs Besaling og bestykkede dem for at have

taget hans Herres Sølvbæger. Men de nægtede det og sagde: „Den, hos hvem det findes, skal døe, og vi ville være Din Herres Trælle.“ Han svarede, at kun den, hos hvem Bægeret fandtes, skulle være Træl, de Andre kunde frit drage bort. Nu blevé Sækkene efterstede, og Bægeret fandtes i Benjamins Sæl. Da sonderreve de af Sorg deres Klæder og vendte tilbage til Joseph, og Juda sagde til ham: „Hvad skulle vi sige til min Herre, og hvormed skulle vi retfærdiggøre os? Gud har fundet Dine Tjeneres Brøde; see, vi ere min Herres Trælle, baade vi og han, hos hvem Bægeret fandtes.“ Men Joseph erklaerede, at kun den, hos hvem Bægeret fandtes, skulle være hans Træl; de Andre skulle reise hjem til deres Fader.

Da traabte Juda frem og fortalte, hvor nødig deres gamle Fader havde villet lade Benjamin reise, og hvorledes Sorgen over at miste ham vilde legge ham i Graven, og til sidst tilsbød han selv at blive tilbage som Træl i Benjamins Sted. Nu kunde Joseph ikke holde sig længer; han lod alle Andre gaae ud, bræft i Graad og sagde; „Ieg er Joseph; lever min Fader endnu?“ Men hans Brødre kunde af Forfærdelse ikke svare. Da sagde han igjen: „Ieg er Joseph, Eders Broder, som I folgte til Egypten; men værer nu ikke bekymrede derfor, thi Gud har sendt mig foran Eder for at holde Eder i Live!“ Derpaa hød han dem at reise hjem og hente deres Fader og hele Familie til Egypten; der vilde han give dem Landet Gosen at beboe og sørge for dem i de 5 Hungersaar, som endnu bare tilbage. Og da det kom for Pharaos Ører, at Josephs Brødre vare komne til ham, befalede han, at der skulle gives dem Vognne med til at føre deres Familie til Egypten.

Saa droge de affsted med rige Gaver fra Joseph og kom til deres Fader i Canaans Land og sagde til ham: „Joseph lever endnu og er Herre over hele Egypten.“ Men han troede dem ikke; dog da han saae Vognene, som vare sendte for at bringe ham til Egypten, udbrød han: „Joseph min Søn lever endnu, jeg vil drage ned og see ham, inden jeg dør!“

Derpaa brød Jakob op med hele sin Slægt, 66 i Tallet, og underveis aabenbarede Herren sig for ham i Beersaba og sagde: „Frygt ikke for at drage ned til Egypten, thi der vil jeg gjøre Dig til et stort Folk, og jeg vil drage ned med Dig til Egypten og føre Dig op derfra igjen; men Joseph skal lufte Dine Øjne.“ Joseph drog sin Fader imøde til Gosen, og da han saae ham, saldt han om hans Hals og græd længe; og Jakob sagde til ham; „Nu vil jeg gjerne dø, da jeg har set Dit Ansigt, at Du lever endnu.“

Pharao gav Jakob og hans Slægt det frugtbare Gosen i den nordøstlige Del af Egypten, saaledes som Joseph havde lovet, forat de der kunde bo affondrede med deres Hjorder, thi Nomadelivet var en Bedre styrkelse for Egypterne; derved undgik de ogsaa at blandes med det fremmede Folk og kunde lettere bevare deres Fædres Tro uden at forledes til den øgyptiske Afgudsdyrkelse. Jakob var 130 Aar gammel, da han kom til Egypten, og han levede der i 17 Aar. Da han mærkede, at Døden nærmede sig, tog han det Lovste af Joseph, at han skulle begrave ham i hans Fædres Grav i Canaans Land; derpaa antog han Josephs to Sønner Manasse og Ephraim som sine egne Sønner, saa at Joseph blev Stamfader til to af Israels Stammer; og da han velsignede dem, lagde han sin venstre Haand paa Manasse og den høire paa Ephraim, fordi han i Aanden forudsaae, at denne, sjønt han var den yngste, skulle blive Fader til en langt mægtigere Stamme. Til sidst kaldte han alle sine Sønner for sig og forudsagde dem deres Efterkommeres Skæbne; Førstefødselsretten tildeleste han Juda, og at Frelseren skulle fødes af hans Stamme, antydede han, idet han sagde: „Der skal ikke vige Scepter fra Juda eller Hærstestav fra hans Fodder, før Fredsdyrsten (Schilo) kommer, hvem Folkene skulle adlyde.“

Derpaa opgav Jakob sin Aand og samledes til sine Fædre; hans Lig blev balsameret efter Egypternes Skif, og Joseph og hans Brødre førte det til Canaans Land og begravede det i Makpela-Hule ved Hebron. Men Brødrerne frygtede for, at Joseph nu, da deres Fader var død, skulle hævne sig paa dem;

derfor sendte de Bud til ham og lode sige, at deres Fader havde ønsket, at han skulle tilgive sine Brødre deres Brøde. Men Joseph sagde til dem: „Frygter ikke! mon jeg er i Guds Sted! I tenkte Ondt mod mig, men Gud tænkte det til det Gode, for at gjøre, hvad nu er skeet, for at holde meget Folk i Live.“ Og han trøstede dem og talede venligt til dem.

Joseph døde, da han var 110 Aar gammel; han blev balsameret og begravet i Egypten. Men før sin Død tog han det Ørste af sit Folk, at de vilde føre hans Ven med sig, naar Herren engang førte dem tilbage til det Land, han havde lovet dem.*)

Credie Affnit.

Israeliternes Befrielse fra Egypten og Hjemvandring til
Canaans Land;
(mellem 1500 og 1400 f. Chr.)

1. Israeliternes Undertrykkelse; Mose Ungdom og Kaldelse.

I 430 Aar boede Israels Børn i Egypten, og i den Tid voxede de til et stort og talrigt Folk. Men imidlertid kom der en ny Pharaos paa Thronen, der ikke kendte noget til Joseph, og han frygtede for, at Folket skulle blive for mægtigt ved sin Mængde, og hvis der kom Krig paa, slæae sig til Hjendernes Parti. Derfor plagede han dem med Trælle arbeide, idet han tvang dem til at stryge Teglsten og bygge ham Byer og til Markarbeide; men jo mere han plagede Folket, desmere formerede det sig. Saa bød han de israelitiske Jordemødre at dræbe Drengebørnene ved Fødslen; men Jordemødrene frygtede Gud og opfylde ikke Kongens Befaling. Da udstedte Pharaos

*) Dette Ørste blev ogsaa holdt, thi da Israels Børn forlod Egypten, tog Moses Josephs Ven med sig til Canaans Land, og de blev begravede i Sichem.

den Befaling, at alle israelitiske Drengebørn skulle fastes i Nilfloden.

Paa den Tid var der i Levi Stamme en Mand, som hed Amram; hans Hustru Jochebed fødte ham en Søn, og da hun saae, at det var et deligt Barn, skulte hun ham i 3 Maaneder; men da hun nu ikke længere turde skjule ham, lagde hun ham i en Kørkiste og satte den i Sivet ved Flodbredden; og Drengens Søster blev staaende i nogen Afstand for at see, hvorledes det vilde gaae ham. Da kom Pharaos Datter ned til Floden for at bade sig, og da hun saae Kisten, lod hun en af sine Piger tage den op. Da hun aabnede den og saae et grædende Drengebarn deri og kendte, at det var af Hebræernes Folk, ykedes hun over det. Nu traadte Søsteren til og spurgte, om hun skulle slappe en hebraisk Amme til Barnet, og da Kongedatteren svarede ja dertil, hentede hun sin egen Møder. Hun sik da Barnet af Pharaos Datter, opammede det, og da Drengen var voget til, bragte hun ham til Prinsessen, der antog ham som sin Søn og gav ham Navnet Moses, hvilket betyder: Den, som er trukken op af Vandet.

Da Moses var blevet 40 Aar gammel, gif han engang ud for at see til sine Brødre, og da han saae en Egypter slæae en Hebræer, slog han Egypteren ihjel og skulte ham i Sandet. Den følgende Dag saae han to Hebræere, der trættedes, og han sagde til den, som havde Uret: „Hvorfor slaaer Du Din Næste?“ Men han svarede: „Hvem har sat Dig til Fyrste og Dommer over os? mon Du vil slæae mig ihjel, ligesom Du igaar dræbte Egypteren?“ Da blev Moses bange, fordi han saae, at Sagen var blevet bekjendt, og han flygtede til Midians Land.*). Her satte han sig ned ved en Brønd. Da kom der 7 Døtre af Præsten Reguel eller Jethro for

*) Midianiterne boede Sydost for Canaans Land; det har været en enkelt Stamme af dette Nomadefolk, der for en Tid havde opslaaet sine Boliger paa den petraefiske Halvø nævnt Horebs Bjerg.

at vande deres Faders Haar; de andre Hyrder jog dem bort, men Moses hjalp dem med at vande Haarene; Zethro bad ham derpaa ind til sig, og Moses blev hos ham og sik hans Datter Zippora tilægte.

I 40 Aar var Moses hos Zethro, og Israels Folk plagedes i Egypten. Da vogtede Moses engang Zethros Haar i Nørheden af Horeb's Bjerg, og her saae han en Tornebusk, som brændte i Lue uden at fortørres. Da nu Moses forundret vilde gaae nærmere, talede Herren til ham fra Tornebusken og sagde: „Gaa ikke nærmere, drag Dine Sko af Dine Fødder, thi det Sted, Du staaer paa, er helligt! Jeg er Din Faders Gud, Abrahams, Isaks og Jakobs Gud.“ Da skjulte Moses sit Ansigt, thi han frygtede for at see Gud. Derpaa sagde Gud videre: „Jeg har seet mit Folks Elendighed i Egypten, jeg har hørt deres Raab over deres Plagere, og jeg hjender deres Lidelser; jeg er stegen ned for at udfrie dem af Egypternes Haand og føre dem til et godt og stort Land, som flyder med Melk og Honning. Og Dig vil jeg sende til Pharaao for at føre mit Folk, Israels Børn, ud af Egypten.“ Da sagde Moses: „Hvo er jeg, at jeg skalde gaae til Pharaao og føre Israels Børn ud af Egypten?“ Men Herren sagde til ham: „Jeg vil være med Dig; og naar Du har ført Folket ud af Egypten, da skulle I tjene Gud paa dette Bjerg.“ Da sagde Moses: „Naar jeg kommer til Israels Børn og siger til dem: Eders Fædres Gud har sendt mig til Eder, og de da spørge mig: hvad er hans Navn? — hvad skal jeg da svare dem?“ Men Herren svarede ham: „Jeg vil være den, som jeg er! Du skal sige til Israels Børn: Jehova (han, som er), Eders Fædres, Abrahams, Isaks og Jakobs Gud har sendt mig til Eder.“ Fremdeles bød Herren ham, at han skulle sammenkalde Israels Eldste og forkynde dem Herrens Villie; og med dem skulle han gaae til Egyptens Konge og bede om Tilladelse for Folket til at drage tre Dagsreiser ud i Ørkenen for at ofre.

Da Moses alligevel undskyldte sig med, at Israels Børn visstnok ikke vilde troe ham, naar han sagde, at Herren havde aabenbaret sig for ham, saa gav Gud ham Kraft til at gjøre Mirakler for dermed at bevise sin Sendelse. Naar han nemlig fastede sin Stav paa Jorden, blev den til en Slange, og naar han efter greb den i Halen, blev den igjen til en Stav; han stak paa Guds Besaling sin Haand i sin Barm, og da han drog den ud, var den spædast; han stak den efter ind i Barnen, og den blev karsl igjen. Men Moses undskyldte sig nu med, at han havde et svært Mæle og en vanskelig Udtale. Da sagde Herren: „Hvem giver Mennesket dets Mund? hvem gjør stum eller døv, seende eller blind? mon ikke jeg, Herren? Gaa lun! og jeg vil være med Din Mund og lære Dig, hvad Du skal tale.“ Endnu bad Moses Herren om at sende en Auden istedenfor ham, men da blev Herren vred og sagde til ham, at han paa Beien skulle møde sin Broder Aron, som var veltalende; ham skulle Moses lægge Ordene i Munden, og han skulle tale for ham til Folket.

Da gik Moses til sin Svigersader for at tage Afsked med ham, og derpaa reiste han til Egypten; men paa Beien kom Aron ham imøde, som Herren havde sagt.

2. Moses og Pharaao; Egyptens Plager.

Da Moses og Aron kom til Egypten, sammenkalde de alle Israels Børns Eldste og fortalte dem, hvad Herren havde sagt til Moses, og gjorde Tegnene for dem; og de troede dem og tilbade Herren, som havde seet til dem i deres Nød. Derpaa gik Moses og Aron til Pharaao og bade ham om Tilladelse for Israels Folk til at drage tre Dagsreiser ud i Ørken for at ofre til Herren deres Gud. Men Pharaao erklaerede, at den Gud hjelpte han ikke, han vilde ikke lade Israel reise; og han bød sine Fogeder at plage Israeliterne værre end før. De skulle nu selv samle Straaet, som de brugte til Teglbrændingen, og endda levere det samme Antal Sten, som før. Det kunde de ikke overkomme, og derfor mishandledte Fogderne

dem. Nu klagede de for Moses og Aron, fordi de kun havde gjort Ondt værre. Moses vendte sig i Bon til Herren, og Herren trøstede ham og lovede ham sin Hjælp. Efter Herrens Besaling gik han efter til Pharaos, Aron kastede sin Stav paa Jordens for Pharaos, og den blev til en Slang; men Pharaos kaldte paa sine Troldmænd, og de kunde gjøre det efter; vel slugte Arons Stav de Andres, men Pharaos bekymrede sig ikke om dette Tegn.

Da sendte Gud 10 Plager over Egypten for at tvinge Pharaos til at lade Israels Børn drage bort. Først nemlig udstrakte Aron paa Mose Ord Staven over Nilfloden, og Vandet deri forvandledes til Blod, saa at det blev udrifkeligt, og Fiskene i Floden døde. Men Pharaos andsede det ikke. Da udstrakte Aron efter Staven over Vandet, og der opsteg en Mængde Frøer, som bedækkede Landet og trængte ind i Husene og Sengene, i Øvne og Deigtruge; nu lovede Pharaos, at Israels Folk maatte drage affsted, dersom Plagen hørte op; men da Frøerne døde efter Mose Bon til Herren, tog han sit Øøste tilbage og forhærdede sit Hjerte. Derpaa slog Aron med Staven i Jordens Støv, og det blev til Myg, der plagede Mennesker og Kvæg; selv de ægyptiske Bøse sagde: „Det er Guds Finger;“ men Pharaos brød sig ikke derom. Saal sendte Gud giftige Fluer, der plagede Egypterne, men Gosen led ikke af dem til Tegn paa, at Herren gjorde Forføjel paa Egypterne og Israeliterne; vel tilbød Pharaos, at Israels Børn maatte ofre i Landet til deres Gud, men herpaa vilde Moses ikke gaae ind, og Pharaos maatte da etter give dem Lov til at reise, naar han kun blev befriet for Plagen; men da den paa Mose Forbøn ophørte, tog han paanh sit Øøste tilbage. Den femte Plage var en Kvægpest, der rasede blandt Egypternes Dyr, medens Israeliternes bleve ganske forskænede, men Pharaos brød sig ikke derom og heller ikke om den følgende, som bestod i Bylder paa Mennesker og Kvæg, der endog plagede de ægyptiske Bøse. Da sendte Gud et frygteligt Hagelvær med Torden og Lynde; alle Mennesker og alt Kvæg,

som var paa Marken, blev nedslaaet af Hagelen, og den modne Afsgrøde blev ødelagt; kun i Gosen haglede det ikke. Da blev Pharaos forskælfet og tilstod Israeliterne, hvad de forlangte, men da Hagelen paa Mose Forbøn hørte op, brød han paanh sit Ord. Nu forudsagde Moses efter Herrens Besaling, at Græshopper skulde komme over Landet og fortære, hvad Hagelen havde levnet; Pharaos Tjenere forestillede deres Herre, at det var bedst at lade Israels Børn reise, forat Landet ikke skulde blive aldeles ødelagt, men alligevel vilde han kun tillade, at Mændene droge bort. Derpaa vilde Moses ikke indlade sig, og nu førte en Østenwind en uhøre Græshoppesværn ind over Egypten; den afaad al Jordens Afsgrøde og Træernes Frugter, saa der blev intet Grønt tilbage i hele Egypten. Saal lovede Pharaos igjen, at Israels Børn maatte drage bort, naar Moses vilde bede Herren om, at Plagen maatte ophøre; men aldrig faasnart havde en Vestenvind bortført Græshopperne og kastet dem i det røde Hav, før han etter forhærdede sit Hjerte. Derpaa sendte Gud i tre Dage et tykt Mørke over Egypten, saa at den ene ikke kunde see den anden; men i Israels Boliger var der lyft. Da kaldte Pharaos Moses til sig og tilbød, at Folket maatte drage ud med Kvinder og Børn, men Kvæget skulde blive tilbage. Men da nu Moses erklærede, at alt Kvæget maatte følge med for at tjene ved Øfringen, viste Kongen ham bort og truede ham med Døden, hvis han tære kom ham for Dine. „Som Du har sagt,“ svarede Moses, „jeg skal ikke tære see Dit Ansigt;“ men han tilspøiede: „Saal siger Herren: ved Midnatstid vil jeg drage gjennem Egypten, og alle Førsteføde skulde dø i Egyptens Land, fra Pharaos Førsteføde, som sidder paa Thronen, til Trækvindens Førsteføde, og alt det Førsteføde af Kvæget; men mod alle Israels Børn skal ikke en Hund knurre, hverken mod Folket eller Kvæget, forat I skulde vide, hvorledes Herren adskiller Egypten og Israel. Da skulle Dine Tjenere komme ned til mig og sige: Drag ud, Du og alt Folket! og da vil jeg drage ud.“ Saal gik Moses i Brede bort fra Pharaos.

Moses havde sagt til sine Landsmænd, at de skulde forlange Guld- og Sølvkar af Egypterne til at tage med, og saa stor var Israeliternes Anseelse blevet, at Egypterne gave dem, hvad de forlangte. Nu forlyndte han dem fremdeles Herrens Befaling, at paa den tiende Dag i denne Maaned, den første i Aaret, skulde hver Husfader udtage et lydelyst, aarsgammelt Bædderlam, og paa den sjortende ved Aftenstid skulde han slagte det og stryge Blodet med et Bundt Isop paa Dørstolperne af sit Hus; og han skulde stæge Lammet og spise det med ushyret Brød og bitre Urter til i samme Nat i Forening med dem, der vare i hans Hus; de skulde spise det i Hast, reisefærdige, med Stav i Haanden og Sko paa Fødderne, og hvad der levnedes, skulde opbrændes med Ild. Thi i den Nat vilde Herren gaae igjennem Egypten og ihjelslaae alle Førstefødte af Mennesker og Kvæg, men hvor der var Blod paa Dørstolperne, vilde han gaae forbi. Til Erindring derom skulde de siden hvert Aar feire Paasken (hvilket betyder Forbigang) ved at spise Paaskelammet den 14de i den første Maaned og i de følgende 7 Dage spise ushyret Brød.

Israels Børn gjorde, som Moses havde sagt; og ved Midnatstid ihjellog Herren alle Førstefødte i Egypten, baade af Mennesker og Kvæg. Da blev der stor Jammer over hele Landet, thi der var ikke et Hus, hvor der ikke var et Lig, og Pharao befalede Moses og Aron at drage bort strax med Israels Børn og al deres Ejendom, og Egypterne flyndte paa dem af Frygt for, at de Alle skulde døe.

3. Overgangen over det røde Hav; Vandringen til Sinai.

Saa brød Israels Børn op fra Gosen, omrent 600,000 Mænd foruden Kvinder og Børn. Moses førte dem ikke ad den nærmeste Vej henimod Philisternes Land, forat de ikke skulde blive bange for at stride mod dette Folk, men til Øysten af det røde Hav; Herren selv viste dem Vejen, om Dagen i en Øystette, om Natten i en Ildstøtte.

Men da Folket var draget bort, fortrød Pharao, at han havde ladet dem reise, satte efter dem med en stor Hær og mange Stridsvogne og indhente dem ved det røde Hav. Da nu Israeliterne havde Havet foran sig og Egypterne i Ryggen, tabte de Modet og sagde til Moses: „Var der ikke Grave nok i Egypten, siden Du førte os ud for at dø i Ørken?“ Men Moses bød dem tie og stole paa Herren, som selv vilde stride for dem. Nu stillede Øystetten sig bagved Israeliterne, mellem dem og Egypterne, saa at disse ikke kunde komme dem nærmere, og Moses udstalte efter Herrens Befaling sin Haand over Havet, hvorpaa Herren ved en stærk Østenwind drev Vandet bort den hele Nat, saa Havet skiltes ad, og der blev en tør Bei midt igjennem det. Ad den Bei gik Israels Børn over til den anden Side. Da Egypterne saae det, satte de efter dem, men da de vare komme midt ud i Havet, bragte Herren Forvirring i deres Hær og bryd Hjulene itu paa deres Vogne; da mærkede de, at Herren stred for Israel, men nu var det for ilde at flygte, thi efter Guds Befaling udrakte Moses atter sin Haand over Havet, der vendte tilbage til sit Leie, og alle Egypterne omkom i Bølgerne. Da sang Moses og Israels Børn en Lovsang til Herren, og Mose Søster Maria med alle Kvinderne svarede Mændene i Bevælsang: „Synger for Herren, thi han har bevist sin Magt; Hesten og dens Rytter flyttede han i Havet!“

Nu vare da Israels Børn ved Herrens Bistand komne i god Behold ud i Arabiens Ørken, men allerede efter tre Dages Forløb knurrede de imod Moses, fordi Vandet var bedst; da lærté Herren ham at gjøre det driffligt ved at kaste et Slags Træ deri. En Maaned efter Udgangen af Egypten flagede de over, at de ikke mere fede ved Egyptens Kjødgrøder, men stode bare for at dø af Hunger; men Moses lovede dem baade Kjød og Brød i Overflodighed, og om Aftenen løs i et Mængde Bagtler ned i Leiren, og den følgende Morgen, da Duggen svant bort, laae der smaa hvide Korn ligesom Rim paa Jordens. Dette var det Brød, som Herren gav Israels

Børn i alle de 40 Aar, de vandrede i Ørken, og som de kastede Manna. Moses bød dem at samle deraf hver Dag og Intet levne til den følgende Dag, af hvad de havde samlet; alligevel var der Nogle, som gjemte Noget til den næste Dag, men da var der gaaet Ørm deri, og det stinkede; kun paa den sjette Dag i Ugen skulde de samle for to Dage, thi den syvende Dag var det Hviledag, da de ikke maatte samle; og de, som alligevel gif ud den syvende Dag for at samle Manna, fandt Intet.

Kort efter knurrede Folket mod Moses, fordi de manglede Vand. Moses raabte til Herren, og han bød ham at slæae paa Klippen med sin Stav; det gjorde Moses, og der udslod Vand af den.

Siden blevde de overfaldne af Amalekiterne, et arabisk Røverfolk, der nedstammede fra Esau og boede i disse Egne. Moses lod Josva af Ephraims Stamme drage imod dem med en Del af Mandskabet, selv steg han op paa en Høi og bad til Gud; saalenge han hævede sine Hænder til Herren, seirede Israel, men naar han blev træt og lod dem synke, seirede Fjenderne. Da understøttede Aron og Hur, som var hos ham, hans Hænder, indtil Fjenden var slaaet. Men Moses opstrev denne Begivenhed for at minde Israels Børn om, at de en gang i Tiden skulde udrydde Amalekiterne til Straf for dette Oversald.

Paa den Tid kom Mose Svigersader Jethro til ham, og han glædede sig ved at høre, hvorledes Herren havde frelst Israel. Da han saae, hvorledes Moses sad hele Dagen for at dømme i Folkets Sager, gav han ham det Raad at udvælge dygtige og sandhedskjærlige Mænd og sætte dem til Formænd for Tusinde, for Hundrede, for Halvtredsindstyve og for Ti, forat de skulde dømme i de mindre vigtige Sager; selv skulde han kun dømme i de vigtigere Sager for ikke at overlæsses af Arbeide. Dette Raad fulgte Moses. Siden drog Jethro bort igjen.

4. Lovgivningen paa Sinai.

Nu vare Israelitterne i den tredie Maaned efter Udgangen fra Egypten komme til Sinai*) Bjerg, hvor Loven skulle gives. Da bød Herren Moses at sige til Folket: „I have seet, hvad jeg har gjort mod Egypeterne, og hvorledes jeg har ført Eder paa Ørnevinger og bragt Eder til mig; og nu, der som I ville adlyde min Røst og holde min Pagt, saa skulle I være min Ejendom fremfor alle Folk, thi mig hører al Jordens til; og I skulle blive mig et præsteligt Kongedømme og et helligt Folk!“ Og Folket svarede: „Alt, hvad Herren har sagt, ville vi gjøre.“

Derpaa bød Gud Moses, at Folket skulle rense sig og være rede til den tredie Dag, thi paa den Dag vilde Herren stige ned paa Bjerget for hele Folkets Nine; Bjerget skulle indhegnes, og Enhver, som rørte derved, skulle stenes. Og paa den tredie Dag om Morgenens tordnede og lignede det, en tyk Sky hvilede over Bjerget, og der hørtes Basniers Lyd, saa hele Folket forfærdedes. Og Bjerget røg og skjælvede saare, thi i Alden steg Herren ned derpaa. Da talede Gud de 10 Budord og sagde:

„Jeg er Herren, Din Gud, som har ført Dig ud af Egypten, af Trællehuset. 1) Du skal ikke have andre Guder for mig. Du skal ikke gjøre Dig noget udskaaret Billeder og Eftersigning af det, som er i Himlen oven til eller paa Jordens nedentil eller i Bandet under Jordens; Du skal ikke tilbede dem og ikke dyrke dem. Thi jeg, Herren Din Gud, er en nidkær Gud, som hjemføger Fædrenes Misgjerning paa Børnene i tredie og fjerde Led, paa dem, som høde mig, men som gjør Mislundhed i tusinde Led mod dem, som elsker mig og holde mine Bud. 2) Du skal ikke tage Herren Din

*) Forholdet mellem Navnene Sinai og Horeb er ikke gaafse klart, men rimeligt er det, at Horeb var Navnet paa hele Bjergrækningen, Sinai paa et enkelt Bjerg.

Guds Navn forfængeligt, thi Herren vil ikke lade den ustræffet, som tager hans Navn forfængeligt. 3) Kom Hvile-dagen ihu, at Du holder den hellig! Sex Dage skal Du arbeide og gjøre al Din Gjerning, men den syvende Dag er Hviledag for Herren Din Gud; da skal Du ingen Gjerning gjøre, hverken Du eller Din Søn eller Datter, Din Svend eller Din Pige, Dit Dyr eller den Fremmede, som er inden Dine Porte. Thi i 6 Dage stalte Gud Himsen og Jorden og Havet og Alt, hvad der er i dem, og han hvilede paa den syvende Dag; derfor velsignede han Hviledagen og helligede den. 4) Er Din Fader og Din Moder, at Du maa leve længe i Landet, som Herren Din Gud giver Dig! 5) Du skal ikke slaae ihjel. 6) Du skal ikke bedrive Hoer. 7) Du skal ikke stjæle. 8) Du skal ikke aflægge falsk Vidnesbyrd mod Din Næste. 9) Du skal ikke begjære Din Næstes Hus. 10) Du skal ikke begjære Din Næstes Hustru eller hans Svend eller Pige, hans Øre eller Aсен eller Noget, der hører Din Næste til."

Men da Folket hørte Herrens Røst, vege de tilbage og sagde til Moses: „Tal Du med os, og vi ville lyde, men lad Gud ikke tale med os, at vi ikke skulle dø.“ Og dette Ord behagede Herren, saa han lod Folkene vende tilbage til Teltene og talte alle de øvrige Love til Moses alene, og Moses forkyndte dem igjen for Folket. Moses steg nemlig op til Herren paa Bjerget og var hos ham i 40 Dage og Nætter, og da Herren var færdig med at tale til Moses, gav han ham Lovens to Stentavler, hvorpaa de 10 Bud var skrevne med Guds Finger.

Da Israels Børn saae, at det varede saa længe, inden Moses kom igjen, blevé de utealmobige og sagde til Aron: „Gjør os Guder, som kunne gaae foran os, thi hvad der er blevé af Moses, vide vi ikke!“ Aron forlangte da Guldsmykker af Folket, og deraf støbte han en Guldkalv; og Folket ofrede til den og holdt Fest. Da nu Moses paa Herrens Besaling steg ned med Lovens Tavler i sin Haand og saae, hvad der

gik for sig, blev han saa vred, at han kastede Tavlerne ned og slog dem itu ved Bjergets Fod. Men Kalven tog han, brændte den i Ild og støbte den til Pulver og strøede det i Vandet, som Israels Børn skulle drinke; Aron irtettesatte han og kaldte dernæst alle dem til sig, som vilde holde fast ved Herren. Da samlede Leviterne sig omkring ham, og dem bod han at gaae med draget Sværd gennem Leiren og slaae ihjel for Fode. Leviterne alyede hans Ord, og der faldt paa den Dag henved 3000 Mænd. Saa bad Moses Herren om Naade for Folket, og Herren opfyldte hans Bøn. Derefter gik han atter op paa Bjerget til Herren og var der i 40 Dage og 40 Nætter, og da han igjen steg ned med to nye Lovtavler, straaledes hans Ansigt af Herrens Hærlighed, som havde aabenbaret sig for ham.

Nu ordnede Moses Folkets offentlige Gudsdyrkelse efter de Forskrifter, som Herren havde givet ham paa Bjerget, og som han fremdeles vedblev at give ham. Han opreste et Telt (Tabernakel), som kaldtes Forsamlingsteltet eller Lovens Telt, 30 Alen langt, 10 Alen højt og bredt. Det var bygget af Planker af Akasietræ, beslaaede med Guld, og over det var der hængt kostbare Tæpper, der ved grovere Skindtæpper beskyttedes mod Veiret. Det var ved et fint med Cheruber indvirket Forhæng delt i 2 Afdelinger; den inderste Afdeling, det Allerhelligste, var 10 Alen lang, bred og høi. Her stod Pagtens Ark; det var en Kiste af Akasietræ, $2\frac{1}{2}$ Alen lang, $1\frac{1}{2}$ Alen bred og høi, indvendig og ubvendig beslaaet med Guld. I den laae Lovens Tavler. Laaget paa Kisten var helt af Guld og kaldtes Naadestolen; ovenpaa denne stode 2 Cheruber*) af Guld, en paa hver Ende af

*) Cheruberne fremstilles hos Profeten Ezechiel som sammensatte af 4 Skikkeler: Mennesket, Ørnen, Øjen og Loven. De være sindbilledlige Bæsener, der skalde betegne Herrens almægtige Kraft og Hærlighed, saaledes som den aabenbarer sig i Skabningens mægtigste Kræster. Saaledes betegnedes Israelitterne, som ikke maatte aabne Herren selv, hans Nærvarelse, idet han altid maatte være nærværende, thronende over sin Skabning.

Naadestolen; Ansigtene vendte de imod hinanden ned mod Naadestolen, og med deres Binger dækkede de over denne. Fra Naadestolen vilde Herrenaabenhængende sig for Moses ud mellem Cheruberne; men ellers maatte Ingen komme ind i det Allerhelligste „for Herrens Ansigt“ undtagen Æpperstepræsten, og han endda kun engang om Året, paa den store Førsomningsdag. I det Allerhelligste hensettes ogsaa en Kruske med Manna til Erindring om Folketets underfulde Bespising paa Vandringen i Ørken, og senere henlagdes der Arons blomstrende Stav. I den yderste Afdeling, det Hellige, der var 20 Alen lang, stod midt for Indgangen Røgelsealteret af Akasietræ belagt med Guld, hvor der hver Morgen og Aften ofredes Røgelse; ved Siderne stod mod Syd den syvarmede Guldhyllestage, hvis 7 Lamper bleve tændte om Aftenen, mod Nord Skuebrødsbordet af Akasietræ, belagt med Guld, hvor der hver Sabbat henlagdes 12 usyrede Brød, Skuebrødene, der efter Ugens Førsløb tilfaldt Præsterne. Det Hellige, hvor kun Præsterne turde komme ind, lufkedes mod Øst, hvor Indgangen var, af et Forhæng. Udenom Tabernaklet var Forgaarden, 100 Alen lang og 50 Alen bred, omgiven af et paa Støtter hvilende Forhæng, med Indgangen mod Øst. I Forgaarden stod Brændofferaltret, 5 Alen langt og bredt og 3 Alen højt, af Akasietræ belagt med Kobber og indvendig fyldt med Jord; og mellem Tabernaklet og Brændofferaltret stod et Kobberkar med Vand, hvori Præsterne skulde vase Hænder og Fødder, førend de foretoge Gudstjenestens Handlinger.

Til at indrette Helligdommen gav Folket efter Mose Opsordring frivilligt sine Kostbarheder, og Herren udvalgte Kunstnerne, der skulde udføre Arbeidet. Omrent et halvt Åar blev der arbeidet derpaa, og da det var færdigt, bedækkede Skjøn Tabernaklet, og Herrens Hærlighed fyldte det. Tørvigt var Teltet indrettet til at tages fra hinanden for at føres med paa Vandringen, og alt Bohavet, som hørte dertil, var ligeledes indrettet til at bæres.

Gudstjenesten bestod i Hovedsagen af Øfringer, der kun turde foretages ved Tabernaklet. Hensigten med dem var fornemmelig Førsomning for Synden. De vare dels blodige, dels ublodige; de sidste bestode af Trembringelser af Plantevriget, navnlig Mel, Brød og Vin. De blodige Øfre bestod af Hornkvæg, Haar, Geder og undertiden Turtelduer og unge Duer. Dyret blev slaget i Forgaarden, Blodet stænket paa Brændofferalteret, og derpaa blev det Hele eller en Del deraf opbrændt; i sidste Tilfælde tilhørte Resten enten Præsterne eller de Øfrende, som da holdt festlige Offermaaltider deraf. Øfrene vare dels offentlige, dels private. Til de første hørte det daglige Morgen- og Aftenoffer, idet der hver Morgen og hver Aften ofredes et aarsgammelt Lam; paa Festdagene bragtes større Øfre, det mærfeligste paa den store Førsomningsdag. Ved de private Øfringer skulde den, som bragte Øfret, selv slagte det, men Præsten stænkede Blodet paa Alteret og foretog Opbrændingen.

Foruden Sabbathen eller Hviledagen, den syvende Dag i Ugen, havde Israeliterne flere aarlige Fester. Disse vare: Paasken eller de usyrede Brøds Fest, der holdtes i Årets første Maaned, Abib eller Nisan, som omtrent varer til vor April; den feiredes til Erindring om Besvrislen fra Egypten og begyndte den 14de Nisan om Aftenen med Spisning af Paaskelammet og varede til den 21de; i den Tid maatte der ikke findes Surdeig i Husene, og Alle skulde spise usyret Brød. Denne Fest var tillige Foraarsfest, og der ofredes det første modne Neg, hvorefter Høsten tog sin Begyndelse. Pintsefesten (Ugernes Fest) feiredes 50 Dage (7 Uger) efter Paasken til Tak for Kornhøstens Fuldstændelse, og paa den ofredes de første Brød af Årets Høst til Herren; den varede kun een Dag. Senere blev den tillige en Erindringssfest for Lovgivningen paa Sinai. Løvsalsfesten feiredes i 8 Dage fra den 15de i den syvende Maaned, Tisri, der omtrent varer til vor Oktober; paa denne Fest, som var en stor Glædesfest, skulde Israels Børn bo i Løvhytter til Erin-

bring om Vandringen i Ørken; tillige var den en Takkefest for Høsten af Frugt, Olie og Vin. Disse tre Fester var Førsamlingsfester, paa hvilke enhver vojen Israelit skulde møde ved Helligdommen. Desuden feiredes ved hver Maaneds Begyndelse en Nymaanefest, af hvilke navnlig den syvende (Basunfesten), den første Dag i Maaneden Tisri, holdtes med større Høitidelighed. Den blev senere Nyaarsfest, idet det borgerlige Aar regnedes fra Begyndelsen af Tisri, medens det kirkelige Aar begyndte med Nisan.

En særegen Fest var den store Forsoningsdag, der holdtes den 10de Tisri som en almindelig Bodsdag; paa denne Dag udførte Æpperstepræsten Offerjeneften og bragte det store Forsoningsoffer for sine egne og Folkets Synder. For sig selv og for sit Hus skulde han nemlig ofre en Øxe og en Vædder, for Folket 2 Gevebuffe og en Vædder. Først skulde han slagte Øxen og med Røgelselkarret i Haanden gaae ind i det Allerhelligste og stænke af Øxens Blod 7 Gange henimod Naadestolen; derefter skulde den ene Bufk slagtes, og med dens Blod skulde han ligeledes stænke 7 Gange henimod Naadestolen; den anden Bufk blev derimod ikke dræbt, men han skulde lægge sine Hænder paa dens Hoved, befjende alle Israels Børns Synder og lægge dem paa Dyret, hvorpaa det blev ført ud i Ørken for at bære alle Folkets Misgjerninger bort til det øde Land. Tilsidst ofredes de 2 Væddere paa Brændofferalteret.

Hvert syvende Aar var Sabbatsaar eller Hvileaar; da skulde Landet hvile, og hvad der af sig selv vokede paa Marken og Binstokken, skulde være fælles Ejendom for Alle. Tabet af Høsten i dette Aar vilde Herren erstatte med desto rigere Belsignelse i de foregaaende Aar. Paa Løvsalsfesten i Hvileaaret skulde Loven oplæses for hele Folket. Hvert halvtredsindstyvende Aar (det syvende Sabbatsaar) var Jubelaar; da skulde alle Slaver af israelitisk Herkomst frigives, og de folgte Grundejendomme gives tilbage til den oprindelige Eier eller hans retmæssige Arvinger.

Til at udføre Tjenesten ved Helligdommen udvalgte Herren

hele Levi Stammme. Egentlig skulde alle Førsteføde i Folket være indviede til Herren, men da Levi Stammme traadte i deres Sted, bestemtes det, at de skulde løskjøbes for en Pengesum. Aron blev Æpperstepræst, og denne Bærdighed skulde gaae i Arv til hans ældste Søn, derefter til dennes ældste Søn, og saa fremdeles; Arons øvrige Esterkommere skulde være Præster; dem alene var det overdraget at udføre Offerhandlingerne, og de andre Leviter skulde kun være deres Medhjælpere derved. Under Vandringen i Ørken skulde Leviterne ogsaa bære Tabernaklet med dets Tilbehør. Præsterne og Leviterne havde ligeledes det Hverv at undervise Folket i Herrens Lov, og i vanskelige Sager skulde de være Dommerne. Belsignelsen skulde Præsterne efter Herrens Besaling lyse over Folket saaledes: „Herren velsigne Dig og bevare Dig! Herren lade sit Ansigt lyse over Dig og være Dig naadig! Herren løfte sit Aafsyn paa Dig og give Dig Fred!“ Baade Præsterne og Leviterne blev ved høitidelige Øfringer indviede til deres Embede, Præsterne blev desuden salvede med hellig Salveolie, og de havde en særegen Embedsdragt. Naar Canaans Land blev delt mellem Stammerne, skulde Levi Stammme ikke have nogen Land for sig selv, men der skulde anvises den 48 Stæder rundt om i Landet til at beboe, for at Folket ved et fælles Vaand kunde sammenknyttes til en Enhed. Af disse Stæder skulde 6 være Fristæder, hvor den, der uforsægtlig havde dræbt en Anden, kunde søge Beskyttelse mod den Dræbtes Slægtninges Blodhævn. Deres Underhold skulde Leviterne fornemmelig have af Tienden; thi Landet var Herrens Ejendom, og Tiendedelen af Afgrunden og Kveget skyldtes ham; Leviterne skulde igjen affæste Tiendedelen til Præsterne.

Forden Leviterne kunde ogsaa enhver Mand eller Kvinde indvie sig til Herren for en bestemt Tid; en saadan Indviet, Nasiræer, turde ikke drikke Vin eller stærke Drifte, maatte heller ikke rage sig eller afklippe sit Hovedhaar og ikke røre ved nogen Død, selv om det var hans Fader eller Moder. Senere skete det under tiden, at Forældre viede deres Børn til Herren for Livstid.

Ligesom Israels Børn ved Øfrene mindedes om, at de traengte til en Forsoning for Synden, saaledes skulde de ved de forskellige Renselser, der var paalagte dem, som paa en eller anden Maade være blevne urene, saavel som ved Adskillelsen mellem de rene og urene Dyr, mindes om, at de traengte til Sjælens Renselse fra Syndens Besmittelse. De skulde være et helligt Folk, der holdt fast ved Herren, deres Gud, og den, som dyrkede Afguder, skulde lade sit Liv. I deres indbyrdes Forhold skulde de beslitte sig paa Retfærdighed, og Barnhjertighed og holde fast ved det Bud: „Du skal elsker Din Næste som Dig selv.“ Derimod skulde de sky Samkøm med Hedningene for ikke af dem at forføres til Afgudsdyrkelse; derfor skulde ogsaa, naar Canaans Land blev erobret, Canaaniterne, som ved deres affyelige Afgudsdyrkelse havde paadraget sig Guds retfærdige Brede, aldeles udryddes, og det var stærkt forbudt Israels Børn at indlade sig i Egteskabsforbindelse med dem.

Herren selv var Folkets Konge, men han vidste vel, at Folket engang i Tiden vilde forslange en synlig Konge; derfor bød han, at de ikke maatte gjøre en Fremmed men en af Landets egne Børn til Konge; og Kongen skulde holde fast ved Herren og læse i hans Lov for at kjende og gjøre Herrens Billie alle sine Levedage.

5. Vandringen fra Sinai til Canaans Land.

Da Folket havde ligget næsten et Aar ved Sinai, reiste Skytøtten sig fra Tabernaklet, og Leiren brød op. Med Skytøtten foran sig droge Israeliterne nu langsomt mod Nord ad Veien til Canaan, men det varede ikke længe, inden de efter begyndte at knurre, fordi de manglede Kjød; rigtignok opfylde Herren deres Begjæring ved at sende en uhøre Mængde Bagtler, men Straffen for deres Knurren kom med det Samme, thi de spiste ned saa stor Graadighed, at der udbrød en Plage, som bortrev Mange af dem.

Efter nogen Tids Vandring kom Israels Folk endelig til Canaans Sydgrænse og leirede sig ved Kades i Paran's

Ørf. Derfra sendte Guds Befaling 12 Mænd, en af hver Stamme, som Speidere ind i Landet. Efter 40 Dages Forløb kom de tilbage og berettede, at Landet var frugtbart og rigt, men de tilføjede, at Byerne var stærkt befestede, Folkene talrige og mægtige, og nogle af dem endog kæmper, saa at Israeliterne umuligt kunde staae sig imod dem. Da blev Folket forsgt, knurrede med Moses og Aron og sagde: „Lad os vælge os en ny Ansærer, der kan føre os tilbage til Egypten!“ Kun to af Speiderne, Josva og Caleb, raadede til Kamp, men Folket vilde have stenet dem derfor. Da aabenbaredes Herrens Herlighed sig i Forsamlingsstæltet for alle Israels Børn, og Herren bød Moses at sige til Folket, at ingen af dem, som var over 20 gamle, nogensinde skulde komme ind i det forættede Land, med Undtagelse af Josva og Caleb; alle de andre skulde vanke omkring i Ørken i 40 Aar, intil de døde. Da Israeliterne hørte dette, skiftede de Sind og vilde nu strax gaae imod Fjenden. Moses forbød det, og da de ligefuld forsggte at rykke ind i Landet, blev de slagne tilbage af Canaaniterne.

To Aar af de 40 vare gaaede, da Folket kom til Canaans Grænse, og der var nu 38 Aar tilbage, i hvilke de vandrede omkring i Ørken. I den Tid gjorde Korah af Levi Stamme og Dathan og Abiram af Rubens Stamme tilligemed 250 af Folkets Overster Oprør imod Moses og Aron, fordi de havde tilegnet sig Ansærselen og Præstebommet over Folket. Da bød Moses dem Alle at møde tilligemed Aron ved Tabernaklet for at ofre Røgelse til Herren, som da selv vilde vise, hvem han havde udvalgt. Oprørerne mødte ogsaa virkelig ved Indgangen til Tabernaklet, hvor med sit Røgelsekar, og Folket samlede sig omkring dem. Men da aabenbaredes Herrens Herlighed for hele Folket, Jorden aabnede sig og slugte de 3 Mænd, og de 250 Overster fortæredes af Blod fra Herren. Den næste Dag knurrede Israels Menighed imidlertid igjen mod Moses og Aron, fordi de havde ladet Herrens Folk dræbe; da brod der en Plage ud iblandt dem, som drebte

14,700 Mennesker. For nu engang for alle tydeligt at vise, hvem der af Herren var valgt til Øpperstepræst, begjærede Moses efter Guds Besaling en Stav af hver af de tolv Stammesyrster og nedlagde den tilligemed Arons i Tabernaklet foran Pugtens Ark; og den næste Dag havde Arons Stav skudt Knopper og baaret Blomster og modne Mandler, saa at det var tydeligt, at det var ham, Herren havde udvalgt. Staven selv blev opbevaret til en Grindring herom og henlagt foran Ark'en.

Hvad der forresten foregik i de 38 Aar i Ørken, derom tør den hellige Historie, der først igjen optager Fortællingen henimod Vandretidens Slutning, da Israeliterne anden Gang nærmede sig Canaans Grænser. Dengang knurrede de over, at de mangede Vand. Herren bød Moses og Aron at tale til Klippen, saa skulde den give Vand, men selv Moses tvivlede, og istedenfor at tale til Klippen, slog han to Gange paa den med sin Stav, saa at Vandet strømmede ud. Til Straf forkyndte Herren ham, at hverken han eller Aron skulde føre Folket ind i Canaans Land.

Syd for Canaan boede Edomiterne i Seirs Bjerge, der strække sig ned imod Syd til den Bugt, som nu kaldes Akababugten. Da Israels Børn stode ved deres Grænser, bade de dem om Tilladelse til at drage gjennem deres Land, men det blev dem neget, og nu maatte de drage sydpaa igjen for at gaae omkring Seirs Bjerger. Underveis døde Aron paa Bjerget Hor, og hans Søn Eleasar blev Øpperstepræst efter ham. Siden knurrede Folket igjen mod Moses, og til Straf sendte Herren giftige Slanger, der dræbte mange af dem. Da angrede de deres Synd, og Moses bad om Naade; og Herren forbarmede sig over dem og lod Moses opreise en Kobberflange paa en Stang; den, som, naar han var bidt af en Slange, saae op til Kobberflangen, skulde beholde Livet.

Udenom Edomiternes og Moabiternes Lande kom Toget til Amoriternes*) Grænser; disses Konge, Sihon, vilde

*) Amoritterne var det mægtigste af de canaanitiske Folkeslag; de boede dels i den sydlige Del af det egentlige Canaan, dels i Gilead.

forbyde dem Gjennemgangen, men de sloge ham aldeles og erobrede hele Landet mellem Floderne Arnon og Jabbok; ogsaa Dg, Kongen af Basan, der drog imod dem, blev slaaet, og hans Land indtaget, saa at hele Gilead eller Landet Øst for Jordan kom i Israels Børns Magt. Forfærdet over Israeliternes store Fremgang sendte Moabs Konge Balak i Forening med Midianiterne Sendebud med Gaver til den højt anfæste Prophet Bileam, der boede ved Euphrat, for at bede ham om at komme og lyse Forbandelse over Herrens Folk, thi han mente, at naar det var skeet, kunde han lettere overvinde dem; men efter Guds Besaling nægtede Bileam at komme. Da sendte Balak atter flere og fornemmere Sendebud til Propheten, der, hvor megen Lust han end havde til at vinde den lovede Løn, erklaerede, at han ikke turde gjøre noget mod Guds Besaling; men om Natten aabenbærede Herren sig for ham og tillod ham at reise, men forresten kun gjøre, hvad Herren sagde til ham. Saa drog Bileam aften, og paa Veien visste Herrens Engel sig for ham og bød ham paanhun at tale, som Herren indgav ham. Da Bileam kom til Balak, førte denne ham op paa et ophøjet Sted, hvorfra han kunde see ud over Israeliternes Leir, for at han skulde lyse Forbandelsen over dem; men istedenfor at forbande, velsignede han dem tre Gange. Da denne Plan saaledes var mislykkedes aldeles, forsøgte Moabiterne og Midianiterne efter Bileams Raad at forføre Israels Børn til Utugt og Usgudsdyrkelse for at vende Herrens Naade fra dem; det lykkedes ogsaa, og Herrens Brede optændtes mod Israel, saa at han sendte en Plage over dem, der drepte 24000 Mennesker. Derefter sendte Moses Øpperstepræsten Eleasars Søn Pinchas med en Del af Hæren mod Midianiterne for at tage Hævn over dem, og der anrettedes et stort Nederlag paa dem; ogsaa Bileam var iblandt de Faldne.

Bed den Tid bad Rubens, Gads og den halve Manasse Stamme Moses om Tilladelse til at maatte beholde Landet Østen for Jordan; og Moses opfyldte deres For-

langende mod Østet om, at de alligevel vilde hjælpe deres Brødre til Canaans Crobring. Rubens Stamme fik Boliger anvisse mod Syd, Gads Stamme i Midten og den halve Manasse Stamme imod Nord.

Israels Leir stod paa Moabs Sletter*) ligeoverfor Jericho, saa at kun Floden Jordan skilte dem fra det forjættede Land; men ifolge Herrens Billie skulde Moses ikke føre Folket derind. Dersor insatte han efter Herrrens Befaling Josva til sin Efterfølger, og i sine sidste Taler til Israeliterne mindede han dem om alle Herrens store og vidunderlige Velgjerninger imod dem, indførpede dem at holde fast ved Guds Lov og foreholdt dem Belsignelsen, som vilde følge dem, dersom de blev Herren tro, og Forbandelsen, som vilde ramme dem, dersom de nogensinde faldt fra ham. Til sidst lyste han Belsignelsen over sit Folk, og derpaa steg han efter Guds Befaling op paa Bjerget Nebo, hvor Herren lod ham see ud over Canaans Land. Saa døde Moses paa Nebo Bjerg 120 Aar gammel, og Herren begrov ham, men Ingen hjender hans Grav. I Israel opstod der ikke mere nogen Prophet som han, thi med ham talede Herren Ansigt til Ansigt.

6. Josva.

Da Moses var død, sagde Herren til Josva: „Dig som jeg har været med Moses, vil jeg være med Dig; vær Du kun stærk og frimodig!“ Nu bød Josva Folket at gjøre sig rede til at gaae over Jordan, men forinden sendte han to Speidere til Jericho; de kom til en Kvinde ved Navn Rahab, der skjulte dem, da de blev opdagede, og siden, da Stadens Porte var lukkede, heisede dem ned over Muren, ved hvilken hendes Hus låaee; til Gjengjeld maatte de love, at naar hun hængte den røde Snor, hvormed hun havde nedheiset dem, i sit vindue, skulde hun og hendes Hus og de,

som varer deri, blive staanede, naar Øyen blev erobret. Saa kom Speiderne lykkeligt tilbage og fortalte, at Canaaniterne var forfærdede, fordi de havde hørt, hvad Herren havde gjort for Israel.

Paa den Dag, da Israel skulde gaae over Jordan, lod Josva Præsterne gaae i Spidsen med Pagtens Ark, og da de kom til Flodbreden, standede Vandet foroven, medens det fornedene ilede bort, saa at der blev en tør Vei. Og Præsterne blev staende midt i Flodsengen med Arken, indtil det hele Folk var kommen over; derpaa traadte de op af Floden, der vendte tilbage til Leie. Dette skete ved Gilgal, hvor Folket leirede sig i nogen Tid og feirede Paaskfesten; nu spiste de Brød af Landets Afgrøde, thi fra den Tid ophørte Mannaen at falde.

Derefter drog Josva mod Jericho; efter Herrrens Befaling lod han Hæren 6 Dage efter hinanden gaae engang rundt om Staden, ledsgaget af Præsterne, som bare Arken og blæste i Basuner; men den syvende Dag lod han dem gaae syv Gange om Staden, og da Præsterne ved den syvende Omgang blæste i Basunerne, istemmede Hæren Krigsraabet, Murene styrtede ned, og Israels Børn trængte ind i Staden, hvor alle Indbyggerne blev dræbte paa Rahab og hendes Familie nær. Alt Byttet blev helliget til Herren, Staden blev nedbrændt, og Josva lyste Forbandelse over den, som opførte den igjen. Derpaa drog en Del af Hæren mod Ai men blev slaaet tilbage. Da blev Folket forsagt, og Josva sønderrev sine Klæder og kastede sig til Jorden for Herren, som aabenbarede ham, at det var en Straf, fordi Israel havde forgrebet sig paa det til Herren indviede Bytte; naar denne Synd var straffet paa den Skyldige, vilde Herren igjen vtere dem naadig. Den følgende Dag lod Josva kaste Lov mellem Folket for at finde Forbryderen, og Loddet falst paa Akan af Juda Stamme, der ogsaa tilstod sin Misgjerning, for hvilken han maatte bøde med Livet. Nu var Skylden udsønet, og Ai falst i Israeliternes Bold; ogsaa her bleve Indbyggerne dræbte, og Øyen brændt.

*) Saaledes kaldtes Landet Nord for Floden Arnon, der tidligere havde tilhørt Moabiterne, men før Israeliternes Tog var blevet dem frataget af Amoriterne, fra hvem Israeliterne havde erobret det.

Da Kongerne, som herskede omkring i Canaan's Land, hørte om disse Seire, samlede de sig for at drage i Krig mod Israel. Kun Indbyggerne i Gibeon søgte at frelse sig for Øvelæggelsen ved at slutte Forbund med Josva, men da de nok mærkede, at ingen Canaaniter funde saae Fred af ham, lode de deres Sendebud fremstille sig for ham i forslidte Klæder, med muldent Brød og sønderrevne Klæderflæster og foregive, at de vare komme fra et fjernt Folk, der havde hørt om Israeliternes Seirvindinger og gjerne vilde slutte Forbund med dem. Josva og Folgets Overster troede dem og opfylde deres Forlangende. Da de tre Dage efter kom til Gibeon og saae, at de vare blevne første bag Lyset, vovede de for den inbgaaede Pagts Skjeld ikke at udrydde Indbyggerne men bestemte dem til at være Brændehuggere og Vandbærere ved Helligdommen.

Forbitrede over, at Gibeon havde sluttet Fred med Josva, forenede fem amoritiske Fyrster sig og droge mod Gibeoniterne, som i deres Nød sendte Bud til Josva, der opholdt sig i Leiren ved Gilgal. Han drog dem ogsaa strax til Hjælp, overrumpledte Fjenderne og slog dem albeles, understøttet af et sterkt Hagelvejr. Da bad Josva til Herren og sagde: „Sol, staa stille i Gibeon, og Maane i Ajalons Dal!“ og Solen gif ikke ned, og Maanen steg ikke frem, før Fjenden var albeles tilintetgjort; de fem Konger blevе fangne paa Flugten og dæbte. Denne Seir gjorde Israeliterne til Herrer i hele den sydlige Del af Landet; men nu sluttede flere Konger i det nordlige Canaan sig sammen imod dem; dog ogsaa disse blevе slagne og deres Byer erobrede. Saaledes forhantes Kampen i et Nælde af Aar, indtil ialt 31 Konger vare slagne, og deres Land indtaget. Endnu vare dog mange befæstede Byer i det Indre af Landet i Canaaniternes Bold, og ved Kysten hoede imod Syd Philisterne,*) men det Vigtigste var udført, og hvad der stod tilbage at gjøre, funde overlades til de enkelte

Stammer. Derfor befalede Herren Josva at dele Landet mellem Stammerne. Dette skete da ogsaa saaledes, at Juda Stammme fik sin Bolig anviset imod Syd, omgiven mod Nord af Benjamin, mod Vest og Sydvest af Dan og Simeon; i Midten af Landet fik Ephraim sin Bolig, og Nord vorsor den halve Manasse Stammme; i den nordligste Del skulde Issakar, Sebulon, Naphtali og Aser bo. Levi Stammme fik 48 Stæder rundt om i Landet, saaledes som Moses havde bestemt, og Tabernaklet opreistes i Silo i Ephraims Stammme, hvor hele Folket dengang laa i Leir. Derpaa droge Rubens, Gads og den halve Manasse Stammme til deres Hjem, men underveis byggede de ved Jordan et Alter. Da de øvrige Israeliter hørte det, blevе de forsækkede, forbi de troede, at det var Tegn paa et Grasfald fra Herren, og besluttede Krig imod dem. Først sendte de imidlertid Pinchas med de ti Stammefyrster til de Vordragne for at forlange en Forklaring over det, som var skeet, og de fik nu til deres Beroligelse det Svar, at det ingenlunde var Meningen, at dette Alter skulde være bestemt til Øfringer; det skulde være til et Bidnesbyrd om, at ogsaa Beboerne af Gilead hørte til Israels Menighed og havde Del i den fælles Gudsdyrkelse i Tabernaklet.

Nu levede Israel lang Tid i Fred og Ro. Da Josva var blevet gammel, kaldte han hele Folket sammen i Sichem, foreholdt dem alle Herrens Belgjerninger og opfordrede dem til sidst til at vælge, hvem de vilde tjene, enten Herren eller deres Fædres Guder hinsides Euphrat eller Canaan's Guder; „men,” sagde han til, „jeg og mit Hus, vi ville tjene Herren.“ Da sagde Folket: „Vi ville tjene Herren, thi han er vor Gud; hans Nøst ville vi lyde.“ Og Josva opreste en stor Sten til et Bidnesbyrd herom.

Mogen Tid derefter døde Josva, 110 Aar gammel; og Israel tjente Herren, saalænge Josva levede og de Eldste, der havde set alle Herrens Gjerninger, som han havde gjort mod Israel.

* Den vigtigste Byer vare Gaza, Asdod, Askalon, Gath og Ekron.

Fjerde Affnit.

Dommernes Tidsalder.

(omtrent 1400—1100 f. Chr.)

1. Tilstanden efter Josvas Død; de første Dommere.

Efter Josvas Død skulde Israels Børn have fortsat Kampen mod de Hedninger, som endnu var i Landet, og de begyndte ogsaa derpaa, men det varede ikke længe, førend de opgave Kampen og, istedenfor at ubrydde Canaaniterne, som Herren havde besalet, fandt sig i, at de blevne boende iblandt dem, enten som statslydige eller ganske uafhængige. Deraf blev da Følgen, at da den gamle Slægt, som havde levet med Josva, var uddød, og en ny Slægt opvokset, der ikke havde været Bidne til Herrens store Gjerninger, saa glemte Israeliterne Herren, indgik Egteskaber med Canaaniternes Kvinder og begyndte at dyrke Afgudene som Baal og Astarte. En Vorgerfrig udbrød ogsaa, hvori Benjamins Stamme blev næsten aldeles tilintetgjort, og i det Hele var det en lovløs Tid, hvor Enhver gjorde, hvad der behagede ham. Derfor optændtes Herrens Brede mod Israel, og han overgav dem i deres Hjenders Bold, saa at de lede stor Nød; men naar de saa, drevne af Nøden, vendte sig til Herren igjen og raabte til ham om Hjælp, hørte han dem ogsaa og opreste iblandt dem tapre Krigshelte, der friede dem fra deres Hjender og siden styrede enten hele Folket eller en Del af det. Disse mænd kaldtes Dommere.

Den første Dommer var Kalebs Brodersøn Othniel, der slog den mesopotamiske Konge Kusau-Risathaim, som havde undertvunget Israel, og Landet havde nu No i lang Tid. Men da Israels Børn vedbleve at gjøre, hvad der var ondt i Herrens Øine, lod Herren Moabiternes Konge Eglon faae Magt over dem; da raabte de til Herren, og han kaldte Benjaminiten Chud til at befrie dem; han var nemlig bleven sendt hen for at betale Skatten til Moabiternes Konge og

saae nu Leilighed til at dræbe ham, hvorpaa han ilede hjem, samlede Folket og slog Hjenderne. Efter ham fremstod Samgar, der slog Philisterne. Siden lod Herren den canaanitiske Konge Jabin undervinge Israel i 20 Aar ved Hjælp af sin tapre Feltherre Sisera. Paa den Tid var der en Prophetinde Debora, der dømte Israel; hun boede under et Palmetræ paa Ephraims Bjerg, og Folket drog op til hende, naar de søgte Ret. Hun kaldte Barak af Naphtali Stamme til sig og bød ham at samle Folket og slaae Sisera; dertil var Barak ogsaa villig, naar Debora vilde følge med, hvori hun samtykkede, idet hun tilføiede, at saa vilde Gud give Sisera i en Kvindes Bold. Barak samlede nu 10,000 Mand og leirede sig paa Thabor's Bjerg, medens Sisera samlede sine Folk og sine 900 Stridsvogne paa Jisreel's Sletter*) nedenfor Bjerget ved Kison's Bæk. Efter Deboras Befaling gjorde Barak Angreb, og Sisera blev aldeles slaaet og maatte flygte tilføds. Paa Flugten kom han til en Kvinde Jael's Telt; hun bød ham ind til sig og vederkvægede ham, men da han var falden i Sovn, dræbte hun ham ved at slaae et Søm gjennem hans Tinding. Fra den Tid af fik Israeliterne mere og mere Overhaand over Jabin og tilintetgjorde til sidst aldeles hans Magt.

2. Gideon og Abimelek; Jephtha.

Da Israels Børn vedbleve at gjøre, hvad der var ondt for Herrens Øine, gav ham dem i Midianiternes Bold. Dette Nomadefolk kom nemlig i Forening med Amalekitere og Arabere og oversvømmede Landet i talrøje Skarer tilsigemed

*) Jisreel's eller Esdrelon's Slette er Navnet paa den frugtbare Dal, der strækker sig fra Øst til Vest og adskiller Galileas Høiland imod Nord fra det sydlige Høiland (Ephraims og Juda's Bjerge). Den vandes af Kisons Bæk og flere Småsletter og staaer ved 2 andre Sletter i Forbindelse med Middelhavet og Jordandalen. Den er bekjendt som Skuepladsen for mange Kampe, haabe i den øldre og den nyere Tid.

deres Hjorder; Markens Afgrøde ødelagde de, og Kægget røvede de, saa at der var stor Elendighed i Landet. Denne Nød varede i syv Åar, indtil Israeliterne efter vendte sig til Herren og anraabte ham om Frelse. Da aabenbarede Herren sig for Gideon af Manasse Stamme, medens denne stod i sin Vinperse og tørskede Hvede for at være i Sikkerhed for Midianiterne, og bød ham at frelse Israel af Midians Haand. Gideon svarede hertil: „Hvormed skal jeg frelse Israel? min Slægt er den ringeste i Manasse Stamme, og jeg er den Yngste i min Faders Hus!“ Men Herren sagde til ham: „Jeg vil være med Dig.“ Saa tog Gideon strax sat paa Bærket, idet han samme Nat efter Guds Besaling nedrev Baals Alter og omhuggede Offerlunden, som var ved den By, hvori han boede, og byggede et Alter for Herren istedet. Da Bymindene om Morgenens erfarede, hvad der var skeet, blevde de vrede og vilde have dræbt Gideon, men hans Fader frelste ham, idet han sagde, at hvis Baal var Gud, kunde han hævne sig selv.

Derpaa samlede Gideon Krigsfolk baade fra sin egen og fra andre Stammer for at gaae imod Midianiterne, som med deres forbundsfæller havde leiret sig i Isreal's Dal. 32,000 Mand samlede sig om ham, men Herren sagde til ham: „Du har for mange Folk med Dig, og Israel kunde let prale af at have frelst sig ved sin egen Hjælp; udraab deraf, at den, som er bange, skal drage bort!“ Det gjorde Gideon, og 22,000 droge bort, saa at han kun beholdt 10,000 tilbage. Men Herren sagde til ham, at han havde endnu for mange Folk; deraf skulle han føre sine Mænd ned til Vandet, og dem, som lagde sig ned for at drifke, skulle han sende hjem, men dem, som øste Vand i Haanden, skulle han beholde. Da var der kun 300, som øste Vand i Haanden for at drifke, og med dem skulle han vinde Seir. Om Natten gif nu Gideon ned i Fjendens Leir for at speide, og her hørte han, hvorledes en Midianit fortalte en anden, at han havde drømt, at et Bygbrod ruslede hen imod Midians Leir og vælsteude Teltene; dertil

svarede den Anden: „Det betyder Gideons Sværd; Gud har givet Midian og hele Leiren i hans Bold.“ Da ilede Gideon tilbage, delte sin Skare i tre Hobe, gav hver Mand en Basun og en Fakkel, sjult i en Kruske, og befalede Folkene at gjøre, ligesom de saae ham gjøre. Derpaa rykkede han med de 100 Mand, der fulgte ham, ned mod Fjendens Leir, og da de naaede den, sloge de Kruskerne i Stykker, svang Faklerne, stodte i Basunerne og raabte: „Herrens Sværd og Gideons!“ Det Samme gjorde de to andre Afdelinger paa andre Sider af Leiren, og Midianiterne blevne grebne af Førstærdelse, saa de vendte deres Sværd mod hinanden og til sidst toge Flugten. Nu samlede Israeliternes Skarer sig for at gjøre Nederlaget fuldkommen, og Gideon selv forfulgte Fjenden over Jordan. 120,000 Midianiter tilligemed flere af deres Fyrster skulle ved den Lejlighed være blevne dræbte. Israeliterne tilbøde i deres Glæde Gideon arvelig Kongemagt, men han svarede: „Nei, Herren skal regjere over Eder;“ derimod forlangte og fik han af Folket en Mængde Guldsmykker af Byttet, og deraf dannede han et Gudebillede, som han opreste i den By, hvor han boede, og hele Israel tilbad det. Saaledes holdt ikke engang han fast ved Herrens Lov.

Med sine mange Hustruer havde Gideon 70 Sønner og desuden med en sichemitisk Medhustru Sønnen Abimelek; denne sidste lykkes det efter Faderens Død at blive udvalgt til Konge i Sichem, hvorpaa han lod alle sine Brødre dræbe med Undtagelse af den yngste, Iotham, der undslap og fra Toppen af Garizim's Bjerg bebreidede Sichemiterne deres Utafnemmelighed mod Gideons Hus og spaade om Straffen deraf i følgende Lignelse: „Engang gif Treerne hen for at salve sig en Konge, og de sagde til Olietraet: vær Du Konge over os! Men Olietraet svarede dem: skulle jeg forlade min Fedme, som Guder og Mennesker prise hos mig, for at herske over Treerne? Saaledes svarede ogsaa Tigentræet og Vinstokken. Derpaa sagde Treerne til Tornebusken: kom Du og vær Konge over os! Og Tornebusken svarede: dersom I virkelig

ville salve mig til Konge over Eder, saa kommer og skjuler Eder under min Skygge; men hvis ikke, da fare Ild ud fra Tornebusken og fortære Libanons Cedre! — Dersom I nu have handlet ærlig og ret mod Gideon og hans Hus og gjengældt ham, at han satte sit Liv i Vove og frelste Eder af Midians Bold, saa fryder Eder ved Abimelek, og han fryde sig ved Eder! men hvis ikke, da fare Ild ud fra Abimelek og fortære Sichems Mænd, og fra Sichems Mænd udfare Ild og fortære Abimelek!" Denne Spaadom gif i Opfyldest; thi efter 3 Aars Forløb opkomm der Strid mellem Sichemiterne og Abimelek; han indtog Staden, ødelagde den og dræbte Indbyggerne. Derpaa rykkede han mod en anden By, Thebez, og indtog den; men da han vilde storme det befæstede Taarn inde i Byen, blev han ramt i Hovedet af en Sten, som en Kvinde kastede, hvorpaa han lod sig dræbe af sin Vaabendrager for ikke at falde for Kvindehaan.

Israels Børn tjente igjen Baal og Astarte, og Herren gav dem i Ammoniternes Bold, saa at disse ikke alene plagede Gilead, men endogsaa gif over Jordan og hjæmmede med de Stammer, som boede Vest for Floden. Da slæffede Israeliterne de fremmede Guder bort og raabte til Herren, og han forbarmede sig over dem. Paa den Tid var der en Gileabit ved Navn Jephtha, der var bleven forjaget fra sin Faders Hus, fordi han var af uægte Fødsel, og derpaa havde erhvervet sig Navn for at være en vældig Kriger ved at gjøre Krigstog i Forening med en Skare Folk, der samlede sig omkring ham. Til ham sendte Israeliterne Bud og bade ham om at være deres Ansører i Kampen mod Ammoniterne. Dertil var Jephtha villig, men førend han begyndte Kampen, søgte han først at faae Ammoniterne til at drage tilbage med det Gode; det vilde imidlertid ikke lykkes, og Jephtha lovede nu Herren, at dersom han sik Seir over Fjenderne, vilde han ofre til ham det Første, der kom ham imøde fra hans Hus, naar han vendte tilbage. Ammoniterne blevе aldeles slagne, men da Jephtha vendte tilbage fra Striden, kom hans Datter,

hans eneste Barn, ham imøde med Musik og Dans. Da sonderrev Jephtha af Sorg sine Klæder, men da Pigen hørte, hvad hendes Fader havde lovet Herren, fandt hun sig rolig deri og bad kun om 2 Maaneders Frist til at gaae ud mellem Bjergene med sine Veninder og begræde sin Skjægne. Efter de to Maaneders Forløb kom hun tilbage, og hendes Fader ofrede hende, som han havde lovet, tværtimod Herrens Lov, efter hvilken Menuefæofringer ere en Vedersthyggelighed. Siden blev det en Skif, at Israels Østre aarlig gif ud for at begræde Jephthas Datter.

3. Samson.

Da Israeliterne vedblev at gjøre, hvad der var ondt i Herrens Øje, gav han dem i Philisternes Bold, og dette tapre og krigskynlige Folk var i lang Tid deres farligste Fjender og Undertrykkere. I den Tid var der i Dans Stamme en Mand ved Navn Manoah; til ham kom Herrens Engel og sagde til ham, at hans hidtil usfrugtbare Hustru skulde føde en Søn, der skulde være en Guds Nasirær og begynde at frelse Israel fra Philisternes Haand. Nogen Tid efter fødte ogsaa Manoah's Hustru en Søn, som blev kaldet Samson. Da han var blevet voksen, varede det ikke længe, inden han sik Anledning til Strid med Philisterne. Han sik nemlig Lyft til at øgte en af Philisternes Østre og drog ned for at beise til hende. Underveis blev han overfalden af en ung Løve, men han sonderrev den, som om det var et Kid. Da han siden igjen drog den samme Bei for at holde Bryllup med Pigen, saae han, at en Bisværm havde taget Bolig i den dræbte Løves Venrab, og han spiste af Honningen. Ved Bryllups-gildet fremsatte han dernæst en Gaade for sine 30 Brudefærende med den Betingelse, at dersom de kunde gjette den, inden den syvende Gildedag var tilende, skulde han give dem hver en Klædning, men hvis ikke, skulde de give ham 30 Klædninger. Gaaden lød saaledes: „Fra den Spisende udgik Spise; Sydme kom fra den Stærke." Den kunde Philisterne

paa ingen Maade gjætte, og de forlangte dersor af Samsons unge Hustru, at hun skulde lække ham til at sige hende Løsningen, ja de truede endog med at brænde hende inde, hvis det ikke flete. Saa overhængte hun ham saalænge, til han løste Gaaden for hende, og hun forklarede den igjen for Brudesvendene, saa at de paa den syvende Dag kunde sige til ham: „Hvad er fødere end Honning, og hvad er sterkere end Løven?“ Da Samson saae, at han var blevet narret, gik han hen til en anden By, dræbte 30 Philister og gav deres Klædninger til sine Brudesvende. Sin unge Hustru forlod han i Brede, og hendes Fader gav hende til en af Brudesvendene.

Men efter nogen Tids Forløb kom Samson tilbage for at see til sin Kone og blev nu saare forbittret ved at høre, at hun var gift med en Anden. For at hævne sig paa alle Philisterne fangede han 300 Ræve, bandt dem sammen to og to og satte Blus mellem deres Haler, hvorpaas han slap dem los, saa at de fore ind i Philisternes Kornmarker og Olivenhaver og stak Sæden og Træerne i Brand. Da Philisterne sik Aralsagen hertil at vide, indebrændte de Samsons Hustru og hendes Fader, men derover blev han endnu mere opbragt, tog Bolig i en Klippehule og tilføjede dem al den Skade, han kunde. Da droge Philisterne med en Hær ind i Israel og forlangte Samson udleveret; Israelsiterne turde ikke afflaae denne Begjæring og gif til Samsons Hule for at griben ham. Han lod sig ogsaa binde og føre til Philisternes Leir, men da disse jublende gif ham imøde, kom Herrens Aland over ham, han sonderrev Rebene, hvormed han var bunden, greb et Åsenskjæben, som han fandt, og slog dermed tusinde Mand.

Siden sik Philisterne engang at vide, at Samson var kommen ind i Byen Gaza; de lukkede Portene for ham om Natten og lureden paa ham for at dræbe ham om Morgen; men ved Midnat stod han op, rykkede Portstolperne op og bar Portene paa sine Skuldre op paa et Bjerg udenfor Staden.

Derefter satte han Kjærlighed til en Kvinde ved Navn Dalila; hende bestak Philisternes Fyrster, for at hun skulde lække ham til at sige, hvoraf han havde sin store Styrke, og hvorledes den kunde berøres ham. Hun sogte nu at udfritte ham, men tre Gange narrede han hende. Først sagde han til hende, at man kunde fange ham ved at binde ham med 7 friske Snore; men da hun havde gjort det og nu raabte: „Philisterne ere over Dig,“ sonderrev han dem strax. Saa sagde han, at naar man bandt ham med nye Reb, som aldrig før havde været brugte, vilde hans Styrke vige fra ham, og da hun forgjæves havde prøvet dette Middel, indbildte han hende, at han kunde fanges, naar hun fastede hans Haar fast til en Bæverstang. Men da ogsaa det slog feil, og hun daglig vedblev at plage ham, sagde han endelig: „Der er aldrig kommen en Nagekniv paa mit Hoved, thi jeg er en Guds Nasiræer fra Moders Liv; dersom jeg blev raget, da vilde min Styrke vige fra mig, og jeg blev svag som alle andre Mennesker.“ Nu mærkede hun, at han havde sagt hende Sandheden, og hun sendte Bud efter Philisternes Fyrster. Derpaa lod hun hans Haar afrage, medens han sov, og da hun nu vækkede ham med de Ord: „Philisterne ere over Dig,“ var hans Kraft borte, og Philisterne grebe ham, udstak hans Hænder og bandt ham med Kobberlænker i Byen Gaza, hvor han maatte træde Møllen i Fængslet. Men her vogede efterhaanden hans Hovedhaar ud igjen, og dermed hans Kraftester. Da nu Philisterne engang feirede en Fest til Ere for deres Afgud Dagon, lode de Samson føre ind imellem sig for at glæde sig ved Synet af den Gangne og spotte ham; men der var flere tusinde Philisterne forsamlede inde i Huset og ovenpaa Taget. Da bad Samson Gud om Kraft til at hævne sig tilgavns paa sine Hjender, og derpaa greb han med sine Hænder om de to Støtter, hvorpaas Huset hvilede, og bøjede dem, saa Huset styrtede om og begravede ham selv og alle de Philisterne, som vare tilstede. Saaledes dræbte han ved sin Ød mange Flere, end han havde ihjelslaact i sit Liv.

4. Ruths Historie.

I Dommerernes Tid drog en Mand ved Navn Elimelek fra Bethlehem i Juda Stamme med sin Hustru Noomi og sine to Sønner paa Grund af Hungersnød til Moabs Land og boede der. Efter nogen Tids Forløb døde Elimelek, og Sønnerne toge sig moabitiske Hustruer, Orpa og Ruth. Efter 10 Aars Forløb døde ogsaa Sønnerne uden at efterlade sig Børn, og nu besluttede Noomi at vende tilbage til Fædrelandet, da Hungersnøden var ophört. Hendes to Sviger-døtre lebsagede hende, men da de kom til Grænsen, opfordrede hun dem til at vende om. Orpa tog da Afsked med hende, men Ruth sagde: „Nød mig ikke til at forlade Dig, thi hvor Du gaaer hen, vil jeg ogsaa gaae, Dit Folk skal blive mit Folk, og Din Gud skal blive min Gud; hvor Du dører, vil jeg ogsaa døe, og kun Døden skal skille mig fra Dig.“ Saa droge de sammen til Bethlehem, og hele Øyen kom i Bevægelse ved deres Komme, og Kvinderne sagde: „Er det ikke Noomi?“ Men hun svarede: „Kalber mig ikke Noomi (Unde), men Mara (Sorg), thi den Almægtige har givet mig megen Sorg! Rig gif jeg herfra, men tomhændet har Herren ført mig tilbage.“

Det var just ved Høstens Tid, at de vare komne hjem, og da de vare saare fattige, gif Ruth ud for at sanke Ax efter Høstfolkene. Da traf det sig, at hun kom paa en Ager, der tilhørte den rige Boas, en Slægtning af Elimelek. Da Boas kom ud for at see til sine Folk og af dem til at vide, hvem den fremmede Kvinde var, sagde han til hende, at hun frit maatte komme og sanke Ax paa hans Ager, han havde givet sine Folk Befaling til ikke at gjøre hende Fortræd. Forundret spurgte Ruth, hvorfor han tog sig saa meget af hende, som var fremmed, men han svarede: „Det er mig fortalt, hvad Du har gjort mod Din Svigermoder, at Du forlod Fader og Moder og Fædreland og drog til et Folk, Du ikke kjendte. Herren lønne Din Gjerning, og Din Løn vorde stor

fra Herren, Israels Gud, under hvis Vinger Du kom at søge Tilflugt.“ Fremdeles indbød han hende til at spise med hans Folk og sagde til disse, at de med Billie skulde lade flere Ax ligge, for at hun kunde sanke desmere. Da nu Ruth kom hjem med meget Korn og fortalte sin Svigermoder, hvad der var hændet hende, blev Noomi glad og sagde til Ruth, at Boas var en af deres nærmeste Slægtninge og derfor efter Skik og Vedtægt i Israel burde være hendes Løser, det vil sige: ægte hende og indløse den Jordlod, der havde tilhørt Elimelek.*) Da Høsten var forbi, gif Ruth efter Noomis Raab til Boas og spurgte ham, om han vilde være hendes Løser. Dertil svarede Boas, at der rigtignok var en Anden, som var nærmere dertil end han; vilde denne imidlertid ikke være hendes Løser, saa var han selv villig dertil. Derpaa gif han strax hen for at afgjøre Sagen med Manden, og da denne ikke havde Lyft til at indløse Jordlodden og ægte Ruth, gjorde Boas det, som han havde lovet. Ruth fødte en Søn, som blev kaldet Obed, og Noomi tog Drengen paa sit Skjød og blev hans Pleiemoder; og Kvinderne sagde til hende: „Din Svigerdatter, som elskede Dig, er Dig bedre end syv Sønner.“ Obed blev Fader til Isai, og Isai blev Fader til Kong David.

5. De to sidste Dommere: Eli og Samuel.

Den næstsidste Dommer i Israel var Eli; han var tillige Æpperstepræst og boede ved Tabernaklet i Silo. I den Tid boede der i Nama en Levit ved Navn Elkana, hvis Hustru Hanna ingen Børn havde, og derover var hun inderlig be-

*) I Moseloven var det besat, at naar en Mand døde uden Afskom, skulde hans Broder ægte Enken, og den førstfødte Søn af dette ægteskab skulde gjelde for den Afsødes Søn. Dette kaldte man Leviratsægteskab. Hvad der saaledes var paalagt Enkens Svoger som Pligt, synes ogsaa ifølge Skik og Vedtægt at være blevet udvidet til fjernere Slægtninge, naar den Afsøde ingen Broder havde.

drovet. Hvert Aar droge de op til Silo for at holde Bon og ofre til Herren, og engang medens hun var der, bad hun inderligt til Herren, at han dog vilde give hende en Søn, og hun lovede, at hun da vilde indvie ham som Nasiræer til Herrens Tjeneste i hans hele Liv. Eli trøstede hende og sagde: „Gaa bort med Fred, og Israels Gud vil give Dig, hvad Du begjærede af ham.“ Og saaledes skete det ogsaa. Hanna fødte en Søn, som hun kaldte Samuel, og da Drengen var bleven stor nok, bragte hun ham til Eli til Herrens Tjeneste.

Eli havde to Sønner, som varer Præster i Silo; de var ryggesløse og ugudelige, og deres Fader irtettesatte dem vel dersor, men de agtede ikke derpaa. Samuel derimod voxede op i Herrens Frøgt. Da skete det en Nat, at Herren kaldte paa Samuel; han troede, at det var Eli, der havde kaldt, og løb hen til ham. Men Eli sagde; „Jeg har ikke kaldt paa Dig; gaa tilbage og læg Dig!“ Atter kaldte Herren paa Samuel, og det gif som forrige Gang. Da kaldte Herren tredie Gang, og da Samuel nu igjen kom til Eli, forstod denne, at det var Herren, der havde kaldt; han bød dersor Samuel, at hvis Herren igjen kaldte paa ham, skulde han svare: „Tal, Herre, thi Din Tjener hører!“ Saa gif Samuel hen og lagde sig igjen, og Herren kaldte atter: „Samuel, Samuel!“ Han svarede: „Tal, thi Din Tjener hører!“ Nu forkyndte Herren ham, at han vilde føre Straffen over Eli's Hus for hans Sønners Ugudeligheds Skyld. Om Morgenen maatte Samuel fortælle Eli, hvad Herren havde sagt, og da Eli hørte det, sagde han blot: „Han er Herren; han gjøre, hvad der er godt for hans Dine!“ Fra den Tid af sik Samuel Anseelse i hele Israel som den, der var kaldet af Herren til at være hans Prophet.

Ikke længe efter gif Spaadommen i Opfyldeste. Philisterne rykkede i Kampen mod Israeliterne, og disse blev flagne. Da sendte de Bud til Silo efter Bagtens Ark, i det Haab, at naar de havde den iksandt sig, vilde de nok seire.

Da Arken, ledsgaget af Eli's to Sønner, kom til Israeliternes Leir, modtoge de den med høje Jubelraab, og Philisterne, som hørte, hvad der var stæet, blev forfærdede og sagde: „Hvo skal frelse os af disse vældige Guders Haand!“ men snart toge de igjen Mod til sig, Israeliterne blev flagne paanh, Eli's Sønner dræbte, og Arken kom i Fjendens Bold. Eli, som dengang var 98 Aar gammel og blind, sad imidlertid i Silo ved Beien, ængstelig over, hvorledes det skulde gaae; da kom en Flygning forbi og mældte ham, at Slaget var tabt, hans Sønner faldne, og Arken tagen; og Oldingen blev saa forfærtet herover, at han styrte baglæns ned fra sin Stol og brækkede sin Hals.

Arken blev dog ikke længe hos Philisterne. De havde bragt den til Asdod og opstillet den i Afguden Dagons Tempel; men Dagen efter fandt de, at Dagon var falden til Jorden paa sit Ansigt foran Arken. De reiste nu vel Afguds-billedet op, men den følgende Dag var det atter omstyrtet, og Hovedet og Hænderne laae afhugne paa Dørtærskelen. Desuden udbroed der Sygdom i Byen. Dersor blev Arken flyttet til Gath og derfra til Ebron, men overalt, hvor den kom hen, udbroed Sygdommen, og Landet blev plaget af Mus. Saa blev Philisterne bange og sendte efter 7 Maaneders Forløb Arken tilbage til Israeliterne, der modtoge den med Glæde og stillede den i Byen Kirjath-Jearim.

Fra den Tid af forløb der 20 Aar, i hvilke Israeliterne led under Philisternes Undertrykelse; da klagede de endelig til Herren, og Propheten Samuel sagde til dem, at dersom de vilde omvende sig til Herren, saa maatte de bortfjerne de fremmede Guder og tjene Herren alene, saa vilde han ogsaa hjælpe dem mod Philisterne. Dette Raad fulgte Folket; de fjernede Baals og Astartes Billede og tjente Herren alene. Nu droge Philisterne atter op mod dem, men under Slaget ofrede Samuel Brændoffer til Herren, og han lod et stærkt Torbenveir trække op over Fjenderne, saa at de blev for-

færdede og tabte Slaget. Derefter havde Israeliterne Fred for Philisterne i lang Tid.

Samuel boede i Rama, men hvert Aar drog han omkring i Landet og dømte Folket. Da han blev gammel, satte han sine to Sønner til Dommere over Israel; men de vandrede ikke i deres Faders Veie, toge mod Bestikkeler og bøiede Retten. Da blev Folket misfornøjet, og Israels Eldstede kom til Samuel i Rama og forlangte af ham, at han skulle give dem en Konge, saaledes som de omkringboende Folk havde, til at dømme dem og anføre dem i Krigen. Denne Tale mishagede Samuel, men Herren sagde til ham: „Adlyd Folket! thi det er ikke Dig, de have forskudt, men det er mig, de have forskudt, saa de ikke ville have mig til at regjere over dem.“

Paa den Tid var der i Gibea i Benjamins Stamme en Mand ved Navn Kis; han havde en Søn, som hed Saul, der var en ung og smuk Mand og et Hoved høiere end alle Andre. Engang var Saul gaaet ud for at søge efter nogle af sin Faders Eselinder, der var komne bort, men han fandt ikke finde dem. Paa sin Søgen kom han ogsaa til Rama, og efter Forslag af en Dreng, som fulgte ham, gif han derind for at spørge den store Prophet, som boede der, om Raad. Men Dagen forud havde Herren sagt til Samuel, at paa denne Dag vilde han sende den Mand til ham, som han havde bestemt til Konge over sit Folk; og da nu Samuel saae Saul, sagde Herren til ham: „See, han er Manden, som jeg talede til Dig om.“ Da forkyndte Samuel Saul, at han var den, efter hvem hele Israel længtes, men Saul vilde ikke ret troe det, thi han syntes selv, at han var altfor ringe dertil. Den Dag maatte han blive som Gjæst hos Samuel, og den næste Dag tog Samuel en Krukke med Olie og udgjød den over hans Hoved for saaledes i Herrens Navn at salve ham til Fyrste over Israels Folk. Derpaa stiftedes de ad, men paa Hjemveien mødte Saul en Skare Propheter, som propheterede, og

Herrens Land kom over Saul, saa at han ogsaa selv propheterede.

Derpaa sammenkalbte Samuel Folket i Mizpa til at vælge en Konge ved Lodkastning. Loddet træf først Benjamins Stamme; og indenfor denne Stamme træf det den Slægt, hvortil Saul hørte; og i denne Slægt træf det paa Saul. Da sagde Samuel: „Der see I den Mand, som Herren har udvalgt! der er Ingen hans Lige i hele Folket.“ Og Folket jublede og sagde: „Kongen leve!“ Dog var der Nogle, som foragtede den nye Konge og sagde: „Skulde denne frelse os!“ men Saul lod, som om han ikke hørte det.

Femte Affnit.

Kongerne Saul, David og Salomon;
(fra omrent 1100—975 f. Chr.)

1. Kong Saul.

Nogen Tid efter at Saul var blevet valgt til Konge, faldt Ammoniternes Konge, Nahas, ind i Gilead og belejrede Staden Jabs. Indbryggerne vare villige til at underkaste sig, men Nahas erklaerede, at han ikke vilde slutte Forlig med dem uden paa den Betingelse, at han maatte stikke det høire Øje ud paa hver Mand i Staden; dog gav han dem 7 Dages Frist til at slappe sig Undsætning. De sendte nu Sendebud ud for at søge Hjælp, og disse kom til Gibea, hvor Saul boede. Han kom just hjem fra Marken med sine Øyne, og da han hørte, hvad der var påaerde, kom Herrens Land over ham, han sørberhugge et Spand Øyer og sendte Stykerne omkring i hele Israels Land med det Bud, at saaledes skulde der gjøres ved hver Mands Kæng, der ikke fulgte Saul og Samuel. Da samlede Folket sig om Kongen, og han

oversaldt og slog Ammoniterne aldeles. Denne Bedrift bestede Sauls Anseelse, og Folket vilde nu have dræbt dem, der tidligere havde været misfornøjede med hans Balg. Men Saul erklærede, at Ingen skulle dø paa den Dag, da Herren havde frelst Israel.

Nu lod Samuel hele Folket forsamle sig i Gilgal og der paanhylbe Saul som Konge. Derpaa talede han saaledes til Folket: „See, her staaer jeg, vidner nu mod mig for Herren og hans Salvede! Hvis Øje eller Afsen har jeg taget, hvem har jeg undertrykt, mod hvem har jeg gjort Uret, af hvis Haand har jeg modtaget Gave og derfor lufket mine Dine? Saa vil jeg give Eder det igjen.“ Men de svarede: „Du har ikke undertrykket os, Du har ikke gjort os Uret, Du har ikke modtaget Noget af Nogens Haand.“ Derefter foreholdt han dem alle Herrrens store Belgjerninger og formaneude baade dem og deres Konge til at tjene Herren trofast, thi saa vilde det gaae dem vel, men ellers vilde baade de og deres Konge gaae tilgrunde. Herved havde da Samuel nedlagt sit Dommerembede, men han vedblev dog indtil sin Død at være en mægtig og anseet Mand i Israel.

Det varede ikke længe, inden der udbrød en ny Krig med Philisterne, som droge ind i Israel med en vældig Hær, og Israeliterne flygtede modløse til alle Kanter, saa at Saul kun beholdt en lille og fletbevæbnet Hær omkring sig til at kæmpe mod Fjenden. Samuel havde lovet at komme og opre til Herren før Kampen, men da han ikke kom til den bestemte Tid, forrettede Saul selv Øfringen. Da nu Samuel kom, satte han Kongen haardt i rette derfor og forkyndte ham, at til Straf fordi han havde handlet mod Herrens Bud, skulle hans Slægt ikke arve Riget efter ham, men Herren vilde udvolge sig en Mand efter sit Hjerte til Fyrste over sit Folk. I det paafølgende Slag vandt Israeliterne en fuldstændig Sejr, især ved Sauls Søn Jonathans Tapperhed.

Derefter ydmigede Saul ogsaa Israeliternes andre Fjender, og nu bød Samuel ham i Herrens Navn, at han skulle

tage Straf over Amalekiterne, fordi de havde oversaldet Israelerne paa Vandringen i Ørken, og ihjelslaae dem Alle, baade Mennesker og Kvæg. Saul drog ogsaa mod Amalekiterne og slog dem, men han sparede deres Konge, Agag, som han tog til Fange, og det bedste af Kvæget. Da Samuel kom til Saul og bebreide ham, hvad han havde gjort, vilde Saul rigtignok undskyde sig med, at han kun havde sparet Kvæget for at ofre det til Herren, men Samuels svarede ham, at Lydighed er bedre end Offer, og at Herren vilde tage Riget fra ham, fordi han havde ringeagtet hans Ord. Derpaa dræbte han Agag med sin egen Haand og drog tilbage til Ramla; fra den Tid af kom han ikke tiere til Saul, thi han forgede over hans Adfærd.

Herren bød Samuel at gaae til Bethlehem og salve en af Isai's Sønner til Konge istedenfor Saul. Samuel drog da derhen og Isai fremstillede sine 7 ældste Sønner for ham, men det var ingen af dem, Herren havde udvalgt. Da blev der sendt Bud efter den yngste, David, en smuk og rødmusset Dreng, som var ute at vogte Faarene; og da han kom, sagde Herren til Samuel: „Reis Dig, salv ham, thi ham er det!“ Da salvede Samuel ham med Olie og drog igjen hjem. Fra den Tid af kom Herrens Aанд over David, men fra Saul veg den bort, og en ond Aанд fra Herren gjorde ham urolig. Hans Tjenere foresløge ham derfor at lade hente en Harpespiller til at opmunstre ham, og nu blev David, som forstod at spille paa Harpe, hentet til Saul, og naar han spillede for ham, veg den onde Aанд fra ham, og Saul fik ham meget kjer.

Philisterne droge etter op mod Israeliterne, og begge Hærene leirede sig ligeoverfor hinanden. Men i Philisternes Hær var der en Kjempe ved Navn Goliath fra Byen Gath; han kom frem hver Morgen og Aften i fuld Rustning, haanede Israeliterne og raabte til dem: „Udvælger Eder en Mand til at fjæmpe imod mig! dersom han slaaer mig, da ville vi være

Eders Tjenere, men dersom jeg slaaer ham, da skulle I tjene os.“ Saul og hans Folk varre saare forfærdede, og der var Ingen, som turde stride mod Philisteren, skjønt Kongen havde lovet den Mand, der fældede ham, sin Datter tilægte. David var dengang hjemme hos sin Fader og vogtede Haar, medens hans tre ældste Brødre var i Leiren; da sendte Isai ham med Levnetsmidler til Brødrene, og da han nu kom til Leiren og saae, hvorledes Goliath haanede Israels Folk, tilbød han sig strax til at ville hjæmpe imod ham. Saul sagde rigtignok til ham: „Du kan ikke hjæmpe mod denne Philister, thi Du er en ung Mand, men han er en Krigsmand fra sin Ungdom af“; men David svarede, at han engang havde fældet både en Lov og en Bjørn til Forsvar for sin Hjord, og det skulde ikke gaae Philisteren bedre. Da sagde Saul: „Gaa, og Herren være med Dig!“ Derpaa iførte man David Hjelm og Vandser og gav ham et Sværd ved Siden, men disse Vaaben var han ikke vant til at bære og lagde dem igjen fra sig. Derimod tog han en Røzp i sin Haand, udsgætte sig fem glatte Stene ved Bækken og lagde dem i sin Hyrbetaske, sin Slynge tog han i sin Haand og gif saaledes Philisteren imøde. Da denne sat ham at see, foragtede han ham og sagde: „Er jeg en Hund, siden Du kommer til mig ned en Røzp! Kom hen til mig, saa vil jeg give Himmelens Fugle og Markens vilde Dyr Dit Røzp!“ Men David svarede: „Du kommer til mig med Sværd og Spyd, men jeg kommer til Dig i Herren den Almægtiges Navn, hvem Du har forhaanet; og hele denne Førsamling skal saae at vide, at Herren ikke frelser ved Sværd eller Spyd; thi han raader over Striden, og han har givet Eder i vor Haand.“ Derpaa tog han en Sten frem af sin Taske, lagde den i sin Slynge og slængede den saa fast i Vandten paa Philisteren, at den blev fiddende, og han styrtede til Jorden; saa løb han til, drog Goliaths eget Sværd af Skeden og afhuggede hans Hoved. Da Philisterne saae, at deres Stridsmand var falden, flygtede de, men Israeliterne forfulgte dem og dræbte mange af dem.

Fra den Dag af blev David hos Saul, der satte ham over sine Krigsfolk; og Sauls Søn Jonathan sik David meget kær og elskede ham som sin egen Sjæl. Men da Hæren drog hjem fra Krigen, og Israels Kvinder gif Kongen imøde med Musik og Dans og sang en Sang, hvori det hed: „Saul slog Tusinde, men David Titusinde“, saa blev Kongen vred og misundelig paa David og sagde: „Mig tillægge de kun Tusinde, men David Titusinde; Kongeriget bliver visselig ogsaa hans.“

Næste Dag kom den onde Aand igjen over Saul, og da David atter spillede paa Harpe for ham som tilform, greb Saul sit Spyd og kastede efter ham; men David sprang til Siden. Ved sin Kløgskab og Ømgtighed vandt David efterhaanden mere og mere Folkets Kærlighed, saa at Sauls Frygt for ham steg. Sauls yngre Datter Mikal elskede David, og da det kom Kongen for Øre, tilbød han David, at han skulde blive hans Svigerøn, dersom han kunde fælde 100 Philisterne; han haabede nemlig, at Philisterne til sidst skulde saae David dræbt. David dræbte 200 og sik ogsaa Mikal tilægte, men Saul hædede ham kun endnu mere, fordi han stedse havde Lykken med sig, og talede med Jonathan om at slaae ham ihjel. Dengang lykkesedes det dog Jonathan at formilde sin Fader, saa at han endog sov ikke at ville tilføie David noget Ondt, men det varede ikke længe, inden Saul igjen kastede sit Spyd efter David; og nu turde denne ikke blive længere i Sauls Nærhed, men flygtede til Samuel i Ramla. Endnu engang sogte Jonathan at stille sin Fader tilfreds, men Kongen blev saa rasende derover, at han endog kastede sit Spyd efter sin egen Søn. Nu forstod denne, at der ikke mere var at tænke paa en Forsoning, og han gif ud til det Sted, hvor David holdt sig sjælt, for at sige ham det; da skiltes de to Venner fra hinanden med Kys og Taarer, og David maatte love Jonathan, at han vilde vise Kærlighed mod hans Hus, naar han engang sik Magten.

Paa sin Flugt kom David til Præsten Achimelek i Nob og bad ham om Levnetsmidler og et Sværd; han foregav nemlig, at han var udsendt af Kongen i et hemmeligt Erinde, og det i saadan Hast, at han ikke fik Tid at tage Noget med sig. Achimelek tog derfor ikke i Betenkning at give ham Skuebrødene, efterdi han intet andet Brød havde, og Goliaths Sværd, som opbevaredes der paa Stedet. Nu drog David da videre og kom til Philisterkongen Achis i Gath, men her var det nær gaaet ham ilde, thi Philisterne kjendte ham og hukkede nok, hvad Skade han havde tilspillet dem, og han frelste kun sit Liv ved at anstille sig som gal. Derpaa tog han sit Ophold i den sydlige Del af Juda Stamme i Orkenen og paa Bjergene, og der samlede sig snart en lille Skare af Mænd omkring ham, hvil Høvding han blev; sine Forældre bragte han i Sikkerhed til Moabiternes Land.

Aldrig saasnart havde Saul faaet Underretning om, at Achimelek havde hjulpet David paa hans Flugt, før han løb ham og alle Præsterne i Nob, 85 i Tallet, dræbe, med Undtagelse af Achimeleks Søn Abjathar, der flygtede til David, og med dem alle Bhens Indbyggere, haade Mænd, Kvinder og Børn; derpaa drog han med en Hær ud for at forfølge David. Men uagtet Saul saaledes aabenbart anvendte alle Midler for at faae David dræbt, gjorde denne dog ingenfinde Gjengjeld, men søgte kun at frelse sit eget Liv og glemte aldrig den Erbødighed, han var sin Konge skyldig. Dette fik han snart Lejlighed til at vise. Det træf sig nemlig, at Saul under Forfølgelsen lagde sig til at sove i en Hule uden at lægge Mærke til, at David og hans Folk befandt sig dybere inde i Hulen. Davids Mænd opfordrede ham nu til at slaae Saul ihjel, men han svarede: „Det være langt fra mig at lægge Haand paa Herrrens Salvede,” og nøiedes med at skære Fligen af hans Kappe. Da Saul stod op og gik ud af Hulen, fulgte David efter ham, kastede paa ham og sagde: „Min Herre Konge! hvorfor vil Du høre paa de Mennesker, som sige, at

David søger at gjøre Dig Fortred? Nu har Du selv seet, at Herren har givet Dig i min Haand, men jeg sparet Dig og affstar blot Fligen af Din Kappe, for at Du skal vide, at jeg ikke har synet imod Dig; men Du jager efter mit Liv for at tage det. Herren skal dømme mellem mig og Dig.“ Da brast Saul i Graad og sagde: „Min Søn David, Du er retfærdigere end jeg; thi Du har bevist mig Godt, men jeg har bevist Dig Ondt; Herren lymne Dig, for hvad Du har gjort! Jeg veed, at Du vil blive Konge; men tilsværge mig nu, at Du ikke vil udrydde min Slægt.“ Det gjorde David, og Saul drog hjem.

Bed den Tid døde Samuel, og hele Israel førgede over ham.

I Bhen Carmel boede en rig Mand ved Navn Nabal. David havde opholdt sig en Tidlang med sine Folk i Omegnen og været til Beskyttelse for hans talrige Hjorde. Da nu Faareklipningstiden kom, og Nabal ved den Lejlighed holdt stort Gilde, sendte David Bud til ham for at bede ham om Levnetsmidler til sig og sine Mænd; men den gjerrige Nabal affslog det med Haan. Herover blev David meget vred og beredte sig til at tage blodig Hævn; men da Nabals smukke og forstandige Hustru Abigail fik dette at vide, samlede hun i Hast baade Vin og Spise, læssede det paa Esler og bragte det som Gave til David, idet hun bad om Tilgivelse for sin Mandes daarlige Absærb. Og David svarede: „Lovet være Herren, Israels Gud, som sendte mig Dig imøde, og lovet være Du, som hindrede mig i at udgyde Blod og tage mig selv tilrettet!“ Saa tog han mod Gaven, og Abigail drog hjem og fortalte sin Mand, hvad der var skeet. Da han fik at høre, i hvilken Fare han havde været, blev han saa forskrækket, at han døde 10 Dage efter. Da tog David Abigail til Hustru.

Saul drog igjen ud for at forfølge David efter nogen Tids Forløb, men medens han en Nat laa i sin Leir og sov med alle sine Folk, listede David sig ind i Leiren med to af

fine Mænd, og hans Fjendes Liv var etter i hans Haand. Hans Ledsgere vilde have dræbt Kongen, men han forbød det og tog blot hans Spyd, som stod fæstet i Jorden ved hans Hovedgjærde, og hans Vandkruske; dermed gif han op paa et Bjerg, raabte paa Abner, Sauls Feltherre, og sagde: „Hvorfor har Du ikke vogtet Din Konge bedre?“ Saul var ogsaa vaagnet, og da han hændte Davids Røst, og hørte, hvad der var skeet, sagde han: „Jeg har synbet; kom tilbage, min Søn David! thi jeg vil ikke mere gjøre Dig Ondt.“ Derpaa drog han hjem igjen, men David turde ikke stole paa ham og søgte paanh Tilsigt hos Philisterkongen Achis i Gath med alle sine Mænd. Denne Gang sik han en god Modtagelse, og Achis gav ham Staden Ziklag at boe i med sine Folk. Her var han i 16 Maaneder og gjorde Streiftog mod de omboende Folk; men Achis troede, at han stred mod sine egne Landsmænd, og ansaae ham for sin fuldstro Ven.

Striden mellem Philisterne og Israeliterne havde vedvaret unher hele Sauls Regjering, og nu samlede Philisterne etter en Hær for at drage op mod Israel; David maatte følge med, men førend det kom til Slag, sik han Lov at drage hjem igjen, thi Philisters Høvdinger frygtede for, at han under Slaget skulde tage Israeliternes Parti. Saaledes slap han for at kjempe mod sine Landsmænd.

Saul havde samlet sin Hær paa Gilboa's Bjerg, men han frygtede for den forestaaende Kamp og ønskede forud at vide dens Udfald. Forklaædt gif han da ved Nattetid til en Spaakvinde i Endor, skønt han selv tidligere havde udryddet alle Sandfigere og Manere af Landet, og forlangte, at hun skulde mane Samuel frem. Kvinden hændte ham alligevel og blev bange for Kongen, men han bød hende ikke at frygte, og nu fremstillesdes Samuels Skikkelse for Saul og varslede ham, at Riget skulde tages fra ham, og han selv og hans Sønner falde i Slaget den følgende Dag. Saaledes flete det ogsaa. Israeliterne blev aldeles slagne, Jonathan og to andre af Sauls Sønner faldt, han selv blev haardt saaret og bød sin

Baabendrager, at han skulde dreve ham, for at han ikke skulde falbe levende i Fjendens Haand. Da Baabendrageren ikke vovede det, drog han selv sit Sværd og styrte sig deri. Da Philisterne fandt hans Lig, huggede de hans Hoved af og op-hengte hans og hans Sønners Legemer paa Byen Beth-san's Mur. Men Indbyggerne i Staden Jabels, som Saul engang havde frelst, nedtoge dem ved Nattetid og begravede dem.

2. Kong David (1055—1015).

Da Ryget kom til David om Sauls og hans Sønners Død, blev han meget bedrøvet og sang en Klagesang over dem. Derpaa drog han til Hebron og blev udvalgt til Konge over Juda Stamme. Sauls Feltherre Abner satte Sauls Søn Ibsoseth til Konge over de andre Stammer og drog med en Hær mod David for gansse at fortrænge ham; men Davids tapre Feltherre Joab slog ham aldeles. I 7 Aar regjerede David og Ibsoseth hver over sin Del af Landet, men da opkom der en Strid mellem Ibsoseth og Abner, og denne drog til David for at tilbyde ham Ibsoseths Rige. Det blev dog ikke til Noget, thi Joab snigmurdede til Davids store Sorg Abner, fordi denne i et foregaaende Slag havde føldet hans Broder Asael. Ikke længe derefter blev imidlertid Ibsoseth dræbt af sine egne Folk, og nu blev David erkjent som Konge over hele Riget.

Derpaa erobrede David Staden Jerusalem, som den gang endnu beboedes af et canaanitisk Folkesærd, Jebusiterne, gjorde den til Rigets Hovedstad og befæste den; i Jerusalems Borg, som laae paa Zion's Bjerg, byggede han sig selv et Pallads, til hvis Opførelse Hiram, Kongen af Thrus, sendte ham Cedertæ og Haandværksfolk. Bagtens Ark lod David ogsaa med stor Festlighed bringe til Jerusalem. Det tyktes ham imidlertid uret, at han selv boede i et Hus af Cedertæ, medens Herrens Ark stod i et Telt, og han besluttede derfor at bygge Herren et Tempel. Men Propheten

Nathan forkyndte ham Guds Befaling, at han ikke skulde bygge noget Tempel, men tillige, at Gud havde sagt: „Naar Dine Dage ere omme, og Du hviler hos Dine Fædre, da vil jeg opreise Din Sæd efter Dig, og jeg vil stadsfæste hans Rige; han skal bygge et Hus for mit Navn, og jeg vil stadsfæste hans Riges Throne evindelig.“ Saa affstod David fra sit Forsæt, men derimod ordnede han Gudstjenesten og Levi Stammes Forretninger paanth; Præsterne delte han i 24 Skifter, der skiftevis skulde besørge Gudstjenesten; til dennes Forherligelse indrettede han Sangchor af Leviter og lod Sangen ledfage af Instrumentalmusik; selv digtede han Psalmer til at affynges.

I de 33 Aar, David regjerede over hele Israel, førte han mange Krigs og var seirrig i dem alle. Philisterne slog han gjentagne Gange og tilintetgjorde aldeles Overmagt over Israel; han undervang Shyrerne, Edomiterne, Moabiterne og Ammoniterne, og hans Rige strakte sig ligesra Euphrat til Middelhavet og det røde Hav (Bugten ved Akaba). Med Kong Hiram i Thyrus holdt han derimod Venstak.

David tjente Herren i sit hele Liv, men han begik dog en stor Synd, der førte Guds Straf over ham. Det skete under Krigens mod Ammoniterne. David havde nemlig sendt Hæren i Krigens under Joabs Anførsel, men selv var han blevet tilbage i Jerusalem. Da traf det sig, at han saae Bathseba, Krigeren Urias Hustru; han fattede Kærlighed til hende og forsørte hende til Ulrostak mod hendes Mand; derpaa sendte han Bud til Joab, at han skulde stille Urias Forrest i Kampen, for at han kunde blive dræbt. Denne Befaling efterkom Joab, Urias faldt i Kampen, og David tog Bathseba tilægte. Da gik Propheten Nathan efter Herrens Befaling til Kongen og sagde til ham: „Der var to Mænd i samme By, den ene var rig, den anden var fattig. Den Rige havde mange Haar og Øer, men den Fattige havde kun et eneste lille Haar, som aad af hans Brød, drak af hans Voer, laaæ i hans Skjæb og var ham som en Datter. Men der

kom en Reisende til den Rige, og han sparede sit eget Skæg, men tog den Fattiges Haar og lavede det til for den Fremmede.“ Da sagde David: „Den Mand, som gjorde dette, er dødsens“; men Nathan sagde til ham: „Du er Manden! Saa siger Herren, Israels Gud: jeg salvede Dig til Konge over Israel og friede Dig af Sauls Haand og gav Dig Din Herres Hus; hvorfor har Du da foragtet Herrens Ord ved at gjøre, hvad der var Ondt i hans Dine? Urias har Du dræbt med Ammoniternes Sværd og taget hans Hustru tilægte. Derfor vil jeg bringe Ulykke over Dig fra Dit eget Hus.“ Da angrede David sin Synd, og Nathan sagde til ham: „Herren har ogsaa forladt Din Synd, Du skal ikke dø; dog skal den Søn, som Bathseba føder Dig, dø.“ Dette skete ogsaa, og siden kom der stor Nød over David ved hans egen Slekt.

David havde nemlig en Søn, som hed Absalon; det var en saare smuk Mand, men han havde et ondt Hjerte. Han havde dræbt en af sine Brødre og maatte derfor leve tre Aar i Landflygtighed; da kaldte hans Fader ham tilbage og benaadebe ham. Denne Godhed lønnede Absalon ved at forsøge at støde sin Fader fra Thronen. Ved Venlighed og Nedladenhed stræbte han at vinde Folkets Undst; naar Nogen gif til Kongen for at føge Ret, kaldte Absalon ham til sig og klagede over, at det var saa vanskeligt at faae sin Ret hos Kongen; men, tilføjede han, dersom han var Dommer i Landet, skulde han nok skaffe hver Mand hans Ret. Saaledes vandt han Manges Hjerter; ogsaa Davids Raadgiver, den snilde Achitophel, sluttede sig til hans Parti. Efterat saaledes Alt var forberedt, lod han sig i Hebron udraabe til Konge. Da Efterretningen herom kom til David, flygtede han fra Jerusalem. Præsterne Abijathar og Zadok vilde have fulgt ham med Bagtens Ark, men han bød dem at blive i Jerusalem; ogsaa sin Ven Husai lod David blive tilbage, for at han paa Skømt skulde slutte sig til Absalon og stræbe at gjøre Achitophels Raad til Intet. David var gaæt over Kedron's

Bæk, og barfodet og grædende, med tilhyllet Hoved gik han over Oliebjerget, og hans trofaste Folk fulgte ham grædende. Da kom der en af Sauls Slægtninge ved Navn Simei ham imøde, bandede ham og kastede Stene efter ham og hans Ejendomme. Abisai, Joabs Broder, vilde have dræbt ham, men David sagde: „Lad ham bande, thi Herren har beslægtet ham det! Maaske Herren vil se til mig i min Elendighed og beslægt mig Godt istedenfor hans Forbanselse.“

Imidlertid drog Absalon ind i Jerusalem, og Achitophel gav ham det Raad strax at overfalde David, medens han var udvældt af Flugten, og slægte ham ihjel. Men Husai forestillede Absalon, at det ikke var nogen let Sag at gjøre det af med David og hans Mænd, som var veldige Stridsmænd; han raabede ham derfor til, først at samle en større Hær og da drage i Kamp mod David. Herren styrrede det saaledes, at Absalon fulgte dette Raad, og herved siktede David Tid til at gaae over Jordan og ruste sig til Kamp. Men da Achitophel saae, at hans Raad var blevet forkastet, hængte han sig selv.

Da Absalon havde saaet sin Hær samlet, drog han ud mod sin Fader, og det kom til et Slag i Ephraim's Skov. David selv var efter sine Folks Ønske ikke draget med i Kampen, men han havde givet sine tre Hærførere Joab, Abisai og Itthai Befaling til at fare læmpeligt med Absalon. Absalons Hær blev aldeles slaaet, og han selv flygtede paa et Mulcesel, men hans lange Haar indvikleses i Grenene af et stort Træ, saa at han blev hængende i Træet, og Mulceslet løb bort under ham. I denne Stilling traf Joab ham og slog ham trods Kongens Befaling ihjel. Da David siktede det vidste, blev han meget bedrøvet og udbrød: „Absalon, min Søn, min Søn, gib jeg var død istedenfor Dig!“

Absalon var nu vel dræbt, men endnu fandt Israeliterne ikke blive enige om at føre deres gamle Konge tilbage. Da lod David Præsterne Abijathar og Zadok opfordre Juda Stammes Eldste til at være de første til at føre ham tilbage, efterdi han jo var af deres Slægt; han vandt Absalons Fæltherre

Amasa ved at gjøre ham til Høvding for hele Hæren i Joabs Sted; og nu drog Juda Stammme ned til David og førte ham tilbage til Jerusalem. Simei gik David imøde, bad om Tilgivelse og siktede den. Mephiboseth, Jonathans Søn, havde David tidligere vist stor Raade, givet ham alt Sauls Jordegods og ladet ham spise ved sit eget Bord; han var imidlertid ikke fulgt med David paa hans Flugt, og hans Ejener Ziba havde anklaget ham for at have taget Absalons Parti. Da han nu erklærede Anklagen for falsk og undskyldte sig med, at han paa Grund af sin Lamhed ikke havde funnet følge Kongen, nægtes denne med at dele hans Ejendom mellem ham og Ziba.

De øvrige Stammer vare misfornøiede med, at Juda Stammme havde været ene om at føre Kongen tilbage, og af denne Stemning benyttede Benjaminiten Seba sig til at stifte et nyt Oprør. David lod Amasa samle en Hær imod ham, men da det gik ham for langsomt, sendte han en anden Skare i Marken under Joab og Abisai. Da de træf sammen med Amasa, lod Joab, som om han vilde give ham et Kys, men i det Samme stak han ham ihjel med sit Sværd. Derpaa drog Joab mod Seba, der blev nødt til at indeslutta sig i en By; men Byens Indvaanere afhæggede hans Hoved og fastede det ned over Muren til Joab. Saaledes blev dette Oprør dæmpt.

Siden lod David Joab holde Mandat over Folket, og det viste sig, at der var over 1,300,000 vaabenbrygige Mænd i Israels Land. Men denne Gjerning mishagede Herren, og han lod Propheten Gad gaae til David og hvile ham, hvad Straf han vilde vælge, enten 7 Aars Hungersnød eller 3 Maaneders Flugt for Ejenderne eller 3 Dages Pest i Landet. Da sagde David: „Lad os dog falde i Herrens Haand, thi hans Barmhjertighed er stor! i Menneskers Haand vil jeg ikke falde“; og nu lod Herren Pesten bortrive 70,000 Mennesker. Saa bad David Gud om Raade, og Plagen standsede.

David havde bestemt, at hans og Bathsebas Søn Salomon skulle følge ham paa Thronen; men da han blev

gammel og svag, besluttede hans ældre Søn Adonia at tilvende sig Herredømmet; endog Joab og Abjathar sluttede sig til ham. Da gik Bathseba og Nathan til Kongen og fortalte ham, hvad der var påsærde; og nu bød David sine Mænd at ubraabe Salomon til Konge; Præsten Zadok salvede ham, og han satte sig paa sin Faders Throne. Folket jublede og raahte: „Kong Salomen leve!“ og Jorden ryftede under deres Fryderaab. Adonias Venner vare just forsamlede hos ham til et stort Gjæstebud, men da de hørte Karmen og fik at vide, hvad der var skeet, blev de forfærdede og gik hver til Sit. Adonia flygte til Herrens Alter, og Salomon lovede ham Tilgivelse, naar han for Fremtiden vilde forholde sig rolig.

Nogen Tid efter døde Kong David, efterat han havde formonet Salomon til at holde fast ved Herrens Lov og givet ham det Raad at straffe Joab og Simei med Døden, som de ved deres Gjerninger havde fortjent. David var 70 Aar, da han døde, og han havde været Konge i 40 Aar, 7 Aar over Juda Stamme alene og 33 Aar over hele Riget.

3. Kong Salomon (1015—975).

Aldrig saaenart var David død, før Adonia efter begyndte at gjøre Fordring paa Thronen, og nu lod Salomon baade ham og Joab døbe; Abjathars Liv blev staanet, fordi han forhen havde velt Davids Trængsel med ham, men han blev forvist til sin Hjemstavn. Simei fik Lov til at beholde Livet paa den Betingelse, at han aldrig maatte forlade Jerusalem; men da han siden havde gjort en Reise til Philisternes Land for at hente nogle bortlybne Treæle tilbage, maatte han bøde med Livet derfor.

Herren aabenbarede sig for Salomon i en Drøm om Natten og sagde til ham: „Begjær, hvad jeg skal give Dig!“ Da bad Salomon om Visdom og Indsigt til at regjere sit Folk, og Herren sagde til ham: „Fordi Du hverken begjærede et langt Liv eller Rigdom eller Dine Fjenders Død, men Visdom, saa har jeg givet Dig, hvad Du havd om, et vist og

forstandigt Hjerte, saa at Du ikke skal have Din Eige i Visdom; men jeg har ogsaa givet Dig, hvad Du ikke begjærede, baade Rigdom og Ære, og dersom Du vil vandre i mine Veie og holde mine Bud som Din Fader David, saa vil jeg give Dig et langt Liv.“

At Salomon besad Visdom, viste han snart ved en Dom, som han følde. Der kom nemlig to Kvinder til Kongen, og den ene sagde: „Vi boede i det samme Hus og havde hver sin Søn, men denne Kvindes Søn døde en Nat, og hun stod op midt om Natten, tog min Søn fra min Side og lagde sin døde Søn istedet. Da jeg nu stod op om Morgenens for at give min Søn Die, var han død; men da jeg saae øjne paa ham, saae jeg, at det ikke var min Søn.“ Den anden Kvinde derimod paastod, at det levende Barn var hendes, og saaledes trættedes de for Kongen. Da lod Salomon bringe et Sværd og sagde: „Deler det levende Barn i to Parter og giver den ene Halvdel til den Enne og den anden Halvdel til den Anden!“ Men da den Kvinde, som var det levende Barns rette Moder, hørte det, udbød hun: „Giv saa heller hende det levende Barn, og slaa det ikke ihjel!“ Da saae Kongen, at hun var Moderen, og bød, at man skulde give Barnet til hende. Denne Dom støffede Salomon stor Verømmelse for Visdom.

Salomon regjerede bestandig i Fred, og saaledes fik han god Leilighed til at udføre det Værk, hans Fader havde påatænkt, at bygge Herren et Tempel. I sine sidste Regjeringsaar havde David allerede begyndt at samle Materialier dertil, men Salomon tog for Alvor fat paa Værket. Fra Kong Hiram, med hvem han ligesom David levede i Venstlab, fik han Bygningsmaterialier, hugne Sten og Cedertæ fra Libanon, og thriste Bygmestre til at udføre Værket. Templet blev bygget paa Moria Bjerg i Jerusalem; i Salomons fjerde Regjeringsaar, 480 Aar efter Udgangen fra Egypten, blev der begyndt derpaa, og efter 7 Aars Forløb var det færdigt, omrent 1000 Aar før Christi Fødsel. Det blev opført ganzfe i

Lighed med Tabernaklet, fun var det langt større og prægtigere. Den egentlige Tempelbygning var 60 Alen lang, 20 Alen bred og 30 Alen høj. Foran var der en Forhal, gjennem hvilken man kom ind i det Hellige, som var 40 Alen langt; det Allerhelligste var 20 Alen langt, højt og bredt. Indvendigt vare Bæggene helt beklædte med Cedertræ, rigt prydede med udstaaret Arbeide og belagte med Guld. Iftedenfor Forhængene foran det Hellige og det Allerhelligste var der Fløjedøre. I det Allerhelligste stode to Cheruber af Oliventræ beslagne med Guld; de vare 10 Alen høje, og hver havde 2 Vinger af 5 Alens Længde, saa at de rørte hinanden i Midten og naaede til begge Sidevæggene; i det Hellige stod Røgelsealteret af Guld, 10 Guldblyfestager og 10 Guldborde til Skuebrydene. Paa de tre Sider var Huset omgivet af en tre Stok værk høi Sidebygning, som var afdelt i Kamre og bestemt til at opbevare Templets Skatte. Omkring Tempelbygningen var der 2 Færgaarde, den ydre og større for Folket, den indre for Præsterne; i denne stod Brændofferalteret af Kobber, 20 Alen langt og bredt og 10 Alen højt, fremdeles et stort Kobberbækken, det støbte Hav, udarbeidet i Form af en udsprungen Lille og høilende paa 12 Kobberoxer; det var bestemt til Præsternes Renselser.

Da Templet var færdigt, lod Kongen Folket kalde til Jerusalem, og Pagtens Ark med Lovens Tabler blev med stor Høitidelighed bæaren af Præsterne ind i det Allerhelligste og sat under Cherubernes Vinger, hvorpaa Herrens Hellighed fylde Huset. Ogsaa Tabernaklet selv, og de Rebskaber, som hørte dertil, blev opbevarede i Templet. Utallige vare de Offere, som ved den Lejlighed blevne bragte, og Salomon selv stod foran Herrens Alter og bad: „Herre, Israels Gud! der er ingen Gud som Du i Himlen eller paa Jordens. Himlenes Himle kunne ikke rumme Dig, langt mindre dette Hus, som jeg har bygget. Men lad Dit Øje være aabent over dette Hus, saa Du hører de Bønner, som Dit Folk Israel beder paa dette Sted, for at de kunne frygte Dig alle Dage! Og

naar den Fremmede kommer fra fjerne Lande for Dit Navns Skyld, opfyld Du da ogsaa hans Begjæring, for at alle Jordens Folk kunne lære at frygte Dig ligesom Dit Folk Israel!“

Foruden Herrens Hus byggede Salomon sig ogsaa selv et prægtigt Pallads og mange Byer rundt omkring, af hvilke især Baalbek og Thadmor eller Palmyra ere blevne navnfundige. Til at udføre alle disse Arbeider brugte han Eftersommere af de gamle Canaaniter, som han gjorde til Hovertrælle; Israels Børn vare derimod ikke hans Trælle men Krigsfolk og Tilsynsmænd ved Arbeidet. Ved sit Hof omgav Kongen sig med stor Pragt; 500 Guldkjolde opstillede han i sit Pallads, alle hans Drifteklar vare af Guld, hans Throne af Elsenben belagt med Guld; Sølv regnedes for saa godt som Intet i Salomons Dage. Alle disse Rigdomme strømmede dels ind til ham fra de undervungne statshylde Folk, dels erhvervede han sig dem ved Handelen, som han drev i Forbindelse med Phönicierne. Hans Skibe seilede paa det røde Hav til Ophir, hvorfra der især hentebeds Guld.*)

Salomons Pragt blev berømt i hele Østerland, men ogsaa om hans Visdom gik der Ry vidt og bredt; han talede 3000 Ordsprog og digtede 1005 Sange, i Naturhistorien besad han stor Kuncklab. Allevegnefra strømmede Folk til for at høre hans Visdom. Blandt Andre kom ogsaa Dronningen af Saba**) med et stort Følge og rige Gaver til Jerusalem for at prøve Salomons Visdom med gaadefulde Spørgsmaal; men han besvarede dem alle, og hun vendte tilbage til sit Land med stor Forundring over Alt, hvad hun havde hørt og seet.

*) Ophir skal efter Nogles Mening søges i det sydlige Arabien, efter Andres i Indien.

**) Saba var et ved Handelen rigt Land i det sydlige Arabien, det nuværende Yemen.

Men Salomons Hjerte forblev ikke fast ved Herren; tværtimod Herrens Besaling havde han taget mange hedenske Hustruer, ja endog canaanitiske Kvinder; og da han blev gammel, bøede disse hans Hjerte til Afguderne, saa at han opførte Altre for dem. Deraf vrededes Herren paa Salomon og forkyndte ham, at Riget skulle tages fra hans Slægt, og hans Søn kun beholde en Del deraf. Allerede var Riget ogsaa begyndt at gaae sin Oploessning imøde; Nefon stiftede et uafhængigt konge i Damask; men Salomons farligste Modstander var Ephraimiten Jeroboam, der var en af Opfynsmændene ved Kongens Arbeider; ham lovede Propheten Achia Herredømmet over de 10 Stammer, naar Salomon var død. Salomon søgte vel at slaae Jeroboam ihjel, men han flygtede til Egypten, hvor han blev til Salomons Død.

Da Salomon var død (975) efter 40 Aars Regering, samledes Folket i Sichem for at kaare hans Søn Rehabeam eller Rhoboam til Konge. Jeroboam var kommen tilbage fra Egypten, og han tilligemed Folket sagde til Rehabeam: „Din Fader lagde et tungt Lag paa os, men gjør Du det lettere, saa ville vi tjene Dig.“ Da raadsførte Rehabeam sig først med de Ældste, som havde tjent Kong Salomon, og de raadede ham til at svare Folket godt, thi naar han gjorde det, saa vilde de tjene ham for bestandig. Derpaa raadsførte han sig med de Yngre, som vare opvokede med ham selv, og de raadede ham til at svare: „Min Fader lagde et tungt Lag paa Eder, jeg vil gjøre det tungere; min Fader tugtede Eder med Svøber, jeg vil tugte Eder med Skorpioner.“ Dette daarlige Raad fulgte Rehabeam, da Folket efter 3 Dages Forløb mødte for at høre hans Svar, og Israeliterne bleve saa forbitrede derover, at de strax ilede bort og udraabte Jeroboam til Konge. Kun Juda og Benjamins Stammer blev Davids Hus tro. Rehabeam maaatte i al Hast flygte tilbage til Jerusalem. Han samlede nu rigtignok en stor Hær for at erobre det Tabte tilbage, men Propheten Semaja forbød i

Herrens Navn Juda og Benjamin at fjæmpe mod deres Brødre, og Hæren skiltes deraf ad.

Sjette Affnit.

Israel og Juda som førstilte Riger.

(975—588).

Af de to Riger, som facledes opstode, var Israels Rige, som Jeroboam fik, det største, men Juda Rige, som Nehabeam beholdt, var dog det vigtigste, thi her laae Jerusalem med Herrens Tempel, og her regjerede bestandig Davids Slægt, af hvilken engang Frelseren skulle fødes. Israels Riges Beboere forfaldt strax til Billeddyrkelsen; Juda Rige holdt vel heller ikke fast ved Herren, men der var dog adskillige dygtige Konger, som stræbte at udrydde den indtrængende Afgudsdyrkelse. Juda Rige havde i Davids Slægt et fast, arveligt Kongehus, medens Israels Rige hjemsigtes af blodige Thronstridigheder og indvortes Krige, hvorved det svækkedes og blev et let Bytte for Naboeerne. Af de Folk, som David havde undertvunget, havde Shyerne allerede begyndt at gjøre sig uafhængige under Salomon; Edomiterne hørte til Juda Rige, Ammoniterne og Moabiterne vare Israels Rige underkastede, men de gjorde ofte Oprør og løsreve sig til sidst ganske. Israels og Juda Riger vare næsten bestandig indvirkede i Krige enten mod hinanden indbrydes eller imod fremmede Nationer, navnlig Shyerne, Egypterne, Assyrierne og til sidst Babylonierne*).

*) Foruden Juda og Benjamins Stammer maa ogsaa ifølge Beliggenheden Simeons og det meste af Dans Stamme have hørt til Juda Rige; derimod kom omvendt en Del af Benjamins Stamme under Israels Rige.

1. Israels Rige (975—722).

Jeroboam tog sin Bolig i Sichem; senere blev Thirza Residensstad. Han frugtede for, at naar Folket skulle drage op til Jerusalem for at ofre til Herren, da vilde det ikke være længe, inden de igjen vendte tilbage under Nehabeams Herredomme. Deraf opreste han to Guldkalve, den ene i Bethel imod Syd, den anden i Dan imod Nord, og sagde til Folket: „Det er Eder for besværligt at drage op til Jerusalem; se, her er Dine Guder, Israel, som førte Dig op af Egyptens Land!“ Til disse Gudebilleder ofrede han selv, indrettede en Fest for dem og gjorde nogle af de Ringeste af Folket til Præster; Herrens Præster og Leviterne derimod udvandrede til Juda Rige tillsigemed alle fromme Jehovahstbedere. Den Billeddyrkelse, som Jeroboam indførte, vedvarede under alle de følgende Konger*). Propheten Achia, der havde forudsagt Jeroboam hans Døphøjelse, spaaede ham ogsaa hans Huses Undergang, til Straf fordi han havde forladt Herrens Lov. Denne Spaadom gik snart i Opfyldelse, thi Jeroboams Søn Nadab, der blev Konge efter ham, blev dræbt af Baesa, som nu blev Konge og lod hele Jeroboams Hus udrydde. Den samme Skæbne træf imidlertid ogsaa Baesa's Hus, da hans Søn og Efterfølger Ela blev myrdet af Simri. Simri var kun Konge i 7 Dage, thi Hæren valgte sin Ansører Omri til Konge; han drog mod Thirza, og Simri, som saae, at han ikke kunde gjøre Modstand, indebrændte sig selv ved at stikke Ild paa det kongelige Pallads. Omri byggede Samaria og gjorde denne By til sit Riges Hovedstad. Under de tidligere Konger havde der næsten bestandig været Krig mellem Israels og Juda Riger, men under Omri's Hus var der Fred og Venstaf imellem dem.

*^o) Kalvedyrkelsen var endnu ikke egentlig Afgudsdyrkelse; der var ikke ved den tilfældet noget Træfald fra den sande Gud, som her tilbades under Kalvens Billede; men som Billeddyrkelse var den stridende mod Herrens Lov, der figer: Du skal ikke gjøre Dig noget udfraaret Billedet til at tilberde og dyrke.

Omri's Søn og Efterfølger Achab var den værste af alle Israels Konger. Han ægtede Jesabel, en Datter af den phoeniciske Konge Ethbaal, indførte den phoeniciske Baals-dyrkelse og byggede i Samaria et Tempel for Baal; Herrens Propheter lod Jesabel forfølge og dræbe. Da fremstod Propheten Elias fra Thisbe og forudsagde til Straf en langvarig Tørke. Derpaa gif Elias selv efter Herrens Besaling til Bækken Kritt Østen for Jordan, hvor Ravnen bragte ham Føde, og han drak af Bækken; men da ogsaa denne var udøret, fordi der' ingen Regn faldt, gif han efter Herrens Besaling til Byen Sarepta ved Sidon, hvor en Enke modtog ham i sit Hus; og haalænge Propheten var hos hende, blev Melet i hendes Kruske ikke fortørret, og hendes Oliekrus blev ikke tomt, og da hendes Søn døde, vakte Herren ham igjen til Livet paa Prophetens Bon.

Tre Aar varede Tørken og Hungersnøden; da bød Herren Elias at vende tilbage og fremstille sig for Achab. Achab var juft draget ud for at føge efter Vand og Græs til Køeget, da Propheten kom til ham. Da Achab saae ham, udbød han: „Er det Dig, der forstyrrer Israel?“ men Elias svarede: „Det er ikke mig, der forstyrrer Israel, men det er Dig og Din Faders Hus, fordi I forlode Herrens Bud og dyrkede Baal.“ Derpaa aftalte han med Achab, at hele Folket tillige med alle Baals og Astartes Propheter skulle samles ved Carmel's Bjerg, forat det kunde blive afgjort, hvilken Gud man skulle dyrke. Da nu Folket var forsamlset, traadte Elias frem for dem og sagde: „Hvorlænge ville I endnu halte til begge Sider? Dersom Herren er Gud, da vandrer efter ham; men dersom Baal er Gud, da vandrer efter ham!“ Men Folket svarede ham ikke et Ord. Da foreslog Elias, at Baals Propheter skulle slachte en Øxe til Offer, hugge den i Stykker, lægge den paa Brændet uden at stikke Ild derpaa og paakalde deres Gud, han selv vilde derpaa paa samme Maade ofre en Øxe og paakalde Herren, og den Gud, som da svarede med Ild, han skulle ansees for den sande Gud. Det Forslag syntes

Folket godt om, og Baals Propheter toge da deres Øye, tilberedte den og paakaldte Baal fra Morgen til Middag, men der kom intet Svar. Da spottede Elias dem og sagde: „Raaber dog høiere! Eders Gud er vel falden i Tanker, eller han har Noget at tage vare paa, eller han er paa en Reise, eller han er maaßke falben i Sovn.“ De raabte da høit og ridsede sig efter deres Skif med Knive og Style, indtil Blodet flød af dem; men det hjalp altsammen intet. Da sagde Elias til Folket: „Træder hen til mig!“ og han opreste et Alter af 12 Stene, en for hver af Israels Stammer, gjorde en Grav omkring Alteret, lagde Brændet tilrette, huggede Øyen i Styker og lagde den paa Brændet; det Hele lod han 3 Gange overøse med Vand, saa Vandet løb rundt om Alteret, og Graven blev fuld deraf. Derpaa bad han og sagde: „Herre, Abrahams, Isaks og Jakobs Gud, lad det kjendes idag, at Du er Gud i Israel, og jeg Din Ejener! Bønhør mig Herre, forat dette Folk maa vide, at Du er Gud!“ Da faldt Herrens Ild ned og fortærede Øfret, Brændet og Alteret og opslikkede Vandet i Graven. Da Folket saae det, faldt de paa deres Ansigt og raabte: „Herren er Gud, Herren er Gud!“ men Elias lod alle Baals Propheter grike og dræbe. Derpaa sagde han til Achab, at han skulde flynde sig at drage hjem, forat Negnen ikke skulde standse ham. Et Døblif efter var Himlen overtrukken med sorte Skyer, og der kom en stærk Regn.

Da Jesabel fik at høre, at Elias havde dræbt alle Baals Propheter, vilde hun hævne sig ved at slæe ham ihjel, og han maatte flygte til Juda Rige og kom til Beersaba, hvor han satte sig under et Træ og ønskede sig Døden. Men medens han sov, bragte en Engel ham Spise og Drifte, og styrket ved denne Mad gik han i 40 Dage og Nætter til Horeb's Bjerg, hvor han gif ind i en Hule om Matten. Da lød Herrens Røst til ham: „Hvad bestiller Du her, Elias?“ og han svarede: „Jeg var nidlær for Herren, Hærskarernes Gud, thi Israels Børn have forladt Din Bagt, nedbrudt Dine Altere, ihjelslaet Dine Propheter med Sværdet, og jeg er ene tilbage, og de

tragte ogsaa efter mit Liv.“ Da bød Herren ham at gaae udenfor og staae for Herrens Ansigt, og Herren gif forbi; først kom der en stærk Storm, som sørdebrød Klipperne, men Herren var ikke i Stormen; efter Stormen kom et Jordstjælv, men Herren var ikke i Jordstjælvet; derpaa kom der en Ild, men Herren var ikke i Ilden. Da hørte Elias en stille Susen, han indhyllede sit Ansigt i sin Kappe og stillede sig udenfor Hulen, hvor Herren talede til ham og bød ham vende tilbage og salve Hasael, til Konge over Syrien, Jehu til Konge over Israel og Elisa til Prophet i sit Sted; tillige sik han den Trost at der endnu var 7000 i Israel, som ikke havde knelet for Baal. Nu drog Elias bort, og paa Tilbageveien traf han Elisa, der fra den Tid af fulgte med ham.

Paa den Tid boede der i Byen Jisrael en Mand ved Navn Naboth, som eiede en Bingaard, der laae ved et Pallads, Achab havde i denne By. Denne Bingaard vilde Achab kjøbe til en Have for sig og bød Naboth Penge eller en bedre Bingaard for den, men Naboth vilde ikke skille sig ved sin Hædrenearv, thi ifølge Herrens Lov turde Landeierdom ikke sælges undtagen af Trang, og da kun indtil næste Jubel-aar. Mismodig herover lagde Achab sig tilsgengs og vilde Intet spise; men Jesabel bød ham være ved godt Mod, hun skulde nok skaffe ham Naboths Bingaard. Derpaa skrev hun breve i Achabs Navn til Vorigheden i Naboths By med den Besaling, at man skulde fremstille falske Vidner mod Naboth, der kunde vidne mod ham, at han havde bandet Gud og Kongen, og derpaa stene ham til døde. Dette skete ogsaa, og Jesabel opfordrede nu Kongen til at drage hen og tage Bingaarden i Besiddelse. Men Herren bød Elias at gaae ham imøde og forudsige ham, at til Straf for hans Misgjerning skulde Hundene slikke hans Blod, ligesom de slikkede Naboths Blod. Da nu Achab kom til Bingaarden, mødte han Propheten, der forudsagde ham hans Huses Undergang og spaaede, at Hundene skulde øde Jesabel. Da erkendte Achab sin Synd, og Herren sagde til Elias, at fordi han havde ydmhyget sig

for Herren, skulde Straffen først komme over hans Slægt i hans Søns Dage.

Tre Krigs førte Achab med Syrerne. Første Gang kom den syriske Konge Benhadad med en stor Hær og beleirede Samaria; Achab vilde tilkøbe sig Fred, men Benhadad foreskrev ham saadanne Betingelser, at hverken han eller Folket vilde gaae ind derpaa; efter en Prophets Opsordring gjorde Israeliterne et Udfald og sloge Syrerne, som maatte flygte med stort Tab. Året efter kom Benhadad igjen; han mente, at det var Israeliternes Bjergguder, der havde givet dem Seir forrige Gang, derfor vilde han nu kæmpe mod dem paa Sletten; men ogsaa denne Gang vandt Israel en fuldstændig Seir. Benhadad selv maatte overgive sig til Achab, der dog behandlede ham venligt og sluttede Forlig med ham paa den Betingelse, at han skulde tilbagegive de Byer, som Syrerne tidligere havde taget fra Israel. Derpaa drog Benhadad hjem, men en Prophet spaaede Achab, at han selv vilde komme til at høde med Livet, fordi han havde flaanet den syriske Konges Liv. Derefter hvilede Krigen i 3 Aar. Da traf det sig, at Juda Konge Josaphat, som holdt Fred og Venstak med Achab, og hvis Søn Joram øgtede Achabs Datter Athalia, var i Besøg hos Israels Konge, der foreslog ham at drage med i en ny Krig mod Syrerne. Josaphat var villig dertil, men først vilde han dog høre, hvad Propheterne spaaede om Krigen Udfald. Der samledes da 400 Propheter, som alle spaaede Lykke i Kampen; men Josaphat, som ikke ret fæste vid til dem, spurgte, om der ikke endnu var en Herrens Prophet, man kunde adspørge. Nu blev Micha hentet, og han forudsagde Krigen ulykkelige Udfald. Alligevel droge Kongerne i Kampen. Achab gif forklædt i Slaget, Josaphat i sin kongelige Dragt. Benhadad havde givet sine Folk Befaling til kun at rette deres Angreb mod Israels Konge, og da de nu saae Josaphat, troede de, at det var Achab og trængte ind paa ham, men da de opdagede deres Feiltagelse, holdt de op med at angribe ham. Achab derimod blev døbelig saaret

af en Pil, men blev dog staende paa sin Vogn indtil Aften, da han døde. Nu drog Folket hjem, Achabs Lig blev ført til Samaria, og da man skyldede hans Vogn ved Dammen i Samaria, kom Hundene og slikkede hans Blod, som Elias havde forudsagt.

Achab blev fulgt paa Thronen af sin Søn Achasia, der dyrkede Baal ligesom han. Efter 2 Aars Regjering blev han fengeliggende som en Følge af et Falb; han sendte nu Bud til Philisternes Gud Beelzebub for at spørge, om han skulde beholde Livet, men Elias gif efter Herrens Befaling Buddene imøde og bød dem at forkynde Achasia, at han skulde dø. Da Kongen sikk dette at høre, sendte han en Hovedsmand med 50 Mand ud for at gribe Propheten, men Elias sagde: „Er jeg en Guds Mand, da falde Ild ned fra Himlen og fortære Dig og Dine 50 Mænd!“ og det skete saaledes. Alter sendte Kongen en Hovedsmand med andre 50, men det gik dem ikke bedre. Men den tredie Hovedsmand, som blev udsendt, bad Elias om Maade for sig og sine Folk, og nu gif Propheten efter Herrens Befaling frivilligt til Kongen og forkyndte ham, at han skulde dø af denne Sygdom, hvilket ogsaa skete. Hans Broder Joram arvede Riget efter ham; ogsaa han gjorde, hvad der var ondt i Herrens Dine; dog dyrkede han ikke Baal, som hans Fader og Broder, men Jeroboams Guldkalve.

Bed den Tid skete det, at medens Elias vandrede med sin Discipel Elisa, kom der en Ildvogn med Ildhest og skilte dem ad, og Elias blev i et Stormveir optagen til Himlen i Elias Paashyn; to Dele af hans Land hvilede fra den Tid over Elisa, som drog omkring i Landet og gjorde forskellige Undergjerninger, ligesom Elias havde gjort.

I de Dage var der i Syria en Krigshøvding ved Navn Naaman, som var bleven spedalsf. I hans Hus tjente en ung israelitisk Pige, der var bleven taget til Fange af Syrerne; hun lod ham vide, at der i hendes Land var en stor Prophet, som sikkert kunde helbrede hans Spedalshed. Da Naaman sik-

dette at høre, drog han til Israel med store Gaver og et Brev til Kong Joram fra den syriske Konge med Øn om at befrie Naaman fra hans Sygdom. Men da Israels Konge havde læst Brevet, sønderrev han sine Klæder og sagde; „Er jeg da Gud, at jeg kan give Død eller Liv, siden han sender en Mand til mig, forat jeg skal skille ham fra hans Spedalskhed! Seer dog, at han søger Sag imod mig!“ Imidlertid kom Sagen Elisa for Dre, han løb Naaman hente til sig og sagde til ham, at han skulle bade sig 7 Gange i Jordan, saa vilde han blive ren. Det Middel forekom imidlertid Syrerne altfor simpelt, og det syntes ham urimeligt, at Jordans Vand skulle have større Kraft end Floderne ved Damask. Han gif derfor bort i Brede, men hans Tjenere raadebe ham til dog at prøve det lette Middel, og da han havde dukket sig 7 Gange i Jordan, var han farst. Nu vendte Naaman tilbage og tilbød Propheten store Gaver, men denne vilde Intet modtage, og Naaman drog saa hjemad, idet han lovede, at for Fremtiden vilde han ikke dyrke nogen anden Gud end Israels Gud. Men Gehasi, Elisas Tjener, fandt, at der var en nem Lejlighed for ham til at berige sig, løb efter Syrerens Vogn og bad ham fra sin Herre om en Gave, som Naaman med Glæde gav ham. Men Sagen var ikke blevsen skjult for Propheten; og da Tjeneren kom tilbage, forlyndte Elisa ham hans Straf, at Naamans Spedalskhed skulle hænge ved ham og hans Aftom evindelig.

Siden kom der Krig mellem Israeliterne og Syrerne, og Elisa røbede Syrerne Planer for Kong Joram. Da den syriske Konge sik dette at vide, sendte han Tropper til den By, hvor Propheten boede, forat de skulle tage ham til Fange; men Herren slog dem med Blindhed, Elisa gif ned til dem og lovede at føre dem til den Mand, de søgte; derpaa forte han dem lige ind i Samaria, og da deres Dine igjen aabnedes, saa de, at de vare fangne. Joram vilde have flaaet dem ihjel, men Elisa sagde til ham, at han kunde drebe dem, han fangede i Krigen, men disse skulle drage frit hjem.

Derefter kom Kong Benhadab med en stor Hær og beleirede Samaria; der opstod Hungersnød i Staden, og den gik endog saa vidt, at en Moder dræbte og spiste sit eget Barn. Da Kong Joram hørte det, sønderrev han i Sorg og Forfærdelse sine Klæder og truede tillige Elisa med Døden, som om han var Skyld i al den Hammer. Men Elisa forlyndte ham Herrens Ord: „Bed samme Eid imorgen skal et Maal Hovedemel gjælde en Sekel; og to Maal Byg skal gjælde en en Sekel i Samarias Port.“ En Hovedsmand, som fulgte med Kongen, spottede over dette Ord, som om det var en Umulighed, men Propheten svarede ham: „Du skal see det med Dine Dine men Intet spise deraf.“ Nu træf det sig, at fire spedalske Mænd besluttede at gaae fra Staden ud til Syrerne Leir, thi de mente, at det ialtfald var ligesaa godt at blive flaaet ihjel af Syrerne, som at dø af Hunger; men da de i Dæmringen kom til Leiren, var der ikke et Menneske at see. Herren havde nemlig ladet Syrerne høre en Larm som af Vogne, Heste og en stor Hær, og af Frygt for, at det kunde være Hjælpetropper til Israeliterne, vare de flygtede over Hals og Hoved og havde ladet Leiren med Alt, hvad der var i den, baade Kostbarheder og Levnetsmidler i Stifffen. Da de Spedalske nu først havde stillet deres Hunger, vendte de tilbage til Staden med det gode Budskab. Kong Joram troede i Begyndelsen, at det var en List for at lokke Israeliterne ud af Staden, men da det viste sig, at Fjenderne virkelig var dragne bort, strømmede Folket ud og plyndrede deres Leir; og Prisen paa Levnetsmidler blev saa billig, som Elisa havde forudsagt. Men den Hovedsmand, som havde spottet hans Ord, var af Kongen blevsen sat til at holde Vagt i Porten, og her blev han i Trængslen trykket ihjel af Mængden.

Nu nærmede den Eid sig, da Straffen skulle komme over Achabs Slægt. Elisa løb Krigshøvdingen Jehu salve til Konge, Hæren sluttede sig til ham, og han drog imod Israeel, hvor Joram dengang opholdt sig. Kongen, som ikke vidste, hvad der var påafsørde, hørte Jehu imøde, men denne skjed

ham en Pil i Hjertet, saa at han døde, og hans Lig blev kastet ud paa Naboths Ager. Ved samme Leilighed maatte ogsaa Iorams Søstersøn, Juda Konge Achasia, der var i Besøg hos sin Morbroder, lade sit Liv (884). Da Jehu drog ind i Israeel, sad Jesabel i et Bindue og saae ud; paa Jehu's Besaling blev hun styrket ned paa Gaden, og hendes Blod bestænkeude Muren og Hestene, som traadte hende under Fodder. Da man siden vilde begrave hende, havde Hundene ædt hendes Legeme, og man fandt kun Hjerneskallen, Fodderne og Hænderne.

Derefter lod Jehu hele Achabs Slægt udrydde; alle Baals Præster lod han forsamle i Baals Tempel under det Paaskub, at han vilde holde en stor Offerfest, og lod dem derpaa nedfable; Templet selv blev nedbrudt. Men Guldkalvene i Dan og Bethel vedblev Jehu at dyrke.

Under Jehu og hans Søn Joachas led Landet stor Nød af Syrerne, og den syriske Konge Hasael, som havde dræbt Benhadad og opsvunget sig paa Thronen, erobrede hele Gilead; men Joachas's Søn og Eftersølger Joas slog Syrerne tre Gange, saaledes som den døende Elisa havde forudsagt ham, og tog en Del af det Erobrede tilbage. Hans Søn Jeroboam 2 var endnu heldigere og erobrede endog en stor Del af Syrien. Under ham spaaede Propheterne Hoseas og Amos Rigets Undergang til Straf for Indbyggernes Ugudelighed, og efter hans Død (784) hjemmøgtes det af stabige Thronstridigheder, da Kongerne bestege Thronen ved at myrde deres Førgængere. Heraf benyttede Assyrerne sig, og den syriske Konge Tiglat Pilezar, som havde erobret det syriske Rige, fratog Israels Konge Pheka Gilead og Galilæa og førte Indbyggerne til Assyrien.

Israels sidste Konge Hoseas opsvang sig paa Thronen ved at dræbe Pheka; han var vel bedre end sine Førgængere men gjorde dog, hvad der var ondt i Herrens Øine. Han blev skatskyldig til Assyrernes Konge Salmanassar, men da han sluttede Forbund med Egypten og vægredede sig ved at

betale Skat, kom Salmanassar med en Hær, erobrede Samaria efter 3 Aars Beliring i Hoseas's niende Regjeringsaar og førte Kongen og Folket i Fængselab til Assyrien (722). Israels Rige havde bestaaet i 250 Aar.

Istedenfor de bortførte Israeliter sendtes der til Landet assyriske Colonister, der bosatte sig i Samaria og de omliggende Stæder. De var Afgrunddyrkere, og da der kom Løver mellem dem, som dræbte mange af dem, saae de deri en Straf, fordi de ikke dyrkede Landets Gud. Paa deres Begjæring sendte nu Kongen af Assyrien dem en af de bortførte Præster, for at han skulle lære dem at dyrke Herren, Israels Gud. Men ved Siden af Herren vedbleve de dog en lang Tid at dyrke deres Afguder, indtil omsider Jehovahyrkelsen fortrængte Afguderiet. Dette Folk kaldes Samaritaner; Efterkommere af dem boe endnu i disse Egne.

2. Juda Rige (975—588).

I Begyndelsen af Nehabeams Regjering tjente hans Folk Herren, og Riget styrkedes ved de Præster, Leviter og andre Herrens Tilbedere, der indvandrede fra Israels Rige. Men det varede ikke længe, inden Folket i Juda begyndte at ofre paa Hviene, uagtet der efter Loven Kun turde ofres i Templet, hvor Bagtens Ark stod; ja selv Afgrunddyrkelse trængte ind. Straffen herfor udeblev heller ikke, thi den ægyptiske Konge Sisak faldt ind i Landet med en stor Hær, som Nehabeam ikke kunde modstaae, og bortførte Templets og Kongeborgens Skatte, deriblandt ogsaa Salomons 500 Guldbøsle.

Nehabeams Søn Abia kjæmpede heldigt mod Jeroboam, men var i øvrigt ligesaadigt som sin Fader Herren tro. Hans Søn Asa var derimod en dygtig Tyrste, der i sin lange Regjeringstid med Over arbeidede paa Afguderiets Undertrykelse. Derfor styrkede ogsaa Herren ham, saa at han slog Ethioperen Serach, der med en uhyre Hær var draget imod ham.

Hans Søn Josphat var en af Juda Riges bedste Konger; ligesom sin Fader stræbte han at udrydde Afguderiet, og det lykkedes ham ogsaa; men Gudsdyrkelsen paa Høiene vedblev dog. Han sendte Leviter omkring i Landet, for at de skulle undervise Folket i Herrens Lov, og beskikke i Byerne Dommere, som han formanede til at dømme retfærdigt i Herrens Frøgt. Derfor var Herren ogsaa med ham og gav ham Seir over hans Fjender. Dog mishagede han Herren ved sit Forbund med Israels Konge Achab, hvis Datter Athalia blev gift med hans Søn Joram, og med hvem han deltog i Kampen mod Shyrerne, hvilket nær havde kostet ham Livet.

Joram vandrede ikke i sin Faders Fodspor. Han begyndte sin Regjering med at lade alle sine 6 Brødre dræbe, og tilskyndet af sin Hustru Athalia indførte han Baalsdyrkelsen. Hans Søn Achasia blev efter et Aars afgudiske Regjering dræbt af Iehu, da han var i Besøg hos sin Morbroder, Israels Konge Joram (884), og nu tilrev hans Moder Athalia sig Regjeringen og lod hele den kongelige Familie udrydde med Undtagelse af Achasia's eetaarige Søn Joas, som Upperstekonsten Jojada holdt skjult i 6 Aar. Derpaa lod Jojada, understøttet af Leviterne og de Anseteste blandt Folket, den syaarige Joas ubraabe til Konge i Templets Forgaard, medens Folket jublede og raabte: „Kongen leve!“ Da Athalia hørte Larmen, ilede hun til Templet, men paa Jojada's Befaling blev hun greben og dræbt.

Joas regjerede godt, saalænge Jojada levede og veiledte ham; Baals Tempel blev nedrevet, og Herrrens Tempel istrandsat. Men da Jojada var død, vendte baade Kongen og Folket sig igjen til Afguderne, og Jojada's Søn Zacharias, som irtettesatte dem derfor, blev efter Kongens Befaling stenet i Templets Forgaard. Men Straffen udeblev ikke, thi den syriske Konge Hasael faldt ind i Riget og maatte med Templets Skatte kjøbes til at drage bort. Tilsidst blev Joas dræbt af sine egne Fjendere, dog hans Søn Amazia blev Konge efter ham. Amazia blev slagen og tagen til Fange af Israels Konge

Joas, dog fik han siden sin Frihed igjen. Ogsaa han blev dræbt af sine egne Folk.

Amazia's Søn Ussia eller Asaria var en dygtig Konge, der holdt fast ved Herren og derfor seirede over sine Fjender; men mod Slutningen af sin Regjering blev han overmodig og gik ind i Templet for selv at ofre Røgelse paa Røgelsealteret. Præsterne søgte forgjæves at hindre ham deri, men da flog Herren ham med Spedalskhed, saa at han maatte boe i et Sygehús til sin Dødsdag, medens hans Søn Joaham styrede Riget. Ved Faderens Død blev Joaham Konge; han frygtede Herren og regjerede godt. Hans Søn Achas var derimod en ugadelig Konge, der gjorde sig Billeder af Baal og ofrede paa Høiene og i Lundene; ja endog sine egne Børn ofrede han til Afguden Moloch i Hinnoms Dal udenfor Jerusalem. Syriens Konge Nezin og Israels Konge Phela droge op mod Jerusalem, og baade Kong Achas og hans Folk tabte aldeles Mødet. Forgjæves opfordrede Propheten Esaias Kongen til at stole paa Herren, der sikkert vilde befrie ham fra hans Fjender; han foretrak at vende sig til den assyriske Konge Tiglat Pilefar, der rigtignok ogsaa befriede ham fra hans Fjender ved at erobre Syrien og det meste af Israels Rige, men Achas maatte betale Hjælpen med Templets Skatte og blev Vasal af Assyrien.

Achas's Søn Ezechias var den bedste af alle Juda Riges Konger. Saasnat han var kommen paa Thronen, aabnede han paanh Templet, som hans Fader havde tillukket, og lod det rense og indvie igjen med stor Høitidelighed. Der efter feirede han Paaskfesten, som ikke havde været helligholdt i lang Tid; til den havde han ogsaa indbuddt Israels Riges Beboere; mange af dem spottede vel hans Indbydelse, men der var dog ogsaa Mange, der kom for at holde Fest med deres Brødre i Juda. Siden Kong Salomons Dage havde der ikke været en saadan Høitid i Jerusalem. Koldt om i Landet blevе Offerhøiene affastede, Offerlundene omhuggede, Afgudsaltrene og Billedstøtterne nedrevne.

I Ezechias's fjette Regjeringsaar blev Israels Rige erobret af den assyriske Konge Salmanasar; hans Eftersølger Sancherib kom i Ezechias's fjortende Aar med en stor Hær for ogsaa at erobre Juda Rige, thi Ezechias vilde ikke som sin Fader tjene Assyrien. Sancherib erobrede alle faste Stæder i Juda, og Ezechias søgte forgjæves at fåske ham bort. Den assyriske Hær beleirede Jerusalem, og Sancherib opfordrede Ezechias til Underkastelse, thi ingen Gud, sagde han, havde endnu formaaet at frelse noget Folk af Assyrernes Haand, men Ezechias stolede paa Gud, og Propheten Esaias gav ham den Trøst, at Herren vilde hjælpe ham; og i den samme Nat gik Herrens Engel igennem Assyrernes Leir og ihjelslog 185,000 Mand, saa at Sancherib maatte drage tilbage til Nineve, hvor han kort efter blev dræbt af sine egne Sønner, og hans Søn Asarhabdon blev Konge efter ham.

Bed denne Tid blev Ezechias dødsdyg, men Esaias helbredede ham efter Herrens Befaling og lavede ham endnu 15 Aar at leve i. Kongen af Babylon sendte Gesandter til ham for at lykønske ham i Anledning af hans Helbredelse, og Ezechias var forsængelig nok til med Stolthed at vise dem alle sine Skatter; men Esaias forudsagde ham nu, at disse Skatte engang i Tiden skulde føres til Babylon, og hans egne Efterkommere blive Tjenere i den babyloniske Konges Pallads.

Ezechias's Søn Manasse, der kun 12 Aar gammel besteg Thronen efter sin Fader, var en høist ugudelig Konge, der ligesom sin Bedstefader Achas ofrede sine egne Børn til Moloch i Hinnoms Dal og reiste Altere for Baal; ja han gik endog saavidt, at han satte et Astartebillede i Herrens Tempel og reiste Afgudsaltere i Færgaarden. Sit Folk forsørte han derved til at gjøre det endnu værre end de Hedninger, Herren i sin Tid havde ødelagt for Israels Børn. Derfor forsørte Herren Assyriens Konge*) imod dem; Manasse blev tagen tilfange og ført i Lænker til Babylon, som dengang

*) Rimeligvis Asarhabdon.

stod under Assyrernes Herredømme. I Nøden omvendte han sig og raabte til Herren, og han lod ham igjen vende tilbage til hans Rige. Fra den Tid af tjente han Herren og stræbte igjen at affække Afgudsbyrkelsen. Efter 55 Aars Regjering døde han; han var af alle Juda Riges Konger den, som regjerede længst. Hans Søn Amon blev efter 2 Aars afgudske Regjering dræbt af sine egne Tjenere.

Amon's Søn Josias, som kun var 8 Aar gammel, da han besteg Thronen, var Juda Riges sidste gode Konge; hele sit Liv tjente han Herren og arbeidede paa Afguderiets Udryddelse. Selv reiste han omkring for at nedbryde Afgudsaltrene og Billederne, ikke alene i Juda men ogsaa i det forrige Israels Riges Provinder. Templet blev iflændsat, og ved den Leilighed kom Moseloven, som i lang Tid havde været glemt, atter for Dagens Lyh. Den blev opført for Kongen, og han saae med Forfærdelse, i hvor høi Grad Folket havde forsyndet sig mod Herrens Bud og fortjent hans Brede. Prophetinden Hulda forhundte ham ogsaa hans Riges nærforestaende Undergang, men lavede ham dog, at han selv, fordi han havde hdmigtet sig for Herren, skulde dø iforveien og ikke see al den Elendighed, som skulle komme over Jerusalem.

Bed den Tid drog Egyptens Konge Necho ud paa et Erobringstog mod Landene ved Euphrat; Josias gif imod ham men blev døbelig saaret i Slaget ved Megiddo paa Israels Sletter (609), og med ham var Rigets Lykke og Uafhængighed forbi. Folket satte hans Søn Joachas paa Thronen, men efter 3 Maaneders Forløb blev han assat af Necho, der gjorde Josias's ældre Søn Jojakim til statslydig Konge i Juda. Egypternes Overherredømme varede dog ikke længe.) Det assyriske Rige havde længe været svagt, og just i de Dage lykkedes det Mederne og Babylonierne i Forening at erobre Nineve og dele Riget imellem sig. Fra den Tid af hævede det babyloniske eller chaldæiske Rige sig til en vældig Magt, især under Kong Nebukadnezar. Necho blev slaaet af ham ved Ciregium (606) og maatte trække sig tilbage

til Ægypten. Nebukadnezar drog ind i Juda, og Jojakim maatte underkaste sig hans Herredomme; adskillige fornemme Ænglinge blev ført i Fangenskab til Babylon, og fra den Tid af regnes det saakaldte babyloniske Fangenskab at være begyndt. Senere gjorde Jojakim vel Opstand mod Babylonierne; men da hans Søn Jojakin havde besteget Thronen efter ham, drog Nebukadnezar paanh mod Jerusalem, og Jojakim maatte overgive sig til ham efter kun 3 Maaneders Regjering. Kongen selv tillsigemed de Fornemme og mange andre af Jerusalems Beboere maatte vandre i Fangenskab til Babylon (598). Templets og Kongeborgens Skatte blev ført samme steds hen. Josias's tredie Søn Zedekias blev af Nebukadnezar indsat til Konge over de Tilbageblevne under Chaldeernes Overherredomme. Han var en svag Regent, der gjorde, hvad der var ondt i Herrens Øine, ligesom hans Brødre havde gjort. Folkets Stormænd toge det Meste af Magten fra ham og styrede alle hans Handlinger. Tilskyndet af dem og af de falske Propheter besluttede han til sidst at gøre Opstand mod Chaldeerne; Ægyptens Konge havde ogsaa lovet ham Hjælp. Forgjæves varslede Propheten Jeremias, at en Opstand vilde føre til fuldstændig Ødeleggelse; Kongen adled de falske Propheter, der sagde, at Gud vilde knække Kongen af Babylons Dag.

Nu rykkede Nebukadnezar for tredie Gang mod Jerusalem; vel maatte han en Stund hæve Beleiringen for at gaae imod de ægyptiske Hjælpetropper, som kom til Undsætning, men han vendte snart tilbage. Jeremias raadeede til at underkaste sig strax; selv forsøgte han at flygte fra den Stad, Herren havde bestemt til Undergang, men han blev greben, beskyldt for Forræderi og kastet i Hængsel, hvor han blev siddende, saalænge Beleiringen varede. Stormændene forlangte endogaae hans Død og kastede ham ned i en Brønd, hvor der intet Vand var, men dybt Dynd, som Propheten sank ned i. Men Kongen lod ham trække op igjen og raadsførte sig hemmeligt med ham. Halvandet Aar blev Jerusalem beleiret, og der var Hungersnød

i Staden; da trængte Chaldeerne derind. Kongen flygtede vel om Natten med Hæren, men blev indhentet, fangen og ført for Nebukadnezar, der lod hans Børn dræbe for hans Øine og derpaa ham selv blinde og føre i Lænker til Babylon (588). Jerusalems Mure blev nedrevne, og Staden selv tillsigemed Templet lagt i Aske. Størstebelen af Folket førtes i Fangenskab til Babylon; kun nogle faa af de Fattigste i Landet fik Lov at blive tilbage og over dem sattes Gedalja til Statholder. Propheten Jeremias, der stedse havde raadet til Underkastelse under Chaldeerne, blev godt behandlet af disse og fik Valget mellem at drage som en fri og anseet Mand til Babylon eller blive tilbage i sit Fædreland; og Jeremias blev. Men efter 2 Maaneders Forløb myrdedes Gedalja af Ismael, en Mand af Kongeslægten, og nu besluttede den tilbageblevne Rest af Folket at flygte til Ægypten af Frygt for Chaldeernes Hævn. Forgjæves fraraadeude Jeremias dem det i Herrens Navn; han blev selv tvungen til at følge med og opløftede endnu i Ægypten sin varslende Røst mod de Landflygtige, som havde hengivet sig til Afgåberi.

Juda Rige havde bestaaet i henved 400 Aar.

Syvende Affnit.

Joderne*) under Chaldeernes og Persernes Herredomme (588—332).

1. Den babyloniske Udlændighed; Hjemkomsten og Tempelbygningen.

Hvorledes det jødiske Folks Tilstand har været under den babyloniske Landflygtighed, vide vi ikke med fuldkommen Bis-

*) Bencovenelsen Jøder (Judeer) var allerede før Vortførelsen til Babylon blevet brugt om Juda Riges Indvaanere; efter Hjemkomsten blev den det mest brugte Navn om hele Folket, og Navnet Hebræer indstrækkes til Jøderne i Palestina.

hed, men det er rimeligt, at den har været efter Omstændighederne taalsig, saa at Absjille endog havde Lejlighed til at samle sig Belstand. Dette lader sig slutte deraf, at ingenlunde Alle benyttede sig af den Tilladelse, som siden blev dem givne til at drage hjem, og at nogle af de Hjemvendende førte betydelige Skatte med sig. Enkelte kom endog til stor Øre og Anseelse ved det babyloniske Hof, saasom Propheten Daniel; den fangne Kong Joakim blev af Nebukadnezars Søn og Efterfølger Evilmerodach løsladt af Fængslet og behandlet med Hæder. Ogsaa Herrens Ord lød til de Landflygtige, thi Propheten Ezechiel hævede sin Røst iblandt dem, haade til Avarsel og til Trøst. Men den festlige Gudstjeneste med Øfringer maatte de undvære, da de ikke havde noget Tempel, og det var derfor naturligt, at de Mange, som i Nøden havde vendt deres Hjørter til Herren, længtes tilbage til Fædrelandet og Jerusalem. Derom vidner en Psalme fra denne Tid, hvori det hedder: „Bud Babels Floder, der sad vi og græd, naar vi vi kom Zion ihu; paa Piletræerne i Landet hængte vi vore Harper; thi de, som havde bortført os, forlangte Sange af os, og de, som plagede os, forlangte Glæde: „Synger for os af Zions Sange“! Hvorledes kunde vi synde Herrens Sang i Fremmedes Land! Svigter jeg Dig, Jerusalem, saa svigte min høje Haand! Min Tunge klæbe ved min Gane, hvis jeg ikke kommer Dig ihu, hvis ikke Jerusalem er min høieste Glæde!“

Propheten Jeremias havde spaet, at Israels Børn skulle tjene Kongen af Babylon i 70 Aar, derpaa skulle Straffen komme over Chaldæerne, og Herren vilde igjen besøge sit Folk og føre det tilbage til dets Fædres Land. Denne Spaadom gif i Opfyldelse, da Perserkongen Cyrus indtog Babylon. Han lod strax kundgjøre i sit hele Rige, at Herren, Himmelens Gud, havde givet ham Befaling til at lade Jøderne drage hjem og opbygge Herren et Tempel. De hellige Kar og Nedskaber af Guld og Sølv, som Nebukadnezar havde bortført fra Jerusalems Tempel og opstillet i sit Afgudtempel, blev uleverede til de Hjemdragende, og Cyrus gav desuden sine Under-

saatter Befaling til at understøtte dem med rigelige Gaver. Nu drog da (536) omrent 50,000 af Juda, Benjamins og Levi Stammer*) tilbage til Fædrelandet under Anførelse af Serubabel, en Mand af den jødiske Kongefamilie, der som Statholder skulle regjere Folket, og Upperstepræsten Josua. Efterat de Hjemkomme havde taget Bolig i Jerusalem og de omkringliggende Stæder, reistes strax Brændofferalteret, og i det følgende Aar lagdes Grunden til selve Tempelbygningen på det gamle Tempels Plads. Men nu fremkom Samaritanerne med Fordring paa at tage Del i Opsærelsen og Benyttelsen af Templet, fordi de dyrkede den samme Gud som Jøderne. Da disse afsloge dette Forlangende, forstode Samaritanerne, ved at vække Perserkongens Mistanke mod Jøderne, at forhindre hele Værket, og Tempelbygningen standsede i nogle Aar.**)

Da fremtraadte i Kong Darius Hystaspis's 2det Aar (520) Propheterne Haggai og Zacharias og opfordrede Folket til at tage fat paa det afbrudte Værk, og Serubabel og Josua gave sig igjen ifærds med. Det kunde Jøderne ikke opføre et saa prægtigt Tempel, som det forrige havde været, men Haggai trøstede dem med, at dette Tempels Herlighed skulle blive større end det førstes. Da Kong Darius blev underrettet om Jødernes Foretagende og tillige fuld at vide, at Cyrus havde givet Tilladelse dertil, befalede han, at man ikke maatte lægge dem nogen Hindring i veien, og tilstod dem endog Understøttelse af de kongelige Indkomster. Nu gif Arbeitet rask fra Haanden, og efter 4 Aars Forløb blev den nye

*) I den hellige Skrift fortælles der Intet om, at ogsaa Folk af de andre 10 Stammer ere dragne med; men da ogsaa de stode under Perserkongen, er det rimeligt, at Nogle iblandt dem have benyttet den givne Tilladelse og sluttet sig til de Hjemdragende, medens de Allerflest bleve boende i de Egne, hvor de allerede havde boet i henved 200 Aar.

**) Fra den Tid af begyndte det forbitrede Hab, som siden stedse herskede mellem Jøder og Samaritaner.

Tempelbygning indviet*) (516), og Gudstjenesten ordnedes i Overensstemmelse med Mose-loven.

2. Esra og Nehemia.

I Kong Artaxerxes den Langhaandedes Tid levede der i Persien en from og skriftlærd Jøde af den præstelige Slægt, ved Navn Esra. Han sik af Kongen Tilladelse til at føre en ny Skare Jøder, især Præster og Leviter, til Jerusalem; desuden gav Kongen ham Ret til at indsætte Dommere og Lovlyndige blandt Folket, der skulle lære og dømme det efter Herrens Lov. Med rige Gaver fra Kongen til Herrens Tempel kom Esra til Jerusalem (458), men her hørte han til sin Sorg, at hans Landsmænd overtraadte Herrens Lov ved at ægte hedenske Kvinder fra de omboende Folk. Han sammenkalde da hele Folket i Jerusalem og satte det i rette, og Alle lovede at skille sig ved de fremmede Hustruer.

13 Aar senere kom Nehemia til Jerusalem (445). Han var Mundskjæk hos Kong Artaxerxes og havde af Rejsende fra Juda saae Underretning om, at Jøderne levede i stor Nød, eftersom Jerusalems Mure var nedrevne, og Portene brændte. Det gif ham dybt til Hjertet, og da Kongen saae hans Bedrøvelse og spurgte ham om Årsagen dertil, svarede han: „Skulde jeg ikke sørge, da mine Fædres Stad ligger øde, og Iden har fortæret dens Porte!“ Nu gav Kongen ham paa hans Forlangende Tilladelse til som Statholder at drage til Jerusalem og opbygge dens Mure og tilstod ham tillige af de kongelige Skove Tømmer til Arbejdet. Da Nehemia kom til Jerusalem og havde taget de ødelagte Mure i Vislyn, meddelte han strax Folket den kongelige Besaling, og Alle toge med over fat paa Bærket. Jødernes Fjender, Samaritanerne, Ammoniterne og andre omboende Folk, spottede i Begyndelsen

over disse Mure og mente, at Nævne kunde rive dem ned, men da de snart havde naaet deres halve Højde, begyndte de at pønse paa at ødelægge dem. Men Nehemia væbnede Folket, og den ene Halvdel holdt fuldtrukset Vagt, medens den anden Halvdel arbejdede paa Muren; ja selv de Arbejdende havde deres Vaaben hos sig; selv var han usortrøden og sov i sine Klæder med sine Vaaben ved Siden.

Men ikke alene mod udvortes Fjender havde Nehemia at kjempe; ogsaa indvortes Uroligheder truede med at udbryde. De Fattige i Folket klagede nemlig over, at de havde maatte pantsætte deres Jord og Bingårde til de Rige for at faae Korn under Hungersnøden og Penge til at betale de kongelige Skatter med, og naar de ikke kunde betale det Laante tilbage i rette Tid, maatte de see deres Sønner og Døtre solgte som Slaver. Da kaldte Nehemia Folket sammen, foreholdt de Mægtige deres Ubarmhjertighed og opfordrede dem til at give de pantsatte Ejendomme tilbage; de skammede sig og gjorde efter hans Ord. Selv gav Nehemia et godt Exempel paa Uegennytthighed, thi medens de tidligere Statholdere havde krævet baade Penge og Levnetsmidler af Folket til deres Underholdning, vilde han slet ingen Løn modtage, uagtet 150 Jøder daglig spiste ved hans Bord.

Da Jødernes Fjender saae, at de Intet kunde udrette mod Nehemia med Magt, sogte de at faae ham i deres Magt ved List; de sendte Breve til ham for at opfordre ham til at komme og underhandle med dem udenfor Staden; men han nægtede at komme. Derpaa bestak de en Præst til at opfordre ham til at sege Skul i Templet for at undgaae Snigmordere; dette gjorde de for at gjøre ham bange og siden spotte ham for hans Feighed; men han svarede: „Skulde en Mand som jeg flyve?“

Efter 52 Dages Forløb var endelig Muren færdig, og nu tabte Fjenderne Modet, thi de saae, at det var et Værk af Gud. Lovsalernes Fest blev feiret med stor Glæde i 8 Dage, og Esra og Leviterne opførte og forklarede Loven for

*) Pagtens Art var rimeligtvis blevet tilintetgjort ved Jerusalems Ødelæggelse af Chaldeerne, og det Allerhelligste i det nye Tempel var aldeles tomt.

Folket, som siden med Ed forpligtede sig til at holde Herrens Bud og Anordninger. Da Jerusalem endnu kun var svagt besøkt, blev af de øvrige Stæders Befolning hver tiende Mand udtagen ved Lodtrækning til at flytte derind.

I 12 Aar virkede Nehemia som Statholder i Jødeeland; derefter vendte han tilbage til Persien, men siden, da han fik at høre, at mangehaande Misbrug havde indsneget sig blandt hans Folk, reiste han med Perserkongens Tilladelse igjen til Jerusalem, afslappede den Uorden, han forefandt, og revsede især Jøderne, fordi de igjen havde insladt sig i Egteskab med Hedningene. Samtidig med ham levede og virkede den sidste Prophet Malachias.

3. Esther.

Om de Jøders Skjæbne, der ikke vendte tilbage til deres Fædreland men blev i Landflygtigheden, have vi følgende Beretning i Esthers Bog:

Den persiske Konge Ahasverus *) havde forstupt sin Dronning, fordi hun ikke efter Kongens Befaling vilde vise sig for Folket ved en stor Fest, han gav, og siden lod han alle de skønneste Piger i sit Rige forsamle paa sit Slot i Kongestaden Susa for at vælge en af dem til sin Dronning. Valget faldt paa en jødisk Pige ved Navn Esther, der hverken havde Fader eller Moder, men var blevet opdraget i Susa af sin Fætter Mardochai; hun blev nu opspiet til Dronning men fortægt efter Mardochai's Raad, at hun var af jødisk Herkomst.

Siden hævede Kongen en Mand ved Navn Haman til at være den fornemste Mand i Riget og befalede, at Alle skalde nedkaste sig for ham, men Mardochai vilde ikke gjøre det. Da blev Haman vred, og da han fik at vide, at Mardochai var en Jøde, besluttede han at lade alle Jøder i Riget undgåelde deraf. Han forestillede Kongen, at han ikke burde

*) Rimeligvis den samme som Xerxes.

taale, at det jødiske Folk, som levede spredt omkring i hans Rige, adslød ganske andre Lovs end hele det øvrige Folk, og fil derved den Befaling udvirket, at alle Jøder i hele Riget, både Unge og Gamle, Børn og Kvinder, skulle dræbes paa en Dag, og deres Gods plyndres; til denne Dag bestemtes den 13de i den sidste Maaned Adar, der omtrent svarer til vor Marts. Da denne Befaling blev bekjent, kom der stor Sorg og Skræf over alle Jøderne, og Mardochai lod Esther vide, hvad der var paaførde, og opfordrede hende til at gaae til Kongen og bede om Naade for sit Folk. Nu var det vel en Lov, at den, som ukaldet nærmede sig til Kongen, skulle miste sit Liv, med mindre Kongen naadigt udrakte sit Guldscepter imod ham, men alligevel besluttede Esther om sider at vove det. Tre Dage fastede hun, derpaa klædte hun sig i sin kongelige Dragt og gif til Kongen. Han tog naadigt imod hende, udrakte Scepteret imod hende og lovede at give hende, hvad hun begjærede, om det saa var Halsbelen af hans Rige. Men hun forlangte kun, at han og Haman skulle være hendes Gjæster samme Dag. Det lovede Kongen, og ved Gjæstebudet spurgte han hende efter, hvad hun ønskede af ham. Men hun indbød dem igjen til den følgende Dag, idet hun sagde, at hun saa vilde fremkomme med sin Bon. Stolt af den Ere, der var bleven ham vist, gif Haman hjem, men da han saa Mardochai i Kongens Port, og denne ikke engang reiste sig for ham, blev han saa forbirret, at han opreste en 50 Alen høi Galge for at lade Mardochai hænge deri.

Men om Natten kunde Kongen ikke sove, og han lod sit Riges Arbøger læse for sig. Herved fik han at høre, at Mardochai engang havde frelst hans Liv ved at angive to af Palladssets Dør vogtere, der havde haft isinde at dræbe ham. Da det nu tillige blev ham sagt, at Mardochai ikke havde faaet nogen Belønning for denne Fortjeneste, lod han Haman falde, der just var kommen ind i Palladssets Færgaard for at bede Kongen om Tilladelse til at lade Mardochai hænge. Kongen spurgte nu Haman om, hvad man skulle gjøre ved

den Mand, Kongen vilde hædre; og Haman, som troede, at det var ham selv, der mentes, svarede, at man skulle iføre ham en kongelig Klædning, sætte ham paa Kongens Hest, give ham en kongelig Krone paa Hovedet, føre ham igjennem Staden og udraabe foran ham: saaledes skal man gjøre ved den Mand, Kongen vil hædre. Alt dette maatte Haman gjøre ved Mardochai, og han kom saare nedslagen hjem til sit Hus.

Da derpaa Kongen og Haman efter vare til Gjest hos Dronning Esther, talte hun sine Landsmænds Sag saaledes, at Kongen lod Haman hænge i den Galge, han selv havde opreist, Mardochai blev i hans Sted ophøjet til Rigets første Mand og fik den kongelige Signetring, som Haman havde haaret. Den kongelige Besaling om Jødernes Udryddelse kunde imidlertid ikke holdes tilbage, men derimod blev der udførdiget en ny Besaling, der gav Jøderne Tilladelse til at forsvar sig og ihjelstaae alle dem, som vilde gjøre dem Fortræd, paa den Dag, der havde været bestemt til deres egen Undergang. Denne Tilladelse benyttede da ogsaa Jøderne i saa fuldt Maal, at de dræbte 75,000 af deres Fjender. De følgende Dage, den 14de og 15de Aar, vare for dem Glædesdage, og Mardochai satte den Bestemmelse igjennem, at disse Dage skulle for Fremtiden være en aarlig Glædesfest for det jødiske Folk under Navn af Purimsfesten*).

*) Dette Navn kommer af et persisk Ord: Pur = Løb, fordi Haman havde kastet Løb om Dagen til Jødernes Udryddelse, men Løbbet var faldet ud til hans egen Undergang.

Ottende Afsnit.

Det jødiske Folks Historie fra Alexander den Stores Tid til Jerusalems Ødelæggelse af Rømerne;
(fra 332 f. Chr. til 70 e. Chr.*).

1. Jøderne under Alexander den Store, Ptolomæerne og Seleuciderne.

Jøderne vedblev at staae under Perserkongen og regjeredes af persiske Statholdere, indtil Alexander den Store af Makedonien erobrede hele det persiske Rige og saaledes tillige blev Jødernes Herre. Paa den Tid, da disse Begivenheder fandt Sted, var Iaddua Æpperstepræst. Hans Broder Manasse havde giftet sig med en Datter af Sanaballat, Statholder i Samaria, men baade Iaddua og Folket i Jerusalem forlangte nu, at han enten skulle stille sig ved den fremmede Hustru eller give Afskalb paa den præstelige Værdighed. Men Manasse vilde ingen af Delene; han søgte Tilflugt hos sin Svigerfader, og med ham droge mange andre Jøder, der ligesledes havde inbladt sig i Ægteskab med fremmede Kvinder, til Samaria, hvor de bleve vel modtagne. Sanaballat og Manasse blev nu enige om, at man skulle erhverve sig Perserkongens Tilladelse til at opføre et Tempel for Samaritanerne paa Garizim, og Manasse skulle være Æpperstepræst derved. Men inden Planen kom til Udførelse, seirede Alexander den Store over Perserkongen Darius Kodomanus ved Issus, rykkede ind i Syrien og beleirede Thrus. Sanaballat tog strax hans Parti og bragte ham Hjelptropper, hvorfor han til Gengjeld fik Tilladelse til at opbygge det paatænkte Tempel; men

*) Med Propheten Malachias sluttet Ræffen af det gamle Testamentes hellige Skrifter, der ere Kilden til hele den foregaaende Tids Historie. Jødefolks Skjæbne i den senere Tid hænde vi dels af de saakaldte apokryfiske Bøger, dels af andre Skribenter, fornemmelig den jødiske Historieskrivere Josephus, der var samtidig med Jerusalems Forstyrrelse af Rømerne.

Jaddua vægredede sig ved at bryde den Trostabsed, han havde svoret Perserkongen. Fortørnet herover rykkede Alexander efter Thrus's Erobring mod Jerusalem (332), men Jaddua gif ham imøde i Spidsen for det hele Folk, iført sin højerstepræstelige Dragt, og Alexander behandlede Jøderne med stor Næade, ja ofrede endog selv til Herren efter Højerstepræstens Anvisning*).

Efter Alexander den Stores Død (323) deltes hans Rige mellem hans Fælherrer, af hvilke Ptolomæus blev Herre i Egypten, og Seleucus i Syrien. Jødeland laaet midt imellem disse to Riger og blev snart et Kvistens Ebble imellem dem, idet begge Parter søgte at rive det til sig. Først blev Jødeland forenet med det ægyptiske Rige, idet Ptolomæus gjorde sig til Herre over Jerusalem. Han førte en stor Coloni Jøder til Egypten, hvor han gav dem Bolig fornemmelig i Alexandria og forsvrigt behandlede dem saa godt, at mange andre frivilligt droge sammestedshen; senere fik de ægyptiske Jøder endog et eget Tempel i Leontopolis efter det jerusalemiske Tempels Mønstier, men noget mindre. Ogsaa til andre Lande i Europa og Afien udbredte Jøderne sig fra denne Tid af, men overalt holdt de saavidt muligt fast ved deres Fædres Skifte. Med det græske eller helleniske Sprog, der fra Alexanders Tid var blevet det herskende i alle disse Lande, blev de snart saa fortrørlige, at de talede det som deres Modersmaal, og derfor blev disse i Afspredelsen levende Jøder kaldte Hellenister, medens de i Palæstina boende Jøder benævnedes Hebræer.

Under Ptolomæernes Herredømme havde Jøderne ført et lykkeligt og roligt Liv, men i Aaret 203 hemmægtigede den syriske Konge Antiochus den Store sig Jødeland; ogsaa han behandlede Jøderne godt, men hans Søn Antiochus Epiphanes var en grusom Thran, der bragte stor Elendighed over dem. Han plyndrede Jerusalems Tempel og borførte alle de hellige Nedslaber af Guld; siden sendte han en Hær,

der plyndrede og brændte i Jerusalem, nedrev Murene, dræbte mange Mennesker og slæbte Kvinder og Børn i Fangenskab. For at holde Staden i Ave, lod han opføre en fast og stærk Borg paa Zion. Men ikke tilfreds dermed befalede han, at alle Jøder skulde forlade deres Fædres Lov og antage den græske Religion og græske Skifte; Templet blev indviet til den olympiske Zeus, og rundt omkring i Landet reistes Altere, hvor der skulde ofres til de fremmede Guder. Hvo som ikke friede sig heri, skulde side Døden. I denne Afsærd bestyrkedes Kongen af et stort Parti mellem Jøderne selv, hvortil endog mange Prester hørte, der fandt mere Behag i at leve efter Grækernes Skifte end i at følge Herrens Lov. Men der var dog ogsaa mange Jøder, der hellere vilde dø end forlade Herren og vægredede sig ved at gjøre efter Kongens Befaling. De blev haardt forfulgte, og baade ved Pinsler og Løfter søgte man at bringe dem til Fraafald. Blandt dem, der standhaftigt modstode alle Løfter og underkastede sig de frygteligste Pinsler og Døden og saaledes blev Marthrer for deres Religion, nævnes en halvfemfindsthyevarig Olding Eleazar, hvem man vilde overtale til at frelse sit Liv ved at spise Swinekjød, hvilket var forbudt Jøderne i Mose-loven; men han foretrak at dø og saaledes efterlade Andre et godt Exempel, „thi,” sagde han, „om jeg end nu kunde undgaae Menneskenes Straf, saa kan jeg dog hverken levende eller død undslippe den Almægtiges Hænder.” Ligeledes fortælles der om en Moder med hendes 7 Sønner, der frimodigt gif Pinsel og Død imøde for deres hellige Lov, ja Moderen opmuntrede endog selv sine Sønner til at være standhaftige og ikke ved Frygt for Døden lade sig forlede til Fraafald.

2. Makkabæerne.

I disse Trængselsens Dage levede der i Staden Modin, vest for Jerusalem, en Præst ved Navn Mattathias med sine fem Sønner: Johannes, Simon, Judas, Eleazar og Jonathan. Han holdt fast ved Herrrens Lov og forgede

*) Saaledes fortæller Josephus, men da Sagen ikke omtales af andre Historiestrivere, have Mange dræget hele denne Beretning i Tvivl.

inderligt over Folkets Nød og de Manges Frafald. De, som droge omkring i Landet i Kongens Navn for at tringe Folk til at ofre, kom ogsaa til hans By og lovede ham og hans Børn store Gaver og Ere og Anseelse hos Kong Antiochus, dersom han, der var en saa anset og agtet Mand i Staden, ved sit Exempel vilde tilskynde Andre til at ofre. Men Mattathias svarede: „Om end alle Andre vilde lybe Kongens Bud, saa vil jeg og mit Hus vandre efter vores Fædres Vagt og aldrig lybe Kongens Besaling;“ og da i det Samme en Jøde traadte frem for at ofre paa Afgudsalteret, blev Mattathias greben af Nidkjærhed, saa at han dræbte denne Jøde og Kongens Sendebud og omstyrrede Alsteret. Derpaa raabte han: „Hver som er nidkjær for Loven og vil holde Vagten, han følge mig!“ og flygtede til Bjergene, hvor snart en Skare, der tænkte som han, baade Mænd og Kvinder og Børn sluttede sig til ham (167). Med sine væbnede Venner drog han derpaa omkring i Landet, nedbrød Afgudsaltrene og dræbte de frafaldne Jøder og Kongens Mænd. Efter et Aars Forløb døde han efter at have formantet sine Børn til at være Herren tro og indsat til Ansører sin Søn Judas, der for sin Tapperheds Skyld fik Tilnavnet Makkabeus : Hammeren, og efter hvem hele Familien bærernes Makkabæerne*).

Judas fortsatte med Held det Værk, hans Fader havde begyndt; i Tilsid til Herren gif han driftigt i Kampen mod de langt overlegne Fjender og slog fire syriske Hære. Derved blev han istand til at tage Jerusalem tilbage med Undtagelse af den Borg, Syrerne havde bygget. Templet blev renset, et nyt Brændoofferalter opreist istedenfor det forrige, som Hedningene havde vanhelliget ved deres Offeringer, de hellige Nedskaber blev forfærdigede fra ny af, og Templet indviedes paanh med stor Höitidelighed og Glæde til Herrens Ejendom (165). Til Minde derom indstiftedes en aarlig Fest, Tempelindvielsen-festen, der skulde holdes den 25de i Maaneden Eislev, der

nærmest svarer til vor December. Tempelbjerget befæstedes ved høje Mure og stærke Taarne.

Ikke længe efter døde Antiochus Epiphanes af Sorg over alle de Uheld, han havde haft baade i Kampen mod Jøderne og andensteds. Hans Søn Antiochus Eupator drog med en stor Hær op mod Jerusalem, og Judas gif ham imøde, men Overmagten var for stor, og han maatte vige, endskjent hans Broder Eleazar ofrede sit Liv for at slæffe sit Folk Seir; han trængte nemlig ind i den fjendtlige Hær hen til den Elephant, paa hvilken han troede, at Kongen red, løb ind under den og stak den ihjel, saa at den faldt ovenpaa ham selv og knuste ham. Antiochus beleirede Tempelbjerget, men da der udbrød Uroligheder hjemme i hans Rige, sluttede han Fred med Jøderne og tilstod dem Religionsfrihed. Efterat Kongen havde besvoret Freden, blev Tempelbjerget overgivet til ham, men nu lod han, førend han drog bort, Murene nedrive. Kort efter blev Antiochus Eupator dræbt, og nu begyndte Kampen paanh; i Begyndelsen var Judas igjen seirrig, men til sidst faldt han i et Slag mod en uhyre Overmagt efter den heltemodigste Modstand (161).

Efter hans Død var Syrerne og det hedenskfindede Parti mellem Jøderne igjen en Tid fuldstændig Herrer i Landet, men snart reiste Lovens Venner sig atten til Modstand under Ansører af Jonathan, den yngste af de makkabæiske Brødre. Der opstod Thronstridigheder i Syrien, og de to Fyrster, der strede om Thronen, søgte begge at vinde Jonathan for sig; han blev udnevnt til Øpperstepræst og gjorde sig esterhaanden til Herre over alle Fæstninger i Landet med Undtagelse af Borgen i Jerusalem, der forblev i Syrernes Magt. Tilsidst blev han ved Forræderi tagen til Hænge og dræbt (143), og nu var af de fem Brødre kun Simon ilive, thi Johannes var allerede tidligere blevet dræbt. Simon overtog strax ved Efterretningen om sin Broders Ulykke Ansørerens over Folket, og ham lykkedes det endelig at føre Kampen tilende. Han indtog Bergen i Jerusalem og ferjog aldeles Syrerne af Landet, saa

*) De kaldes ogsaa Hasmonæer efter Mattathias's Døbefaders Navn.

at Jødeland nu for første Gang efter Bortførelsen til Babylon blev frit for Fremmedes Herredømme. Af Tæknemmelighed for saa store Fortjenester overdrog Folket ham Værdigheden som Øpperstepræst og Fyrste som arvelig i hans Familie. Allerede Judas og Jonathan havde sluttet Forbund med Romerne, der paa denne Tid havde begyndt at udvide deres Magt i Asien; ogsaa Simon fornøjede Forbundet, men derved var rigtignok Beien aabnet for dette rovbegjærlige Folk til engang at blande sig i Jødernes indre Anliggender.

Efter 8 Aars Regjering blev Simon myrdet (135) af sin egen Svigerøn Ptolomæus, som derved haabede at gjøre sig til Herre i Landet; men Simons tapre Søn Johannes Hyrkanus bemægtigede sig strax Regjeringen og forjog Forræderen fra Landet. En kort Tid maatte han igjen underkaste sig Syrernes Overherredømme, men gjorde sig snart paanh uafhængig og udviede endogcaa sit Herredømme ved Erobringer; han indtog nemlig Samaria og ødelagde Templet paa Garizim, der havde staat i omrent 200 Aar; ligeledes undtvang han Idumæerne og tvang dem til at antage den jødiske Religion, men denne Bedrift blev siden til Fordærvelse for hans egen Slægt, idet derved Beien banedes for Idumæerne til Herredømmet over Jødeland.

Hyrkans Efterkommere antog Kongenavnet, men de vanskægtede aldeles fra deres Forfædre. Omrent 40 Aar efter Hyrkans Død udbrød der en Borgerkrig mellem hans Sønner Hyrkan den Anden og Aristobulus, der begge gjorde Fordring paa Thronen, og den romerske Feltherre Pompejus den Store, der dengang stod med en Hær i Syrien, paatog sig at afgjøre Striden. Han tog Aristobulus til Fange og bemægtigede sig Jerusalem ved Hjælp af Hyrkans Parti, men først efter 3 Maaneders Beliring blev Templet, hvor Aristobulus's Tilhængere havde forslandet sig, indtaget med Storm, og et stort Blodbåd anrettet paa Forsvarerne. Selv gik Pompejus ind i Templet til stor Forargelse for

Jøderne, men dets Skatte lod han urørte. Hyrkan blev udnevnt til Fyrste og Øpperstepræst under Romernes Overherredømme (63). Da siden Cæsar havde opkastet sig til Herre i det romerske Rige, indsatte han Idumæeren Antipater, der havde vist ham vigtige Tjenester og ganske vundet hans Gunst, til romersk Statholder over Jødeland, medens Hyrkan vedblev at være Øpperstepræst. Antipaters Magt gik ved hans Død i Arv til hans Sønner Herodes og Phasael; men nu reiste Maktabæerne sig til et nyt Forsøg paa at tage den tabte Magt tilbage. Understøttet af Partherne, som dengang var Romernes farligste Fjender, trængte Aristobulus's Søn Antigonus ind i Landet, hvor de med det idumæiske Herredømme misfornøjede Jøder modtoge ham med Glæde. Jerusalem blev erobret, Phasael blev fangen og dræbte sig selv, Hyrkan blev sendt som Fange til Parthien, efterat Antigonus først havde skaaret Ørerne af ham for at gjøre ham usikket til det øpperstepræstelige Embede, som kun en Mand uden Legemslyde kunde beslæde. Men Herodes undslap og thede til Rom for at søge Hjælp. Paa den Tid havde Antonius og Cæsar Octavianus, der siden fik Tilmavnet Augustus, delt Magten over det romerske Rige imellem sig. De toge sig begge af hans Sag, og paa deres Forslag udnevnte Senatet ham til Konge over Jødeland (39). Han vendte nu tilbage med en Hær for at erobre sit Rige, men først efter 2 Aars Forløb lykkedes det ham at intage Jerusalem med Storm (37). De romerske Hjælpetropper vilde have plyndret Byen, men Herodes afværgede det ved at give dem store Gaver af sine egne Midler. Antigonus overgav sig til Romerne, og Antonius lod ham henrette.

3. Jøderne under den idumæiske Kongefamilie og romerske Statholdere.

Herodes, som har faaet Tilmavnet „den Store“, var en tapper og klog Mand og en af de dygtigste Konger, Jøderne

have haft. Med Snildhed forstod han at bevare de romerske Hærskeres Kunst; Antonius var hans Ven, og da denne var blevet styrket af Augustus, vandt han ogsaa ganske den nye Hærsker for sig, saa at hans Magt endogaa blev udvidet. For sit Lands Velstand og Sikkerhed førgede han omhyggeligt og hengav i en Hungersnød endogaa sine Kostbarheder for at skaffe Korn tilveie. Stæder, Fæstninger og Slotte byggede han rundt omkring i Landet, navnlig det prægtige Cæsarea ved Havet, opfaldt efter Cæsar Augustus. Templet, som nu havde staaret i 500 Aar, ombyggede han aldeles med uhøre Pragt og omgav det med 4 Færgaarde (Hedningenes, Kvindernes, Mændenes og Praesternes Færgaard) og prægtige Haller. Men Herodes var tillige en grusom og blodtörstig Tyran, og jo ældre han blev, desto mere tilstog hans Grusomhed. Han vidste godt, at Jøderne kun adløde ham af Frygt og i Grunden hadde ham, fordi han var en Idumæer og ved Indførelse af Skuespil, Kæmplege og andre romerske Skikke krænkede de gamle Sæder og Skikke. Derfor søgte han at holde Folket i Ave ved idelige Henrettelser. Værst rafede han mod Nesterne af den makkabæiske Familie, ved hvilken Folkets Hjerter endnu hang, og mod sin egen Slægt. Sin egen Hustru Mariamne, Hærfans Datterdatter, lod han paa en falsf Beskyldning henrette, hvilket han dog siden bittert angrede. Iforveien havde han ladel hennes Broder snigmørde og den gamle Hærfan, som han havde løkket tilbage fra Parthien, henrette. Siden lod han to af sine egne Sønner dræbe, fordi han frygtede for, at de stode ham efter Livet. Under hans Regjering blev Jesus Christus født; ogsaa ham vilde han have dræbt. En frygtelig Shydom blev hans Død, da han var 70 Aar gammel; faa Dage iforveien havde han endnu ladel en tredie af sine Sønner dræbe og tillige givet sine Nærmeste Befaling til, naar han var død, at lade en stor Del af de anseteste Mænd, som han havde fængslet, dræbe, forat Folket ikke skulle glæde sig altfor

meget over hans Død — en Befaling, som dog ikke blev efterkommet*).

Efter Herodes's Død delte Romerne hans Rige mellem hans Sønner, saaledes at Archelaus fik Iudea, Idumæa og Samaria med Titel af Ethnarch og Lovte om Kongenavn, hvis han viste sig værdig dertil; Herodes Antipas fik Galilæa og Peræa, og Philip nogle Landskaber i den nordøstlige Del af Landet, begge med Titel af Tetrarcher eller Hærdingsfyrster. Archelaus var som sin Fader en Tyrان, og efter 10 Aars Regjering blev han paa sine Undersætters Klage affat af Keiseren og forvist til Gallien. Hans Rige blev som romersk Provinds forenet med Syrien men bestyret først af romerske Landshøvdinger, af hvilke den senere var Pontius Pilatus. Landshøvdingerne boede i Cæsarea og var en paa de store Hæster tilstede i Jerusalem. For de Sager, som angik Gudstjenesten og deres eiendommelige Sæder og Skikke, beholdt Jøderne dog en egen Bestyrelse, det store Raab, som kaldtes Sanhedrin eller Synedrium og bestod af 70 Medlemmer, Præster, Eldste og Skriftkloge, med Upperstepræsten som Formand; det havde ogsaa en vis Mændighed over Jøderne udenfor Palæstina og kunde idømme Straffe, men Dødsdomme turde det ikke lade fuldbyrde uden Landshøvdingens Samtykke.

Herodes Antipas var en svag og uduelig Fyrste, der lod sig styre af sin Gemalinde Herodias. Han boede i Tiberias, som han havde anlagt ved Genesareth's Sø og opfaldt efter Keiser Tiberius. Philip var den bedste af Brødrene; han boede i Paneas eller Cæsarea Philippi. Efter hans Død gav Keiser Caligula hans Lande til Herodes Agrippa, en

*) Herodes den Store døde i Virkeligheden efter Christi Fødsel; men ved en Fejl er i sin Tid Christi Fødsel og vor Tidsregnings Begyndelse blevet ansat for sent, nemlig 754 Aar efter Rom's Anlæggelse. Herodes døde Aar 750 efter Rom's Anlæggelse, saa at hans Dødsaar angives som Aar 4 f. Chr.

Sønnesøn af Herodes den Store*), med Kongenavn. Misundelig herover reiste Antipas, tilskyndet af Herodias, til Rom for ogsaa at erholde Kongenavnet, men istedenfor blev han forvist til Gallien, og hans Lande givne til Agrippa (39). To Aar senere fik denne af Keiser Claudius tillige Judea og Samaria, og saaledes var hele Jødeland igjen samlet under een Regent, men allerede 3 Aar efter døde han (44), og hans Søn Herodes Agrippa 2 fik kun en Del af hans Lande, hvoriblandt navnlig de Provindser, som Philip i sin Tid havde hatt. Hele den øvrige Del af Jødeland bestyredes derimod af romerske Landshøvdinger, af hvilke Felix og Festus ere de mest bekjendte.

4. Jødernes Oprør mod Romerne og Jerusalems Undergang.

Med det fremmede Herredømme vare Jøderne bestandig meget misfornøjede, og det var dem især imod, at de, som vare Herrens Folk, skulde betale den hedenske Keiser Skat. Dertil kom, at de romerske Landshøvdinge plagede og udsugede dem paa alle Maader for at berige sig selv. Den værste af dem alle var Gessius Florus, der ved blodige Boldshandslinger søgte at øgge Folket til Oprør for at faae Paaskud til at underkne det desto haardere, og til sidst opnaaede han ogsaa sin Hensigt. Uagtet nemlig det besindigere Parti iblandt Folket søgte at holde de Krigslystne i Tømme, lykedes det dog til sidst disse at faae Overhaand; den romerske Besættning i Jerusalem blev nedstablet, den romerske Statholder i Syrien,

* Stamtaavle over Herodianerne:

Herodes den Store.

Archelaus, Ethnarch i Judea, Samaria og Idumaea og Samaria.	Herodes Antipas, gift med Herodias, Tetrarch i Galilea og Peræa.	Philip, Tetrarch. gift med Herodias.	Aristobulus, Henrettet af sin Fader.	Herodes Philip, gift med Herodias.
				Herodes Agrippa 1, Konge over hele Jødeland siden med Antipas.
				+ 44. Herodes Agrippa 2.

som med en Hær ilede mod Staden, blev slægt tilbage, og dette Held forøgede Jødernes Mod, saa at de nu med stor Over satte baade Landet og Staden Jerusalem i Forsvarsstand og rustede sig for Alvor til Kampen for deres Uafhængighed. Da sendte Keiser Nero sin dygtigste Feltherre Vespasian med 60,000 Mand mod det oprørste Folk (67). Han erobrede efterhaanden hele Landet, indtog alle de faste Stæder med Unntagelse af Jerusalem, i hvorvel han ofte mødte den tapreste Modstand, men just som han beredte sig til at beleire Hovedstaden, blev han valgt til romersk Keiser og maatte drage til Rom (69) og overlade sin Søn Titus at føre Kampen til Ende.

Medens Romerne nærmede sig Jerusalem mere og mere, var der indenfor dens Mure den største Splid og Forbitrelse mellem dens Forsvarere. Et parti var mest tilhørligt til at slutte Fred med Romerne, men Krigspartiet var det mægtigste og tyranniserede Alle, der talte om Fred; en Tidlang delte det sig igjen i to Partier, og disse 3 Partier havde hvert sin Del af Staden i Besiddelse og kæmpede med den største Grusomhed mod hinanden indbyrdes, medens Fjenden stod foran Portene. Ikke desto mindre forsvarede Jøderne sig med den hederste Haardnakfethed og Dødsforagt mod deres krigsvante Fjender, og naar Faren blev altfor overhængende, forenede Partierne sig til fælles Forsvar. Efter store Anstrengelser lykedes det endelig Romerne at erobre og sløse de to nordvestlige Dele af Byen, Bezetha og Akra, men Forsvarerne trak sig tilbage til det stærkt befæstede Tempelbjerg Moria og Zion. Da Romerne første Forhøg mod disse stærke Fæstninger aldeles strandede, lod Titus opføre en Bold rundt omkring dem for at forhindre al Tilførsel. Det varede da heller ikke længe, inden der opstod den frygtelige Hungersnød blandt Befolkningen, som var uhyre talrig, eftersom Beleiringen just var begyndt, medens Folket var samlet i Byen for at feire Paaskfesten. Mangfoldige Mennesker døde af Sult, og da deres døde Legemer blev liggende ubegravne,

udbredte sig giftige Dunster i Øyen, hvorfra Folgen var, at Pesten begyndte at rase mellem Indbyggerne. Uagtet alle disse Ulykker vilde Jøderne endda ikke overgive sig. Da blev om sider Templet erobret med Storm; Titus havde givet Besaling til at fælles den herlige Bygning, men i deres Forbitrelse over den langvarige Modstand øndede hans Soldater ikke hans Bud; en Soldat kastede en Brand derind, og Templet gik op i Luer. Nu var kun den ældste Del af Jerusalem, Zion, tilbage; ogsaa den faldt efter faa Dages Forløb i Romernes Magt og blev opbrændt (70). Over en Million Jøder skulle være omkomne under Belæringen og i Myrderiet efter Indtagelsen, henved 100,000 blev følge som Slaver. Jøderne havde ophørt at være et samlet Folk*).

Niende Afsnit.

Det gamle Testamente Skrifter.

1. De canoniske Skrifter.

„Det gamle Testamente“ eller „den gamle Bagt“ betegner egentlig den Bagt, som Gud oprettede med Israeliterne ved Moses, idet han gav dem sine Bud og Besalinger paa Sinai Bjerg og lovebe dem sin Naade og Besignelse, dersom de opfyldte Alt, hvad han havde hubet dem, men truede dem med Straf, dersom de afveje fra hans Bud. Den

*) Da senere Keiser Hadrian lod Jerusalem gjenopbygge som en fuldkommen heidenst Stad med et Jupitertempel, gjorde Resten af Jøderne i Palæstina et nyt Oprør under en Bedrager, der udgav sig for Messias og kaldte sig „Stjernens Søn“, men han faldt i Kampen, en halv Million Jøder mistede Livet, og Landet blev forvandlet til en Dr. Det blev derefter Jøderne under Dødsstraf forbudt at nærme sig den nye Stad, som Hebræerne kaldte Aelia Capitolina.

faldes „den gamle Bagt“ til Forfjel fra „den nye Bagt“, som Gud oprettede med alle Mennesker ved Christus. Men Udtrykket „det gamle Testamente“ bruges ogsaa til at betegne den gamle Bagts Bøger eller den Samling af Skrifter, hvori der fortælles os dels denne Bagts Indhold og den Maade, hvorpaa den blev givne, dels hvorledes Gud vaagebe over sin Bagts Opførsel og straffede dens Overtrædelse paa Israeliterne, advarede og formandede sit Folk for at bevare det som sit Ejendomsfolk, indtil Tidens Hylde kom, da han sendte sin Søn til en Forsoning for al Verdens Synder. Disse Skrifter ere skrevne af Mænd, som Gud havde beslukket dertil og udrustet med den Hellig Aands Naadegave, og dersor faldes de inspirerede : indblæste af Gud; de faldes ogsaa hellige Skrifter til Forfjel fra alle andre Bøger eller canoniske af det græske Ord „Canon“, som betyder en Regel eller Retsesnor, fordi de skalde være en Rettesnor for Troen og Livet. At de virkelig ere af guddommelig Oprindelse, stadsfæstes af Christus og hans Apostle, der beraabe sig paa dem som Guds Ord.

Disse Skrifter indeholder vi efter deres Indhold i de historiske, poetiske og prophetiske Bøger*).

a) De historiske Bøger.

Disse ere: De 5 Mose Bøger, Josva's Bøg, Dommernes Bøg, Ruths Bøg, de 2 Samuels Bøger, de 2 Kongernes Bøger, de 2 Krønikernes Bøger, Esra's Bøg, Nehemia's Bøg, Esthers Bøg. De fortælle os det gamle Testamentes Historie fra Verdens Skabelse indtil omrent 400 Åar f. Chr.

*) I den hebraiske Græmtekst følges en anden Inddeling, nemlig:
1) Loven eller de 5 Mose Bøger, 2) Propheterne, hvortil regnes Josva's Bøg, Dommernes Bøg, Samuels og Kongernes Bøger samt vore prophetiske Skrifter med Indtagelse af Daniel, 3) de øvrige Skrifter eller Hagiograferne, hvortil regneses alle de øvrige hellige Skrifter. Den Inddeling, som følges i vor Bibels oversættelse, striver sig fra den gamle græske Oversættelse, Septuaginta.

Af de 5 Mose Bøger (Pentateuchen) indeholder den første (genesis) Fortællingen om Verdens Skabelse og Menneske-slægtens ældste Historie samt de jødiske Patriarchs Historie indtil Josephs Død. De 4 følgende handle om Moses; anden Mose Bog (exodus) fortæller om Folkets Nød i Egypten, Mose Fødsel og Ralbelse, Befrielsen fra Egypten, Lovgivningen paa Sinai og Tabernaklets Indretning; tredie Mose Bog (leviticus) fortæller Fortællingen om Lovgivningen og giver især Bestemmelser om Øfringerne, Renselserne, de rene og urene Dyr samt Festerne; fjerde Mose Bog (numeri) fortæller om Vandringen fra Sinai indtil Canaan's Grænser, og femte Mose Bog (deuteronomion) indeholder Mose sidste Taler til Folket og Fortællingen om hans Død. — Ifølge den jødiske Overlevering, der er blevet optagen i den christne Kirke, ere disse Bøger forfattede af Moses selv, med Undtagelse af Slutningsfortællingen, der maa være tilføjet efter hans Død. Der omtales ogsaa flere Gange i Mosebøgerne, at Moses opskrev Love og Begivenheder, og til sidst fortælles det, at han før sin Død overgav Lovbogen til Præsterne.

Josva's Bog fortæller Josva's Historie; den er først forfattet efter hans Død. Dommernes Bog fortæller Dommernes Historie indtil Eli, Ruths Bog fortæller Ruths Historie. Af de to Samuels Bøger indeholder den første Fortællingen om Eli, Samuel og Sauls Regjering, den anden om Davids Regjering. Derpaa fortælles Historien i Kongernes Bøger, af hvilke den første ender med Achabs og Josphats Død, og den anden gaaer til den babyloniske Landflygtighed. Af Krønikernes Bøger behandler den første Davids Historie og kan altsaa jævnføres med anden Samuels Bog; den anden fortæller Salomons og den følgende Tids Historie indtil Cyrus og kan altsaa jævnføres med Kongernes Bøger, men den behandler kun Juda Riges Historie. — Forfatterne til alle disse Bøger ere ubekjendte; efter en jødisk Overlevering, som dog er usikker, skal Samuel have forfattet Dommernes Bog, Jeremias Kongernes Bøger, og Esra

Krønikernes Bøger. — Esra's Bog er forfattet af Esra selv; den handler om Hjemkomsten fra Babylon og om Esra's Historie. Nehemia's Bog er forfattet af Nehemia selv og fortæller hans Historie. Derimod er Forfatteren til Esthers Bog, som fortæller Esthers Historie, ubekjendt.

b) De poetiske Bøger.

Disse ere: Jobs Bog, Davids Psalmer, Salomons Ordssprogs, Prædikeren og Høisangen.

Indholdet af Jobs Bog er følgende: I Landet Uz i Arabien levede en from og godfrygtig Mand ved Navn Job; Herren havde sjænket ham 7 Sønner og 3 Døtre og velsignet ham med stor Rigdom af alle Slags øvrig. Da skete det en Dag, at Guds Børn fremstillede sig for Herren, og iblandt dem var ogsaa den onde Engel Satan. Til ham sagde Herren: „Hvorfra kommer Du?“ og han svarede: „Fra at gjennemvandre Jordens.“ Da sagde Herren: „Har Du lagt Mørke til min Ejener Job, hvis Lige i Retskaffenhed og Guds frygt ikke findes paa Jordens?“ Men Satan svarede, at Job vistnok kun frygtede Gud, saalænge det gif ham godt; dersom Ulykken kom over ham, vilde han sikkert forlade Gud. Da gav Herren Satan Magt over Jobs hele Ejendom; kun hans Person maatte han ikke røre.

En Dag vare alle Jobs Sønner og Døtre forsamlede i den ældste Broders Hus; da kom der et Bud til Job og mældte ham, at Sabæerne havde bortført alle hans Øyer og Esler og ihjelslaaet Hyrderne. Medens han endnu talede, kom der en Anden og mældte Job, at Lynilden havde dræbt hans Saar og deres Hyrder; derpaa kom et tredie Bud, der forkyndte, at Chaldeerne havde røvet alle Jobs Kameler og ihjelslaaet Hyrderne; og endelig kom et fjerde Bud, der mældte Job, at en Stormwind havde omstyret det Hus, hvori hans Børn vare forsamlede, saa at de alle vare blevne dræbte. Da sonderrev Job sin Kappe, fastede sig paa Jordens og tilbad, idet han sagde: „Nogen kom af min Moders Liv, og

nøgen vender jeg tilbage; Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!" I alt dette havde Job endnu ikke syndet.

Atter samledes Guds Børn for hans Ansigt, og Herren spurgte Satan, om han havde givet Agt paa, hvorledes Job uagtet sin uskyldige Lidelse dog vedblev med sin Fromhed og Gudsfrugt. Men Satan svarede, at Job vistnok vilde forlade Gud, naar Ulykken kom over hans egen Person. Da sagde Gud: „Han være i Din Haand, dog skal Du staane hans Liv." Nu slog Satan Job med onde Bysler over hans hele Legeme, saa at han satte sig i en Afkehof og skrabede sig med et Potteskaar. Hans Hustru sagde til ham: „Holder Du endnu fast ved Din Fromhed? Sig Du Gud Harvel og dø!" Men han svarede hende: „Du taler som en daarlig Kvinde; skulde vi alene tage imod det Gode af Gud og ikke imod det Onde?" I alt dette havde Job ikke syndet.

Da kom der tre af hans Venner, Eliphias, Bildad og Zophar, for at trøste ham; men da de saae ham, kændte de ham ikke, og de sønderreve af Sorg deres Klæder og sade tause hos ham i 7 Dage, thi de saae, at hans Smerte var saare stor. Da oploftede endelig Job sin Røst og forbandede den Dag, paa hvilken han var født. Nu tage hans Venner tilorbe og foreholde ham, at Gud er retfærdig, at Lidelsen er en Straf for Synden, og at naar man omvendte sig, vilde Lidelsen igjen forandres til Glæde. Job sværer dem hver især, forskrør dem om sin Uskyldighed og paastaaer, at Lidelsen ogsaa kan komme over Mennesket uden dets egen Brøde; men Vennerne fortørnes over, at han tør ansee sig for uskyldig, blive ved deres Baastand, at Lidelserne ere en Følge af Synden, og anklage ham for, at han maa have begaact grove Synder, siden Gud rammer ham med. saa haard en Straf. Ophidset af denne ukjærlige Tale lader Job sig tilført forlede til at gjøre sig til af sin Fromhed og Gudsfrugt og at gaae irette med Gud for sin usorskyldte Elendighed. Nu optræder en ny Taler, den unge Elihu, der hidtil havde holdt sig tilbage af Arbødighed for de Eldre, men da disse tie, søger han at

jævne Trosten. Han misbilliger, at Vennerne havde reist Anklage mod Job, men han bebreider tillige denne, at han har voget at ville gaae irette med Gud; han viser, at Gud sender Lidelsen som en Prøvelse til Mennesket, priser Guds Retfærdighed og opfordrer Job til at bøie sig under Guds hemmelighedsfulde Raadslutninger, hvis Visdom Mennesket ikke formaaer at fatte. Derpaa taler Herren selv gjennem Stormen til Job og foreholder ham, hvor umuligt det er for den skrøbelige Skabning at forstaae den almægtige Skabers underfulde Gjerninger, og hvor uberettiget han derfor er til at gaae irette med Gud og laste det, hvis undforståelige Visdom han ikke bescriber. Da angrer Job sin Brøde, at han har talet om det, som han ikke forstod, Herren irtettesætter ogsaa Jobs Venner, fordi ogsaa de havde talt uforståndigt, og Bogen slutter med at fortælle, at Gud igjen gjorde Job lykkelig, gav ham igjen 7 Sønner og 3 Døtre og dobbelt saa megen Rigdom, som han før havde besiddet, og endnu 140 Aar at leve i, saa at han døde gammel og mæt af Dage.

Bogen er en Digting, om det end er rimeligt, at en historisk Begivenhed ligger til Grund derfor. Hensigten med den er at belyse det dunkle Forhold mellem Menneskets Værd og dets Skjæbne. Den almindelige jødiske Anskuelse herom, som forsvares af Jobs tre Venner, var den, at man altid skulde kunne paavise et noje Forhold mellem den Enkeltes Værd og hans Skjæbne, saa at den Onde maatte lide, den Gode derimod have Lykke og Besignelse i Livet. Bogen viser nu, at dette ingenlunde altid er Tilfældet, men at Mennesket ikke derfor maa ansee Gud for uretfærdig men skal bøie sig under Guds Styrelse, hvis Retfærdighed og Visdom det ikke formaaer at indsee. Den fuldkomne Løsning af dette vanskelige Spørsmaal er først given i Christendommen. Bogens Tidsalder og Forfatter er ubekjendt, men den maa rimeligtvis være skrevet før den babyloniske Landflygtighed.

Af Psalmerne, 150 i Tallet, er omtrent Halvdelen forfattet af David, hvorfor den hele Samling ofte benævnes

„David's Psalmer“. Foruden ham nævnes som Forfattere Asaph, der levede paa Davids Tid, Korah's Børn (en levitisk Sangerfamilie), Heman og Ethan; to Psalmer tilægges Salomon, een tilægges Moses. Afstillinge Psalmer ere forfattede under og efter den babyloniske Udlændighed. Psalmerne deles i 5 Bøger, der efterhaanden ere blevne samlede til Brug ved Tempeltjenesten. Med Hensyn til Indholdet ere de dels Hymner eller Lovsange, dels Takkepsalmer, dels Klagepsalmer, dels Læredigte o. s. v.; nogle af dem ere messianske, idet der enten udtrykkelig tales om eller hentydes til Messias.

Salomons Ordsprog er en Samling af Tankesprog og Leveregler, der indfører, hvorledes man skal føre et forstandigt og retsærdigt Liv. Østerlandets Bøse pleiede ofte at udtrykke deres Levevisdom i saadanne korte Sætninger, der varer lette at erindre, og da Salomon nævnes som Forfatter til mange saadanne Tankesprog, er det sandsyntlig, at de fleste af dem, som findes i denne Samling, hidrøre fra ham. Som Tillæg ere tilføjede Agur's og Lemuel's Ord.

Prædikeren's Bog indeholder en Betragtning over Livet, der gaaer ud paa at vise, at Alting i Verden er idel Forfængelighed og Tomhed; ogsaa Bisdommen og Glæden ere kun Forfængelighed; de Glæder, som undes os, skulle vi nyde som en Gave af Gud, men i alle vores Handlinger steds have Guds retsærdige Dom for Os. Bogen slutter med de Ord: „Enden paa Sagen, naar Alting er hørt, er denne: frøgt Gud og hold hans Bud, thi det bør hvert Menneske at gjøre; thi hver Gjerning vil Gud føre for Dommen, alt det, som er skjult, hvad enten det er godt eller ondt!“ I Bogen indføres Salomon talende, og i øldre Tid antog man almindeligt, at han selv var Forfatteren og havde skrevet Bogen i sin Alderdom, da han var kommen til Erfjendelsen af alle jordiske Tings Forfængelighed. Nu antage derimod de Fleste, at Salomon kun af en senere Forfatter er indført som talende, fordi han var berømt for sin Bisdom, og at Sproget og Ind-

holbet tyde paa, at Bogen først er affattet efter den babyloniske Udlændighed.

Høisangen er en Samling af Kjærlighedsange mellem to Elsfende, Kong Salomon og Hyrdepigen Sulamith, der skildre deres indbryrdes Kjærlighed og Længsel efter hinanden. Det maa uidentvist betragtes som en billede Fremstilling af Forholdet mellem Herren og hans Menighed, Israels Folk, hvilket ofte fremstilles under Billedet af et Ægteksab. I det nye Testamente anvendes det samme Billede paa Forholdet mellem Christus og Menigheden, idet Christus fremstilles som Brudgommen, Menigheden som Bruden. Som Forfatter nævnes Salomon, og der er Intet, som taler derimod.

c) De prophetiske Bøger.

Propheter kaldte man i den gamle Bogs Dage de Mænd, som Herren kaldte og udrustede med sin Aaland til at forkynde hans Billie for Israels Folk. Hvad Herren forkyndte dem ved Syner og Åabenbaringer, det skulde de igjen tale til Folket til Avarsel, Formaning og Trøst. Som de, der varer besjælede af Herrens Aaland og kjendte Herrens Billie, blev de Folkets og Kongernes Raadgivere, der med Ord og Gjerning ofte grebe mægtigt ind i hele Folkets Liv. Grimodigt optraadte de mod al Sletted og Fordærvelse hos Høie og Lave og blevе derfor ogsaa undertiden underkastede Forfølgelser af Kongerne og de Mægtige. Deres guddommelige Sendelse bewiste de ofte ved Mirakler. Deres Taler antog som oftest Formen af Spaadomme, Forkynbesser af Guds hemmelige Raadslutninger, og disse Spaadommes Opfyldelse var et Kjendetegn paa, at de varer udsendte af Gud. Ofte opstod der ogsaa falske Propheter, der udgave deres egne Hjerters Paafund for Guds Billie, men dem skulde man kjende paa, at deres Forudsigelser ikke gif i Opfyldelse.

Propheternes Kærlige begynder med Moses, med hvem Herren taledes Ansigt til Ansigt. Før sin Død forudsagde han Israels Børn, at Herren, deres Gud, vilde opvække dem en

Prophet af deres egen Midte, ligesom han havde været; ham skulde de høre. Disse Ord kunne vel forstaaes som en Spaadom om Messias, men de kunne ogsaa udtydes som en Spaadom om den hele Række af Propheter, der skulde være Folks Beiledere, indtil Messias kom. Efter Møses høres der i Dommernes Tidsalder enkelte prophetiske Røster, men det er især fra Propheten Samuel, at Prophetien tager et nyt Opstigning. Fra hans Tid omtales der Prophetskoler, der sandsynligvis ere oprettede under hans Medvirkning, og hvori ølbre, prøvede Propheter underviste yngre Mænd, de saaledes „Propheternes Børn“, i Loven og dannede dem til engang i Tiden at forkynde Guds Billie. Deraf følger dog ingenlunde, at alle de, som uddannedes i Prophetskolerne, blev Propheter, ligesom der paa den anden Side Intet var til Hinder for, at man kunde blive Prophet uden at være dannet i nogen Skole. Prophet blev man kun ved Herrens Kaldelse. Blandt de senere Propheter ere de bekjendteste Nathan og Gad under Kong David, Achia under Salomon og Jeroboam, Semaja under Rehabeam og især Elias og Elisa*). Disse Propheter havde fornemmelig virket paa deres Samtid ved Tale og Handling, og forsaaividt de have strevet Bøger, ere disse tabte, men fra det ottende Aarhundrede f. Chr. optræder en Række af Propheter, der ikke indstrenkede sig til at tale til deres Samtidige men samlede deres Taler i prophetiske Bøger til Velæring ogsaa for de kommende Slægter. Af saadanne Propheter have vi 16, der efter deres Bøgers Omfang deles i de 4 store: Esaias, Jeremias, Ezechiel og Daniel og de 12 mindre: Hoseas, Joel, Amos, Obadias, Jonas, Micha, Nahum, Habakuk, Zephanias, Haggai, Zacharias og Malachias. Deres Bøgers Indhold er i Hovedsagen paa den ene Side Abvarsler til Folket, der i Gjenstridighed veg

*) Der nævnes ogsaa Prophetinder i det gamle Testamente, saaledes Debora i Dommernes Tid, Hulda under Kong Josias; ogsaa Mose Søster Maria kaldes Prophetinde.

af fra Herrens Lov, og Spaadomme om de Ulykker, der skulde ramme det som Straf fra Herren og naae deres høieste Maal i Bortsørelsen til Assyrien og Babylon, men paa den anden Side tillige Forkyndelsen af den Frelse, som Herren vilde lade blive sit Folk til Del, naar det igjen omvendte sig til ham, idet han saa vilde tilintetgjøre dets Æjender, føre det tilbage fra Udlændighedens Land og sende det en Konge af Davids Slægt, den Salvede, Messias, der skulde grundfæste Guds Rige paa Jordens og føre ogsaa Hedningene til Herren.

Esaias optraadte i Kong Ussia's Dødsaar som Prophet, virkede dernæst under Iotham og Achas og havde især stor Indflydelse under den fromme Ezechias (see Pag. 91—92); efter Sagnet skal han være bleven dræbt af Manasse. Han oplevede saaledes Israels Riges Undergang, som han selv havde forudsagt, og forudsagde ligeledes Juda Riges Tilintetgjørelse og Bortsørelsen til Babylon. Slutningen af hans Bog indeholder Spaadomme om Befrielsen fra Landflygtigheden og det messianiske Riges Herlighed. Messias fremstilles hos ham dels som den mægtige Konge af Davids Slægt, der skal oprette et Fredens Rige paa Jordens, dels som den hdmtyge Herrens Ejerner, der skal side for Folks Synder. 9, 6: „Et Barn er født os, en Søn er given os, Fyrstendømmet skal være paa hans Skulder, og hans Navn skal kaldes Underfuld, Raadgiver, veldige Gud, Evigheds Fader, Fredsfyrste.“ 11, 1—2: „Der skal opgaae et Skud af Esai's Stub, og en Kvist af hans Rødder skal bære Frugt; og Herrens Land skal hvile paa ham, Bisdoms og Forstands Land, Raads og Styrkes Land, Kundstabs og Herrens Frygts Land.“ 42, 1—4: „See min Ejerner, som jeg opholder, min Udvalgte, i hvem min Sjæl har Velbehag! Jeg har givet min Land over ham, han skal fundgjøre Ret for Folkene. Han skal ikke ræbe, ikke støje, ikke lade sin Røst høre paa Gaden. Det knækkede Rør skal han ikke sørde, bryde, og den rygende Tande skal han ikke udslukke; han skal udspore Ret efter Sandhed. Han skal ikke udmattes og ikke trættes, indtil han faaer bestykket Ret paa Jordens; og fjerne

Lande skulle vente paa hans Lov." 53, 4—6: „Han har taget vore Sygdomme paa sig og baaret vore Piner, men vi ansaae ham for strafset, flaaet og nedtrykt af Gud. Dog han blev saaret for vore Overtrædelser, knust for vore Misgjerninger; Straffen laae paa ham, at vi skulle have Fred, og vi have saaet Lægedom ved hans Saar. Vi fore Alle vild som Haarene, vi gif hver sin Bei, men Herren lod al vor Misgjerning møde ham."

Jeremias virkede fra Kong Josias's trettende Regjeringsaar indtil Tiden efter Jerusalems Forstyrrelse ved Nebukadnezar (s. Pag. 94—95). Hans Bog indeholder mest Klager over Folkets dybe Fordærvelse og Spaandomme om den uundgaaelige Straf derfor; men ogsaa han skuer længere ud i Fremtiden og spaær om Folkets Besvrelse og den messianske Tid, da Herren vilde slutte en ny og bedre Pagt med sit Folk. 31, 31—34: „See, de Dage komme, siger Herren, da jeg vil oprette med Israels Hus og med Juda Hus en ny Pagt, ikke som den Pagt, jeg oprettede med deres Fædre, da jeg tog dem ved Haanden for at føre dem ud af Egyptens Land; thi de brøde min Pagt, skjønt jeg var deres Herre, siger Herren. Men dette er den Pagt, som jeg vil oprette med Israels Hus efter disse Dage, siger Herren: jeg vil legge min Lov i deres Indre og striive den i deres Hjerter, jeg vil være deres Gud, og de skulle være mit Folk. Og de skulle ikke mere lære den Ene den Anden, sigenede: „kjender Herren!“ thi de skulle Alle kjende mig, Smaa og Store, siger Herren; thi jeg vil forlade dem deres Ondskab og ikke ydermere komme deres Synd ihu.“ — Foruden den prophetiske Bog have vi af Jeremias en Klagesang over Jerusalems Fal (Begrædelsers Bog), der i vor Bibel er sat bagefter hin.

Ezechiel var iblandt dem af Juda Riges Beboere, som maatte vandre i Landsflygtighed med Kong Jojakim, da Jerusalems anden Gang faldt i Nebukadnezars Hænder (598). 5 Aar efter optraadte han som Prophet blandt sine landsflygtige Landsmænd og advarede dem mod falske Vorhaabninger

om en snarlig Hjemkomst, idet han forudsagde Jerusalems Undergang som nærforestaende; men ogsaa han spaær om Guds Riges endelige Seir over Verdenmagterne og skildrer det messianske Riges Herlighed under Billedet af et nyt Jerusalem og et nyt Tempel.

Daniel blev endnu tidligere end Ezechiel ført til Babylon. Da nemlig Nebukadnezar underlagde Kong Jojakim under sit Herredømme, udvalgte han nogle fornemme jødiske Inglinge, der udmarkede sig ved Skønhed og Forstand, førte dem til Babylon, lod dem der undervise i Chaldeernes Sprog og gav dem Mad fra sit eget Bord. Blandt dem var Daniel, Hanania, Misael og Asaria. Disse frygtede imidlertid for at besmitte sig ved at nyde af Kongens Vin og læke Retter og bade derfor den Hosbetjent, som havde Tilsyn med dem, om at være fri derfor, og han lod sig ogsaa bevæge til i 10 Dage at prøve at give dem Urter at spise og Vand at drikke, som de forlangte; og da de efter de 10 Dages Forløb saae smukkere og sundere ud end alle de andre, fulgte Lov til fremdeles at leve af den simple Kost. Da deres Læretid var omme, blev de ført for Kongen, der tog dem i sin Tjeneste og fandt dem langt visere end alle andre Bismænd i hans Rige.

Ikke længe efter havde Kong Nebukadnezar en Drøm, der ængstede ham meget. Han lod derfor alle de Skriftløge, Troldmændene og de Vise kalde til sig og forlangte, at de skulle udtyde ham Drømmen. De bade ham nu rigtignok om at sige dem Drømmen, saa vilde de udlægge den, men han svarede dem, at dersom de ikke kunde fortælle ham Drømmen, saa vilde han ansee dem for Løgnere og lade dem alle dræbe; og da de efter erklaerede, at kun Guderne vare i stand til at opfylde Kongens Begjæring, gav han strax Bestilling til at ubrydde alle de Vise i Babylon. Blandt dem, som saaledes skulle dræbes, var og Daniel og hans tre Venner. Da bade de inderligt til Herren, og han aabenbarede i et Syn om Natten Hemmeligheden for Daniel, saa at han kunde gaae til Kongen og fortælle ham haade Drømmen og

dens Udtydning. Kongen havde, sagde Daniel, ligget paa sit Leie og tænkt paa Fremtiden; da havde han seet et stort og straalende Billede, hvis Hoved var af Guld, Brystet og Armeene af Sølv, Bugen og Lænderne af Kobber, Benene af Jern, og Fodderne dels af Jern, dels af Ler. Da kom der en Sten, som ikke blev udkastet af Menneskehænder, den ramte Billedet og knuste det, saa at dets Sted ikke mere fandtes, men Stenen blev til et Bjerg, som opfylde den hele Jord. Derpaa forklarede Daniel Drømmen om fire mægtige Verdensriger, der skulde afløse hinanden; Guldriget var Nebukadnezars eget Rige (det babyloniske), derpaa skulde komme Sølriget (det persiske), dernæst Koberriget (det macedonisk-græske), og endelig Jernriget (det romerske), der skulde være stærkt som Jernet og sørdeslaae Alt; at i Fodderne Jernet var blandet med Ler, skulde betegne, at der dog skulde være Skrøbelighed blandet med Styrken. Men til sidst vilde Himsens Gud stifte et Rige, der skulde tilintetgjøre alle disse Riger og bestaae til evig Tid. Da saldt Nebukadnezar paa sit Ansigt og sagde: „Eders Gud er en Gud over alle Guder, siden Du har funnet aabenbare denne Hemmelighed.“ Og Kongen ophøjede Daniel til en af de første Mænd i Riget og gjorde ham til Formand for alle de Vise i Babylon.

Siden lod Nebukadnezar opreise et Guldbillede, tresindstyve Alen højt, og befalede, at Alle skulde falde ned for det og tilbede det; men, som var ulydig imod dette Bud, skulde fastes i den gloende Øvn. Da traadte der Nogle frem og anklagede Daniels tre Venner for, at de ikke vilde tilbede Billedet; forbitret lod Kongen dem føre frem og forlangte, at de skulde adlyde hans Befaling, „thi,“ tilføjede han, „hvo er den Gud, som kan redde Eder af mine Hænder?“ Men de svarede: „Vor Gud, som vi dyrke, er mægtig nok til at redde os af den gloende Øvn og af Din Haand; men vil han end ikke gjøre det, saa vid dog, o Konge, at vi ikke ville tilbede det Billed, Du har opreist.“ Da lod Kongen Øvnen gjøre 7 Gange hebere, end det ellers var Stik, og de tre Mænd

bleve fastede derind, men Heden var saa sterk, at de, som udførte denne Gjerning, døde deraf. Men da Kongen saae ind i Øvnen, udbrød han forstået: „Kastede vi ikke 3 Mænd bundne ind i Ilde, og nu seer jeg 4 Mænd gaae løse og uskadelige herinde, og den fjerde seer ud som en Guds Søn.“ Derpaa traadte han nærmere til Øvnen og raaabte: „J, den høieste Guds Tjenere, kommer ud!“ Nu kom de tre Mænd ud, og det visste sig, at ikke et Haar var sværet paa deres Hoveder. Da udstedte Kongen Befaling om, at Ingen maatte tale bespotteligt om disse Mænds Gud, efterdi ingen anden Gud kunde frælse som han.

Atter havde Kong Nebukadnezar en mærklig Drøm; han drømte nemlig, at han saae et stort og løvrigt Træ, i hvis Grene Himplens fugle boede, og under hvis Skygge Markens vilde Dyr sogte Læ; da steg der en Engel ned fra Himslen og bød, at det skulde omhugges, og kun Stubben blive tilbage. Denne Drøm forklarede Daniel om, at Kongen en Tid lang skulde blive affindig og udstødes af Menneskenes Samfund, indtil han lært at give den høieste Gud Aten. Dette skete ogsaa, thi da Kongen engang i sit Hjertes Hovmod udbrød: „Er ikke dette det store Babylon, som jeg har bygget ved min stærke Magt og til min Ares Forherligelse!“ slog Herren ham med Vanvid, saa at han blev som et Dyr, aad Græs med Kvaæget, og hans Haar og Negle voxede som fuglenes Hær og Klør. Men efter den bestemte Tids Forløb opløftede han sine Øyne til Himslen, kom til sin Forstand igjen og erkendte, at den almægtige Gud er Herre over alle Ting. Da blev han igjen stadsæstet i sit Rige.

En af Nebukadnezars Efterfølgere paa Thronen var Kong Belsazar. Han gjorde engang et stort Gjæstebud for sit Riges Stormænd og lod ved den Leilighed de Guld- og Sølvkar, som Nebukadnezar havde taget fra Jerusalems Tempel, føre frem og drak af dem. Da visste der sig i samme Stund en Haand, som strev paa væggen, og forstået herover lod Kongen de Vise falde og lovede, at den, som læste og forklarede ham

denne Skrif, skulde være den tredie Mand i Riget. Men ingen af dem mægtede det. Nu blev Daniel hentet; han læste Skriften: „Mene, Mene, Tekel, Upharsin“ og udlagde den saaledes: „Talt har Gud Din Regjerings Dage og gjort Ende derpaa; veiet er Du paa Bægtskaalen og funden for let; dølt er Dit Rige og givet Meder og Perser.“ I den samme Nat blev Kong Belsazar dræbt og Darius den Meder fik Herredømmet efter ham.*)

Under den gamle Kong Darius's fortvarende Regjering kom Daniel i stor Anseelse, og Kongen gjorde ham til en af de øverste Mænd i Riget. Da fik hans Misundere Kongen til at udstede den Befaling, at Enhver, som i 30 Dage bad til nogen Gud eller noget Menneske uden til Kongen alene, skulde kastes i Løvekulen. Daniel ændsede ikke dette Bud og forrettede tre Gange daglig knælende sin Bøn til Herren, ligesom han forhen havde gjort. Dette var just, hvad hans Fjender havde ventet; de ilede til Kongen og fortalte ham det, og saa nødig han end vilde, maatte han efterkomme den Lov, han selv havde givet, og lade Daniel kaste i Løvekulen; men han tilspiede dog det Ønske: „Din Gud, som Du altid tilbeder, han frelse Dig!“ Om Natten kunde Kongen af Sorg ikke sove, og ved Daggråt gif han atter til Løvekulen og kaldte paa Daniel

*) Belsazar er rimeligtvis den samme, som af andre Skribenter kaldes Nabonnebus eller Babynetus, under hvem Babylon blev indtaget af Perseren Cyrus. Dette stemmer ogsaa med Herodots Fortelling, ifølge hvilken Byen blev overrumplet, medens Indbyggerne feirede en Fest. Hvem derimod Darius den Meder har været, vides ikke med Visshed. Man kunde muligvis antage ham for en af Cyrus indsat Underkonge; men i Almindelighed anseer man ham for at være den Kyazares, der omtales hos Xenophon som Astyages's Søn og Efterfølger i det mediske Rige, og som overlod sin Søn Cyrus næsten hele Magten og Krigsførelsen. Efter hans Død arbeede Cyrus selv Riget. Saaledes fortæller Xenophon, men haabe om det chaldaæiske Riges og om Cyrus's Historie ere Profanstribenternes Beretninger saa modsigende, at det er umuligt at bringe dem i Overensstemmelse med hinanden indbørdes saavel som med den hellige Historie.

for at see, om Gud havde frelst ham. Da svarede Daniel: „Min Gud sendte sin Engel og tillukkede Løvernes Mund, for at de ikke skulde gjøre mig nogen Skade, og jeg har heller ikke gjort noget Ondt.“ Nu blev Kongen glad og lod strax Daniel drage op af Kulen, men hans Anklagere blevе fastede dernet og blevе strax fortærede af Løverne. Derpaa lod Kongen udstede den Befaling, at man i hele hans Rige skulde frygte Daniels Gud. Siden levede Daniel lykkelig, haade under Darius's og under Cyrus's Regjering.

Disse historiske Efterretninger udgjøre Indholdet af den første Halvdel af Daniels Bog; den sidste Halvdel indeholder Prophetier om Fremtiden, især om de 4 Verdensriger, om Jødernes Trængsel under Antiochus Epiphanes og om Messias, om hvem Daniel taler saaledes (7, 13—14): „Ieg saae i de natlige Syner, og see! der kom En paa Himmelens Skær som en Menneskesøn; han kom ind til den Gamle af Dage, og de førte ham frem for ham. Og han gav ham Magt, Ere og Rige, at alle Folk og Stammer og Tungemaal skulde være ham; hans Herredømme er et evigt Herredømme, som ikke forgaaer, og hans Rige gaaer ikke til Grunde.“

De smaa Propheter ere opstillede i den Orben, i hvilken de efter Samlerens Mening have levet og virket, men for flere af dem er Bestemmelsen af Tidsalderen usikker, fordi deres Bøger ikke indeholde nogen Angivelse deraf.

Hoseas og Amos virkede omtrent samtidigt i Israels Rige i Slutningen af Jeroboam den Andens Regjering; de forudsagde Rigets Undergang og Bortførelsen til Assyrien, men tale ogsaa om den messianiske Tid, da Folket igjen skulde føge Herren, og han vilde gjenoppreise Davids falnne Hus. Samtidigt med de foregaaende levede sandsynligvis Joel i Juda Rige; han forudsiger en frigtelig Græshoppevorm som et Billede paa uhøre Skarer af Fjender og opfordrer derfor til Bod og Omvendelse; den messianiske Tid schildrer han som en Dom over alle Guds Folks Fjender og spaar om den Hellig Aands Udgådelse (3, 1—2): „Og det skal ske derefter,

at jeg vil udgyde min Aaland over alt Kjød, Eders Souner og Døtre skulle prophetere, Eders Olbinge have Drømme, Eders Ynglinger see Syner; ogsaa over Eders Tjenere og Tjenestepiger vil jeg i de Dage udgyde min Aaland". Obadias's forte Bog er en Spaadom mod Edomiterne.

Jonas*) fik af Herren Besaling til at gaae til Ninive, Hovedstaden i Assyrien, og advare dens Indbyggere; men istedenfor at adlyde gif han ombord paa et Skib, der seilede til Tharsis**), for at flye bort fra Herrens Aalavn. Da reiste Herren en stærk Storm, saa at Skibet kom i Fare. Skibfolkene kastede Ladningens overbord for at lette Skibet, og anraabte hver sin Gud; Jonas havde lagt sig til at sove, men Styrmanden vækkede ham og opfordrede ham til at bede den Gud, han dyrkede, om Hjælp. Derpaa besluttede de at faste mod mellem hverandre, for at faae at vide, hvem der var Skyld i denne Ulykke, og Loddet faldt paa Jonas, der ogsaa tilstod sin Synd og opfordrede dem til at kaste ham ud i Havet. I Begyndelsen vilde de ikke, men da Uveiret tog til, kastede de endelig Jonas over bord, og Havet blev strax roligt. Herren lod en stor Fisk opsluge Jonas, og han var i Fiskens Bug tre Dage og tre Nætter; da bad han Gud om Raade, og Herren lod Fissen udfylde ham paa det tørre Land og gav ham paanh Besaling til at gaae til Ninive og forkynde Guds Ord. Nu adlod Jonas, gif til Ninive og ubraabte i Staden, at den skulde forgaae om 40 Dage. Da blev Indbyggerne forfærdede, fastede og sorgede, og Kongen selv aflagde sin Kongedragt og klædte sig i Sørgedragt; og Gud, som saae deres Anger, forbarmede sig over dem og faanede Staden. Men Jonas blev fortrydlig derover og sagde til Gud: „Tænkte jeg det ikke nok, da jeg var i mit Land! Dersor flygtede jeg, eftersom jeg vidste, at Du er en naadig og barmhjertig Gud, langmodig og af stor Misskundhed. Tag nu, Herre, mit Liv

*) Maaske den samme Jonas, som nævnes i 2 Kong. 14, 25 under Jeroboam den Andens Regjering.

**) Tharsis er rimeligtvis en Egn i Spanien.

fra mig, thi jeg vil hellere dje end leve!“ Han gik udenfor Staden, byggede sig en Hytte og boede der for at see, hvorledes det vilde gaae med Staden. Da lod Gud en Plante vokse op og sthage for hans Hoved, og Jonas glædede sig saare over den. Men Dagen efter lod Gud en Orm stikke Planten, saa den visnede, og Solens hede Straaler brændte paa Jonas's Hoved. Nu bad han paanh om Døden, men Herren sagde til ham: „Du yngles over denne Plant, som Du ikke har givet Væxt, som i en Nat skjød op og i en Nat forgik; og jeg skulde ikke yngles over den store Stad Ninive, hvori der er mere end 12 Gange Titusind Mennesker, som ikke hjende Hørstjel paa Høire og Venstre, og meget Kædeg!“

Micha var samtidig med Esaias i Juda Rige; om Messias spaaede han (5, 1): „Du Bethlehem Ephrata! lidt til at være iblandt Juda Tusinder; fra Dig skal udgaae mig En, der skal være Hersker i Israel, og hans Udgange er fra forдум, fra Evigheds Dage.“ Nahum forudsagde Ninives Undergang; Habakuk spaaede om Juda Riges Ødelæggelse af Chaldaerne, men tillige om Chaldaernes derpaa følgende Straf. Zephanias forkyndte under Josias's Regjering den kommende Straf, men tillige Frelsen i den messianiske Tid.

De tre sidste af de smaa Propheter levede efter den babyloniske Landflygtighed. Haggai og Zacharias fremtraadte samtidigt i Darius Hystantispis's andet Åar (s. Pag. 97) og virkede for Opførelsen af det nye Tempel, om hvilket Haggai spaaede (2, 7. 9): „Alle Folkenes Længsel skal komme, og jeg vil fylde dette Hus med Herlighed,“ siger den Herre Zebaoth. Dette sidste Tempels Herlighed skal blive større end det første, og jeg vil give Fred paa dette Sted, siger den Herre Zebaoth.“ Og Zacharias siger om Messias (9, 9—10): „Glæd Dig saare, Zions Datter! raab med Glæde, Jerusalems Datter! see, Din Konge skal komme til Dig; han er retsærlig og en Frelser, sagtmødig og ridende paa et Åsen, paa Åsenindens Føl. Og han skal tale Fred til Hedningene, og hans Herredomme skal være fra et Hav til et andet og fra Hjorden til

Jordens Ende." Malachias, som levede samtidigt med Nehemia, spaer baade om Messias og om en Førgænger i Elias's Aaland, der skulde berede Veien for ham; (3, 1) „See, jeg sender min Engel, at han skal berede Veien for mig; og strax skal han komme til sit Tempel, den Herre, som I søger, Bagtens Engel, som I længes efter; see, han kommer, siger Herren Zebaoth." (4, 5—6) „See, jeg sender Eder Propheten Elias, førend Herrens store og forferdelige Dag kommer. Og han skal vende Hædrenes Hjerte til Børnene og Børnenes Hjerte til deres Fædre, at jeg ikke skal komme og slaae Jorden med Van."

Hvornaar det gamle Testamentes hellige Skrifter ere blevne samlede til et Hele, vide vi ikke med fuldkommen Bisbed, men først Sandhylighed har den Menning, som stadsfastes ved Jødernes gamle Overleveringer og tillige har været den almindelige i den christelige Kirke, at Samlingen er skeet paa Esra's og Nehemia's Tider, da den mosaiske Forfatning blev gjenoprettet i det jødisse Folk; thi fra den Tid forsummede Prophetien, saa at, hvad der senere blev skrevet, ikke kunde ansees for at være indgivet af den Hellig Aaland, og det var derfor naturligt, at man ved at danne en affluttet Samling hindrede de senere Skrifter i at sammenblandes med de hellige.

2. Apokrypherne.

Foruden de canoniske Bøger findes der i vore Bibler ogsaa nogle andre Skrifter, der ere forfattede efter Prophetiens Døphør blandt Jøderne og derfor ei kunne ansees som hellige, men som dog kunne være nyttige og gode at læse, fordi de ere skrevne af fromme og gudfrygtige Mænd og oplyse os om Jødernes Tilstand og Tro i de 400 Aar, der forløb mellem den sidste Prophet og Christi Komme. Disse Bøger kaldes Apokrypherne eller de skjulte Bøger, dels fordi de ikke ere af guddommelig Oprindelse, dels fordi de ikke, som de canoniske, blevne opført offensigt i Jødernes Tempel og Syna-

goger. Medens de canoniske Skrifter ere skrevne i det hebraiske Sprog, med Undtagelse af nogle Stykker af Esra's og Daniels Bøger, der ere skrevne paa Chaldaansk, ere Apokrypherne enten oprindelig skrevne paa Græsk, eller ialtfald fun overleverede til os i græsk Oversættelse. Forfatterne have dels været palæstinensiske, dels alexandrinske Jøder. Disse Bøger ere opbevarede os i den gamle græske, i Egypten assatte ved Oversættelse af det gamle Testamente, der efter Oversætternes foregivne Antal kaldes de Halvfjerdsindsthyves Oversættelse (Septuaginta, LXX). De apokryphiske Bøger ere: Tobias's Bog, Judiths Bog, Salomons Visdom, Jesu Sirachs Bog, Baruchs Bog, de to Makkabæernes Bøger, nogle Tillæg til Esthers og Daniels Bøger samt Manasse's Bøn.

Tobias's Bog er en Fortælling, der har til Hensigt at vise, at om end den Fromme en Tid lang forfølges af Ulykken, vil han dog tilsidst blive lykkelig. Om en virkelig Begivenhed ligger til Grund for Bogen, er meget usikrt. Indholdet er følgende: Paa den Tid, da Salmanassar gjorde Ende paa Israels Rige, levede der en from Israelit ved Navn Tobias, der ikke som sine Brødre dyrkede Afghuderne, men holdt fast ved den sande Gud. Med de øvrige Israeliter blev Tobias bortført til Assyrien til Hovedstaden Ninive, hvor han vandt Kongens Yndest og som Kjøbmand erhvervede sig stor Formue. Men da Sanherib besteg Thronen, blevde Jøderne haardt behandlede, og han lod mange af dem dræbe, efterat han med Skamme var kommen tilbage fra sit Tog mod Juda Rige. Tobias begravede hemmeligt sine dræbte Landsmænds Lig, men da det blev røbet for Kongen, maatte han flygte, og al hans Ejendom blev ham fratagen. Ikke længe efter blev imidlertid Sanherib dræbt, og Tobias kunde nu vende tilbage til sit Hus, hvor han igjen samledes med sin Hustru Anna og sin Søn, som ogsaa hed Tobias. Men nu fulde først hans Nød ret begynde. Det var just Pintsefesten, og den gamle Tobias utsendte sin Søn for at indbyde de af deres

trængende Landsmænd, han funde træffe, til et festligt Maaltid. Men Sonnen vendte tilbage med den Efterretning, at nu laae der igjen en dræbt Israelit paa Torvet. Da stod Tobias op og bragte Liget i Hus, og efterat han med Sorg havde nydt sit Maaltid, begravede han den Døde efter Solens Nedgang. Da han derved efter Mose Lov var blevet uren, laae han om Natten udenfor sit Hus; da falstet der Noget ned i hans Øine, saa at han blev blind. Nu var han hjælpelös, og hans Hustru maatte ernære ham ved at spinde Ulv; mismodig bad han Gud om Døden.

Paa samme Tid bad ogsaa en jødisk Pige Sara, Ragnels Datter, i den mediske Stad Ecbatana, Gud om Hjælp. Hun havde været trolovet med syv Mænd, men en ond Aand, Asmodæus, havde dræbt dem alle paa Bryllups-dagen. Begge de Ulykkeliges Bonner opstege til Gud, og han sendte sin Engel Raphæl for at hjælpe dem.

Den gamle Tobias huskede paa, at han i sin Belmagts Dage havde betroet 10 Talenter til en Mand i Byen Rages i Medien, og han besluttede nu at sende sin Søn for at hente dem. Da fremstillede Engelen sig for den unge Tobias, udgav sig for en af hans Landsmænd og tilbød at føre ham til Medien. Tilbuddet blev modtaget, og de to Mænd vandrede afsted. Anna græd, da hendes Søn reiste, men den gamle Tobias trøstede hende med, at en god Engel lebsagede ham, saa at han nok vilde komme farst tilbage. Underveis vilde den unge Tobias bade sig i Floden Tigris; da sprang der en Fisk op af Floden og vilde sluge ham, men paa Engelen's Bud greb han den, kastede den op paa Land, ud tog dens Hjerte, Lever og Galde og gjemte dem. Da de kom til Ecbatana, toge de ind til Ragnel, som var i Slekt med Tobias, og blev vel modtagne af ham. Efter Engelen's Raad forlangte derpaa Tobias Sara til Hustru, og da Ragnel havde givet sit Samtykke, fordrives den onde Aand ved Rogen af Fiskens Hjerte og Lever, lagte paa Glæder, hvorpaa Brylluppet blev holdt, og Ragnel gav sin Svigersøn Halvdelen af sit Gods.

Efterat derpaa Engelen havde hentet de 10 Talenter i Rages, vendte den unge Tobias hjem med sin Hustru og al sin Rigdom.

Imidlertid vare de gamle Forældre hjemme saare øengstelige for deres Søn. Anna frugtede for, at han skulde være død, og hver Dag gik hun ud paa Beien for at see efter ham. Da nu de Hjemdragende nærmede sig til Ninive, gik den unge Tobias iforveien med Engelen, og da hans Moder saa ham, løb hun ham imøde og falstet om hans Hals; den blinde Fader, som hørte, at hans Søn kom, vilde ogsaa gaae ham imøde, men snubledede. Da løb Sonnen hen til ham, smurte Galden af Fissen i hans Øine, saaledes som Engelen havde lært ham, og der falstet en Hinde fra den gamle Tobias's Øine, saa at han sik sit Syn igjen. Nu fortalte den unge Tobias sin Fader Alt, hvad der var hændet ham, og af Taknemlighed tilbøde de den trofaste Lebsager, der var Aarsag i deres Lykke, Halvdelen af deres Gods; men da aabenbarede han dem, at han var Raphæl, en af de syv hellige Engle, som fremførte de Frommes Bonner for Gud; derpaa bød han dem at opfribe denne Begivenhed og forsvandt. Den gamle Tobias levede endnu længe lykkeligt og vedblev til sin Død at frygte Gud. Hans Søn drog efter Faderens Død til Ecbatana, hvor han oplevede Minives Undergang.

Judiths Bog fortæller, hvorledes Nebukadnezar, som her kaldes Assyriens Konge, sendte sin Feltherre Holofernes med en stor Hær mod Jøderne; den jødiske Stad Bethulia blev beleiret og var nær ved at overgive sig; men da paatog en from Enke ved Navn Judith sig at frelse Byen og Folket. Hun gif ud til Assyriernes Leir, vandt ved sin Skjønhed og forstandige Tale Feltherrens Undest og fandt tilsidst Leilighed til at dræbe ham. Med hans afhuggede Hoved sneg hun sig lykkeligt tilbage til Staden, satte Mod i Befolkningen, som gjorde et Udsalg, og de forsørgede Fjender, som savnede deres Ansører, blev fuldstændigt slagne og fordrevne. — Bogen er en Digtning uden historisk Værd; Hensigten med den er at

vise, hvorledes Gud vilde frelse sit Folk af al Trængsel, naar det satte sin Bid til ham.

Salomons Visdom gaaer ud paa at indstørpe Kjærlighed til Netsardonighed og Visdom; Kong Salomon indføres her som talende.

Iesu Sirachs Bog er en Samling af Tankesprog, der anbefale Menneskene at træte efter Visdom, fordi den er Kilden til alt Gott. Bogen er oprindelig skrevet paa Hebraisk af Jesus, en Son af Sirach, og senere af Forfatterens Sønneson oversat paa Græsk.

Baruchs Bog indeholder forskellige Formaninger til Jøderne; Baruch var en Ven og Ledsgager af Propheten Jeremiah, men denne Bog er et langt senere nægte Skrift.

Af Makkabæernes Bøger er den første en historisk påalidelig Fremstilling af Makkabæernes Historie indtil Johannes Hyrcanus; i den anden, som mest handler om Judas Makkabeus, er derimod Sandheden stærkt blandet med upåalidelige Sagn.

3. Skristudlægningen og de Skriftkloge.

Under den babyloniske Landflygtighed og i den nærmeste Tid efter samme uddøde efterhaanden det gamle hebraiske Sprog som Folkesprog og afløstes af en Dialekt af det beslagte halbaiske Sprog, der kaldes Shrochaldaisk og var det almindelige Folkesprog i Jødeland, som ogsaa Christus og hans Apostle have talt. Siden Seleucidernes Herredømme forstode ogsaa de fleste Jøder i Palæstina Græsk. Denne Forandrings af Sproget bevirkeede, at de hellige Skrifter, som var skrevne paa Hebraisk, blev mindre let tilgængelige for den største Del af Folket og derfor maatte forklares af de Skriftkloge eller Rabbinerne (ɔ: Mestrene), hvis Hverv det var at granske i Skrifterne og udlægge dem for Folket. Denne Udlægning skete i Synagogerne eller Forsamlingshusene, hvor Folket paa Sabbaterne og Festdagene forsamlede sig til religiøs Opbyggelse ved Bon og Skriftlæsning. Mesten i hver

By i Palæstina fandtes en Synagoge, i de større flere, i Jerusalem skal der endog have været 480. Paa denne Maade var der ørget for, at enhver Jøde kunde faae tilstrækkelig Kunstdæk til Guds Ord. Ogsaa i Hedningelandene fandtes der Synagoger i de Byer, hvor der var mange Jøder.

Blandt de Skriftkloge var det mærfeliste Parti de saakaldte Pharisæer; deres Navn betyder de Afsondere, fordi de ved deres Fremhed og Hellighed vilde afstille sig fra det øvrige Folk. Derfor nøjedes de ikke med strængt at overholde Moselovens Forskrifter, men de besværede tillige Livet med en Mængde spidsfindige, af dem selv opfundne Bud, den mundtlige Overlevering, som de kærede ligesaasigagtigt overholdt som den skrevne Lov. Til disse nye Forskrifter hørte det, at man skulle faste hyppigt, bede til visse bestemte Tider, foretage hyppige Renselser, afholde sig fra ethvert, selv det nødvendigste Arbeide paa Sabbaten, ja de lært endog, at man paa Sabbaten kun maatte gaae et vist bestemt Antal Skridt. Ved Overholdelsen af disse og andre lignende Bestemmelser troede de at kunne sikre sig Guds Naabe, og i deres Hovmod ansaae de sig for at være langt bedre end andre Mennesker. Hos Folket var de paa Grund af denne udvortes Fremhed høit ansete, og de undlode i Almindelighed heller ikke, hvor det kunde lade sig gjøre, at stille deres Gudsfrugt ret isinefalbende til Skue. Bistnok var der iblandt dem ikke faa, der mente det oprigtigt og stræbte efter at forene den udvortes Gudsdyrkelse med de udvortes Ceremonier, men af Christi Straffetaler imod dem seer man, at de fleste var skinhellige Hyktere. Til Pharisæernes Lærdomme hørte ogsaa Læren om Sjælens Udbodelighed, Legemets Opstandelse og en retfærdig Gjengjældelse i Evigheden.

I Modætning til Pharisæerne stode Sadducæerne, hvis Navn skal have sin Oprindelse fra en vis Zadok, som var en af dette Parties Stiftere. De forkastede aldeles den mundtlige Overlevering og vilde udelukkende holde sig til Skriften; de lært, at man skulle gjøre det Gode uden at

vente nogen Belønning hinsides, og forkastede derfor Læren om et tilkommende Liv, ligesom de ogsaa nægtede Tilværelsen af Engle. I det Hele synes de at have været temmelig ligegeyldige for Religionen og vare snarere værre end bedre end Pharisæerne. Paa Folkets store Mængde havde de ikke saa megen Indflydelse som Pharisæerne; derimod sluttede mange af de Rigere og Fornemmere sig til dem.

Hvorvel Pharisæerne og Sadducærne var hinandens bitre Fjender, vare dog begge Partier lige iorige Modstandere af Christi Lære, Pharisæerne især medens Christus selv levede paa Jorden, Sadducærne især efter hans Død, da hans Apostle forkyndte Læren om hans og alle Dødes Opstandelse.

Foruden disse to store religiøse Partier, der paa Grund af den noie Forbindelse mellem Religionen og Staten hos Ørerne tillige vare politiske Partier, var der endnu en tredie religiøs Sekt, som kaldtes Essæer. De trak sig saa meget som muligt tilbage fra andre Menneskers Samfund, havde fælles Ejendom og forenede sig med hverandre til fælles Maaltider og fælles Undagt. De forkastede Eden, tildels ogsaa Egteskabet og havde flere andre eiendommelige Meninger. Paa Grund af deres stille, affondrede Liv havde de ikke synnerlig Indflydelse paa Folket i det Hele, og de nævnes slet ikke i Bibelen.

Det nye Testamente.

Første Afsnit.

Jesu Christi Historie.

1. Johannes den Døbers og Jesu Christi Fødsel; Jesu Barndom.

Paa den Tid da Herodes den Store var Konge over Jordeland, levede der en Præst ved Navn Zacharias; hans Hustru hed Elisabeth. De vare begge gudfrhygtige og vandrede efter Herrens Bud, men de vare gamle og havde endnu ingen Børn. Da begav det sig, medens Zacharias forrettede Høgelseofferet i Templet, at Engelen Gabriel aabenbarede sig for ham. Zacharias blev forfærdet, da han saae ham, men Engelen sagde til ham: „Frugt ikke, Zacharias! thi Din Bon er hørt, og Din Hustru Elisabeth skal føde Dig en Søn, og Du skal kalde hans Navn Johannes. Han skal være stor for Herren; Vin og sterk Drif skal han ei drifke, og han skal syldes med den Hellig Land, alt fra Moders Liv, og omvende mange af Israels Børn til Herren deres Gud. Og han skal gaae frem for ham i Elias's Land og Kraft, for at vende Fædrenes Hjerter til Børnene, og de Gjenstridige til de Rettsærdiges Sind, for at berede Herren et velstiftet Folk.“ Da Zacharias twivlede og begjærede et Tegn, sagde Engelen til ham, at han stulde være stum, indtil Spaadommen gif i Opfyldelse. Derefter vendte Zacharias tilbage til sit Hus, og hans Hustru blev frugtsommelig.

I den sjette Maaned derefter blev Engelen Gabriel sendt af Gud til Staden Nazareth i Galilæa til en Tomfru, som var trolovet med en Mand ved Navn Joseph af Davids Hus, og Tomfruen hed Maria. Og Engelen kom ind til hende og sagde: „Hil være Dig, Du Venaabede! Herren er med Dig, Du Belsignede iblandt Kvinderne!“ Men da hun saae ham, forførbedes hun over hans Tale, og hun tænkte, hvad denne skulde være for en Hilsen. Og Engelen sagde til hende: „Frygt ikke, Maria! thi Du har fundet Raade hos Gud. Og see, Du skal undfange og føde en Søn, og Du skal kalde hans Navn Jesus. Han skal blive stor og kaldes den Høiestes Søn, og Gud Herren skal give ham hans Fader Davids Throne. Og han skal være Konge over Jakobs Hus evindelig, og der skal ikke være Ende paa hans Kongerige.“ Men Maria sagde til Engelen: „Hvorledes skal dette gaae til, efterdi jeg veed af ingen Mand?“ Og Engelen svarede og sagde til hende: „Den Hellig Aaland skal komme over Dig, og den Høiestes Kraft skal overskygge Dig; derfor skal ogsaa det Hellige, som skal fødes af Dig, kaldes Guds Søn. Thi Intet kan være umuligt for Gud.“ Men Maria sagde: „See, jeg er Herrens Tjenerinde, mig stree efter Dit Ord!“ Og Engelen stiles fra hende.

Siden aabenbaredes Herrens Engel for Joseph i en Drøm og sagde: „Joseph, Davids Søn! frygt ikke for at annamme Din Hustru Maria; thi det, som er avlet i hende, er af den Hellige Aaland. Hun skal føde en Søn, og Du skal kalde hans Navn Jesus, thi han skal frelse sit Folk fra deres Synder.“

Da Elisabeth havde født en Søn, saaledes som Engelen havde forudsagt, samledes hendes Naboer og Slægtninge for at lykønske hende. De mente, at Drengen efter sin Faders Navn skulde kaldes Zacharias; men hun paastod, at han skulde kaldes Johannes; og Zacharias forlangte en Tavle og skrev derpaa: „Johannes er hans Navn.“ Da oplodes hans Mund igjen, og han talede og prisede Gud. Men Alle,

som hørte det, forbausedes og tænkte: „Hvad mon der skal blive af dette Barn?“ Og Herrens Haand var med ham.

Men det begav sig i de Dage, at en Besaling udgik fra Keiser Augustus, at al Verden skulle skrives i Mandtal. Og Alle gif for at lade sig indskrive, hver til sin Stad. Men Joseph gif ogsaa op fra Nazareth i Galilæa til Davids Stad Bethlehem i Judea, fordi han var af Davids Hus og Slægt, for at lade sig indskrive tilligemed Maria, sin trolovede Hustru, som var frugtsommelig. Men det stete, da de vare der, blev Tiden fuldkommet, at hun skulle føde; og hun fødte sin Søn, den Førstefødte, og svøbte ham og lagde ham i en Krybbe; thi de havde ikke Rum i Herberget. Og der var Hyrder i den samme Egn, som laae ude paa Marken og holdt Nattevagt over deres Hjord. Og see, Herrens Engel stod for dem, og Herrens Klærhed skinnede om dem, og de frygtede saare. Og Engelen sagde til dem: „Frygter ikke! thi see, jeg forlynder Eder en stor Glæde, som skal vederfares alt Folket. Thi Eder er idag en Frelser født, som er den Herre Christus i Davids Stad. Og det skal være Eder et Tegn: I skulle finde et Barn svøbt, liggende i en Krybbe.“ Og strax var der med Engelen en himmelst Hørskares Mangfoldighed, som lovede Gud og sagde: „Ave være Gud i det Høieste, og Fred paa Jordens, og i Mennesker en Velbehagelighed!“ Og da Englene fore fra dem op til Himlen, sagde Hyrderne til hverandre: „Lader os dog gaae til Bethlehem og see det, som Herren har kundgjort os.“ Derpaa skyndte de sig derhen og fandt baade Maria og Joseph, og Barnet liggende i Krybben. Men da de havde seet det, kundgjorde de, hvad der var talet til dem om dette Barn; og Alle, som hørte det, forunderede sig over det, som Hyrderne sagde, men Maria bevarede alle disse Ord og overveiede dem i sit Hjerte. Og Hyrderne vendte tilbage, idet de prisede og lovede Gud for alt det, de havde hørt og seet. — Otte Dage derefter blev Barnet omfæaaret, og hans Navn blev kaldet Jesus, som det var kaldet af Engelen, for han blev undfangen i Moders Liv.

Ifølge Moseloven skulle egentlig alle Førstefødte være indviede til Herrens Tjeneste, men da Levi Stammie beslækkedes til dette Embede, skulle de blot fremstilles i Helligdommen og løshjøbes for en bestemt Pengesum. Ligeledes var det i Loven befælet, at en Kvinde, som havde født et Drengebarn til Verden, efter 40 Dages Forløb skulle frembrære et Renselsesoffer, der for de Fattige bestod i et Par Turtelduer eller to unge Quer. For at efterkomme disse Anordninger droge Joseph og Maria paa den bestemte Tid med Barnet til Jerusalem. Her levede der en from og gudfrygtig gammel Mand ved Navn Simeon, der ventede Frelserens Komme, og det var ham aabenbaret af den Hellig Aand, at han ikke skulle dø, förend han havde seet Herrens Salvede. Drevet af Aanden kom han til Templet, og da Førældrene bragte Barnet ind, tog han ham paa sine Arme, prisede Gud og sagde: „Herre! nu lader Du Din Tjener fare i Fred, ligesom Du har sagt; thi mine Dine have seet Din Frelse, hvilken Du berebte for alle Folks Aasyn, et Lys til at oplyse Hedningene, og en Herlighed for Dit Folk Israel.“ Joseph og Maria forundrede sig over de Ting, som blevne sagte om Barnet; og Simeon velsignede dem og sagde til Maria: „See, denne er sat Mange i Israel til Fal og Opreisning, og til et Tegn, som modsiges (ogsaa Din egen Sjæl skal et Sværd gjennemtrænge), paa det at mange Hjerters Tanker skulle aabenbares.“ Der var ogsaa en gammel Prophetinde Anna, der stadig opholdt sig i Templet og tjente Gud med Bon og Faste; hun traadte til i den samme Stund og prisede ligeledes Herren og talede om Barnet til Alle i Jerusalem, der forventede Forløsningen.

I de Dage kom der nogle vise Mænd fra Østerland til Jerusalem og spurgte: „Hvor er den Jødernes Konge, som er født? thi vi have seet hans Stjerne i Østen og ere komne for at tilbede ham.“ Men da Kong Herodes hørte det, blev han forsrædet, og al Jerusalem med ham; og efter at have forsamlset Follets Upperstepræster og Skrifftloge, adspurgte han dem, hvor Christus skulle fødes. De svarede ham, at

Christus skulle fødes i Bethlehem i Judea, saaledes som det var spaet af Propheten Micha (s. Pag. 131). Da kaldte Herodes de Vise hemmeligt og udspurgte dem noie om Tiden, paa hvilken Stjernen havde ladet sig tilsynne. Derpaa sendte han dem til Bethlehem med den Befaling, at naar de havde fundet Barnet, skulle de underrette ham derom, forat ogsaa han kunde komme og tilbede det. De droge nu aafsted, og see, Stjernen, som de havde seet i Østen, gik foran dem, indtil den stod stille over det Sted, hvor Barnet var. Men da de saae Stjernen, blevne de saare glade; og de gik ind i Huset og fandt Barnet med dets Moder og faldt ned og tilbade det, idet de ofrede Guld, Røgelse og Myrrha. Og da de vare blevne advarede af Gud i en Drøm om ikke at vende tilbage til Herodes, fore de ab en anden Bei bort til deres Land. Derefter aabenbaredes Herrens Engel for Joseph i en Drøm og sagde: „Staa op, tag Barnet og dets Moder og fly til Egypten og bliv der, indtil jeg siger Dig til; thi Herodes vil føge efter Barnet for at omkomme det.“ Og Joseph gjorde, som Engelen havde befalet ham. Da Herodes saae, at han var blevne sluppet af de Vise, blev han saare vred og lod ihjelslaae alle Børn i Bethlehem og Omegnen fra 2 Aar og berunder, efter den Tid, han havde udspurgt af de Vise. Men da Herodes var død, aabenbaredes Herrens Engel atten i en Drøm for Joseph i Egypten og sagde: „Staa op, tag Barnet og dets Moder og drag hen til Israels Land, thi de ere døde, som søgte efter Barnets Liv.“ Da reiste Joseph hjem med Maria og Barnet, men da han hørte, at Herodes's Søn, den grusomme Archelaus, regjerede i Judea, frygtede han for at komme derhen, og advaret i en Drøm af Gud drog han til Galilea og bosatte sig igjen i Nazareth.

Hvert Aar gik Joseph og Maria til Jerusalem paa Paaskfesten, og da Jesus var tolv Aar gammel, toge de ham med. Da Festen var forbi, og de droge hjem igjen, blev Barnet Jesus i Jerusalem, og hans Førældre vidste det ikke. Men da de mente, at han var med i Reisefestkabet, droge de en

Dags Reise frem og ledte efter ham blandt Slegtingne og Bekjendte. Da de ikke fandt ham, vendte de tilbage til Jerusalem, og efter 3 Dages Søgen fandt de ham i Templet, siddende midt iblandt Lærerne, hvor han haade hørte og adspurgte dem. Men Alle, som hørte ham, forundrede sig saare over hans Forstand og Svar. Og da de saae ham, blev de forbansede, og hans Møder sagde til ham: „Søn! hvi gjorde Du os dette? See, din Fader og jeg ledte efter Dig med Smerte.“ Og han sagde til dem: „Hvi ledte I efter mig? vidste I ikke, at jeg bør være i min Faders Gjerning?“ Men de forstode ikke hans Ord. Og han drog med dem til Nazareth og var dem underdanig; og han forfremmedes i Bisdom og Alder og Naade hos Gud og Menneffene.

2. Johannes den Døber.

I Keiser Tiberius's femtende Regjeringsaar fremstod efter Guds Besaling Johannes, Zacharias's Søn, som Forløber for Christus, idet han prævilkede i Juda Ørk og i hele Jordanflodens Omegn og sagde: „Omvender Eder, thi Himmeliges Rige er kommet nær!“ Saaledes opfyldtes det Ord, som Propheten Esaias havde talt: „Det er hans Røst, som raaber i Ørken: bereder Herrens Bei, gjører hans Stier jævne! hver Dal skal opfyldes, og hvert Bjerg og Høi nedtrækkes, og det Krumme skal gjøres lige, og de ujævne Beie skulle jævnnes; og alt Skjød skal see Guds Frelse.“ Men Johannes havde sin Klædning af Kamelhaar og et Læderbelte om sin Lænd; hans Mad var Græshopper og vild Honning. Da strømmede Folk fra Jerusalem og hele Judea og Landet omkring Jordan ud til ham, og de, som bekjendte deres Synder, blev døbte af ham i Jordans Flod med Omvendelsens Daab til Syndernes Forladelse.

Men da han saae mange Phariseer og Sadduceer komme ud for at døbes, sagde han til dem: „I Ogleunger, hvo viste Eder at flye fra den kommende Brede? Bærer da Omvendelsens

værdige Frugter, og mener ikke at ville sige ved Eder selv: vi have Abraham til Fader! thi jeg figer Eder, at Gud kan opvække Abraham Børn af disse Stene. Men Øjen ligger allerede ved Noden af Træerne; derfor skal hvert Træ, som ikke bærer god Frugt, omhugges og kastes i Ælden.“ Til Folket, som spurgte ham: „Hvad skulle vi gjøre?“ sagde han: „Hvo som har to Kjortler, dele med den, som ingen har; og hvo som har Mad, gjøre ligesaar.“ Til Tolderne, som kom for at lade sig døbe, sagde han: „Kærever ikke mere, end Eder er forordnet;“ og til Soldaterne sagde han: „Gjører ikke Bold, bruger ikke Underfundighed, men lader Eder noje med Eders Sold!“

Men da Folket var i Forventning, og Alle tænkte i deres Hjarter, om Johannes ikke skulle være den Christus, sagde han til dem: „Ieg døber Eder vel med Vand, men den kommer, som er stærkere end jeg, hvis Skotvinge jeg ikke er værdig at løse; han skal døbe Eder med den Hellig Aand og Æld. Hans Kasteskøvl er i hans Haand, og han skal gjennemrense sin Lo og sanke Hveden i sin Lade, men Avnerne skal han opbrænde med uslukkelig Æld.“

3. Jesu Daab og Kristelse.

Da kom ogsaa Jesus, som dengang var omtrænt 30 Aar gammel, fra Galilea til Jordan til Johannes for at døbes af ham. Men Johannes for mente ham det og sagde: „Ieg har behov at døbes af Dig, og Du kommer til mig!“ Men Jesus svarede og sagde til ham: „Tilsted det nu! thi saaledes bør det os at fuldkomme al Retfærdighed.“ Da tilstedte han ham. Og da Jesus var døbt, steg han strax op af Vandet, og see, Himlen aabnedes for ham, og han saae Guds Aand fare ned som en Due og komme over ham. Og see, der kom en Røst fra Himlen, som sagde: „Denne er min Søn den Elskelige, i hvem jeg har Velbehag.“

Derpaa blev Jesus ført af Aanden ud i Ørken for at fristes af Djævelen. Og da han havde fastet i 40 Dage og

40 Nætter, hungrede han om sider. Og Fristeren gik til ham og sagde: „Er Du Guds Søn, da sig, at disse Stene blive Brød!“ Men han svarede og sagde: „Der er strevet: Men-nesket lever ikke alene af Brød men ved hvert Ord, som ud-gaaer gjennem Guds Mund.“ Da tog Djævelen ham med sig til den hellige Stab og satte ham paa Tempeltinden og sagde til ham: „Er Du Guds Søn, da kast Dig selv herned; thi der er strevet: han skal give sine Engle Besaling om Dig, og de skulle bære Dig paa Hænderne, at Du ikke skal støde Din Fod paa nogen Sten.“ Da sagde Jesus til ham: „Der er etter strevet: Du skal ikke friste Herren Din Gud.“ Alter tog Djævelen ham op med sig paa et saare højt Bjerg og viste ham alle Verdens Riger og deres Herlighed og sagde til ham: „Alt dette vil jeg give Dig, om Du vil falde ned og tilbede mig.“ Da sagde Jesus til ham: „Big bort, Satan! thi der er strevet: Du skal tilbede Herren Din Gud og tjene ham alene.“ Da forlod Djævelen ham, og Englene gik til ham og tjente ham.

4. Jesu første offentlige Virksomhed; hans første Ophold i Jerusalem paa Paaskesfesten.

Derefter kom Jesus igjen til det Sted, hvor Johannes døbte, og Johannes vidnede om ham og sagde: „See det Guds Lam, som bærer Verdens Synd!“ Da var der fem galileiske Mænd, som sluttede sig til ham og blev hans første Disciple, nemlig Johannes, Zebedaeus's Søn, Simon, Jonas's Søn, hvem Jesus gav Tilnavnet Kephas eller Petrus, hvilket betyder Klippemanden, Simons Broder Andreas, samt Philip og Nathanael. Derpaa drog Jesus til Galilæa, og her udførte han i Byen Cana sin første Undergjerning, idet han forvandlede Vand til Vin ved et Bryllup, hvor han, hans Moder og hans Disciple vare til-stede som Gæster.

Da Paaskesfesten nærmede sig, drog Jesus op til Jeru-salem. Her fandt han i Templets Hørgaard Kræmmere, som

handlede med Offerdyr, Øxer, Haar og Duer, og Bexelerere, som ombryttede de romerske Penge, der brugtes i daglig Handel og Vandl, med de gamle jødiske Mønter, med hvilke Tempelflatten skulle betales. Da gjorde han sig en Svøbe af Snore, drev dem Alle ud af Templet og omstødte Bexelerernes Borde, idet han sagde: „Tager dette hersra, gjører ikke min Faders Hus til et Kjøbehus!“ Da sagde Jøderne til ham: „Hvad viser Du os for et Tegn, efterdi Du gør dette?“ Jesus svarede dem: „Nedbryder I dette Tempel, og i tre Dage vil jeg opreise det.“ Nu spottede Jøderne ham, fordi han i tre Dage vilde opreise Templet, hvorpaa der var bygget i 46 Aar; men han havde talet om sit Legemes Tempel.

Men der var i Jerusalem en Pharisæer ved Navn Nikodemus, som var Medlem af Synedriet. Han kom til Jesus om Natten og sagde til ham: „Mester, vi vide, at Du er en Lærer, kommen fra Gud; thi Ingen kan gjøre de Tegn, som Du gør, uden Gud er med ham.“ Jesus svarede og sagde til ham: „Sandelig, sandelig siger jeg Dig: uden Nogen bliver født paany, kan han ikke see Guds Rige.“ Nikodemus siger til ham: „Hvorledes kan et Menneske fødes, naar han er gammel? Mon han kan anden Gang komme ind i sin Moders Liv og fødes?“ Jesus svarede: „Sandelig, sandelig siger jeg Dig: uden Nogen bliver født af Vand og Aand, kan han ikke indkomme i Guds Rige. Hvad som er født af Kjødet, er Kjød; og hvad som er født af Aanden, er Aand. Forundre Dig ikke over, at jeg sagde til Dig: det bør Eder at fødes paany. Beiret blæser, hvorhen det vil, og Du hører dets Sugen, men Du veed ikke, hvorfra det kommer, og hvor det farer hen; saaledes er det med hver, som er født af Aanden.“ Nikodemus svarede og sagde til ham: „Hvorledes kan dette skee?“ Jesus svarede og sagde til ham: „Er Du en Israels Lærer og veed ikke dette? Sandelig, sandelig siger jeg Dig: vi tale det, vi vide, og vi vidne det, vi have seet; og I annamme ikke vort Vidnesbyrd. Dersom jeg siger Eder de jordiske Ting, og I ikke troe, hvorledes skalde I da troe,

om jeg sagde Eder de himmelske? Og Ingen farer op til Himmel, uden den, som før ned fra Himmel, Menneskens Søn, som er i Himmel. Og ligesom Moses ophoiede Slangen i Ørken, saa bør det Menneskens Søn at ophoies, paa det at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortabetes men have et evigt Liv. Thi saa har Gud elsket Verden, at han har givet sin Søn den enbaarne, paa det at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortabetes men have et evigt Liv. Thi Gud har ikke sendt sin Søn til Verden, at han skal dømme Verden, men at Verden skal blive salig ved ham. Hvo som troer paa ham, dømmes ikke; men hvo som ikke troer, er allerede dømt, fordi han ikke har troet paa Guds enbaarne Søns Navn."

Fra Jerusalem drog Jesus ud paa Landet i Judea med sine Disciple, og der kom Mange til dem og lod sig døbe af dem. Da klagede Johannes den Døbers Disciple for deres Meester over, at Alle nu gif til Jesus og lode sig døbe, men Johannes svarede dem: „Et Menneske kan slet Intet tage, uden det bliver givet ham fra Himmel. I ere selv mine Bidner, at jeg sagde: jeg er ikke den Christus, men jeg er udsendt foran ham. Ham bør det at vøxe, men mig at forringes; den, som er af Jorden, han taler af Jorden, den, som kommer fra Himmel, er over Alle.“

Ikke længe efter blev Johannes kastet i Fængsel af Ærdbingsfyrsten Herodes Antipas, fordi han havde irterset denne Fyrste baade for hans andre slette Handlinger og for hans Giftermål med Herodias, der var hans Broders fraskilte Hustru.

Fra Judea drog Jesus igjen til Galilæa; Beien førte ham igjennem Samaria, og her kom han ved Middagstid til Byen Sichar eller Sichem, hvor han træt af Reisen satte sig ned udenfor Byen ved en Brønd, som kaldtes Jakobs Brønd, medens hans Disciple gif ind til Byen for at kjøbe Mad. Da kom der en samaritanisk Kvinde for at drage Vand op. Jesus sagde til hende: „Giv mig at drikke.“ Kvinden sagde til ham: „Hvorledes beder Du, som er en Jøde, mig,

som er en samaritanisk Kvinde, om Drikke?“ Jøernes Hab til Samaritanerne var nemlig saa stort, at de aldeles intet Samkvem vilde have med dem. Jesus svarede og sagde til hende: „Dersom Du kendte Guds Gave, og hvo den er, som figer til Dig: giv mig at drikke, da had Du ham, og han gav Dig levende Vand.“ Kvinden sagde til ham: „Herre! Du har jo Intet at drage op med, og Brønden er dyb; hvorfra har Du da det levende Vand? Men Du er større end vor Fader Jakob, som har givet os Brønden, og han har selv drukket deraf, og hans Born og hans Kædeg?“ Jesus svarede: „Hver den, som drikker af dette Vand, skal tørste igjen. Men hvo som drikker af det Vand, som jeg vil give ham, skal til evig Tid ikke tørste; men det Vand, som jeg vil give ham, skal blive i ham en Kilde af Vand, som opvælber til et evigt Liv.“ Kvinden figer til ham: „Herre! giv mig det Vand, at jeg ikke skal tørste og ikke komme hid for at drage op.“ Jesus figer til hende: „Gaa bort, kald Din Mand og kom hid.“ Kvinden svarede: „Jeg har ingen Mand.“ Jesus figer til hende: „Du talede ret: jeg har ingen Mand; thi Du har havt fem Mænd, og den, som Du nu har, er ikke Din Mand. Det sagde Du sandt.“ Kvinden figer til ham: „Herre! jeg seer, at Du er en Prophet. Vore Fædre have tilbedet paa dette Bjerg*), og I sige, at i Jerusalem er Stedet, hvor man bør tilbede.“ Jesus figer til hende: „Kvinde! tro mig, at den Time kommer, da I hverken paa dette Bjerg eller i Jerusalem skulle tilbede Faderen. Gud er Aland, og de, som tilbede ham, bør tilbede i Aland og Sandhed.“ Kvinden figer til ham: „Jeg veed, at naar Messias kommer, skal han kundgjøre os alle Ting.“ Jesus figer til hende: „Ham er jeg, som taler med Dig.“ Da lod Kvinden sit Vandkar staae, gif ind i Staden og sagde til Menneskene der: „Kommer, seer et Menneske, som har sagt

*.) Garizim.

mig alt det, jeg har gjort; men denne ikke er den Christus?" Da gik de ud af Staden hen til ham.

Imidlertid vare Jesu Disciple komne tilbage til ham med Spise, og de sagde: „Mester, æd!“ Men han sagde til dem: „Jeg har Mad at øde, som I ikke kender; min Mad er, at jeg gjør hans Billie, som mig udsendte, og fuldkommer hans Gjerning.“ Nu kom Samaritanerne til ham og bade ham om at blive hos dem, og han blev der to Dage, og der var Mange, som troede paa ham. Men efter de to Dages Forløb gik han derfra og drog til Galilæa.

5. Jesus i Galilæa i Tiden mellem Paaskesfesten og Jodernes Fest.

Da Jesus kom til Cana i Galilæa, kom der fra Capernaum en af Kong Herodes Antipas's Mænd, hvis Søn laae dødshyg, til ham og bad ham om at komme og helbrede ham. Jesus sagde til ham: „Dersom I ikke see Tegn og Undergjerninger, ville I ikke troe.“ Manden bad ham igjen: „Herrel kom, før mit Barn dør.“ Da sagde Jesus til ham: „Gaa bort, Din Søn lever.“ Og Manden troede det Ord, Jesus sagde, og vendte hjem; paa Veien mødte hans Tjenere ham og forlyndte ham, at hans Barn var ilive, og han fik at vide, at Feberen havde forladt Drengen just i den samme Time, da Jesus havde sagt: Din Søn lever. Da troede Manden og hans hele Hus.

Siden kom Jesus til Nazareth, hvor han var opfødt, og her udlagde han paa en Sabbat i Synagogen nogle Ord, som Propheten Esaias havde talet om ham. Vel undrede hans Tilhørere sig over de livsfalige Ord, som udgik af hans Mund, men der var dog Mange, som forargedes over hans Tale, og til sidst bleve de saa forbitrede, at de stødte ham ud af Staden og førte ham til Skrenten af Bjerget, paa hvilket deres Stad var bygget, for at styrte ham ned. Men han gik uskadt bort midt igennem Skaren og drog til Capernaum ved Genezareths Sø, i hvilken By han tog sit Opholdssted,

hvorfor den ogsaa kaldes: hans egen By. Men forresten drog han jævnligt omkring i Galilæa, og hvor han kom hen, strømmede Folket sammen omkring ham, og han prædikede for dem om Guds Rige, helbredede Syge og uddrev de onde Alander.

Engang da Folket trængte sig sammen om ham ved Bredden af Genezareths Sø, traadte han ind i et Skib, som laae der, og som tilhørte Simon Petrus, og bad denne om at lægge lidt ud fra Land; og han satte sig og lærte Folket fra Skibet. Da han var færdig, bedt han Simon at seile ud paa Øybet og laste Garnet ud til Fangst. Simon svarede ham: „Mester! vi have arbeidet den ganske Nat og fik Intet; men paa Dit Ord vil jeg udfaste Garnet.“ Og da de gjorde det, fangede de en saa stor Hob Fisle, at deres Garn sørder-reves, og de maatte kalde deres Stalbrødre i et andet Skib tilhjælp for at drage Fangsten op, der fylste begge Skibene, saa at de vare nær ved at synke. Da faldt Simon Peter ned for Jesus og sagde: „Herre! gaa bort fra mig, thi jeg er en syndig Mand.“ Thi en Nædsel var kommen over ham og dem, som vare med ham, ved det Under, de havde set. Men Jesus sagde til ham: „Frygt ikke, fra nu af skal Du fange Mennesker.“ Fra den Tid af fulgte Peter og hans Broder Andreas og hans Stalbrødre Johannes og Jakob, Zebedæus's Sønner, bestandig med Jesus.

Siden seiledede Jesus med sine Disciple over Søen til Landet paa hin Side. Da reiste der sig en stærk Storm, saa at Skibet sjultes af Øslerne; men hansov i Bagstavnene. Hans Disciple gik hen til ham, vækkede ham og sagde: „Herre, frels os, vi forgaae!“ Men han sagde til dem: „Hvorfor ere I frygttagtige, I lidetroende?“ Derpaa stod han op og truede vinden og Søen, og det blev blifstille. Men Folkene ombord forundrede sig og sagde: „Hvo er dog denne, at baade vind og Sø ere ham lydige?“

Da Jesus vendte tilbage til Capernaum, forsamledes Folket i Mængde om ham ved Stranden. Da kom der en

Synagogeforstander ved Navn Iairus og faldt ned for Jesu Hødder, idet han bad ham at komme til hans Hus og helbrede hans eneste Datter, som droges med Døden. Da nu Jesus gik derhen, omgiven af Folkemassen, kom der en Kvinde, som i tolv Aar havde haft Blodflod og havde tilsat al sin Formue paa Læger, uden at det havde hjulpet; hun traadte til bagfra og rørte ved Sømmen af hans Klædning, thi hun haabede derved at blive helbredet. Men Jesus vendte sig om, og da han saae hende, sagde han: „Datter, vær frimodig, Din Tro har frelst Dig.“ Og Kvinden blev helbredet fra den samme Stund. I det Samme kom der En fra Synagogeforstanderens Hus og sagde til ham: „Din Datter er død; umag ikke Mesteren.“ Men Jesus sagde til ham: „Frygt ikke; tro kun, saa skal hun blive frelst.“ Da han kom til Huset og fandt Alle grædende, sagde han til dem: „Græder ikke; hun er ikke død, men hun sover.“ Men de beloe ham, thi de vidste, at hun var død. Da lod han alle gaae ud med Undtagelse af Peter, Jakob og Johannes og Pigenes Fader og Moder; og han gik hen til Barnet, tog hende ved Haanden og sagde: „Pige, staa op!“ Og hun stod strax op og gik omkring, og han befalede, at man skulle give hende at spise. Men dem, som vare tilstede, bød han, at de ikke maatte sige til Nogen, hvad de havde seet.

Derefter talede han Ordet til Folket inde i et Hus, som ganske fyldtes af Mængden, der strømmede til. Da kom der nogle Mænd, som bare en Bærkbruden paa en Seng og vilde bringe ham ind til Jesus. Men da de for Folket ikke kunde komme ind ad Døren, stege de op paa Taget, brøde Hul deri og neblode derigennem Sengen med den Bærkbrudne midt i Forsamlingen foran Jesus. Da Jesus saae deres Tro, sagde han til den Bærkbrudne: „Søn! vær frimodig, Dine Synder ere Dig forladne.“ Men nogle af de tilstedevarende Pharisæere og Skriftløge tænkte ved sig selv: „Han bespotter Gud; hvo kan forlade Synder uden Gud?“ Da Jesus saae deres Tanker, sagde han: „Hvi tænke I saa endt i Eders Hjarter?

Hvilket er lettere at sige: Dine Synder ere Dig forladne? eller at sige: staa op og gaa omkring? Men paa det at I skulle vide, at Menneskens Søn har Magt paa Jordens til at forlade Synder, saa (figer han til den Bærkbrudne) staa op, tag Din Seng og gaa til Dit Hus!“ Og han stod strax op, tog Sengen og gik til sit Hus, idet han prisede Gud; men Folket, som saae det, grebes af Forbauselse og Frygt og sagde: „Vi have ibag seet utrolige Ting.“

Da Jesus derpaa gik forbi Toldboden, saae han en Tolder ved Navn Levi eller Matthæus sidde der og sagde til ham: „Følg mig!“ Og han forlod alle Ting og stod op og fulgte ham. Denne Levi gjorde et stort Gjæstebud for Jesus i sit Hus, og iblandt Gjæsterne var der mange Toldere. Da Phariseerne saae det, sagde de til Jesu Disciple: „Hvorfor ceder Eders Mester med Toldere og Syndere?“ Men da Jesus hørte det, sagde han til den: „De Kariske have ikke Lægen behov, men de, som lide ilde; jeg er ikke kommen at kalde Hetsfærdige men Syndere til Omvendelse.“ Da kom Johannes den Døbers Disciple til ham og sagde: „Hvorfor faste vi og Phariseerne meget, men Dine Disciple faste ikke?“ Og Jesus sagde til dem: „Kunne Bryllupsfolkene førge, saalænge Brudgommen er hos dem? Men de Dage skulle komme, naar Brudgommen skal borttages fra dem, og da skulle de faste. Ingen sætter en Klud af et nyt Klædebon paa et gammelt Klædebon, thi ellers baade sørderiver han det nye, eg den nye Klub passer ikke til det gamle. Og Ingen hælder ny Vin paa gamle Læderflasker, ellers sørderiver den nye Vin Læderflaskerne, og den spildes, og Læderflaskerne forbrerves; men man skal komme den nye Vin i nye Læderflasker, saa blive de begge bevaredé.“

Jesu Bjergprædiken.

Engang da mange Folk vare forsamlende om Jesus, steg han op paa et Bjerg*), og da han havde sat sig ned, holdt

*) Sagnet paaviser endnu dette Bjerg i Galilæa under Navnet „Salighedernes Bjerg.“

han der til sine Disciple og til Folket den Tale, som man kalder hans Bjergrædiken, idet han sagde:

„Salige ere de Fattige i Aanden, thi Himmeriges Rige er deres. Salige ere de, som sørge, thi de skulle hysvales. Salige ere de Sagmodige, thi de skulle arve Jordens. Salige ere de, som hungre og tørste efter Retfærdighed, thi de skulle møttes. Salige ere de Barmhjertige, thi dem skal vederfares Barmhjertighed. Salige ere de Rene af Hjertet, thi de skulle see Gud. Salige ere de Fredsommelige, thi de skulle kaldes Guds Børn. Salige ere de, som lide Forfølgelse for Retfærdigheds Skyld, thi Himmeriges Rige er deres. Salige ere I, naar man bespotter og forfølger Eder og taler allehaande Ondt imod Eder for min Skyld, og lyver det. Glæder og fryder Eder, thi Eders Løn skal være megen i Himlene; thi saaledes have de forfulgt Propheterne, som varer for Eder.“

„I ere Jordens Salt; men om Saltet mister sin Kraft, hvormed skal det da saltes? Det duer til intet Andet end at fastes ud og nedtrædes af Mennesker. I ere Verdens Lys; den Stad, som ligger paa et højt Bjerg, kan ikke skules. Man tænder og ikke et Lys og sætter det under en Skæppe, men paa en Lysestage; saa skinner det for alle dem, som ere i Huset. Lader saaledes Eders Lys skinne for Menneskene, at de see Eders gode Gjerninger og være Eders Fader, som er i Himlene.“

„Mener ikke, at jeg er kommen at oploose Loven eller Propheterne; jeg er ikke kommen at oploose men at fuldkomme. Thi sandelig siger jeg Eder: indtil Himlen og Jorden forgaae, skal end ikke det mindste Bogstav eller en Tøddel forgaae af Loven, indtil det stær altsammen. Dersor, hvo som løser et af disse mindste Bud og lærer Menneskene saaledes, han skal kaldes den Mindste i Himmeriges Rige; men hvo som dem gjør og lærer, han skal kaldes stor i Himmeriges Rige. Thi jeg siger Eder: uden Eders Retfærdighed overgaer de Skriftløges og Pharisæers, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige.“

„I have hørt, at der er sagt til de Gamle: Du skal ikke ihjelblaae, men hvo som ihjelblaær, skal være skyldig

for Dommen. Men jeg siger Eder, at hver den, som er vred paa sin Broder uden Aarsag, skal være skyldig for Dommen; men hvo som siger til sin Broder: Naka*)! skal være skyldig for Raadet; men hvo som siger: Du Daare! skal være skyldig til Helvedes Blb. Dersor, naar Du ofrer Din Gave paa Alteret og kommer der ihu, at Din Broder har Noget imod Dig, saa lad blive Din Gave der for Alteret, og gaa hen, forlig Dig først med Din Broder, og kom da og ofre Din Gave. Bær snart velvillig mod Din Modstander, medens Du er med ham paa Beien, at ikke Modstanderen skal overantvorde Dig til Dommeren, og Dommeren skal overantvorde Dig til Djeneren, og Du skal fastes i Fængsel. Sandelig siger jeg Dig: Du skal slet ikke komme derudfra, førend Du betaler den sidste Hvid.“

„I have hørt, at der er sagt til de Gamle: Du skal ikke bedrive Hoer. Men jeg siger Eder, at hver den, som seer paa en Kvinde for at begjære hende, har allerede bedrevet Hoer med hende i sit Hjerte. Men dersom Dit høire Die forårger Dig, saa riv det ud og kast det fra Dig; thi det er Dig gavnligt, at eet af Dine Lemmer fordærves, og ikke Dit ganske Legeme skal fastes i Helvede. Og om Din høire Haand forårger Dig, saa hug den af og kast den fra Dig; thi det er Dig gavnligt, at eet af Dine Lemmer fordærves, og ikke Dit ganske Legeme skal fastes i Helvede.“

„Der er sagt, at hvo som stiller sig fra sin Hustru, skal give hende et Skilsmissembrev. Men jeg siger Eder, at hvo som stiller sig fra sin Hustru uden for Hoers Sag, gjør, at hun bedriver Hoer, og hvo som tager en Græftilt tilægte, bedriver Hoer.“

„I have fremdeles hørt, at der er sagt til de Gamle: Du skal ikke gjøre nogen falsk Ed, men Du skal holde Herren Dine Eder. Men jeg siger Eder, at I skulle aldeles ikke sværge, hverken ved Himlen, thi den er Guds Stol, ei heller

*) Et Skjælsord.

ved Jorden, thi den er hans Godskammel, ei heller ved Jerusalém, thi det er den store Konges Stad. Du skal heller ikke sværge ved Dit Hoved, thi Du kan ikke gjøre eet Haar hvidt eller sort. Men Eders Tale skal være ja, ja, nei, nei; men hvad der er over dette, er af det Onde."

"I have hørt, at der er sagt: Die for Die og Tand for Tand. Men jeg siger Eder, at I ikke skulle sætte Eder imod det Onde; men dersom Nogen giver Dig et Slag paa Dit høire Kindben, da vend ham ogsaa det andet til. Og dersom Nogen vil gaae i Rette med Dig og tage Din Kjortel, lad ham ogsaa beholde Kappen. Og dersom Nogen tringer Dig til at gaae een Mil, da gaa to med ham. Giv den, som beder Dig, og vend Dig ikke fra den, som vil laane af Dig."

"I have hørt, at der er sagt: Du skal elske Din Næste og have Din Fjende. Men jeg siger Eder: elster Eders Fjender, velsigner dem, som Eder forbunde, gjører dem godt, som Eder have, og beder for dem, som haane og forfølge Eder, paa det at I maae vorde Eders Faders Børn, som er i Himlene; thi han lader sin Sol opgaae over Gode og Onde og lader regne over Retfærdige og Uretfærdige. Thi dersom I elske dem, som Eder elste, hvad have I da for Løn? Gjøre ikke ogsaa Toldere det Samme? Og dersom I hilse Eders Brødre alene, hvad Stort gjøre I da? Gjøre ikke Toldere ligesaa? Bører da fuldkomne, ligesom Eders Fader i Himlene er fuldkommen." —

"Bogter Eder, at I ikke gjøre Eders Almisse for Menneskene for at ansees af dem, ellers have I ikke Løn hos Eders Fader, som er i Himlene. Dersor, naar Du giver Almisse, skal Du ikke lade bløse i Basune foran Dig, som Dienstaklene gjøre i Synagoger og paa Gaber, paa det at de kunne øres af Menneskene; sandelig siger jeg Eder, de have modtaget deres Løn. Men naar Du giver Almisse, da lad ikke Din venstre Haand vide, hvad Din høire gjør, paa det at Din Almisse kan være i Løndom; og Din Fader, som seer i Løndom, han skal betale Dig aabenbare."

"Og naar Du beder, skal Du ikke være som Dienstaklene; thi de staae gjerne og bede i Synagoger og paa Gadehjørner, paa det de kunne ansees af Menneskene; sandelig siger jeg Eder: de have modtaget deres Løn. Men naar Du beder, da gaa ind i Dit Kammer og Luk Din Dør og bed til Din Fader, som er i Løndom; og Din Fader, som seer i Løndom, skal betale Dig aabenbare. Men naar I bede, skulle I ikke bruge overslodige Ord som Hedningene; thi de mene, at de blive bønhørte for deres mange Ord. Dersor skulle I ikke vorde dem lige; thi Eders Fader veed, hvad I have behov, førend I bede ham. Dersor skulle I bede saaledes: Vor Fader, Du som er i Himlene! Helliget vorbe Dit Navn; tilkomme Dit Rige; skee Din Billie, som i Himlen, saa og paa Jorden; giv os idag vort daglige Brød; og forlad os vor Skyld, som og vi forlade vore Skyldnere; og led os ikke ind i Fristelse; men fri os fra det Onde; thi Dit er Riget og Kraften og Hærligheden i Evighed! Amen. Thi forlade I Menneskene deres Overtrædelser, skal Eders himmelfte Fader og forlade Eder; men forlade I ikke Menneskene deres Overtrædelser, skal Eders Fader ikke heller forlade Eders Overtrædelser."

"Naar I faste, da seer ikke bedrøvede ud som Dienstaklene; thi de forvende deres Ansigt, paa det at Menneskene kunne see dem faste; sandelig siger jeg Eder: de have modtaget deres Løn. Men naar Du faste, da salv Dit Hoved og to Dit Ansigt, at ikke Menneskene skulle see Dig faste, men Din Fader, som er i Løndom; og Din Fader, som seer i Løndom, skal betale Dig aabenbare." —

"Samler Eder ikke Liggendeſæ paa Jorden, hvor Møl og Rust fordærve, og hvor Thyre bryde igjennem og stjæle. Men samler Eder Liggendeſæ i Himlen, hvor hverken Møl eller Rust fordærver, og hvor Thyre ikke bryde igjennem og stjæle. Thi hvor Eders Liggendeſæ er, der vil ogsaa Eders Hjerte være. Ingen kan tjene to Herrer; thi han maa enten have den ene og elste den anden, eller holde sig til den ene og foragte den

anden. I kunne ikke tjene Gud og Mammon. Derfor siger jeg Eder: Bekymrer Eder ikke for Eders Liv, hvad I skulle æde, og hvad I skulle drikke; ikke heller for Eders Legeme, hvad I skulle iføre Eder. Er ikke Livet mere end Maden, og Legemet mere end Klæberne? Seer til Himmelens fugle; de saae ikke og hoste ikke og fanke ikke i Lader, og Eders himmelske Fader føder dem; ere I ikke meget mere end de? Men hvo islundt Eder kan legge en Alen til sin Vægt, omendog han bekymrer sig dører? Og hvi bekymre I Eder for Klæberne? Betragter Vilierne paa Markene, hvorledes de voxe; de arbeide ikke, spinde ikke; men jeg siger Eder, at end ikke Salomon i al sin Herlighed var saa klædt som een af dem. Klæber da Gud saaledes det Græs paa Marken, som er idag og imorgen kastes i Ønen, skulle han da ikke meget mere klæde Eder, I Lidetroende! Derfor skulle I ikke bekymre Eder og sige: hvad skulle vi æde? eller: hvad skulle vi drikke? eller: hvormed skulle vi klæde os? Efter alt saadant føge Hedningene. Thi Eders himmelske Fader veed, at I have alle disse Ting behov. Men søger først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skulle og alle disse Ting tillægges Eder. Bekymrer Eder derfor ikke for den anden Morgen; thi den Dag imorgen skal bekymre sig for sit Eget. Hver Dag har nok i sin Plage." —

"Dømmer ikke, at I ikke skulle dømmes; thi med hvad Dom I dømme, skulle I dømmes, og med hvad Maal I maale, skal Eder igjen maales. Men hvi seer Du Skjæven, som er i Din Broders Die, men Bjælsen i Dit eget Die bliver Du ikke vær? Eller hvorledes siger Du til Din Broder: lad mig drage Skjæven ud af Dit Die, og see, der er en Bjælle i Dit eget Die? Du Dienskalk! drag først Bjælsen ud af Dit eget Die, og da kan Du see til at ubdrage Skjæven af Din Broders Die."

"Giver ikke Hundene det Hellige, kaster ikke heller Eders Perler for Svin, at de ikke skulle nedtræde dem med deres Fodder og vendte sig og sørderive Eder."

"Beder, saa skal Eder gives; søger, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades! Thi hver den som beder, han faaer, og den som søger, han finder, og den som banker, ham skal oplades. Eller hvilket Menneske er der blandt Eder, som vilde give sin Son en Sten, naar han bad ham om Brød, og en Slange, naar han bad ham om en Fis? Dersom da I, som ere onde, vide at give Eders Børn gode Gaver, hvor meget mere skal Eders Fader, som er i Himmelene, give dem gode Gaver, som bede ham derom!"

"Derfor, Alt hvad I ville, at Menneskene skulle gjøre mod Eder, det gjører I ogsaa mod dem; thi saadan er Loven og Propheterne."

"Gaaer ind ad den suævre Port, thi den Port er vid, og den Bei er bred, som fører til Jordærvelsen, og de ere Mange, som gaae ind igjennem den; thi den Port er suæver, og den Bei er træng, som fører til Livet, og de ere saa, som finde den."

"Men vogter Eder for de falske Propheter, som komme til Eder i Haareklæder men ere indvortes rivende Ulve. Af deres Frugter skulle I kjende dem. Kan man vel fanke Bindruer af Torne eller Figen af Tidsler? Saaledes bærer hvert godt Træ gode Frugter, men et raaddent Træ bærer onde Frugter. Et godt Træ kan ikke bære onde Frugter, og et raaddent Træ kan ikke bære gode Frugter. Hvert Træ,* som ikke bærer god Frugt, skal afhugges og kastes i Olden. Derfor skulle I kjende dem af deres Frugter."

"Ikke Enhver, som siger til mig: Herre, Herre! skal indgaae i Himmeriges Rige, men den som gjør min Faders Billie, som er i Himmelene. Mange skulle sige til mig paa hin Dag: Herre, Herre! have vi ikke propheteret ved Dit Navn? og have vi ikke uddrevet Djævle ved Dit Navn? og have vi ikke gjort mange kraftige Gjerninger ved Dit Navn? Og da vil jeg bekjende for dem: jeg kjendte Eder albrig; viger bort fra mig, I, som beslitte Eder paa Uret!"

„Derfor, hver den, som hører disse mine Ord og gør efter dem, ham vil jeg ligne ved en forstandig Mand, som byggede sit Hus paa en Klippe. Og en Skyregn nedfaldt, og Vandløbene kom, og Bindene blæste og faldt an paa samme Hus, og det faldt ikke; thi det var grundfæstet paa en Klippe. Og hver, som hører disse mine Ord og gør ikke efter dem, skal lignes ved en daarlig Mand, som byggede sit Hus paa Sand. Og en Skyregn nedfaldt, og Vandløbene kom, og Bindene blæste og stødte an paa samme Hus, og det faldt, og dets Falb var stort.“

Da Jesus havde endt sin Tale, forundrede Folket sig saare over hans Lærdom, thi han lært som den, der havde Myndighed, og ikke som de Skriftkloge.

Men da han gif ned af Bjerget, fulgte meget Folk ham, og der kom en Spedalsle, som faldt ned for ham og sagde: „Herre! om Du vil, saa kan Du rense mig.“ Og Jesus udrafte Haanden, rørte ved ham og sagde: „Ieg vil; bliv ren!“ Og han blev strax renset for sin Spedalslhed. Og Jesus sagde til ham: „See til, at Du ikke siger det til Nogen; men gaa hen, fremstil Dig for Præsten og øfre den Gave, som Moses har befalet, dem til et Vidnessbyrd!“

Men da Jesus gif ind i Capernaum, traadte en hedensk Høvedsmand til ham, bad ham og sagde: „Herre! min Ejener ligger hjemme værksbruden og pines sværlig!“ Jesus sagde til ham: „Ieg vil komme og helbrede ham.“ Høvedsmanden svarede og sagde til ham: „Herre! jeg er ikke værd, at Du skal gaae ind under mit Tag, men fig kun et Ord, saa bliver min Ejener helbredet. Thi jeg er ogsaa et Menneske, som staar under Ørvighed og har Stridsmænd under mig; og siger jeg til denne: gaa! saa gaaer han; og til den anden: kom! saa kommer han, og til min Ejener: gjør det! saa gjør han det!“ Men da Jesus hørte det, forundrede han sig og sagde til dem, som fulgte: „Sandelig siger jeg Eder, end ikke i Israel har jeg fundet en saadan Tro. Men jeg siger Eder, at Mange skulle komme fra Øster og Vester og sidde tilbords

med Abraham og Isak og Jakob i Himmeriges Rige, men Rigets Børn skulle udkastes i det yderste Mørke; der skal være Graad og Tænders Gnidsel.“ Og Jesus sagde til Høvedsmanden: „Gaa bort, Dig skee, som Du troede!“ Og hans Ejener blev helbredet i den samme Time.

Dagen derefter gif Jesus til Byen Nain, og mange af hans Disciple og meget Folk fulgte med ham. Men da han kom nær til Stadens Port, se, da blev en Død udbaaren, som var sin Moders enbaarne Søn, og hun var Enke; og meget Folk af Staden gif med hende. Da Herren saae hende, synkedes han inderligt over hende og sagde til hende: „Græd ikke!“ Og han traadte til og rørte ved Baaren; men de, som bare, stode stille; og han sagde: „Du unge Karl, jeg siger Dig, staa op!“ Og den Døde reiste sig og begyndte at tale; og Jesus gav ham til hans Moder. Men en Frygt betog Alle, og de prisebe Gud og sagde: „Der er en stor Prophet opreist iblandt os, og Gud har besøgt sit Folk.“

I blandt de mange Disciple, som mere eller mindre stadigt sluttede sig til Herren, havde han udvalgt tolv, der skulle være hans stadige Ledsgagere og siden som hans Apostle eller Sendebud drage omkring og forkynde hans Navn baade for Jøder og Hedninger. Disse vare: Simon Petrus og hans Broder Andreas, Jakob og Johannes, Zebedæus's Sønner, Philip, Bartholomæus (eller Nathanael), Thomas, Matthæus (eller Levi), Jakob, Alpheus's Søn, Judas Thabbæus (eller Lebbæus), Simon Zelotes (o: Ivreren) og Judas Iskariotes (o: Manden fra Kariot). Disse tolv Apostle gav Jesus Magt til at uddrive de ondeander og helbrede alle Sygdomme, og derpaa sendte han dem parvis ud i det omliggende Land for at forkynde Guds Rige, idet han sagde til dem:

„Gaaer ikke til Hedningene eller Samaritanerne, men til de fortalte Haar af Israels Hus. Og naar I gaae ud, da prædicer og siger, at Himmeriges Rige er kommet nær. Helbreder de Syge, renser de Spedalsle, opvæller de Døde, ud-

driver Djævle. I have annammet det for Intet, giver det for Intet. I skulle ikke have Guld, ei Sølv, ei Kobber i Eders Bælte, ei Taske til at reise med, ei heller to Kjortler, ei heller Sko, ei heller Stav; thi en Arbeider er sin Føde værd. See! jeg sender Eder som Haar midt iblandt Ulve; vor der dersor snilbe som Slanger og enfoldige som Duer. Bogter Eder for Menneskene; thi de skulle overantvorte Eder til Raadet og hudslyze Eder i deres Synagoger; og I skulle føres for Fyrster og Konger for min Skyld, dem og Hedningene til et Vidnesbyrd. Men naar de overantvorte Eder, da hekymrer Eder ikke for, hvorledes eller hvad I skulle tale; thi det skal gives Eder i den samme Time, hvad I skulle tale. Thi I ere ikke de, som tale, men det er Eders Faders Aand, som taler i Eder. Frygter ikke for dem, som slaae Legemet ihjel, men kunne ikke slaae Sjælen ihjel; men frygter hellere for den, som kan fordærve baade Sjæl og Legeme i Helvede. Sælges ikke to Spurve for en Penning? og ikke en af dem falder paa Jordens uden Eders Faders Billie. Da endog alle Eders Hovedhaar ere talte. Frygter derfor ikke; I ere bedre end mange Spurve."

Men Apostlene gik ud og droge fra By til By, prædikede Evangelium og helbrede allevegne.

Da Johannes den Døber hørte i Fængslet om Christi Gjerninger, sendte han to af sine Disciple til ham og lod spørge: „Er Du den, som kommer, eller skulle vi vente en Anden?“ Men i den samme Time helbrede Jesus Mange for Sygdomme og Plager og onde Aander og sjænkede mange Blinde Synet. Og han svarede og sagde til Sendebuddene: „Gaaer hen og forlynder Johannes, hvad I have seet og hørt: Blinde see, Halte gaae, Spedalske renses, Øve høre, Døde staae op, Evangelium prædikes for de Fattige; og salig er den, som ikke forarges paa mig.“ Men da Johannes's Sendebud vare gaaede bort, begyndte Jesus at tale til Folket om Johannes: „Hvad ere I udgangne i Orken at see? et Nør, som bevæges hid og ud af Binden? Eller hvad ere I udgangne at see? et

Menneske, isørt bløde Klæder? See, de, som leve i herlige Klæder og Bellyst, ere i Kongers Gaarde? Eller hvad ere I udgangne at see? en Prophet? Ja jeg siger Eder, endeg langt mere end en Prophet; thi han er den, om hvem der er skrevet: see, jeg sender min Engel for Dit Ansigt, som skal berede Din Bei for Dig. Sandelig siger jeg Eder: iblandt dem, som ere føchte af Kvinder, er ingen større opstanden end Johannes den Døber; men den Mindste i Himmeriges Rige er større end han.“ Fremdeles sagde Jesus: „Hvem skal jeg ligne denne Slægt med? Den er lig de smaa Børn, som sidde paa Torvene og raabe til deres Stalbødre og sige: vi fløjtede for Eder, og I vilde ikke bande; vi sang flageligt for Eder, og I vilde ikke græde. Thi Johannes kom, som hverken aad eller drak, og de sige: han er besat af Djævelen; Menneskens Søn kom, som øder og drifter, og de sige: see, hvilken Fraadser og Bindræker, Synberes og Tolberes Ben!“

6. Jesu andet Ophold i Jerusalem paa Jodernes Fest*).

Derefter var det Jødernes Højtid, og Jesus gik op til Jerusalem. Men der var i Jerusalem en Dam, som kaldtes Bethesda, hvis Vand til visse Tider havde lægende Kraft, og hvor der dersor laae en Mengde Syge i de Haller, hvor med Dammen var omgiven. Iblandt dem var der et Menneske, som havde ligget syg i 38 Aar. Til ham sagde Jesus: „Staa op, tag Din Seng og gaa!“ Og Mennesket blev strax helbredet og tog sin Seng og gik. Men det var Sabbat paa den Dag; derfor sagde Jøderne til ham, som var bleven hel-

*) Hvilk Fest der her menes, er uvist; rimeligvis var det enten Paaskfesten eller Purimfesten. Hvis her menes Paaskfesten, maa der være indtruffen 4 Paaskefester i den Tid, Jesus lærte i Jødeland, ettersom der (Joh. Ev. 6, 4) omtales en Paaskefest, paa hvilken han ikke var i Jerusalem. Hans Virksomhed maa da udstrækkes til et Tidsrum af 3 paa 4de Aar. Menes her derimod Purimfesten, vil der i Alt kun være omtalt 3 Paaskefester, og Tiden for Jesu Virksomhed har da kun været 2 paa 3de Aar.

bredet: „Det er Dig ei tilladt at bære Sengen.“ Og da han undskyldte sig med, at den, som havde helbrebet ham, havde befalet ham det, forfulgte Jøderne Jesus og søgte at slæae ham ihjel, fordi han havde gjort dette paa en Sabbat. Men Jesus sagde til dem: „Min Fader arbeider intil nu, og jeg arbeider.“ Derfor søgte da Jøderne end mere at slæae Jesus ihjel, fordi han ikke alene brød Sabbaten, men og kaldte Gud sin egen Fader og gjorde sig selv Gud lig.

Da svarede Jesus og sagde til dem: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder: Sønnen kan slet intet gjøre af sig selv, uden hvad han seer Faderen gjøre; thi hvilke Ting han gjør, de samme gjør og Sønnen ligesaa. Thi ligesom Faderen opvækker Døde og gjør levende, ligesaa gjør og Sønnen levende, hvilke han vil. Alle skulle øre Sønnen, ligesom de øre Faderen; hvo som ikke ører Sønnen, ører ikke Faderen, som ham udsendte. Sandelig, sandelig siger jeg Eder: hvo som hører mit Ord og troer den, som mig udsendte, har et evigt Liv og kommer ikke til Dommen, men er gaaet over fra Døden til Livet. Den Time kommer, paa hvilken alle de i Gravene skulle høre Guds Søns Røst, og de skulle gaae frem, de, som have gjort Godt, til Livets Opstandelse, men de, som have gjort Ondt, til Dommens Opstandelse. I have sendt til Johannes, og han har vidnet for Sandheden. Men jeg har et større Vidnesbryd end Johannes; thi de Gjerninger, som Faderen har givet mig at fuldkomme, disse Gjerninger, som jeg gjør, vidne om mig, at Faderen har udsendt mig. I ransage Skrifterne, fordi I mene i dem at have et evigt Liv; og disse er det, som vidne om mig. Dersom I troede Moses, troede I vel mig, thi han har strevet om mig. Men troe I ikke hans Skrifter, hvorledes fulde I da troe mine Ord!“

7. Jesus i Galilæa i Tiden mellem Jødernes Fest og Lønalsfesten.

Bed denne Tid var det, at Johannes den Døber blev henrettet i Hængslet. Herodes Antipas's Hustru Herodias havde

længe tragtet efter at faae ham dæbts, men Kongen havde ikke villet føje hende, dels af Frygt for Folket, der ærede ham som en Prophet, dels fordi han selv ansaae ham for en retfærdig Mand og gjerne hørte ham. Da hændte det sig, at Herodias's Datter engang paa Kongens Fødselsdag dansede for ham og Gjæsterne, og hun behagede ham saa meget, at han med Ed lovede at give hende, hvad hun vilde bede ham om, om det saa var Halvdelen af hans Rige. Tilskyndet af sin Moder forlangte da Pigen at faae Johannes's Hoved paa et Fad. Kongen blev vel bedrøvet derover, men, fordi han havde svoret derpaa, og af Undseelse for Gjæsterne, vilde han ikke afoise hendes Begjæring. Han sendte da Bud og lod Johannes halshugge i Hængslet, og hans Hoved blev paa et Fad bragt til Pigen, der gav det til sin Moder. Hans Disciple begravede hans Lig og forlyndte hans Død til Jesus. Men Samvittigheden vaagnede snart hos Kong Herodes, og da han hørte om Jesus, troede han ligesom mange af Folket, at det var Johannes den Døber, som var opstaet fra de Døde.

Efter Festen var Jesus igjen draget bort fra Jerusalem nordpaa, og da han hørte, hvorledes Herodes Antipas havde ladet Johannes dræbe, drog han med sine Apostle, som vendte tilbage fra deres Vandring, over Genezareths Sø til et øde Sted under Hjerdingsfyrsten Philips Herrebømme. Men ogsaa her slokkedes mange Folk omkring ham, og han talede til dem om Guds Rige og helbrebede de Syge. Da det blev Aften, kom Apostlene til ham og bade ham om at lade Folkene fare, forat de kunde gaae til de omliggende Byer og finde Herberge og Føde. Men Jesus sagde til dem: „Giver I dem at cede.“ De svarede: „Vi have ikke mere end fem Brød og to smaa Fisk.“ Men han bød dem at lade Folket sætte sig ned paa Gresset; derpaa tog han de fem Brød og de to Fisk, velsignede og brød dem og gav dem til Disciplene, og disse uddelede dem igjen til Folkene. Og de aade Alle og blevé mætte; og Disciplene opsamlede de overblevne Stykker, tolv Kurve fulde. Men de, som aade, vare omtrænt femtusinde Mænd

foruden Kvinder og Børn. Da Hoben saae denne Undergjerning, vilde de strax gjøre Jesus til Konge, men han undveg dem og gik alene op paa et Bjerg for at bede.

Jesus Disciple vare efter hans Besaling gaaede ombord paa deres Skib for at seile tilbage til Galilæa, men paa Grund af Modvind vare de kun komne midt ud paa Søen, da de ud paa Natten saae Jesus komme til dem, vandrende paa Søen. Da de saae ham, skrege de af Frygt, thi de troede, at det var et Spøgelse; men han sagde til dem: „Det er mig, frygter ikke!“ Da sagde Petrus: „Herre! dersom det er Dig, da hys mig komme til Dig paa Vandet.“ Og han sagde: „Kom!“ Og Peter traadte ned af Skibet og vandrede paa Vandet for at komme til Jesus. Men da han saae det stærke Veir, blev han bange, og da han begyndte at synke, raaabte han og sagde: „Herre, frels mig!“ Og Jesus udrakte strax Haanden og tog fat paa ham og sagde til ham: „Du Lidetroende, hvorfor twivlede Du?“ Og da de siege ind i Skibet, stillesedes Veiret; men de, som vare i Skibet, kom og faldt ned for Jesus og sagde: „Du er sandelig Guds Søn.“

Da Folket, som var blevet tilbage hinsides Søen, om Morgenens saae, at Jesus og hans Disciple ikke mere vare der, droge de ogsaa bort for at føge ham og fant ham i Capernaum. Nu tog Jesus Anledning af det Mirakel, han nylig havde gjort, til at indførte dem ikke at tragte efter den forgængelige Spise, men efter den aandelige Spise, som varer til et evigt Liv. Han sammenlignede sig selv med Mannaen, hvormed Gud engang havde bespist Israels Børn i Ørken, og som Jøderne kaldte: Brødet fra Himlen. Derfor sagde han: „Hvo som kommer til mig, skal ikke hungre, og hvo som troer paa mig, skal aldrig tørste. Jeg er det Livsens Brød, som kom ned fra Himlen; om Nogen æder af dette Brød, han skal leve til evig Tid; og det Brød, som jeg vil give, er mit Kjød, hvilket jeg vil give for Verdens Liv.“ Da kivedes Jøderne indbhyrdes og sagde: „Hvorledes kan han give os sit Kjød at æde?“ Derfor sagde Jesus til dem: „Sandelig,

sandelig siger jeg Eder: Dersom I ikke æde Menneskens Sons Kjød og drifte hans Blod, have I ikke Livet i Eder. Hvo som æder mit Kjød og drifter mit Blod, har et evigt Liv, og jeg skal opreise ham paa den højerste Dag. Hvo som æder mit Kjød og drifter mit Blod, han bliver i mig, og jeg i ham.“ Over denne Tale forargedes Mange, og mange af hans Disciple forlod ham fra den Tid. Derfor sagde Jesus til de Tolv: „Bille ogsaa I gaae bort?“ Da svarede Simon Peter: „Herre! til hvem skulle vi gaae hen? Du har det evige Livs Ord, og vi have troet og erkjendt, at Du er Christus, den levende Guds Søn.“ Jesus svarede: „Har jeg ikke udvalgt Eder tolv, og een af Eder er en Djævel!“ Men han talede om Judas Iskariotes, som siden forraadte ham.

Engang gif Jesus paa en Sabbat over en Sædemark, og hans Disciple hunrede og begyndte at plukke År og at æde. Da Pharisæerne saae det, sagde de til ham: „See, Dine Disciple gjøre det, som det ikke er tilladt at gjøre paa Sabbaten.“ Men han sagde til dem: „Have I ikke læst, hvad David gjorde, da han hunrede og de, som vare med ham? hvorledes han gif ind i Guds Hus og aad Skuebrødene, hvilke det ikke var ham tilladt at æde, ei heller dem, som vare med ham, men alene Præsterne. Dersom I havde vidst, hvad det er: jeg har Lust til Mislundhed og ikke til Offer, da havde I ikke fordømt de Uskyldige. Thi Menneskens Søn er Herre ogsaa over Sabbaten.“

Paa en anden Sabbat lærte han i en Synagoge. Og see, der var et Menneske, som havde en visen Haand. Pharisæerne spurgte ham da: „Er det tilladt at helbrede paa Sabbaten?“ forat de kunde anklage ham. Men han sagde til dem: „Naar et Menneske iblandt Eder har et Haar, og det falder i en Grav paa en Sabbat, mon han da ikke tager fat paa det og løfter det op? Hvor meget bedre er nu et Menneske end et Haar! Altsaa er det tilladt at gjøre vel paa Sabbaten.“ Derpaa sagde han til Mennesket: „Udbræk Din Haand!“ og han rakte den ud, og den blev igjen sund som den anden.

Men Pharisæerne gif ud og holdt Raad om, hvorledes de skulde komme ham.

Siden blev der ført en Besat til ham, som var blind og stum, og han helbredede ham, saa at den Blinde og Stumme baade talede og saae. Og alt Folket forføredes og sagde: „Men denne ikke er den Davids Søn?“ Men da Pharisæerne hørte det, sagde de: „Denne uddriver ikke Djævle uden ved Beelzebul, Djævelenes Overste.“ Men Jesus sagde til dem: „Hvert Rige, som er splidagtigt med sig selv, bliver øde. Hvis da Satan uddriver Satan, saa er han splidagtig med sig selv; hvorledes kan da hans Rige bestaae? Men dersom jeg uddriver Djævle ved Guds Land, da er jo Guds Rige kommet til Eder.“ Fremdeles sagde han: „Al Synd og Bespottelse skal forlades Menneskene, men Bespottelse mod Landen skal ikke forlades Menneskene. Og hvo som taler Noget imod Menneskens Søn, ham skal det forlades, men hvo som taler imod den Hellig Land, ham skal det ikke forlades, hverken i denne Verden eller i den tilkommende. I Øgleunger! hvorledes kunne I tale godt, I, som ere onde? thi af Hjertets Overflodighed taler Mundten. Men jeg siger Eder, at Menneskene skulle gjøre Regnskab paa Dommens Dag for hvert utilbørligt Ord, de have talet.“ Da svarede nogle af de Skriftkloge og Pharisæer og sagde: „Mester! vi ville see et Tegn af Dig.“ Men han svarede dem: „Den onde og vanartige Slægt begærer Tegn, men der skal intet Tegn gives den, uden Propheten Jonas's Tegn; thi ligesom Jonas var tre Dage og tre Nætter i Havuhyrets Bug, saaledes skal Menneskens Søn være tre Dage og tre Nætter i Jordens Skjød.“

Jesus pleiede ofte, for at vække Opmærksomhed og tilskynde til Eftertanke, at tale til Folket i Lignelser eller Parabler, idet han indklædte sin Fremstilling af de Ting, som høre til Guds Rige, i Fortællinger, hentede fra det daglige Livs Begivenheder. Saaledes sad han engang paa et Slib ved Bredden af Genezareth's Sø og lærte Folket, som

stod paa Landjorden, idet han fortalte dem følgende Lignelse: „En Sædemand gif ud at saae. Og idet han saaede, saldt Noget paa Beien, og Fuglene kom og aade det op. Men Noget saldt paa Stengrund, hvor det ikke havde megen Jord, og det vorte snart op, fordi det ikke havde dyb Jord; men da Solen gif op, blev det forbrændt, og fordi det ikke havde Jord, visnede det. Men Noget saldt iblandt Torne, og Tornene vorte op og kvalte det. Men Noget saldt i god Jord og har Frugt, Noget hundrede Fold, Noget tresindstyve Fold, Noget tredive Fold.“ Denne Lignelse forklarede Jesus derefter saaledes for sine Disciple: „Sæden er Guds Ord. Naar Nogen hører Rigets Ord og forstaaer det ikke, da kommer den Onde og river det bort, som er saaet i hans Hjerte; denne er det, som er saaet ved Beien. Men det, som er saaet paa Stengrund, er den, som hører Ordet og anammer det strax med Glæde; men han har ikke Jord i sig og bliver kun til en Tid; men naar Trængsel eller Forfølgelse kommer for Ordets Skyld, forarges han strax. Men det, som er saaet iblandt Torne, er den, som hører Ordet; og denne Verdens Bekymring og Rigdoms Forførelse kæler Ordet, og det bliver uden Frugt. Men det, som er saaet i god Jord, er den, som hører Ordet og forstaaer det og bevarer det i et smukt og godt Hjerte og bærer Frugt i Taalmodighed.“

Atter talte Jesus til Folket i Lignelser, idet han sagde: „Himmeriges Rige lignes ved et Menneske, som saaede god Sæd i sin Ager. Men da Folkene sov, kom hans Hjende og saaede Klinte blandt Hveden og gif bort. Men da Grøden vorte og har Frugt, lod ogsaa Klinten sig tilsyne. Men Husbondens Tjenere kom og sagde til ham: Herre, saaede Du ikke god Sæd i Din Ager? hvorfra har den da Klinten? Han sagde til dem: det har et fjendst Menneske gjort. Da sagde Tjenerne til ham: vil Du da, at vi skulle gaae hen og luge den af? Men han sagde: nei, paa det I ikke, naar I luge Klinten af, skulle tilliggemed den rylke Hveden op. Lader dem begge vorte sammen indtil Høsten, og i Høstens Tid vil jeg

sige til Høstfolkene: sanker først Klinten tilsammen og binder den i Knipper for at opbrende den; men samler Hveden i min Lade." Denne Lignelse forklarede Jesus siden saaledes for sine Disciple: „Den, som saær den gode Sæd, er Menneskens Søn; men Ågeren er Verden; den gode Sæd er Rigets Børn, og Klinten er den Døbes Børn, og Hjernen, som saaede den, er Djævelen; Høsten er Verdens Ende, og Høstfolkene ere Englene. Derfor ligesom Klinten sankes og opbrendes med Ild, saa skal det og skee ved denne Verdens Ende. Menneskens Søn skal udsende sine Engle, og de skulle fanke af hans Rige alle Forargelser og dem, som gjøre Uret, og de skulle kaste dem i Ildovnen; der skal være Graad og Tænders Gnidsel. Da skulle de Retfærdige skinne som Solen i deres Faders Rige.“

Fremdeles fremsatte Jesus følgende Lignelser for dem: „Himmeriges Rige ligner et Sennepskorn, som et Menneske tog og saaede i sin Åger. Dette er vel mindre end alt andet Frø, men naar det vokser op, er det større end Urterne og bliver et Træ, saa at Himmelens fugle komme og bygge Nede i dets Grene.“ — „Himmeriges Rige ligner en Surdeig, som en Kvinde tog og nedlagde i tre Maader Mel, indtil det blev syret altsammen.“ — „Åtter lignes Himmeriges Rige ved et Liggende, skjult i en Åger, hvilket et Menneske fandt og skjulte, og han gik hen af Glæde over det og folgte alt det, han havde, og kjøbte den Åger.“ — „Åtter lignes Himmeriges Rige ved en Kjøbmand, som søgte efter gode Perler, hvilken, da han fandt en meget kostelig Perle, gik hen og folgte alt det, han havde, og kjøbte den.“ — „Åtter er Himmeriges Rige liget et Bod, som fastes i Havet, og som samler af alle Slags Fisk. Naar det er fuldt, drage de det op paa Strandbredten og sidde og fanke de gode tilsammen i Kar, men de raadne faste de ud. Saaledes skal det gaae til ved Verdens Ende. Englene skulle ubgaae og skille de Onde fra de Retfærdige og kaste dem i Ildovnen; der skal være Graad og Tænders Gnidsel.“

En anden Gang fortalte Jesus følgende Lignelse for at advare imod Gjerrighed: „Der var en rig Mand, hvis Land havde baaret vel. Og han tænkte ved sig selv og sagde: hvad skal jeg gjøre? thi jeg har ikke Rum, hvori jeg kan samle min Afgrøde. Og han sagde: dette vil jeg gjøre; jeg vil nedbryde mine Lader og bygge dem større, og jeg vil samle deri al min Afgrøde og mit Gods; og jeg vil sige til min Sjæl: Sjæl! Du har meget Godt i Forraad til mange Aar; gib Dig til Ro, øed, drik, vær glad. Men Gud sagde til ham: Du Daare! i denne Nat kræves Din Sjæl af Dig; hvem skal da det høre til, som Du har beredt? — Saaledes den, som samler sig Liggende, og er ikke rig i Gud.“

Om Guds Langmodighed mod Syndere fortalte Jesus denne Lignelse: „En Mand havde et Figentræ, som var plantet i hans Bingaard; og han kom og ledte efter Frugt derpaa og fandt ingen. Men han sagde til Bingaardsmanden: see, jeg er nu i tre Aar kommen og har ledt efter Frugt paa dette Figentræ og finder ingen; hug det om, hvorfor skal det gjøre Jorden unytlig? Men han svarede og sagde til ham: Herre! lad det staae endnu dette Aar, indtil jeg saær gravet om det og gjødet det, om det da vil bære Frugt; men hvis ikke, da hug det siden om.“

Engang bebreide Pharisæerne Jesus, at hans Disciple spiste uden at have toe Hænderne; thi selv pleiede de med stor Omhu at toe Hænderne, førend de spiste Noget, saaledes som det var paabudt i deres overleverede Bedtægter. Da sagde Jesus: „Esaias spaade rettelig om Eder, da han sagde: dette Folk holder sig nær til mig med sin Mund og erer mig med Læberne, men deres Hjerte er langt fra mig. Men de dyrke mig forgjæves, idet de lære Lærdomme, som ere Menneskebub.“ Derpaa sagde han: „Ikke det, som kommer ind i Mundten, gjør Mennesket urent, men det, som ubgaer af Mundten, kommer ud af Hjertet, og det gjør Mennesket urent. Thi indvortes af Menneskenes Hjerte udgaae onde tanker, Hoer, Skjørlevnet, Mord, Thveri, Gjerrighed, Undslab, Snig,

Uteerlighed, et ondt Die, Gudsbespottelse, Hovmod, Uforstandighed; alle disse onde Ting ubgaae indvortes fra og gjøre Mennesket urent."

Derefter gik Jesus bort til Thrus's og Sidons Egne. Og see, en cananceif Kvinde kom og raabte og sagde til ham: „Herre, Davids Søn, forbarm Dig over mig! min Datter plages ilde af Djævelen.“ Men han svarede hende ikke et Ord. Da traadte hans Disciple til ham, bade ham og sagde: „Skil Dig af med hende, thi hun raaber efter os.“ Men han svarede og sagde: „Ieg er ikke udsendt uden til de fortalte Haar af Israels Hus.“ Hun kom og falst ned for ham og sagde: „Herre, hjælp mig!“ Men han svarede og sagde: „Det er ikke smukt at tage Børnenes Brød og kaste det for smaa Hunde.“ Men hun sagde: „Jo, Herre! thi ogsaa de smaa Hunde øede af de Smuler, som falde fra deres Herrers Bord.“ Da svarede Jesus og sagde til hende: „O Kvinde, Din Tro er stor, Dig skee, som Du vil!“ Og hendes Datter blev karst fra den famine Time.

Da Jesus siden kom til Egnen om Cœfarea Philippi, spurgte han sine Disciple og sagde: „Hvem sige Menneskene mig at være?“ Men de sagde: „Nogle sige, at Du er Johannes den Døber; Andre, Elias; Andre, Jeremias eller en af Propheterne.“ Han siger til dem: „Men hvem sige I mig at være?“ Da svarede Simon Petrus og sagde: „Du er Christus, den levende Guds Søn.“ Og Jesus svarede og sagde til ham: „Salig er Du, Simon Jonas's Søn! thi Kjød og Blod har ikke aabenbaret Dig det, men min Fader, som er i Himmelene. Men jeg siger Dig ogsaa, at Du er Petrus; og paa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og Hervedes Porte skal ikke faae Overhaand over den. Og jeg vil give Dig Himmeriges Riges Nøgler, og hvad Du binder paa Jorden, det skal være bundet i Himmelene, og hvad Du løser paa Jorden, det skal være løst i Himmelene.“ Men han bød sine Disciple, at de ikke maatte sige til Nogen, at han var Christus.

Fra den Tide begyndte Jesus at give sine Disciple tilkende, at han skulle gaae til Jerusalem og leve meget af de Eldste og Ærverstepræster og Skriftfloge og ihjelsslæs og opstaae paa den tredie Dag. Da tog Peter ham til side og sagde til ham: „Herre, spar Dig selv; dette stee Dig ingenlunde!“ Men han vendte sig og sagde til Peter: „Big fra mig, Satan! Du er mig en Forargelse, thi Du fandser ikke, hvad Guds er, men hvad Menneskernes er.“ Derpaa sagde Jesus til sine Disciple: „Dersom Nogen vil komme efter mig, han fornægte sig selv og tage sit Kors og følge mig. Thi hvo som vil frelse sit Liv, skal miste det; og hvo som mister sit Liv for min Skyld, skal finde det. Thi hvad gavner det et Menneske, om han vandt den hele Verden og tog Skade paa sin Sjæl? eller hvad kan et Menneske give til Bederlag for sin Sjæl? Thi Menneskens Søn skal komme i sin Faders Herlighed med sine Engle, og da skal han betale Enhver efter hans Gjerning. Hvo som skammer sig ved mig og mine Ord, ham skal Menneskens Søn stamme sig ved, naar han kommer i sin Herlighed.“

Nogle Dage derefter tog Jesus Peter, Jakob og Johannes op med sig paa et Bjerg*) for at bede. Og da han bad, blev han forvandlet for dem, hans Ansigt skinnede som Solen, og hans Klæder bleve hvide som Lyset. Og Moses og Elias visste sig og talede med ham. Disciplene var bethyngede med Søvn; men da de vaagnede op, saae de hans Herlighed og de to Mænd, som stode hos ham. Da udbrød Peter: „Herre! her er godt at være; vil Du, da ville vi bygge tre Boliger, Dig een, Moses een, og Elias een;“ men han vidste ikke, hvad han sagde. Men da han endnu talede, overslyggede en klar Sky dem; og der kom fra Skyen en Røst, som sagde: „Denne er min Søn, den Elstelige, i hvem jeg har Belbehag, hører ham!“ Da Disciplene hørte det, falst de paa deres Ansigt og frygtede saare; og Jesus traadte frem, rørte ved dem og sagde: „Staaer op og frygter ikke!“ Men da de op-

*) Efter Saguet var det Bjerget Thabor.

løftede deres Dine, saae de Ingen uden Jesus alene. Og da de gif ned af Bjerget, bød Jesus dem, at de ikke maatte sige dette Syn til Nogen, førend Menneskens Søn var opstanden fra de Døde.

Da de kom tilbage til de andre Disciple, fandt de dem ifærd med at helbrede en Maaneshyg, men de formaaede det ikke. Jesus helbredede ham strax, og da hans Disciple siden spurgte ham, hvorfor de ikke havde funnet gjøre det, svarede han: „For Eders Vantroes Skyld; thi sandelig siger jeg Eder, dersom I have Tro som et Sennepskorn, da kunne I sige til dette Bjerg: flyt Dig herfra derhen, saa skal det flytte sig, og Intet skal være Eder umuligt.“

Da de vare komme tilbage til Capernaum, spurgte Jesus sine Disciple, hvad det var, hvorom de havde talt med hver andre paa Beien. Men de taug, thi de havde talt om, hvem der var den største i Himmeriges Rige. Da nu Jesus kendte deres Tanker, tog han et lidet Barn, stillede det midt iblandt dem, tog det i Havn og sagde til dem: „Uden I omvende Eder og blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige. Derfor, hvo sig selv fornedrer som dette Barn, han er den største i Himmeriges Rige. Hvo som annammer et saadant Barn i mit Navn, annammer mig; men hvo som forrager en af disse Smaa, som troe paa mig, han var det bedre, at der var hængt en Mollesten om hans Hals, og han var senket i Havets Dyb.“ Trembletes sagde han: „Seer til, at I ikke foragle en af disse Smaa; thi jeg siger Eder: deres Engle i Himlene see altid min Faders Ansigt, som er i Himlene.“

Engang sagde Peter til Jesus: „Herre! hvor ofte skal jeg forlade min Broder, som synner imod mig? indtil syv Gange?“ Jesus sagde til ham: „Zeg siger Dig, ikke indtil syv Gange, men indtil halvfjerdsindstyve Gange syv Gange. Derfor er Himmeriges Rige signet ved en Konge, som vilde holde Regnskab med sine Tjenere. Men da han begyndte at holde Regnskab, blev der En ført frem for ham, som var ham titusinde Talenter skyldig. Men da han Intet havde at betale med,

bød hans Herre, at han skulde sælges og hans Hustru og Børn og Alt, hvad han havde, og Gjælden betales. Da faldt Ejeneren ned for hans Fødder og sagde: Herre! vær langmodig med mig, og jeg vil betale det altsammen. Da ynkedes Herren inderlig over ham, gav ham løs og eftergav ham Gjælden. Men den samme Ejener gif ud og fandt en af sine Medtjenere, som var ham hundrede Denarier skyldig; og han greb fat paa ham og vilde kvæle ham og sagde: betal mig det, Du er skyldig. Da faldt hans Medtjenere ned for hans Fødder og bad ham og sagde: vær langmodig med mig, og jeg vil betale Dig det altsammen. Men han vilde ikke, men gif hen og fastede ham i Fængsel, indtil han betalte det, han var skyldig. Men da hans Medtjenere saae det, som var skeet, blev de saare bedrøvede og kom og aabenbarede for deres Herre alt det, som var skeet. Da kaldte hans Herre ham for sig og sagde til ham: Du onde Ejener! al Din Gjæld eftergav jeg Dig, fordi Du bad mig. Burde Du ikke ogsaa forbarme Dig over Din Medtjenere, ligesom jeg har forbarmet mig over Dig. Og hans Herre blev vred og overantvordede ham til Bødlerne, indtil han betalte alt det, han var ham skyldig. — Saa skal og min himmelske Fader gjøre med Eder, om I ikke forlade af Eders Hjerter, hver sin Broder hans Brøst.“

Paa Reisen til Jerusalem sendte Jesus Bud foran sig til en samaritanisk By for at berede ham Herberg. Men Indbyggerne vilde ikke modtage ham, fordi han var paa Beien til Jerusalem. Da sagde hans Disciple Johannes og Jakob: „Herre! vil Du, at vi skulle byde Ild falde ned fra Himlen og fortære dem, ligesom Elias gjorde?“ Men han iredesatte dem og sagde: „I vide ikke, af hvad Land I ere; thi Menneskens Søn er ikke kommen for at fordrive Menneskernes Sjæle, men for at frelse dem.“ Og de gif til en anden By.

Medens de gif paa Beien, var der En, som sagde til Jesus: „Herre! jeg vil følge Dig, ihvor Du gaaer hen.“ Men Jesus sagde til ham: „Køe have Huler og Himlens fugle Reder; men Menneskens Søn har ikke det, han kan hælde

sit Hoved til." Til en Anden sagde han: „Følg mig;" men denne sagde: „Herre! tilsteds mig, at jeg først gaaer hen at begrave min Fader." Da sagde Jesus til ham: „Lad de Døde begrave deres Døde, men gaa Du hen og forkynd Guds Rige." En Anden sagde til Jesus: „Herre! jeg vil følge Dig; men tilsteds mig først at tage Afsked fra dem, som ere i mit Hus." Men Jesus sagde til ham: „Ingen, som lægger sin Haand paa Plogen og seer tilbage, er velskiftet til Guds Rige."

Ligesom Jesus tidligere havde udsendt sine tolv Apostle, saaledes udsendte han halvfjerdindstyve Andre af sine Disciple parvis til de Byer, hvorhen han selv vilde komme. Og han sagde til dem: „Høsten er stor, men Arbeiderne ere faa; beder derfor Høstens Herre, at han vil sende Arbeidere til sin Høst." Og han gav dem de samme Formaninger med paa Veien, som han havde givet Apostlene. Men de Halvfjerdindstyve kom igjen med Glæde og sagde: „Herre! ogsaa Djævlene ere os underdanige i Dit Navn." Men han sagde til dem: „Jeg saae, at Satan faldt ned fra Himlen som et Lyn. See, jeg giver Eder Magt til at træde paa Slanger og Skorpioner og over al Hjendens Kraft; og slet Intet skal stade Eder. Dog glæder Eder ikke derover, at Aanderne ere Eder underdanige, men glæder Eder mere over, at Eders Navne ere skrevne i Himlene."

I den samme Stund frydede Jesus sig i Aanden og sagde: „Jeg priser Dig, Fader, Himlens og Jordens Herre, at Du har sjult disse Ting for de Vise og Forstandige og aabenbaret dem for de Umhyndige. Ja, Fader! thi det var saaledes behageligt for Dig. Alle Ting ere mig overgivne af min Fader; og Ingen kjender Sønnen uden Faderen, og Ingen kjender Faderen uden Sønnen og den, som Sønnen vil det aabenbare. Kommer hid til mig Alle, som arbeide og ere besværede, og jeg vil give Eder Hvile. Tager mit Nag paa Eder og lærer af mig, thi jeg er sagtmødig og hydmig af

Hjertet; saa skulle I finde Hvile for Eders Sjæle. Thi mit Nag er gavnligt, og min Byrde er let."

Og see, en Lovkyndig stod op og fristede ham og sagde: „Mester! hvad skal jeg gjøre, at jeg kan arve et evigt Liv?" Jesus sagde til ham: „Hvad er skrevet i Loven, hvorledes læser Du?" Og han svarede: „Du skal elske Herren Din Gud af Dit ganske Hjerte, af Din ganske Sjæl, af Din ganske Styrke og af Dit ganske Sind, og Din Næste som Dig selv." Jesus sagde til ham: „Du svarede ret; gjør dette, saa skal Du leve." Men han vilde gjøre sig selv retfærdig og sagde: „Hvo er da min Næste?" Men Jesus svarede og sagde: „Et Menneske gif fra Jerusalem til Jericho og faldt iblandt Nøvere, som klædte ham af og sloge ham og gif bort og lode ham ligge halvdød. Men ved en Haendelse drog en Præst den samme Bei ned, og da han saae ham, gif han forbi. Egleedes ogsaa en Levit, som kom til Stedet, gif hen og saae ham og gif forbi. Men en Samaritan, som var paa Veien, kom til ham, og da han saae ham, hukedes han inderlig. Og han gif til ham, forbant hans Saar og god Olie og Vin deri, løftede ham op paa sit eget Dyr og førte ham til et Herberge og pleiede ham. Og den anden Dag, da han reiste bort, tog han to Pengemykker frem og gav Bærtten dem og sagde til ham: plei ham, og hvad Du udlegger mere, vil jeg betale Dig, naar jeg kommer igjen. Hvilkens af disse Tre thøkkes Dig nu at have været hans Næste, der var falden iblandt Nøvere?" Men han sagde: „Den som gjorde Barmhjertighed imod ham." Men Jesus sagde til ham: „Gaa bort og gjør Du ligesaas."

Da Jesus var nær ved Jerusalem, gif han ind i den lille By Bethania, som laae henved en halv Mil Øst for Jerusalem, adskilt derfra ved Oliebjerget. I denne By boede en Mand ved Navn Lazarus og hans to Søstre Martha og Maria. De vare Jesus meget hengivne, og han gif ind i deres Hus. Maria satte sig ved Jesu Fødder og hørte paa hans Tale, men Martha systede med megen Øpvarmning, og hun

traadte til og sagde: „Herre! agter Du ikke paa, at min Søster lader mig opvarte ene? Sig hende dog, at hun skal komme mig til Hjælp.“ Men Jesus svarede og sagde til hende: „Martha, Martha! Du gjør Dig Bekymring og Uro med mange Ting; men Et er fornødent. Maria har udvalgt den gode Del, som ikke skal tages fra hende.“

8. Jesu tredie Ophold i Jerusalem paa Løvsalsfesten.

Løvsalsfesten var allerede begyndt, og Folket var forsamlert i Jerusalem for at feire den, men Jesus var endnu ikke kommen. Men da det var midt i Højtiden, stod Jesus frem i Templet og læerte. Jøverne forundrede sig og sagde: „Hvorfra här han denne Lærdom, da han ikke er af de Lærde?“ Jesus svarede dem og sagde: „Min Lærdom er ikke min men hans, som mig udsendte. Dersom Nogen vil gjøre hans Billie, han skal hjende, om Lærdommen er af Gud, eller jeg taler af mig selv.“ Blandt Folket var der Mange, der ansaae ham for Christus. Da Pharisæerne og Upperstepræsterne mærkede dette, udsendte de Tjenere for at grike ham, men disse vovede ikke at lægge Haand paa ham og vendte tilbage med uforrettet Sag. De, som havde udsendt dem, spurgte dem: „Hvorfor førte I ham ikke hid?“ men de svarede: „Albrig har et Menneske talt saaledes som dette Menneske.“ Da svarede Pharisæerne dem: „Ere ogsaa I forførte? Har vel nogen af de Overste eller af Pharisæerne troet paa ham? Men denne Hob, som ikke hjender Loven, er forbandet.“ Forgjæves mindede Nikodemus, som forhen var kommen til Jesus om Natten, dem om, at man ikke maatte fordomme Nogen uhørt. De svarede ham: „Er ogsaa Du fra Galilea? Ransag og see, at ingen Prophet er opstaet fra Galilea.“

En Morgenstund, da Jesus efter læerte i Templet, førte de Skriftkloge og Pharisæerne en Kvinde til ham, som var greben i Hoer, og sagde til ham: „Mester! denne Kvinde er greben i Hoer paa frist Gjerning. Moses bød os i Loven, at Saadanne skulle stenes; hvad siger nu Du?“ Dette sagde

de for at faae Noget at anklage ham for; men Jesus bukkede sig ned og skrev med Fingeren paa Jordens. Men da de blev ved at spørge, reiste han sig op og sagde til dem: „Den, som er syndelös iblandt Eder, faste først Stenen paa hende!“ Og han bukkede sig efter ned og skrev paa Jordens. Men da de hørte det og bleve slagne af deres Samvittighed, gik de bort, den ene efter den anden, og Jesus blev alene tilbage med Kvinden. Da Jesus reiste sig op og Ingen saae uden Kvinden, sagde han til hende: „Kvinde, hvor ere Dine Anklagere? fordomte Ingen Dig?“ Hun sagde: „Herre! Ingen.“ Men Jesus sagde til hende: „Ieg fordommer Dig ikke heller; gaa bort og synd ikke mere.“

Derefter talede Jesus atter til Folket og sagde: „Ieg er Verdens Lys; hvo som følger mig, skal ikke vandre i Mørket, men have Livets Lys.“

Da der nu var Mange, som troede paa Jesus, sagde han til dem: „Dersom I blive i mit Ord, ere I sandelig mine Disciple, og I skulle forstaae Sandheden, og Sandheden skal frigjøre Eder.“ De svarede ham: „Vi ere Abrahams Søn og have aldrig været Nogens Trælle; hvorledes siger Du da: I skulle blive frie?“ Jesus svarede dem: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder: hver den, som gjør Synd, er Syndens Træl.“ Fremdeles sagde han: „Dersom I være Abrahams Børn, gjorde I Abrahams Gjerninger; men nu føge I at flaae mig ihjel, et Menneske, der har sagt Eder Sandheden, som jeg har hørt af Gud; dette havde Abraham ikke gjort. I gjøre Eders Faders Gjerninger.“ De sagde til ham: „Vi have een Fader, Gud.“ Da sagde Jesus til dem: „Dersom Gud var var Eders Fader, da elskede I mig; thi jeg er udgangen fra Gud. I ere af den Fader Djævelen og ville gjøre Eders Faders Begjærlinger. Han var en Manddraber fra Begyndelsen af og blev ikke bestaaende i Sandheden; thi Sandhed er ikke i ham. Naar han taler Løgn, taler han af sit Eget, thi han er en Løgner og Løgnens Fader. Men mig troe I ikke, fordi jeg taler Sandhed. Hvo af Eder kan overbevise mig om

nogen Synd? men siger jeg Sandhed, hvorfor troe I mig da ikke?" Derpaa sagde han: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder: Dersom Nogen holder mit Ord, skal han ikke see Døden evindelig." Da sagde Jøerne til ham: „Nu kjenne vi, at Du er besat af Djævelen; Abraham og Propheterne ere døde; men Du er større end dem? hvem gjør Du Dig selv til?" Jesus svarede: „Abraham, Eders Fader, frydede sig, at han skulde see min Dag; og han saae den og glædede sig." Da sagde Jøerne til ham: „Du er endnu ikke halvtredsfindthve Aar gammel, og Du har seet Abraham?" Jesus sagde til dem: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder: førend Abraham blev til, er jeg." Da toge de Stene op for at kaste paa ham; men Jesus skjulte sig og gik ud af Templet.

Siden saae han et Menneske, som var blindfødt, og hans Disciple spurgte ham: „Mester! hvo har syndet, denne eller hans Forældre, at han er blindfødt?" Jesus svarede: „Overken denne syndede, ei heller hans Forældre, men det er skeet, paa det at Guds Gjerninger skulde aabenbare paa ham." Derpaa spyttede han paa Jorden, gjorde Dyn af Spytet, smurte det paa den Blindes Øine og sagde til ham: „Gaa bort og to Dig i Dammen Siloam." Da gik han bort og toede sig og kom seende tilbage. Da Naboerne, som havde kjendt ham, medens han var blind, saae, at han havde faaet sit Syn, blev de saare forundrede, og da de hørte, hvorledes det var gaaet til, førte de ham til Phariseerne. Det var just en Sabbat, da Jesus gjorde denne Gjerning, og derfor erklaerede nogle af Phariseerne strax, at Jesus ikke kunde være af Gud, siden han ikke overholdt Sabbathen. Andre sagde: „Hvorledes kan et syndigt Menneske gjøre saadanne Tegn?" og den Blindføde sagde: „Han er en Prophet." Nu greb de til den Udsflugt at nægte, at han havde været blind; de lode derfor hans Forældre hente og spurgte dem, om det virkelig var deres Søn, og om han havde været blindfødt. De bekræftede det, men paa det Spørgsmål, hvorledes han havde faaet sit Syn, svarede de af Frygt, at de ikke vidste det; thi Jøernes

Overster vare allerede komme overens om, at dersom Nogen bekjendte Jesus at være Christus, skulde han udelukkes af Synagogen. Nu kaldte Phariseerne etter den Blinfødte for sig og sagde til ham: „Giv Gud Æren; vi vide, at hint Menneske er en Synder." Han svarede: „Om han er en Synder, veed jeg ikke; en Ting veed jeg, at jeg, som var blind, nu seer." De spurgte ham nu igjen om, hvorledes han var bleven helbredet; og han svarede: „Ieg har allerede sagt Eder det; hvorfor ville I høre det igjen? ville I ogsaa blive hans Disciple?" Da sjældte de paa ham og sagde: „Du er hans Discipel, men vi ere Mose Disciple; vi vide, at Gud har talt til Moses, men om denne vide vi ikke, hvorfra han er." Han svarede dem: „Det er dog underligt, at I ikke vide, hvorfra han er, og han har dog aabnet mine Øine. Var han ikke fra Gud, da kunde han slet intet gjøre." Da sagde de til ham: „Du er ganske født i Synd, og Du vil lære os?" Og de stodte ham ud. Da traf Jesus ham og sagde til ham: „Troer Du paa Guds Søn?" Han svarede: „Hvo er han, Herre, at jeg kan troe paa ham?" Jesus sagde til ham: „Det er ham, som taler med Dig." Men han sagde: „Ieg troer, Herre!" og kastede sig ned for Jesus.

Derefter talte Jesus saaledes til Folket: „Ieg er den gode Hyrde; den gode Hyrde sætter sit Liv til for Faarene. Men Leiesvenden og den, som ikke er Hyrde, hvem Faarene ikke tilhøre, seer Ulven komme og forlader Faarene og flyer. Ieg er den gode Hyrde, og jeg kjender Mine og kjendes af Mine; og jeg sætter mit Liv til for Faarene. Og jeg har andre Faar, som ikke ere af denne Sti; ogsaa dem bør det mig at føre dit, og de skal høre min Røst; og der skal blive een Hjord og een Hyrde. Dersor elsker Faderen mig, fordi jeg sætter mit Liv til for at tage det igjen. Ingen tager det fra mig, men jeg sætter det til af mig selv. Ieg har Magt til at sætte det til og Magt til at tage det igjen. Dette Bud annammede jeg af min Fader."

9. Jesu Virksomhed fra Løvsalsfesten til Tempelvielsesfesten.

Efter Festen drog Jesus efter bort fra Jerusalem og vandrede omkring i Landet.

Men alle Toldere og Syndere holdt sig nær til ham for at høre ham. Og Pharisæerne og de Skriftkloge knurrede og sagde: „Denne annammer Syndere og æder med dem.“ Men han talede denne Lignelse til dem og sagde: „Hvilket Menneske af Eder, som har hundrede Haar og har tabt eet af dem, forlader ei de nioghalvfemstindstyve i Ørken og gaaer bort efter det tabte, indtil han finder det? Og naar han har fundet det, lægger han det paa sine Skuldre med Glæde. Og naar han kommer hjem, sammenkalder han Venner og Naboer og siger til dem: glæder Eder med mig, thi jeg har fundet mit Haar, som var tabt. Jeg siger Eder: saaledes skal der være Glæde i Himlen over een Synder, som omvender sig, mere end over nioghalvfemstindstyve Netsærdige, som ikke have Omvendelse behov. Eller hvilken Kvinde, som har ti Penninge, om hun taber een Penning, tænder ikke et Lys og feier Huset og søger med Flid, indtil hun finder den? Og naar hun har fundet den, sammenkalder hun Veninder og Naboersker og siger: glæder Eder med mig, thi jeg har fundet den Penning, som jeg tabte. Saaledes, siger jeg Eder, bliver der Glæde hos Guds Engle over een Synder, som omvender sig.“ Fremdeles sagde han: „En Mand havde to Sønner. Og den yngste af dem sagde til Faderen: Fader! gib mig den Del af Ejendommen, som tilfalder mig. Og han skiftede Godset imellem dem. Og ikke mange Dage derefter samlede den yngre Søn alt Sit og drog udenlands til et Land langt borte og øgte der sit Gods i et overdaadigt Levnet. Men da han havde fortæret alt det, han eiede, blev en svær Hunger i det famme Land, og han begyndte at lide Mangel. Og han gif hen og holdt sig til en af Borgerne der i Landet, og denne sendte ham paa sine Agre at vogte Svin. Og han begjæredie at fylde sin Bug med Skovfrugter, som Spinene aade; og

Ingen gav ham Noget. Men han gif i sig selv og sagde: hvor mange Daglønnere hos min Fader have overslodigt Brød! men jeg omkommer af Hunger. Jeg vil staae op og gaae til min Fader og sige til ham: Fader! jeg har syndet imod Himlen og for Dig og er ikke længer værd at kaldes Din Søn; gjør mig som en af Dine Daglønnere. Og han stod op og kom til sin Fader. Men da han endnu var langt borte, saae hans Fader ham og hukedes inderlig og løb til og kaldt om hans Hals og kyssede ham. Men Sønnen sagde til ham: Fader! jeg har syndet mod Himlen og for Dig og er ikke længer værd at kaldes Din Søn. Men Faderen sagde til sine Ejendere: bører frem det bedste Klædebon, ifører ham det og giver ham en Ring paa hans Haand og Sko paa Fodderne og henter den fede Kalv hid og slagter den, og lader os æde og være lyftige! thi denne min Søn var død og er bleven levende igjen og var fortapt og er funden. Og de begyndte at være lyftige. Men hans ældste Søn var paa Marken, og da han kom og var nær ved Huset, hørte han Musik og Dans; og han kaldte en af Drengene til sig og udspurgte, hvad det var. Men han sagde til ham: Din Broder er kommen, og Din Fader slagtede den fede Kalv, fordi han har faaet ham farst igjen. Men han blev vred og vilde ikke gaae ind. Derfor gif hans Fader ud og bad ham. Men han svarede og sagde til Faderen: see, saa mange Åar tjener jeg Dig og overtraadte aldrig Dit Bud, og Du har albrig givet mig et Kid, at jeg kunde være lyftig med mine Venner. Men da denne Din Søn er kommen, som har fortæret Dit Gods med Skøsger, slagtede Du den fede Kalv til ham. Men han sagde til ham: Min Søn! Du er altid hos mig, og alt det, som mit er, er Dit. Men man burde være lyftig og glede sig, fordi denne Din Broder var død og er bleven levende igjen og var fortapt og er funden.“

Atter fortalte Jesus en anden Lignelse: „Der var en rig Mand, og han klædte sig i Purpur og kosteligt Kinklæde og levede hver Dag herlig og i Glæde. Der var og en Fattig

ved Navn Lazarus, som var lagt for hans Dør, fuld af Saar. Og han begjærede at møttes af de Smuler, som faldt fra den Riges Bord; men og Hundene kom og slikkede hans Saar. Men det begav sig, at den Fattige døde, og han blev henbaaren af Englene i Abrahams Skjød; men den Rige døde ogsaa og blev begraven. Og da han opløftede sine Øine i Helvede, hvor han var i Pine, saae han Abraham langt borte, og Lazarus i hans Skjød. Og han raabte og sagde: Fader Abraham! forbarm Dig over mig og send Lazarus, at han kan dyppe det Yderste af sin Finger i Vand og lædske min Tunge; thi jeg pines sværlig i denne Lue. Men Abraham sagde: Son! kom ihu, at Du har annammet Dit Gode i Din Livstid, og Lazarus ligesaa det Onde; men nu trøstes han, og Du pines. Og foruden alt dette er imellem os og Eder et stort Svælg befæstet, at de, som ville fare herfra ned til Eder, kunne ikke, og de kunne ikke heller fare derfra over til os. Men han sagde: saa beder jeg Dig, Fader! at Du vil sende ham til min Faders Hus; thi jeg har fem Brødre; paa det at han kan vidne for dem, at ikke ogsaa de skulle komme til dette Vinested. Abraham sagde til ham: de have Moses og Propheterne, lad dem høre dem. Men han sagde: ak nei, Fader Abraham! men dersom Nogen fra de Døde gif til dem, da omvendte de sig. Men Abraham sagde til ham: høre de ikke Moses og Propheterne, da troe de ikke heller, om Nogen opstod fra de Døde."

Medens Jesus vandrede paa Grændsen af Samaria og Galilæa, mødte ham ti spedalske Mænd, som stode langt borte. Og de raabte og sagde: „Jesus, Mester, forbarm Dig over os!“ Han sagde til dem: „Gaaer hen og fremstiller Eder for Præsterne.“ Og da de gif bort, bleve de rensede. Men En af dem vendte tilbage, da han saae, at han var blevet helbredet, og prisede Gud med høi Røst; og han faldt paa sit Ansigt for Jesu Fødder og takkede ham; og denne var en Samaritan. Da sagde Jesus: „Bleve ikke de Ti rensede? men hvor ere de Ni? Var der Ingen, som vendte tilbage for

at give Gud Hren, uden denne Fremmede?“ Og han sagde til ham: „Staa op og gaa bort! Din Tro har frelst Dig.“

Til Nogle, der ansaae sig selv for retfærdige og foragtede Andre, sagde Jesus denne Vignesse: „Der gif to Mennesker op til Templet for at bede; den Enne var en Pharisæer, og den Anden en Tolder. Pharisæeren stod for sig selv og bad saaledes: jeg takker Dig, Gud! at jeg ikke er som de andre Mennesker, Røvere, Uretfærdige, Hoerkarle, eller og som denne Tolder. Jeg faste to Gange om Ugen, jeg giver Tiende af alt det, jeg eier. Og Tolderen stod langt borte og vilde end ikke opløste Øinene til Himlen, men slog sig for sit Bryst og sagde: Gud, vær mig Synder naadig! Jeg siger Eder: denne gif retfærdiggjort hjem til sit Hus fremfor den Anden; thi hvo sig selv ophøier, skal fornedres, men hvo sig selv forneder, skal ophøies.“

Der blev bragt smaa Børn til Jesus, for at han skulle lægge Hænderne paa dem; men Disciplene truede dem, som bare Børnene. Men Jesus sagde til dem: „Lader de smaa Børn komme til mig og forhindrer dem ikke; thi Guds Rige hører saadanne til.“ Og han tog dem i Faavn, lagde Hænderne paa dem og velsignede dem.

Engang kom der en rig og fornem Ængling til Jesus og sagde til ham: „Gode Mester! hvad skal jeg gjøre, at jeg kan arve det evige Liv?“ Jesus sagde til ham: „Hvorfor kalder Du mig god? Ingen er god uden een, som er Gud. Men vil Du indgaae til Livet, da hold Budene.“ Han sagde til ham: „Hvilke?“ Men Jesus sagde: „Dette: Du skal ikke ihjelslaale, Du skal ikke bedrive Hoer, Du skal ikke stjæle, Du skal ikke sige falsk Vidnesbyrd, øer Din Fader og Din Moder; og: Du skal elsse Din Næste som Dig selv.“ Da siger Ænglingen til ham: „Det har jeg holdt altsammen fra min Ungdom; hvad flettes mig endnu?“ Jesus sagde til ham: „Bil Du være fuldkommen, da gaa hen, sælg, hvad Du har, og giv Fattige det, saa skal Du have et Liggendebed i Himlen; og kom saa og

folg mig." Men da den unge Mand hørte det Ord, gik han bedrøvet bort, thi han havde meget Gods. Da sagde Jesus til sine Disciple: „Sandelig siger jeg Eder, at en Rig kommer vanskelig ind i Himmeriges Rige; thi det er lettere at en Kamel gaaer igjennem et Naalegåse, end at en Rig kommer ind i Guds Rige." Da hans Disciple hørte det, blev de saare forfærde og sagde: „Hvo kan da blive salig?" Da svarede Jesus: „For Mennesker er dette umuligt, men for Gud ere alle Ting mulige."

Derefter fortalte Jesus sine Disciple denne Signelse: „Himmeriges Rige lignes ved en Husbonde, som udgik tidlig om Morgenens at leie Arbeidere til sin Bingaard. Men da han var bleven enig med Arbeiderne om en Denarie om Dagen, sendte han dem til sin Bingaard. Og han gik ud ved den tredie Time og faae Andre staae ledige paa Torvet; og han sagde til dem: gaaer I og hen i Bingaarden, og jeg vil give Eder, hvad som ret er. Han gik atter ud ved den sjette og niente Time og gjorde ligesaa. Men ved den elleste Time gik han ud og fandt Andre staae ledige og sagde til dem: hvorfor staae I her den ganske Dag ledige? De sagde til ham: fordi Ingen leiede os. Han sagde til dem: gaaer I ogsaa hen i Bingaarden, og hvad som ret er, skal du faae. Men da det blev Aften, siger Bingaardens Herre til sin Foged: kald Arbeiderne og giv dem Lønnen, og begynd fra de Sidste til de Første. Og de kom, som vare leiede ved den elleste Time, og sikr hver en Denarie. Men da de Første kom, mente de, at de skulde faae mere; og de sikr ogsaa hver en Denarie. Men da de sikr den, knurrede de imod Husbonden og sagde: disse Sidste have ikke arbeidet een Time, og Du har gjort dem lige med os, som have baaret Dagens Bårde og Hede. Men han svarede og sagde til En af dem: Ven, jeg gjor Dig ikke Uret; er Du ikke bleven enig med mig om en Denarie? Tag Dit og gaf hen; men jeg vil give denne Sidste ligesom Dig. Eller har jeg ikke Magt til at gjøre med Mit, hvad jeg vil? eller er Dit Øie ondt, fordi jeg er god? — Saaledes

skulle de Sidste blive de Første, og de Første de Sidste; thi Mange ere kaldede, men Faa ere udvalgte."

10. Fra Jesu hjerde Ophold i Jerusalæm paa Tempelvielsesfesten indtil den sidste Paaskefest.

Bed Tempelvielsesfesten var Jesus atter tilstede i Jerusalem. Da omringede Jøderne ham og opfordrede ham til at sige frit, om han var Christus. Jesus svarede dem: „Jeg har sagt Eder det, og I troe ikke; jeg og Faderen, vi ere Et." Dette Ord ansaae Jøderne for en Gudsbespottelse og vilde have stenet ham; men han undkom af deres Haand og drog over Jordan til Pereæ, hvor Mange troede paa ham.

Medens han var der, blev hans Ven Lazarus i Bethania syg, og Søstrene Maria og Martha sendte Bud til Jesus og lode ham sige: „Herre, den, Du elsker, er syg." Men Jesus sagde: „Denne Sygdom er ikke til Døden men til Guds Ere, at Guds Søn skal forhøjliges ved den;" og han blev paa det Sted, hvor han var, endnu to Dage. Derpaa vendte han tilbage til Judea med sine Disciple, idet han sagde til dem: „Lazarus, vor Ven, er sovet ind, men jeg gaaer hen for at opvække ham af Sovne." Da sagde hans Disciple: „Herre! sover han, da bliver han dødt." Da sagde Jesus dem rent ud: „Lazarus er død." Da Jesus kom til Bethania, havde Lazarus allerede ligget fire Dage i Graven. Og mange Jøder vare komne til Martha og Maria for at trøste dem over deres Broder. Da Martha nu hørte, at Jesus kom, gik hun ham imøde, men Maria blev siddende i Huset. Martha sagde til Jesus: „Herre! havde Du været her, da var min Broder ikke død; men ogsaa nu veed jeg, at hvad Du beder Gud om, vil han give Dig." Jesus sagde til hende: „Din Broder skal opstaae." Martha siger til ham: „Jeg veed, at han skal opstaae i Opstandelsen paa den højerste Dag." Jesus sagde til hende: „Jeg er Opstandelsen og Livet; hvo som troer paa mig, om han end dør, skal han dog leve. Troer du dette?"

Hun siger til ham: „Ja Herre! jeg har troet, at Du er Christus, Guds Søn, som kommer til Verden.“ Derpaa gik hun bort og mældte hemmelig til sin Søster, at Meesteren var der; og Maria stod strax op og gik ud til ham; thi han var endnu udenfor Byen. Men Jøderne, som varre hos hende i Huset, fulgte med, thi de mente, at hun gik hen til Graven for at græde der. Da Maria kom til Jesus, faldt hun ned for hans Fødder og sagde: „Herre! havde Du været her, da var min Broder ikke død.“ Da Jesus saae hende græde og Jøderne, som kom med hende, græde, blev han heftig bevæget og sagde: „Hvor have I lagt ham?“ De sagde til ham: „Herre, kom og see!“ Jesus græd. Da sagde Jøderne: „See, hvor han elskede ham.“ Imidlertid kom de til Graven; det var en Hule med en Sten over. Jesus bød dem at tage Stenen bort; men Martha sagde til ham: „Herre! han stinker allerede, thi han har ligget fire Dage.“ Jesus sagde til hende: „Sagde jeg Dig ikke, at dersom Du kunde troe, skulle Du see Guds Herlighed?“ Da toge de Stenen bort. Men Jesus oploftede sine Øine og sagde: „Fader! jeg takker Dig, at Du har hørt mig. Jeg vidste, at Du altid hører mig, men for Folkets Skyld, som staarer omkring, sagde jeg det, forat de skulle troe, at Du har udsendt mig.“ Derpaa raabte han med høi Røst: „Lazarus, kom hid ud!“ Og den Døde kom ud, bunden med Jordelæber om Hænder og Fødder. Jesus sagde til dem: „Loeser ham og lader ham gaae.“

Mange af de Jøder, som havde været tilstede og seet denne Undergjerning, troede paa Jesus; men nogle gif til Pharisæerne og sagde til dem, hvad Jesus havde gjort. Synedriet forsamlede sig da og sagde: „Hvad skulle vi gjøre? thi dette Menneske gjør mange Tegn. Dersom vi lade ham saaledes blive ved, ville Alle troe paa ham; og Romerne ville komme og tage baade vort Land og Folk.“ Da sagde Ýpperstepræsten Caiphas: „I forstaae slet Intet, ei heller betænke I, at det er os gavnligt, at eet Menneske dør for Folket, og at ikke det hele Folk skal fordærves.“ Med disse Ord for-

udsagde han, uden selv at vide det, Jesu Død for alle Menneskers Synder. Fra den Dag raabsloge Synedriets Medlemmer om at flaae Jesus ihjel. Derfor vandrede han ikke mere frit om i Landet men trak sig tilbage til en lille By ved Navn Ephraim.

Men da Paaskfesten nærmede sig, drog Jesus efter op til Jerusalem, og underveis sagde han til sine Apostle: „See, vi reise op til Jerusalem, og Menneskens Søn skal overantvordes til Ýpperstepræsterne og de Skriftkløge, og de skulle fordømme ham til Døden og overantvorde ham til Hedningene til at bespotte, hubstryge og korsfæste; og paa den tredie Dag skal han opstaae.“ Men de forstode ham ikke.

Da gif Jakobs og Johannes's Moder Salome til Jesus og bad ham om, at hendes Sønner maatte sidde i hans Rig, den ene ved hans høire, den anden ved hans venstre Side. Men Jesus svarede: „I vide ikke, hvad I bede om. Kunne I drifke den Kalk, som jeg skal drifke, og døbes med den Daab, som jeg skal døbes med?“ De sige til ham: „Vi kunne.“ Og han sagde til dem: „Min Kalk skulle I vel drifke, og med den Daab, som jeg døbes med, skulle I døbes; men at sidde ved min høire og venstre Side hører det ikke mig til at give Nogen ~~uden~~ dem, som det er beregt af min Fader.“ Da de ti andre Apostle hørte dette, blev de vrede paa de to Brødre. Men Jesus kaldte dem til sig og sagde: „I vide, at Folkenes Fyrster herske over dem, og de Store bruge Myndighed over dem. Men saa skal det ikke være iblandt Eder; men hvo som vil være stor iblandt Eder, han være Eders Ejener; ligesom Menneskens Søn ikke er kommen for at lade sig tjene men for at tjene og at give sit Liv til en Gjenløsning for Mange.“

Paa Reisen kom Jesus igjennem Jericho. Her boede en rig Tolder ved Navn Zacchæus; han sogte at faae Jesus at see og kunde ikke for Folket, fordi han var siden af Vært. Derfor løb han forud og steg op i et Morbærtæ ved Beien for at see ham gaae forbi. Da Jesus kom til Stedet, sik

han Die paa Tolderen og sagde til ham: „Zachæus, flynd Dig og stig ned! thi det bør mig idag at tage ind i Dit Hus.“ Og han flyndte sig ned og modtog Jesus med Glæde. De, som saae det, knurrede og sagde: „Han tager Herberge hos en syndig Mand.“ Men Zachæus sagde til Herren: „See, Herre! Halvdelen af mit Gods vil jeg give de Fattige, og dersom jeg har forurettet Nogen, da vil jeg give det firefold igjen.“ Og Jesus sagde til ham: „Idag er dette Hus vederfaret Frelse, efterdi ogsaa han er en Abrahams Søn; thi Menneskens Søn er kommen at føge og frelse det Fortalte.“

Sex Dage før Paasken kom Jesus til Bethania, og der anrettedes et Maaltid for ham; Martha vartede op, og den fra de Døde opvalgte Lazarus var en af dem, som sad tilbords med ham. Da tog Maria, Lazarus's Søster, et Pund kostelig Salve og salvede dermed Jesu Hænder og astorrede dem med sit Haar; men Huset opfyldtes af Salvens Lugt. Da sagde Judas Iskariotes: „Hvorfor blev denne Salve ikke solgt for trehundrede Denarier og givet til de Fattige?“ Men Jesus sagde: „Lad hende med Fred; denne Salve har hun bevaret til min Begravelsesdag. Thi Fattige have I altid hos Eder, men mig have I ikke altid.“

Da det blev befjendt, at Jesus var i Bethania, kom der mange Bøder for at see ham og tillige Lazarus, som han havde opvakt fra de Døde. Men de Øpperstepræster raadsloge om ogsaa at ihjelstaae Lazarus; thi for hans Skyld troede Mange paa Jesus.

11. Jesu femte Ophold i Jerusalem ved Paaskefesten.

Den følgende Dag (Palmesøndag) hød Jesus to af sine Disciple at hente et Kælkesøl, hvorpaa endnu intet Menneske havde siddet. Og de første Folket til Jesus og lagde deres Klæder derpaa, og han satte sig derpaa og red saaledes henimod Jerusalem, for at det Ord kunde opfyldes, som Propheten Zacharias havde sagt: „Glæd Dig saare, Zions Datter! see, Din Konge skal komme til Dig, sagtmødig og ridende paa

et Asen, paa Asenindens Føl.“ Men mange af dem, som fulgte med, bredte deres Klæder paa Veien, andre huggede Græne af Træerne og strøede paa Veien. Og fra Jerusalem strømmede mange Mennesker, som vare komne til Høitiden, Jesus imøde med Palmegrene, idet de raaabte: „Hosianna, Davids Søn! velsignet være den, som kommer i Herrens Navn, den Israels Konge! Hosianna i det Høieste!“ Med Glæde deltog alle hans Disciple i denne Jubelhilsen og prisede Gud for alle de kraftige Gjerninger, som de havde seet. Nogle Pharisæer, som vare blandt Mængden, sagde til ham: „Mester, straf Dine Disciple!“ men Jesus svarede dem: „Jeg figer Eder, at dersom disse taug, da skulde Stenene raaabe.“

Da Jesus kom nær til Staden, græd han over den og sagde: „Bidste Du dog, ja end paa denne Din Dag, hvad der tjener til Din Fred! Men nu er det sjælt for Dine Dine. Derfor skulle de Dage komme over Dig, da Dine Hjender skulle kaste en Bold op omkring Dig og beleire Dig rundt omkring og trænge Dig allevegne. Og de skulle lægge Dig slet øde og Dine Børn i Dig og ikke lade Sten paa Sten i Dig, fordi Du ikke hjælde Din Besøgelses Tid.“

Jesus gif op i Templet, og ligesom han havde gjort, da han første Gang var i Jerusalem, saaledes uddrev han ogsaa nu dem, som solgte og kjøbte i Templet, idet han sagde: „Der er strevet: mit Hus skal kaldes et Bedehus for alle Folk, men I have gjort det til en Røverkule.“ Og der kom Blinde og Halte til ham i Templet, og han helbredede dem. Endog Børnene stemmede Jublen og raaabte: „Hosianna, Davids Søn!“ Da fortørnedes Øpperstepræsterne og de Skriftløge og sagde til ham: „Hører Du, hvad disse sige?“ Men Jesus svarede: „Jo! have I aldrig læst: af de Umyndiges og Dinedes Mund har Du berebet en Lovsang?“ Derpaa forlod han igjen Staden og gik ud til Bethania og overnattede der.

De følgende Dage kom Jesus hver Dag aarle ind til Templet og lærte der, og Folket samlede sig om ham for at høre ham. Da kom Øpperstepræsterne og de Skriftløge og

Folksets Eldeste til ham og spurgte ham, af hvad Magt han havde udbrævet de Handlende af Templet. Men han svarede dem: „Ogsaa jeg vil spørge Eder om en Ting: var Johannes's Daab af Himlen eller af Mennesker?“ Da overveiede de ved sig selv og sagde: „Sige vi: af Himlen, da siger han: hvorfor troede I ham da ikke? Men sige vi: af Mennesker, da vil Folket stene os; thi det er fast overbevist om, at Johannes var en Prophet.“ Deraf svarede de: „Vi vide det ikke.“ Da sagde Jesus: „Saa siger jeg Eder ikke heller, af hvad Magt jeg gjør disse Ting. Men hvad tykkes Eder? Et Menneske havde to Sønner, og han gik til den første og sagde: Søn, gaa hen, arbeid idag i min Bingaard! Men han svarede og sagde: jeg vil ikke; men derefter angrede det ham, og han gik hen. Og han gik til den anden og sagde ligesaa. Men han svarede og sagde: Herre! jeg vil; og gik ikke hen. Hvilkens af de to gjorde Faderens Willie?“ De sagde til ham: „Den første.“ Jesus sagde til dem: „Sandelig siger jeg Eder, at Toldere og Skjøger gaae før Eder ind i Guds Rige. Thi Johannes kom til Eder paa Nejcerdigheds Bei, og I troede ham ikke, men Toldere og Skjøger troede ham; men endskjønt I saae det, angrede det Eder alligevel ikke derefter, saa I troede ham. — Hører en anden Lignelse: Der var en Husbonde, som plantede en Bingaard, satte et Gjærde omkring den, gravede en Perse i den og byggede et Taarn; og han leiede den til Bingaardsmænd og drog udenlands. Men da Frugtens Tid kom, sendte han sine Ejener til Bingaardsmændene for at annamine dens Frugter. Og Bingaardsmændene grebe hans Ejener; En sløge de, en Anden dræbte de, en Anden stenede de. Han sendte da efter andre Ejener, flere end de første, og de gjorde ligesaa med dem. Men derefter sendte han sin Søn til dem og sagde: de ville dog undsee sig for min Søn. Men da Bingaardsmændene saae Sønnen, sagde de til hverandre: denne er Arvingen; kommer, lader os slæe ham ihjel og tilbringe os hans Arv. Og de grebe ham og stodte ham udenfor Bingaarden og sløge ham ihjel. — Naar da Bingaardens Herre kommer, hvad skal han gjøre

ved disse Bingaardsmænd?“ De sagde til ham: „Han skal ilde omkomme de Onde og leie sin Bingaard til andre Bingaardsmænd, som ville give ham Frugterne i deres Tid.“ Jesus sagde til dem: „Have I aldrig læst i Skrifterne: den Sten, som Bygningsmændene forstøde, den er blevet til en Hovedhjørnesten; det er skeet af Herren og er underligt for vore Øyne. Dersom siger jeg Eder, at Guds Rige skal tages fra Eder og gives et Folk, som skal bære dets Frugter.“ De mærkede vel, at han talede om dem, og de vilde gjerne have grebet ham; men de vovede det ikke for Folket, som ansaae ham for en Prophet.

Atter talede Jesus til dem ved Lignelser og sagde: „Himmeriges Rige lignes ved en Konge, som gjorde sin Sons Bryllup. Og han udsendte sine Ejener at kalde de Budne til Bryllup, men de vilde ikke komme. Han udsendte etter andre Ejener og sagde: siger de Budne: see, jeg har beredt mit Maaltid, mine Øyne og det fede Kvæg er slagtet, og Alting er rede; kommer til Bryllup. Men de foragtede det og gik hen, den Enne paa sin Ager, den Anden til sit Kjøbmændsstab. Andre grebe hans Ejener, forhaanede og ihjelsloge dem. Men da Kongen hørte det, blev han vred og stikkede sine Hære ud og ødelagde disse Manddrabere og satte Ild paa deres Stad. Da sagde han til sine Ejener: Brylluppet er vel beredt, men de Budne vare det ikke værd. Gaaer deraf ud paa Beisfjellene og byder til Bryllup saa mange, som I finde. Og Ejenerne gik ud paa Beiene og samlede alle dem, de fandt, baade Onde og Gode; og Bryllupshuset blev fuldt af Gjæster. Da gif Kongen ind at besee Gjæsterne; og han saae der et Menneske, som ikke var ifort Bryllupsklædningen. Og han sagde til ham: Ven! hvorledes er Du kommen hid ind og har ikke Bryllupsklædningen paa? Men han tang. Da sagde Kongen til Ejenerne: binder Hænder og Fodder paa ham og tager ham og kaster ham ud i det yderste Mørke; der skal være Graad og Tenders Gnidsel. Thi Mange ere faldede, men Faa ere udvalgte.“

Da gik Pharisæerne hen og holdt Raad om, hvorledes de kunde besnære ham i Ord. Og de sendte nogle af deres Disciple til ham og sagde: „Mester! vi vide, at Du er sand-dru og lærer Guds Ven i Sandhed; thi Du anseer ikke Menneskenes Person. Sig os derfor, hvad synes Dig? er det tilladt at give Keiseren Skat eller ei?“ Men som Jesus havde mærket deres Ondsab, sagde han: „I Dienstalke, hvil fristil I mig? Viser mig Skattens Mont.“ Men de bragte ham en Denarie. Og han sagde til dem: „Hvis Billede og Overført er dette?“ De sagde til ham; „Keiserens“. Da sagde han til dem: „Saa giver Keiseren det, som Keiserens er, og Gud det, som Guds er.“ Og da de hørte det, forundrede de sig over hans Svar og gif bort.

Paa den samme Dag traadte Sadduceerne, som nægtede de Dødes Opstandelse, til ham og sagde: „Mester! Moses har sagt: naar Nogen dør og har ikke Børn, skal hans Broder tage hans Hustru tilægte og opreise sin Broder Sæd. Men nu har der hos os været syv Brødre; og den første giftede sig og døde, og efterdi han ikke havde Sæd, efterlod han sin Broder sin Hustru; og den anden ligesaa, og den tredie, indtil den syvende; men sidst af dem alle døde ogsaa Kvinden. Hvis Hustru af disse syv skal hun da være i Opstandelsen? thi de have alle haft hende.“ Men Jesus svarede: „I fare vild, idet I ikke kende Skrifterne, ei heller Guds Kraft. Thi i Opstandelsen skulle de hverken tage tilægte eller bortgiftes; men de ere ligesom Guds Engle i Himmel.“

Men da Pharisæerne vare forsamlede, spurgte Jesus dem og sagde: „Hvad synes Eder om Christus? hvis Son er han?“ De sagde til ham: „Davids.“ Han sagde til dem: „Hvorledes kalder da David ham i Aalanden en Herre, da han siger: Herren sagde til min Herre: sæt Dig ved min høire Haand, indtil jeg lægger Dine Fjender til Dine Fodders Skammel? Efterdi David nu kalder ham en Herre, hvorledes er han da hans Son?“ Og Ingen kunde svare ham et Ord, og Ingen turde ydermere gjøre Spørgsmål til ham efter den Dag.

Da talede Jesus til Folket og til sine Disciple og sagde: „Paa Mose Stol sidde de Skriftkloge og Pharisæerne. Alt derfor, hvad de sige Eder, at I skulle holde, det holder og gjører! men gjører ikke efter deres Gjerninger! thi de sige det vel men gjøre det ikke. Thi de binde tunge Byrder, vanskelige at bære, og lægge dem paa Menneskenes Skuldre; men selv ville de ikke røre dem med en Finger. Men de gjøre alle deres Gjerninger for at ansees af Menneskene. Og de ville gjerne sidde øverst tilbords ved Maaltiderne og paa de fornemste Sæder i Synagogerne; og de ville gjerne hilses paa Torvene og kaldes Rabbi, Rabbi af Menneskene. Men hvo sig selv ophoier, skal fornedres, og hvo sig selv fornederer, skal ophøies. — Bee Eder, I Skriftkloge og Pharisæer, I Dienstalke! at I tillukke Himmeriges Rige for Menneskene; thi I gaae ikke derind, og dem, som ville gaae ind, tillade I det ikke. Bee Eder, I Skriftkloge og Pharisæer, I Dienstalke! at I opæde Enkers Huse og paa Skromt bede længe; derfor skulle I faae des haardere Dom. Bee Eder, I Skriftkloge og Pharisæer, I Dienstalke! at I drage om til Bands og Lands for at vinde en Tilhænger; og naar han er blevet det, gjøre I et Hælvedes Barn af ham, dobbelt mere end I ere. Bee Eder, I blinde Beiledere! I, som sige: om Nogen sværger ved Templet, det er Intet, men hvo som sværger ved Templets Gulb, er forpligtet. I Daarer og Blinde! hvilket er stort? Guldet eller Templet, som helliger Gulbet? Bee Eder, I Skriftkloge og Pharisæer, I Dienstalke! at I give Tiende af Mynte, Dild og Kommen og efterlade de Ting, som ere vig-tigere i Loven, Dom og Varmhjertighed og Tro. Disse Ting burde man gjøre og ikke forsømme de andre. I blinde Beiledere, I, som sie Myggen af men nedsluge Kamelen! Bee Eder, I Skriftkloge og Pharisæer, I Dienstalke! at I rense Bægere og Fade udenpaa, men indentil ere de fulde af Ros og Uretfærdighed. Du blinde Pharisæer! rens først det, som er indeni Bægeret og Fadet, at ogsaa det Udvenlige paa dem maa blive rent. Bee Eder, I Skriftkloge og Pharisæer, I

Dienksalke! thi I ere ligesom kalkede Grave, hvilke synes delige udvortes men indentil ere fulde af døde Ben og al Urenhed. Ligesaas synes og I vel udvortes retsfærdige for Menneskene, men indvortes ere I fulde af Dienksalhed og Uret. Bee Eder, I Skriftkløge og Phariseer, I Dienksalke! at I býgge Propheternes Grave og pryde de Retsfærdiges Gravsteder og sige: havde vi været i vore Fædres Tid, da havde vi ikke været delagtige med dem i Propheternes Blod. Saa være I da Bidnesbyrd om Eder selv, at I ere deres Børn, som have ihjelslaet Propheterne. Saa sylder og I Eders Fædres Maal! I Slanger, I Dgleunger! hvorledes kunne I undslye Helvedes Dom? Derfor see, jeg sender til Eder Propheter og Bise og Skriftkløge; og nogle af dem skulle I ihjelslaae og korsfæste, og nogle af dem skulle I hudsryge i Eders Synagoger og forfølge dem fra en Stad til en anden, forat alt det uskyldige Blod skal komme over Eder, som er udgydt paa Jorden, fra den retsfærdige Abels Blod indtil Zacharias's Blod, hvilken I sloge ihjel imellem Templet og Altret. Sandelig siger jeg Eder, alt dette skal komme over denne Slægt. — Jerusalem, Jerusalem! som ihjelslaer Propheterne og stener dem, som ere sendte til Dig; hvor ofte vilde jeg forsamle Dine Børn, ligervis som en Høne forsamler sine Kyllinger under Bingerne! Og I vilde ikke. See, Eders Hus skal lades Eder øde; thi jeg siger Eder: I skulle fra nu af ikke see mig, indtil I sige: velsignet være den, som kommer i Herrens Navn!"

Jesus satte sig ligeoverfor Templets Kiste og saae, hvorledes Folket lagde Penge i Kisten, og mange Rige lagde Meget deri. Og en fattig Enke kom og lagde to Skjærve deri. Da kalkte han sine Disciple til sig og sagde til dem: "Sandelig siger jeg Eder, at denne fattige Enke har lagt mere deri, end alle de Andre; thi de lagde Alle af deres Overflod; men denne lagde af sin Fattigdom alt det, hun havde, hendes ganske Ejendom."

Da Jesus derefter forlod Templet for aldrig mere at vende tilbage, sagde en af hans Disciple til ham: "Mester,

see, hvilke Stene og hvilke Bygninger!" Og Jesus svarede: "Sandelig siger jeg Eder: der skal ikke lades Sten paa Sten, som jo skal nedbrydes." Men da han sad paa Oliebjerget, sagde hans Disciple til ham: "Sig os, naar skal dette skee, og hvad Tegn skal der være paa Din Tilmommelse og Verdens Ende?" Og Jesus svarede og sagde til dem: "Seer til, at Ingen forfører Eder! Thi Mange skulle komme i mit Navn og sige: jeg er Christus; og de skulle forføre Mange. Men naar I høre Krig og Rygte om Krig, da forskykkles ikke! thi dette maa altsammen skee, men Enden er ikke endda. Thi Folk skal reise sig mod Folk, og Rige mod Rige, og der skal være Hunger, Pest og Jordstsjælv her og der. Men alt dette er kun Beernes Begyndelse. De skulle overantvorde Eder til Trængsel og slaae Eder ihjel, og I skulle hades af alle Folk for mit Navns Skyld. Men hvo som bliver bestandig til Enden, skal blive salig. Og dette Riges Evangelium skal prædikes i den ganske Verden til et Bidnesbyrd for alle Folk; og da skal Enden komme. — Men naar I see Jerusalem rundt omkring beleiret af Krigshære, da mærker, at dens Ødelæggelse er kommen nær. De, som da ere i Judea, flye til Bjergene, og de, som ere midt i Staden, vige ud derfra, og de, som ere paa Landet, komme ikke ind i den; thi disse ere Hævnens Dage, da Alt, hvad skrevet er, skal fuldkommes. Men vee de Frugtsommelige og dem, som give Die i de Dage; thi der skal være stor Nød paa Jorden og Brede over dette Folk. Og de skulle falde for Sværdets Eg og føres fangne til alle Hedningene, og Jerusalem skal nedtrædes af Hedningene, indtil Hedningenes Tider fuldkommes. — Og der skal skee Tegn i Sol og Maane og Stjerner, og paa Jorden skulle Folkene vængtes i Fortvivlelse, naar Havet og Bolgerne bruse. Og da skulle de see Menneskens Son komme i Himsens Skyer med megen Kraft og Herlighed. Men naar disse Ting begynde at skee, da seer op og opløster Eders Hoveder, efterdi Eders Forløsning stunder til. Sandelig siger jeg Eder, denne Slægt skal ikke forgaae, førstend dette skeer altsammen.

Himlen og Jordens skulle forgaae, men mine Ord skulle ingenlunde forgaae. Men om den Dag og den Time veed Ingen, end ikke Himmelens Engle, uden min Fader alene. Vaager derfor, thi I vide ikke, i hvilken Time Eders Herre kommer!"

Derpaa fortalte Jesus dem denne Lignelse: „Himmeriges Nige signes ved ti Jomfruer, som toge deres Lamper og gif Brudgommen imøde; men de fem af dem vare kloge, og de fem daarlige. De daarlige toge deres Lamper men toge ikke Olie med sig; men de kloge toge Olie i deres Kar tilligemed deres Lamper. Og da Brudgommen tövede, slumrede de alle og sov ind. Men ved Midnat stete Anstrig; see, Brudgommen kommer; gaaer ham imøde! Da blevle Jomfruerne alle opvalte og gjorde deres Lamper tilrette. Men de daarlige sagde til de kloge: giver os af Eders Olie, thi vore Lamper udslukkes. Men de kloge svarede og sagde: der maatte ikke blive nok til os og Eder; men gaaer hellere hen til Sælgerne og kjøber for Eder selv. Men da de vare bortgangne at kjøbe, kom Brudgommen, og de, som vare rede, gif ind med ham til Bryllup, og Døren blev tilluft. Siden kom og de andre Jomfruer og sagde: Herre, Herre, lad op for os! Men han svarede og sagde: sandelig siger jeg Eder, jeg kjender Eder ikke. — Vaager derfor, thi I vide hverken Dag eller Time, paa hvilken Menneskens Søn kommer!"

Atter talede han til dem en anden Lignelse: „En Mand, der drog udenlands, kaldte sine Ejener og overantvordede dem sit Gods, og han gav En fem Talenter, en Anden to, en Ander eet, hvor efter hans Ene; og han drog strax udenlands. Da gif den, som havde annammet fem Talenter, hen og kjøbslog med dem og vandt andre fem Talenter. Eigesa og den, som havde annammet de to Talenter, ogsaa han vandt andre to. Men den, som havde annammet det ene, gif bort og grov i Jordan og skjulte sin Herres Penge. Men en lang Tid derefter kom disse Ejeneres Herre og holdt Regnskab med dem. Da gif den frem, som havde annammet fem Talenter, og bragte andre fem Talenter frem og sagde: Herre! Du

overantvordede mig fem Talenter; see, jeg har vundet fem andre Talenter med dem. Men hans Herre sagde til ham: vel, Du gode og tro Ejener! Du har været tro over Lidet, jeg vil sætte Dig over Meget; gaa ind til Din Herres Glæde! Da gif og den frem, som havde annammet to Talenter, og sagde: Herre! Du overantvordede mig to Talenter; see, jeg har vundet to andre Talenter med dem. Hans Herre sagde til ham: vel, Du gode og tro Ejener! Du har været tro over Lidet, jeg vil sætte Dig over Meget; gaa ind til Din Herres Glæde! Men den traadte ogsaa frem, som havde annammet eet Talent, og sagde: Herre! jeg kjendte Dig, at Du er en haard Mand, som høster, hvor Du ikke saaede, og samler, hvor Du ikke spredte; frygtende herfor gif jeg hen og skjulte Dit Talent i Jordan; see, der har Du, hvad Dit er. Men hans Herre svarede og sagde til ham: Du onde og lade Ejener! Du vidste, at jeg høster, hvor jeg ikke saaede, og samler, hvor jeg ikke spredte. Derfor burde Du have overantvordet Bevælererne mine Penge, og naar jeg kom, da havde jeg faaet Mit igjen med Rente. Tager derfor det Talent fra ham og giver det til den, som har ti Talenter. Thi hver, som har, ham skal gives, og han skal have til Overflod; men hvo som ikke har, ham skal endog fratas det, han har. Og faste den udhyttige Ejener ud i det yderste Mørke; der skal være Graab og Tænders Gnidsel."

Tilsidst talte Jesus saaledes om den yderste Dom: „Naar Menneskens Søn kommer i sin Hærlighed, og alle hellige Engle med ham, da skal han sidde paa sin Hærligheds Throne; og alle Folkeslag skulle forsamles for ham, og han skal stille dem fra hverandre, ligesom en Hyrde skiller Haarene fra Buffene. Og han skal stille Haarene ved sin høire Side, men Buffene ved den venstre. Da skal Kongen sige til dem ved sin høire Side: kommer hid, min Faders Belsignebe! arver det Nige, som Eder er beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt. Thi jeg var hungrig, og I gave mig at ede; jeg var tørstig, og I gave mig at drifte; jeg var fremmed, og I toge

mig til Eder; jeg var nøgen, og I klædte mig; jeg var syg, og I besøgte mig; jeg var i Fængsel, og I kom til mig. Da skulle de Retfærdige svare ham og sige: Herre! naar saae vi Dig hungrig og gave Dig Mad, eller tørstig og gave Dig at drifte? naar have vi set Dig fremmed og taget Dig til os, eller nøgen og have klædt Dig? naar have vi set Dig syg eller i Fængsel og ere komne til Dig? Og Kongen skal svare: sandelig siger jeg Eder: hvad I have gjort mod en af disse mine mindste Brødre, have I gjort imod mig. Da skal han ogsaa sige til dem ved den venstre Side: gaaer bort fra mig, I Forbandede! til den evige Ild, som er beredt Djævelen og hans Engle. Thi jeg var hungrig, og I gave mig ikke at øde; jeg var tørstig, og I gave mig ikke at drifte; jeg var fremmed, og I toge mig ikke til Eder; jeg var nøgen, og I klædte mig ikke; jeg var syg og i Fængsel, og I besøgte mig ikke. Da skulle de ogsaa svare ham og sige: Herre! naar have vi set Dig hungrig eller tørstig eller fremmed eller nøgen eller syg eller i Fængsel, og have ikke tjent Dig? Da skal han svare dem og sige: sandelig siger jeg Eder: hvad I ikke have gjort mod en af disse Mindste, have I heller ikke gjort imod mig. Og disse skulle gaae hen til den evige Pine, men de Retfærdige til det evige Liv."

Da Jesus havde endt alle disse Ord, sagde han til sine Disciple: „I vide, at om to Dage er det Paaske, og Menneskens Søn skal forraades til at korsfæstes.“ — Da forsamledes Synedriet i Upperstepræsten Caiphas's Pallads og holdt Raad om at gibe Jesus med List og ihjelslaae ham. Men Judas Iskariotes, en af de tolv Apostle, gik til dem og sagde: „Hvad ville I give mig, saa vil jeg forraade Jesus til Eder?“ Og de gave ham tredive Sølvpenge. Fra den Stund søgte han beiligt Tid til at forraade ham.

Da Jesus vidste, at hans Time var kommen, vilde han endnu for sidste Gang spise Paaskelammets*) i Forening med

*) Jøderne spiste Paaskelammet den 14de i Maaneden Nisan, men af Johannes Evangelium synes det at fremgaae, at Jesus holdt sit

fine tolv Apostle; han sendte derfor Peter og Johannes fra Bethania, hvor han opholdt sig, til Jerusalem for at berede Maaltidet, og da det var blevet Aften (Skjærtorsdag), satte han sig tilbords med de Tolv. Men efter at han havde sat sig, reiste han sig igjen, lagde sine Klæder fra sig og tog et Linklæde og bandt op om sig. Derefter slog han Vand i et Bækken og begyndte at toe Disciplenes Fødder og at tørre dem med Linklædet, som han var ombunden med. Da kom han til Simon Peter, og denne sagde til ham: „Herre! toer Du mine Fødder?“ Jesus svarede og sagde: „Hvad jeg gør, veed Du ikke nu; men Du skal forstaae det herefter.“ Peter siger til ham: „Du skal i Evighed ikke toe mine Fødder.“ Jesus svarede ham: „Dersom jeg ikke toer Dig, har Du ingen Del med mig.“ Simon Peter siger til ham: „Herre! to da ikke mine Fødder alene, men ogsaa Hænderne og Hovedet!“ Jesus siger til ham: „Hvo som er toet, har ikke behov uden at toe Fødderne, men er ganske ren; og I ere rene, men ikke Alle.“ Thi han hændte den, som forraadte ham. Da han nu havde toet deres Fødder og havde taget sine Klæder, satte han sig atten ned og sagde til dem: „Vide I, hvad jeg har gjort mod Eder? I kalde mig Mester og Herre, og I tale ret, thi jeg er det. Dersom da jeg, Herren og Mesteren, har toet Eders Fødder, saa ere I og skyldige at toe hverandres Fødder. Thi jeg har givet Eder et Exempel, at ligesom jeg gjorde mod Eder, skulle og I gjøre.“

Derefter blev Jesus hæftig bevæget i Landen og vidnede og sagde: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at En af Eder skal forraade mig.“ Da saae Disciplene paa hverandre, twivlaadige, om hvem han talede. Men Peter nikkede til Johannes, som laae op til Jesu Skjød, at han skulde spørge Jesus, hvem det var, han talede om, og Johannes boiede sig op til Jesu

sidste Paaskemaaltid, ved hvilket han indstiftede den hellige Navvere, allerebde den 13de, og at han altsaa er blevet korsfæstet den 14de Nisan.

Bryst og sagde til ham: „Herre! hvor er det?“ Jesus svarede: „Det er ham, hvem jeg giver det Stykke, jeg dypper.“ Og han dyppede Stykket, gav det til Judas Iskariotes og sagde til ham: „Hvad Du gjør, det gjør snart!“ Men de, som sade tilbords med, forstode ikke, hvad han mente. Da Judas havde taget Stykket, gik han strax ud; men det var Nat.

Medens nu Jesus sad der med sine Disciple, tog han Brødet, lassette, brød det, gav dem det og sagde: „Tager, æder! dette er mit Legeme, hvilket gives for Eder; dette gjører til min Thukommelse!“ Ligesaa tog han og Kalken, efterat de havde holdt Nadvere, gav dem den og sagde: „Drikker Alle deraf! denne Kalk er det nye Testamente i mit Blod, hvilket udgýdes for Eder til Syndernes Forladelse; dette gjører, saa ofte som I det driffe, til min Thukommelse!“

Efterat Jesus saaledes havde indstiftet den hellige Nadvere, sagde han til sine Disciple: „Børnlille! jeg er endnu lidet hos Eder; da skulle I lede efter mig, men hvor jeg gaaer hen, kunne I ikke komme. Jeg giver Eder en ny Befaling, at I skulle elskke hverandre, som jeg elskede Eder; derpaa skulle Alle hjænde, at I ere mine Disciple, dersom I have indbyrdes Kjærlighed.“ Simon Peter sagde til ham: „Herre! hvor gaaer Du hen?“ Jesus svarede ham: „Hvor jeg gaaer hen, kan Du nu ikke følge mig, men siden skal Du følge mig.“ Peter siger til ham: „Herre! hvorfor kan jeg ikke følge Dig nu? Jeg vil sætte mit Liv til for Dig.“ Jesus svarede ham: „Bil Du sætte Dit Liv til for mig? Sandelig, sandelig siger jeg Dig: Hanen skal ikke gale, førend Du skal fornægte mig tre Gange.“

Derefter begyndte Jesus at trøste og formane sine Disciple, idet han sagde til dem: „Eders Hjerte forsvades ikke! troer paa Gud og troer paa mig! I min Faders Hus ere mange Boliger; jeg gaaer bort at berede Eder Sted. Hvad somhelst I bede om i mit Navn, det vil jeg gjøre, at Faderen maa forhøjliges ved Spønnen. Og jeg vil bede Faderen, og

han skal give Eder en anden Talsmand, at han skal blive hos Eder evindelig, den Sandheds Aand, som Verden ikke kan anname, thi den seer ham ikke, kjender ham eiheller; og Talsmanden, den Hellig Aand, hvilken Faderen skal sende i mit Navn, han skal lære Eder alle Ting og minde Eder paa alle Ting, som jeg har sagt Eder. Jeg har endnu Mæget at sige Eder, men nu kunne I ikke høre det; men naar han, den Sandheds Aand, kommer, skal han veilede Eder til al Sandhed; thi han skal ikke tale af sig selv, men hvadsomhelst han hører, skal han tale, og de tilkommende Ting skal han forkynde Eder. — Dersom Verden haber Eder, da vider, at den har hadet mig førend Eder. Bare I af Verden, da vilde Verden elskke sit Eget; men efterdi I ikke ere af Verden, men jeg har udvalgt Eder af Verden, dersor hader Verden Eder. De skulle undelukke Eder af Synagogerne, ja den Tid skal komme, at hver den, som ihjelslaer Eder, skal mene, han viser Gud en Dyrkelse; og dette skulle de gjøre, fordi de hverken kjende Faderen eller mig. — Dette har jeg talet til Eder, paa det I skulle have Fred i mig. I Verden skulle I have Trængsel, men værer frimodige! jeg har overvundet Verden.“

Tilsidst oploftede Jesus sine Dine til Himlen og bad til sin himmelske Fader den Bøn, som man kalder den højeste præstelige Bøn, for sig og sine Disciple og alle dem, som skulle komme til Troen paa ham: „Fader! Timen er kommen; herliggør Din Søn, at ogsaa Din Søn maa herliggjøre Dig! ligesom Du har givet ham Magt over alt Kjød, paa det at han maa give alle dem, som Du har givet ham, et evigt Liv; men dette er det evige Liv, at de kjende Dig, den eneste sande Gud, og den, Du udsendte, Jesus Christus. Jeg har herliggjort Dig paa Jordens, jeg har fuldkommet den Gjerning, Du har givet mig at gjøre; herliggør Du mig og nu, Fader, hos Dig selv med den Herlighed, som jeg havde hos Dig, før Verden var! Jeg har aabenbaret Dit Navn for de Mennesker, hvilke Du har givet mig, og de have bevaret Dit Ord og hjændt i Sandhed, at jeg udgik fra Dig, og de have troet, at

Du har udsendt mig. Jeg beder for dem. Hellige Fader! bevar dem i Dit Navn, at De maae være Et, ligesom vi. Da jeg var hos dem i Verden, bevarede jeg dem i Dit Navn, og Ingen af dem blev fortapt uden det Fortabelsens Barn. Jeg har givet dem Dit Ord, og Verden har havet dem, fordi de ikke ere af Verden. Jeg beder ikke, at Du skal borttage dem af Verden, men at Du skal bevare dem fra det Onde. Hellige dem i Din Sandhed! Dit Ord er Sandhed. Men jeg beder ikke alene for disse, men ogsaa for dem, som formedelst deres Ord skulle troe paa mig; paa det at de maae være Et, ligesom Du, Fader! er i mig, og jeg i Dig, at de og maae være Et i os."

12. Jesu Lidelse og Død.

Da Jesus havde talet dette, gif han ud af Staden med sine Disciple over Baekken Kedron til en Gaard paa Olivbjerget, som kaldtes Gethsemane, hvor der var en Urtegaard. i hvilken han gif ind med sine Disciple. Men og Judas, som forraadte ham, vidste Stedet; thi Jesus forsamledes ofte der med sine Disciple. Da lod Jesus de andre Disciple sætte sig og tog blot Peter, Jakob og Johannes med sig; og han begyndte at bedrøves og sværlig at ængstes. Da siger han til dem: „Min Sjæl er ganske bedrøvet indtil Døden; bliver her og vaager med mig!“ Og han gif lidet frem, saldt paa sit Ansigt, bad og sagde: „Min Fader, er det muligt, da gaae denne Kalk fra mig! dog ikke som jeg vil, men som Du vil.“ Og han kom til Disciplene og fandt dem sovende; og han sagde til Peter: „Simon, sover Du? kunde Du ikke vaage een Time med mig? Vaager og beder, at I ikke skulle falde i Fristelsh! Landen er vel redebon, men Kjødet er strobesligt.“ Han gif anden Gang hen og bad den samme Bon. og da han kom til Disciplene, fandt han dem efter sovende, thi deres Nine vare betyngede. Da gif han tredie Gang hen og bad de samme Ord; men en Engel fra Himlen aabenbaredes for ham og trøstede ham. Og da han var i Dødsangst, bad

han hæftigere, men hans Sved faldt som Blødsdraaber paa Jorden. Da han stod op, fra Bonnen og kom til sine Disciple, fandt han dem igjen sovende af Bedrøvelse; og han sagde til dem: „Sove I fremdeles og hvile Eder? Timen er kommen, see, Menneskens Søn forraades i Synderes Hænder. Staer op, lader os gaae! see, han, som forraader mig, er nær.“

Medens han endnu talede, kom Judas og med ham en stor Skare af Synedriets Tjenere og Soldater med Sværd og Stænger, med Blus og Lamper. Da gif Jesus dem imøde og sagde til dem: „Hvem lede I efter?“ De svarede ham: „Efter Jesus af Nazareth.“ Jesus siger til dem: „Det er mig;“ da vege de tilbage og saldt til Jorden. Da spurgte ham dem efter: „Hvem lede I efter?“ Men de sagde: „Efter Jesus af Nazareth.“ Jesus svarede: „Jeg har sagt Eder, at det er mig; dersom I da lede efter mig, saa lader disse gaae!“ Men Judas havde givet dem et aftalt Tegn og sagt til dem: „Den, som jeg kysser, ham er det; griber ham!“ Og han nærmede sig nu til Jesus og sagde: „Hil være Dig, Rabbi!“ og kyssede ham. Men Jesus sagde til ham: „Judas! forraader Du Menneskens Søn med et Kys?“ Da traadte de frem og lagde Hænderne paa Jesus og grebe ham.

Men Simon Peter, som havde et Sværd, drog det ud og afhuggede det høire Øre paa en af Æppersiepræstens Tjenere. Da sagde Jesus til Petrus: „Stik Dit Sværd i Balgen! thi alle de, som tage Sværdet, skulle omkomme ved Sværdet. Eller mener Du, at jeg nu ikke kunde bede min Fader, at han skulde tilsliske mig mere end tolv Legioner Engle? Hvoreledes skulde da Skrifterne fuldkommes, at det bør saaledes gaae til?“ Og han rørte ved Tjenerens Øre og lægte ham. Derpaa sagde Jesus til Skaren: „I ere udgangne, ligesom mod en Røver, med Sværd og Stænger for at gribe mig. Jeg har sidder daglig hos Eder og lært i Templet, og I grebe mig ikke; men denne er Eders Time og Mørkets Magt.“ Da forlod alle Disciplene ham og flyede.

De, som havde grebet Jesus, førte ham først bunden til Annas, som tidligere havde været Øpperstepræst*) og var Svigerfader til Øpperstepræsten Caiphas; Peter og Johannes fulgte med i Træstand og gik ind i Gaarden i Annas's Pallads, thi Johannes var kendt i Palladset. Annas spurgte Jesus om hans Disciple og om hans Lærdom. Jesus svarede ham: „Jeg har talet frit for Verden; jeg har altid lert i Synagogen og i Templet, der hvor Jøderne komme tilsammen fra alle Steder, og jeg har Intet talet i Lærdom. Hvi spørger Du mig? spørge dem, som have hørt det; de vide, hvad jeg har sagt.“ Da gav en af Svendene Jesus et Slag paa Munden og sagde: „Svarer Du saaledes den Øpperstepræst?“ Jesus svarede ham: „Har jeg talet ilde, da bevis, at det er ondt; men har jeg talst vel, hvorfors flaaer Du mig da?“

Imidlertid stod Peter ude i Gaarden. Allerede ved Indgangen havde Ørvogterstenen sagt til ham: „Mon ikke ogsaa Du er af dette Menneskes Disciple?“ men han nægtede det. Ejenerne havde antændt en Kulsild i Gaarden, thi det var koldt, og Peter sillede sig vedilden med dem og varmede sig. Da sagde de til ham: „Mon ikke Du er af hans Disciple?“ men han nægtede det atter. Noget efter sagde de atter til ham: „Sandelig, Du er En af dem, Dit Maal røber Dig, at Du er en Galilæer;“ og en af Ejenerne, som var hans Frænde, hvis Dre Peter havde afhugget, sagde: „Saae jeg Dig ikke med ham i Urtegaarden?“ Da nægtede Peter det tredie Gang, og han begyndte at forbande sig og sværge paa, at han ikke kendte dette Menneske; men i det Samme galede Hanen, og Herren, som just blev ført forbi, vendte sig og saae paa ham. Da kom Peter Herrens Ord ihu, og han gik udenfor og græd bitterlig.

Annas sendte Jesus til Øpperstepræsten Caiphas, hos hvem Raadet var forsamlet. Og de søgte falsk Vidnesbyrd

*) Han vedblev derfor endnu at kaldes saaledes og var en Mand af stor Anseelse.

mod Jesus, for at de kunde omkomme ham, men de fandt intet, thi Vidnernes Udsagn stemmede ikke overens. Til sidst trædte to falske Vidner frem og sagde: „Denne har sagt: jeg kan nedbryde Guds Tempel og opbygge det i tre Dage.“ Da stod Øpperstepræsten op og sagde til Jesus: „Svarer Du Intet? hvad er det, disse vidue imod Dig?“ Men Jesus tang. Og Øpperstepræsten sagde til ham: „Jeg besværger Dig ved den levende Gud, at Du siger os, om Du er Christus, den levende Guds Søn.“ Jesus svarede ham: „Jeg er det; dog siger jeg Eder: nu herefter skulle I see Menneskens Søn sidde hos Kraftens høje Haand og komme i Himlens Skyer!“ Da sønderrev Øpperstepræsten sine Klæder og sagde: „Hvad have vi længer Vidner behov? see, nu have I hørt hans Gudsbespottelse. Hvad tykkes Eder?“ Men de svarede: „Han er skyldig til Døden.“ Og de Mænd, som holdt Jesus, bespottede ham, spyttede ham i Ansigtet og sloge ham; og nogle af dem skulde hans Ansigt med et Klæde og sloge ham i Ansigtet og sagde: „Spaa os, Christus! hvo er den, som slog Dig?“

Da det var bleven Morgen (Langfredag), førte Raadet Jesus til den romerske Landshøvding Pontius Pilatus, for at han skulde stadsætte Dødsdommen, thi uden hans Samtykke turde den ikke fuldbyrdes. Men da Judas, som havde forraadt Jesus, saae, at han var bleven fordømt, angrede det ham, og han har de 30 Sølvpenge til de Øpperstepræster og Aeldste igjen og sagde: „Jeg har syndet, at jeg forraadte uskyldigt Blod.“ Men de sagde: „Hvad kommer det os ved? see Du dertil.“ Og han kastede Pengene i Templet og gik bort og hængte sig.

Da Jøderne kom med Jesus til Pilatus, turde de ikke gaae ind i hans Pallads af Frygt for at besmitte sig der ved paa Festen. Derfor gik Pilatus ud til dem og sagde: „Hvad Klagemaal føre I mod dette Menneske?“ De svarede: „Var han ikke en Misdaeder, da havde vi ikke overantvordet ham til Dig.“ Pilatus sagde til dem: „Tager I ham og

dømmer ham efter Eders Lov." Da sagde Jøderne: „Vi tør Ingen aflive;" og de anklagede Jesus og sagde: „Denne have vi fundet at forvende Folket og forbyde at give Keiseren Skat og sige sig selv at være Christus, en Konge." Da tog Pilatus Jesus ind med sig i Palladset og sagde til ham: „Er du Jødernes Konge?" Jesus svarede ham: „Taler Du dette af Dig selv, eller have Andre sagt det om mig?" Pilatus svarede: „Er jeg en Jøde? Dit Folk og de Øpperstepræster overantvordede Dig til mig; hvad har Du gjort?" Jesus svarede: „Mit Rige er ikke af denne Verden; var mit Rige af denne Verden, havde vel mine Ejendomme stridt for, at jeg ikke var blevet overantvordet til Jøderne; men nu er mit Rige ikke deraf." Da sagde Pilatus til ham: „Er Du ikke dog en Konge?" Jesus svarede: „Du siger det, at jeg er en Konge. Jeg er dertil født og dertil kommen til Verden, at jeg skal vidne om Sandheden; hver den, som er af Sandheden, hører min Røst." Pilatus sagde til ham: „Hvad er Sandhed?" og derpaa gik han ud til Jøderne og sagde til dem: „Jeg finder slet ingen Skyld hos dette Menneske." Men de sagde: „Han oprører Folket, idet han lærer over hele Judea, fra Galilea af, hvor han begyndte."

Da Pilatus hørte om Galilea, spurgte han, om dette Menneske var en Galilæer, og da han såd at vide, at han hørte under Herodes Antipas's Herredømme, sendte han ham til denne Fyrste, som var i Jerusalem i de samme Dage. Herodes blev meget glad ved at see Jesus, thi han havde længe gjerne villet se ham, fordi han havde hørt meget om ham og haabede at se et Tegn af ham. Men Jesus svarede ham Intet paa alle hans Spørgsmaal; og efterat Herodes med sine Krigsfolk havde forhaanet og bespottet ham, kastede han et flinnende Klædebon om ham og sendte ham til Pilatus igjen.

Pilatus pleiede paa Høitiden at give Folket en Fange fri, hvilken de begjæerde; men der var en berygtet Fange, som hed Barabbas, som var kastet i Fængsel for Ørner og Mord,

og da nu Pilatus vidste, at de Øpperstepræster havde overantvordet Jesus af Avind, sagde han til Folket, som havde forsamlet sig: „Hvilken ville I, at jeg skal give Eder løs, Barabbas eller Jesus, som kaldes Christus?" Men tilskyndet af Øpperstepræsterne og de Eldste raabte Folket: „Giv os Barabbas løs!" Pilatus sagde til dem: „Hvad skal jeg da gjøre ved Jesus, som kaldes Christus?" Men de raabte Alle: „Korsfæst, korsfæst ham!" Pilatus sagde til dem: „Hvad Endt har han da gjort? jeg finder ingen Døds skyld hos ham; derfor vil jeg revse ham og lade ham løs." Men de raabte end stærkere, at han skulde korsfæstes. Nu lod Pilatus Jesus hudstryge, og Stridsmændene flettede en Krone af Torne og satte den paa hans Hoved, kastede et Purpurklæde om ham, gave ham et Nør i Haanden og faldt paa Kæne for ham og bespottede ham og sagde: „Hil være Dig, Du Jødernes Konge!" og de spyttede vaa ham og toge Noret og sløge paa hans Hoved. Derpaa gik Pilatus atter ud til Folket med Jesus, som bar Tornekronen og Purpurklædet, og han sagde til dem: „See, hvilket Menneske!" Men Øpperstepræsterne raabte atter: „Korsfæst, korsfæst!" Pilatus siger til dem: „Tager I ham og korsfæster ham, thi jeg finder ingen Skyld hos ham." Jøderne svarede ham: „Vi have en Lov, efter hvilken han er skyldig at dø, fordi han har gjort sig selv til Guds Søn."

Da Pilatus hørte disse Ord, blev han forstækket, og han tog atter Jesus ind med sig og spurgte ham: „Hvorfra er Du?" Men Jesus gav ham intet Svar. Da sagde Pilatus til ham: „Taler Du ikke til mig? ved Du ikke, at jeg har Magt til at korsfæste Dig og Magt til at lade Dig løs?" Jesus svarede: „Du havde aldeles ingen Magt over mig, dersom den ikke var given Dig ovenfra; derfor har den, som overantvordede mig til Dig, større Shyd." Derefter søgte Pilatus igjen at lade ham løs; men Jøderne raabte og sagde: „Dersom Du lader denne løs, er Du ikke Keiserens Ven." Da Pilatus hørte disse Ord, førte han Jesus ud, satte sig paa Domstolen og sagde til Jøderne: „Skal jeg da korsfæste Eders Konge?" De

Øpperstepræster svarede: „Vi have ingen Konge uden Keiseren.“ Da Pilatus nu saae, at han Intet udrettede ved alle sine Bestræbelsler, tog han Vand, toede sine Hænder i Folkets Paashn og sagde: „Ieg er uskyldig i denne Ketsfærdiges Blod; seer I dertil!“ Og hele Folket svarede: „Hans Blod komme over os og over vore Børn!“ Da gav Pilatus Barabbas løs og overgav Jesus til at korsfæstes.

Nu afførte Stridsmændene Jesus Purpurklædet og iførte ham hans egne Klæder og førte ham ud for at korsfæste ham. Da han bar sit Kors; men idet de gif ud, mødte de en Mand, som hed Simon fra Cyrene; ham tvang de til at bære Korset efter Jesus. Men der fulgte ham en stor Mængde; og Kvinderne beklagede og begræd ham; men Jesus vendte sig om til dem og sagde: „J, Jerusalems Østre, græder ikke over mig, men græder over Eder selv og Eders Børn! thi see, de Dage komme, paa hvilke de skulle sige til Bjergene: falder over os! og til Høiene: sjuler os! Thi gør man dette ved det grønne Træ, hvad vil der da ske med det tørre?“

Og de førte ham ud til et Sted, som hed Golgatha, det er udlagt Hovedpandested. Og de gave ham Vin, blandet med Myrrha, som man pleiede at give Misbædere, som skulde henrettes, for at bedøve dem og dulme Smerterne; men han afflog at drinke den. Da korsfæstede de ham, og med ham blev ligeledes to Røvere korsfæstede, den ene ved hans høire, den anden ved hans venstre Side. Men Jesus sagde: „Fader! forlad dem, thi de vide ikke, hvad de gjøre!“

Over Korset havde Pilatus sat den Indskrift paa Hebraisk, Græsk og Latin: „Jesus af Nazareth, den Jødernes Konge.“ Da sagde Øpperstepræsterne til Pilatus: „Skriv ikke: Jødernes Konge, men: han sagde: jeg er Jødernes Konge;“ men Pilatus svarede: „Hvad jeg strev, det strev jeg.“ Stridsmændene, som havde korsfæstet Jesus, delte hans Klæder imellem sig; men om Kjortelen, som var ushet, vævet helt igjennem i eet Stykke,

kastede de Lød, at Skriftenes Ord kunde opfyldes: „De delte mine Klæder iblandt sig og kastede Lød om min Kjortel.“

Bed Jesu Kors stode flere Kvinder, som havde sluttet sig til ham og fulgt ham; blandt dem var ogsaa Maria Magdalena og Maria, Jesu Moder. Da nu Jesus saae sin Moder staar der og tillige Johannes, den Discipel, som han elskede, siger han til sin Moder: „Kvinde! see, det er Din Søn!“ og til Discipelen: „See, det er Din Moder.“ Og fra den Time tog Johannes hende hjem til Sit.

Men de, som gik forbi, spottede ham, og de Øpperstepræster og de Skriftløge sagde med Haan: „Han har frelst Andre, sig selv kan han ikke frelse. Er han Christus og Israels Konge, da frelse han sig selv og stige ned af Korset, saa vi see derpaa, saa ville vi troe ham.“ Da spottede ogsaa en af de korsfæstede Røvere ham og sagde: „Er Du Christus, da frels Dig selv og os!“ Men den anden irrettesatte ham og sagde: „Frugtter ei heller Du for Gud, da Du er under samme Dom? og vi med Rette, thi vi saae det, vores Gjerninger have forslydt; men denne handlede intet Uforskligt.“ Og han sagde til Jesus: „Herre! kom mig ihu, naar Du kommer i Dit Rige!“ Og Jesus sagde til ham: „Sandelig siger jeg Dig, idag skal Du være med mig i Paradis.“

Men fra den sjette Time blev der et Mørke over det hele Land intil den niende Time. Og ved den niende Time raabte Jesus med høi Røst: „Min Gud, min Gud! hvorfor har Du forladt mig?“ Derpaa sagde han: „Ieg tørster,“ og En syldte en Svamp med Eddike, satte den paa en Isopstængel og holdt den til hans Mund og gav ham at drinke. Da nu Jesus havde taget Eddiken, sagde han: „Det er fuldbragt;“ derpaa raabte han etter med høi Røst og sagde: „Fader! i Dine Hænder besaler jeg min Aand;“ og han bøiede sit Hoved og opgav Aanden.

Og see, Forhænget i Templet splittedes fra øverst til nederst, Jorden skjul, Klipperne revnede, og Gravene aabnedes, og mange af de Døde kom frem af Gravene og aabenbaredes for

Mange. Men den romerske Høvedsmand med Bagten, som bevogtede Jesus, forsørbedes og sagde: „Sandelig, denne var en Guds Søn.“

Paa det at Legemerne ikke skulde blive paa Korset Sabaten over, bade Jøderne Pilatus, at de Korsfæstedes Ben maatte sonderbrydes, og Legemerne nedtages; og Stridsmaatene sonderbrøde Venene paa de to Nøvere, men da de kom til Jesus og saae, at han allerede var død, brøde de ikke hans Ben, men en af Stridsmændene stak ham i Siden med et Spyd, og der udfloed Blod og Vand. Og da det blev Aften, udbad en rig Mand, Joseph af Arimathæa, som var Medlem af Jødernes Raad, sig Tilladelse af Pilatus til at nedtage og begrave Jesu Legeme; han havde nemlig været en hemmelig Discipel af Jesus og havde ikke taget Del i de Andres onde Gjerning. Med ham forenede sig Nikodemus, og de sybte Legemet i fine Linklæder med kostbare Salver og Krydderier efter Jødernes Vis og lagde det i en ny Grav, som hørte Joseph til, og som var udhugget i Klippen nær det Sted, hvor Jesus var blevet korsfæstet; og de væltede en stor Sten hen for Indgangen til Graven. Den følgende Dag gif Pupperstepræsterne til Pilatus og bade ham om, at der maatte blive passet godt paa Graven, for at ikke Jesu Disciple skulde stjæle hans Legeme og sige, at han var opstanden fra de Døde; og Pilatus gav dem en Vagt til at sætte ved Graven, og Stenen blev forseglet.

13. Jesu Opstandelse og Himmelfart.

Men paa den første Dag i Ugen ved Daggry skete der et stort Jordskælv, thi Herrens Engel foer ned fra Himlen og væltede Stenen fra Indgangen til Graven; og Bogterne skælvede af Frygt og blevе som døde. Samme Morgen meget tidlig gif nogle af de Kvinder, som havde fulgt Jesus, ud til Graven for at salve hans Legeme. Underveis talede de med hverandre om, hvem der skulle vælte dem Stenen fra Indgangen, thi den var meget stor; men da de kom derhen, saae de, at den

allerede var væltet fra. Da løb Maria Magdalena, som var en af dem, tilbage for at fortælle det til Apostlene Peter og Johannes; men de andre Kvinder gif ind i Graven, og see, da stode to Mænd for dem i skinnende Klæder og sagde til dem: „Hvi lede I efter den Levende blandt de Døde? Han er ikke her, han er opstanden, som han har sagt. Gaaer hastig hen og figer til hans Disciple, at han er opstanden fra de Døde.“ Og da de gif bort, aabenbaredes Herren selv sig for dem paa Beien; men de faldt ned for ham og tilbade ham.

Nu kom Maria Magdalena tilbage til Graven med Peter og Johannes; de to Disciple løb sammen og gif ind i Graven, hvor de saae Linklæderne ligge, derpaa gif de igjen bort. Men Maria stod udenfor Graven og græd; da saae hun ind i Graven, og hun saae to Engle i hvide Klæder sidde derinde. De sagde til hende: „Kvinde! hvorfor græder Du?“ Hun sagde til dem: „Fordi de have taget min Herre bort, og jeg veed ikke, hvor de have lagt ham.“ I det Samme vendte hun sig om og saae Jesus staar der, men hun hjendte ham ikke. Han figer til hende: „Kvinde! hvorfor græder Du? hvem leder Du efter?“ Hun mente, at det var Urtegaardsmanden, og figer til ham: „Herre! dersom Du har baaret ham bort, da sig mig, hvor Du har lagt ham, saa vil jeg tage ham.“ Jesus figer til hende: „Maria!“ Da hjendte hun ham og udraabte: „Mester!“ men Jesus sagde til hende: „Nør ikke ved mig, thi jeg er endnu ikke opfarende til min Fader; men gaa til mine Brødre og sig dem, at jeg farer op til min Fader og Eders Fader, til min Gud og Eders Gud.“ Og hun gif hen og forkyndte Disciplene, at hun havde set Herren, og hvad han havde sagt til hende.

Samme Dag gif to af Jesu Disciple til en Vy, som hed Emmaus, halvanden Mil fra Jerusalem. Og de talede med hverandre om alle disse Ting, som vare skete. Da kom Jesus selv og vandrede med dem, men de hjendte ham ikke. Han sagde til dem: „Hvad er det for Taler, I føre med hverandre paa Beien, og hvorfor see I saa bedrøvede ud?“

Da sagde den En af dem: „Er Du alene fremmed i Jerusalem og veed ikke de Ting, som ere skete i den i disse Dage?“ og han sagde: „Hvilke?“ Nu fortalte de ham, hvorledes Follets Øverster for tre Dage siden havde korsfæstet Jesus af Nazareth, hvem de troede skulle forløse Israel, og hvorledes Englene havde aabenbaret sig for Kvinderne og sagt, at han levede. Da sagde Jesus til dem: „O I Daarer og Senhjertede til at troe alt det, som Propheterne have sagt! Burde ikke Christus side dette og indgaae til sin Hærlighed?“ og han udlagde for dem i alle Skrifterne det, som var skrevet om ham. Da de kom til Emmaus, lod han, som om han vilde gaae længere, men de nødte ham og sagde: „Bliv hos os, thi det er Aften og Dagen helder,“ og han gif ind med dem. Og det skete, da han sad tilbords med dem, tog han Brødret, velsignede og brød det og gav dem det. Da blev deres Øine opladte, og de kændte ham, men han blev usynlig for dem. Og de sagde til hverandre; „Brændte ikke vore Hjerter i os, da han talede til os paa Veien og opłod os Skrifterne?“ Derpaa vendte de strax tilbage til Jerusalem, hvor de fandt Apostlene forsamlede; og til dem fortalte de, hvad der var hændet dem. Men medens de talte, stod Jesus selv pludselig midt iblandt dem og sagde: „Fred være med Eder!“ Da forsværdedes de, thi de mente, at de saae en Aand; men han lod dem føle paa sine Hænder og Fødder for at overbevise dem om, at det virkelig var ham selv. Da blev de glade. Jesus sagde efter til dem: „Fred være med Eder! Ligesom Faderen har udsendt mig, saa sender ogsaa jeg Eder;“ og han aanbede paa dem og sagde: „Annammer den Hellig Aand! Hvem I forlade Synderne, dem ere de forladne, og hvem I beholde dem, ere de beholdne.“ Og han blev hos dem, spiste med dem og udlagde Skrifterne for dem.

Men Thomas, som var en af Apostlene, havde ikke været tilstede, da Jesus saaledes aabenbarede sig, og da de andre fortalte ham, at de havde seet Herren, sagde han til dem: „Uden jeg seer Maglegabet i hans Hænder og stikker min

Finger deri og min Haand i hans Side, vil jeg ingenlunde troe.“ 8 Dage efter vare efter Disciplene forsamlede, og Thomas med dem. Da stod Jesus efter pludselig midt iblandt dem og sagde: „Fred være med Eder!“ Derefter sagde han til Thomas: „Ræk Din Finger hid og see mine Hænder, og ræk Din Haand hid og stik den i min Side, og vær ikke vantro men troende!“ Og Thomas svarede og sagde til ham: „Min Herre og min Gud!“ Jesus siger til ham; „Fordi Du har seet mig, troer Du; salige ere de, som ikke have seet og dog troe!“

Siden aabenbarede Jesus sig for de elleve Apostle paa et Bjerg i Galilæa; og han sagde til dem: „Mig er given al Mægt i Himlen og paa Jorden; gaaer derfor hen og gjører alle Folk til mine Disciple, idet I døbe dem i Faderens, Sønnens og den Hellig Aands Navn og lære dem at holde alt det, jeg har beslættet Eder! Og see, jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende.“ Ligeledes sagde han: „Hvo som troer og bliver døbt, skal blive salig, men hvo som ikke troer, skal blive fordømt.“

I 40 Dage efter sin Opstandelse aabenbarede Jesus sig saaledes gjentagne Gange for sine Apostle og talede til dem om de Ting, som høre til Guds Rige. Tilsidst aabenbarede han sig for dem, da de efter vare i Jerusalem, og han bød dem at blive her, indtil de havde modtaget den Hellig Aand, som han havde lovet dem. Derpaa førte han dem ud paa Oliebjerget henimod Bethania og oploftede sine Hænder og velsignede dem; og idet han velsignede dem, skiltes han fra dem og foer op til Himlen, og en Sky tog ham bort fra deres Øine. Og da de stirrede op mod Himlen, idet han foer bort, seer, da stode to Maend hos dem i hvide Klæder, hvilke sagde: „I galilæiske Maend! hvi staar I og see op til Himlen? Denne Jesus, som er optagen fra Eder til Himlen, skal komme igjen saaledes, som I have seet ham far'e til Himlen.“ Da vendte de tilbage til Jerusalem med stor Glæde.

Andet Affnit.

Apostlenes Gjerninger.

1. Den Hellig Aands Udgrydelse paa Pindsefesten; den første christelige Menighed.

I de 10 Dage, som forløb mellem Herrens Himmelfart og den Hellig Aands Udgrydelse, holdt Apostlene sig stille i Jerusalem og forenede sig til Bon og Paakaldelse med de fromme Kvinder, som havde fulgt Jesus, og med hans Brødre*) og de andre Disciple. I de Dage stod Peter frem og foreslog at udvælge En af de andre Disciples Tal til at være Apostel i Judas's Sted; og de fremstillede to og bade og sagde: „Du Herre! som kjender Alles Hjerter, giv tilkjende, hvilken af disse To Du har udvalgt til at være Apostel.“ Derpaa kastede de Lød imellem dem, og Løddet faldt paa Matthias, der saaledes blev optagen i Apostlenes Tal.

Men da Pindsefestens Dag var kommen, vare alle de Troende forsamlede; og der kom pludselig en Lyd fra Himlen, som af et fremfarende vældigt Veir, og hylste det hele Hus, hvor de sade; og der viste sig for dem Tunger som af Ild, der fordelte sig og satte sig paa enhver af dem. Da blev de Alle opfyldte af den Hellig Aand og begyndte at tale med andre Tungemaal, ellersom Aanden gav dem at udsige. Da denne Lyd hørtes, strømmede Mængden til, og deriblandt mange Jøder fra fremmede Lande, der med Forundring hørte disse Galilæer tale i fremmede Tungemaal; og de forsærbedes og sagde til hverandre: „Hvad monne dette være?“ Men

*) Jesu Brødre vare enten Sønner af Joseph og Maria eller Josephs Barn af et tidligere Egteskab. Deres Navne vare: Jakob, Joses, Simon og Judas. Medens Jesus vandrede paa Jordem, troede de ikke paa ham, men ere rimeligvis blevne omvendte ved hans Opstandelse. Den mørkeligste af dem var Jakob, der siden blev Forstander for Menigheden i Jerusalem og var ligesaa anset som Apostlene; han kaldes i Skriften i Almindelighed: Jakob, Herrens Broder.

Andre spottede. Da stod Peter frem og holdt en Tale til dem, hvori han forkyndte dem, at dette var Opfyldelsen af Propheten Joels Spaadom, at Gud i de sidste Dage vilde udgåde sin Aand over alt Kjød; fremdeles vidnede han for dem, at Jesus af Nazareth, som de havde forstået, var opstanden fra de Døde og ophøjet til Guds høje Haand som Herre og Christus, og at det var ham, der nu havde udgået den Hellig Aand.

Da de hørte det, gif det dem gjennem Hjertet, og de sagde til Apostlene: „Brødre! hvad skulle vi gjøre?“ Men Peter sagde til dem: „Omvender Eder, og hver af Eder lade sig døbe i Jesu Christi Navn til Syndernes Forladelse, og I skulle fåae den Hellig Aands Gave. Thi Eder og Eders Barn hører Forjættelsen til og alle dem, som ere langt borte, hvilkesomhelst Herren vor Gud vil kalde dertil.“ Da var der 3000, som lode sig døbe. Men de Troende sluttede sig noie sammen som een Familie og kom daglig sammen for at høre paa Apostlenes Undervisning og bede med hverandre, saavel som for at holde deres Maaltider i Hælleskab og nyde den hellige Nadvere*). Dog affondrede de sig ingenlunde fra den jødiske Gudstjeneste, men gif tværtimod daglig op til Templet for at bede; og Apostlene prædikede i Templet, ligesom forhen Herren havde gjort.

Engang gif Peter og Johannes sammen op til Templet for at bede. Da bad en Mand, som var halt fra Fodselen af og sad ved en af Templets Døre for at tigge, dem om en Almisse. Men Peter sagde til ham: „Sølv og Guld har jeg ikke, men hvad jeg har, det giver jeg Dig; i Jesu Christi den Nazareers Navn, staa op og gaa!“ Og strax blevе hans Ben og Ankler stærke, og han stod op og sprang omkring og

*) Den hellige Nadveres Nybelse var i den øldeste christelige Kirke ikke ufsondret som en særegen gudstjenstlig Handling men noie forenet med de fælles Maaltider, der, fordi Alle ved dem forenede sig i Kjærlighed med hverandre, kaldtes Kjærlighedsmaaltider (Agaper).

lovede Gud. Da samledes Folket, fuldt af Forbauselse, omkring Apostlene; men Peter tog Ordet og forkyndte dem, at denne Undergjerning var udført ved Troen paa den korsfæstede og opstandne Jesus, som var den Christus, om hvem Propheterne havde spaaet, og ved hvem Frelse og Belsignelse skulle blive dem til Del, dersom de vilde omvende sig og troe paa ham.

Men medens han talede, kom Presterne og Hovedsmanden for Tempelvagten tilligemed Sadduceerne, som vare fortrydelse over, at Læren om Opstandelsen blev prædiket, og fastede Peter og Johannes i Hængsel. Den næste Dag bleve de stillede for Raadet, der spurgte dem, af hvad Magt de havde udført denne Gjerning. Da svarede Peter: „I Jesu Christi den Nazærers Navn;“ og han tilspiede: „Han er den Sten, som er agtet for Intet af Eder, I Bygningsmænd! hvilken er blevet til en Hovedhjørnesten. Og der er ikke Frelse i nogen Anden; thi der er ikke noget andet Navn under Himlen givet blandt Mennesker, ved hvilket vi skulle vorbe frelste.“ Grebne af Apostlenes Frimodighed og fulde af Forundring over, at de, som vare ulærde Mænd, kunde tale saaledes, tilspiede Raads-herrerne dem intet Ondt, saameget mere som de ikke vovede det for Folkets Skyld, der lovede Gud for den Gjerning, der var fejet; de lode dem derfor gaae, idet de høde dem ikke mere at lære i Jesu Navn. Men Peter og Johannes sagde: „Vi kunne ikke andet end tale det, som vi have set og hørt.“

Imidlertid voxede Menigheden i Tal Dag for Dag, og selv af Presterne var der adskillige, som antog Troen. Men de Troendes Mængde havde eet Hjerte og een Sjæl, og de havde alle Ting tilfølles; de, som eiede Ager eller Huse, beholdt dem ikke for sig selv, men folgte dem og bragte Pengene til Apostlene, for at de skulle uddeles til dem, som trengte det. Saaledes gjorde blandt Andre ogsaa Barnabas, en Levit fra Cypern, der folgte en Ager, han eiede, og bragte Bærdien til Apostlene. Underledes handlede en Mand ved Navn Ananias; han folgte nemlig ogsaa sin Ager men forbeholdt sig med sin

Hustru Saphira's Bidende en Del af Bærdien og bragte Resten til Apostlene, som om det var den hele Sum. Men Peter sagde: „Ananias! hvorfor har Satan fyldt Dit Hjerte, at Du skalde lyve imod den Hellig Land og forbeholde Dig noget af Agerens Verdi? Du har ikke lojet for Mennesker men for Gud.“ Da Ananias hørte disse Ord, faldt han om og opgav Alanden; men de unge Karle bare ham ud og begroede ham. Kort efter kom hans Hustru, som ikke vidste, hvad der var fejet, ind. Men Peter sagde til hende: „Hvorledes ere I dog blevne enige om at friste Herrrens Land? See, deres Fødder, som begroede Din Mand, ere for Døren, og de skulle udbære Dig.“ Da faldt hun strax død om for hans Fødder og blev begravet hos sin Mand. Men en stor Frygt kom over hele Menigheden og over Alle, som hørte dette.

Bed Apostlenes Hænder stete mange Tegn og Undergjerninger blandt Folket, og derved forøgedes de Troendes Antal; fra de omliggende Stæder kom Mange til Jerusalem og medbragte Syge eller Besatte, der alle blev helbredeede. Da lod Upperstepræsten i Forening med Sadduceerne alle Apostlene faste i Hængsel, men Herrrens Engel oplod om Natten Hængslets Døre, og de gik om Morgenens ind i Templet og læerte. Da nu Raadet var forsamlet, og Apostlene skulle føres frem for det, fandtes det, at Fangerne vare borte, sjælligt Hængslet var lukket med al Omhu, og lidt efter kom der Underretning om, at Apostlene lært i Templet. De blev nu igjen grebne og stillede for Raadet, og Upperstepræsten sagde: „Væde vi Eder ikke alvorlig, at I ikke maatte lære i dette Navn? og see, I have fyldt Jerusalem med Eders Lærdom og ville føre dette Menneskes Blod over os.“ Men Peter og de andre Apostle svarede: „Man bør adlyde Gud mere end Mennesker.“ Raads-herrerne raadsloge nu med hverandre om at lade dem dræbe; men da stod En af dem frem, en højt anseet Pharisæer ved Navn Gamaliel, og opfordrede dem til at vogte sig for, hvad de gjorde ved disse Mennesker, og lade dem fare; „thi,“ sagde han, „dersom dette Værk er af Mennesker, bliver det

forstyrret, men er det af Gud, kunne I ikke forstyrre det." Da nøiedes de med at lade Apostlene hudsryge og lode dem derpaa gaae, idet de bøde dem ikke mere at tale i Jesu Navn. Men de gif glade bort, fordi de vare blevne agtede værdige til at forhaanes for Jesu Skyld, og de undlode ikke at lære dagligt i Templet og i Husene.

Da Disciplenes Antal vokede, begyndte Hellenisterne i Menigheden at knurre mod Hebreerne*), fordi deres Enker blevе tilsidesatte ved den daglige Uddeling af Levnetsmidler. Da sammenkalde Apostlene Disciplenes hele Mængde og opfordrede dem til at udvælge til denne Forretning syv Mænd, som havde et godt Vidnesbyrd paa sig og vare fulde af den Hellig Aand og Bissdom. Da udvalgte de syv Fattigforstandere (Diakoner o: Medhjælpere), og Apostlene indviede dem til deres Embede ved Bon og Haandspaalæggelse.

Blandt Fattigforstanderne var især Stephanus fuld af Tro og Kraft, og han gjorde Undergjerninger iblandt Folket. Da twistede nogle Jøder med ham, men de formaaede ikke at modstaae den Bissdom og den Aand, som han talede af; derfor slæbte de ham for Raadet og fremstillede falske Vidner, som anklagede ham for at have talt bespotelige Ord mod Templet og Loven og sagt, at Jesus af Nazareth skulde forstyrre Templet og forandre de Skifte, som Moses havde overantvordet dem. Da tog Stephanus tilorde og skildrede i en Tale Guds store Belgjerninger imod Jøderne, og hvorledes de desvagt stedse havde vendt sig bort fra ham i Gjenstridighed og nu drobt den, som han havde udsendt. Fulde af Forbitrelse hørte de Tilstedeværende paa ham; men da han, opfyldt af den Hellig Aand, udbød: „See, jeg seer Himmelne aabnede, og Menneskens Søn staaende hos Guds høire Haand," stormede de Alle ind paa ham, stødte ham udenfor Staden og stenede ham. Men han bad og sagde: „Herre Jesus, annam min Aand!" og han faldt paa kne og raabte med

høi Røst: „Herre, tilregn dem ikke denne Synd!" Og som han sagde dette, sov han hen. Saaledes faldt Stephanus som den første Martyr for den christelige Tro.

2. Evangeliets Udbredelse udenfor Jerusalem.

Mordet paa Stephanus var Begyndelsen til en stor Forfølgelse mod Menigheden i Jerusalem, hvis Medlemmer udspredtes over Judea og Samaria, dog med Undtagelse af Apostlene, som blevе i Jerusalem. Blandt de ivrigste Forfølgere var en ung Mand ved Navn Saul fra Staden Tarsus i Cilicien; han var en Phariseer og Discipel af Gamaliel. Med Begejring havde han været Bidne til Steningen af Stephanus, og nu plagede han Menigheden, gif ind i Husene og slæbte baade Mænd og Kvinder i Fængsel. Imidlertid gif de Udsprede omkring og forkyndte Evangeliet. En af Fattigforstanderne ved Navn Philip prædikede i Samaria og omvendte ved sin Tale og ved sine Undergjerninger Mange, saa at de lode sig døbe, ja endog en Mand ved Navn Simon, der før havde drevet Trolddomskunster og derved skaffet sig mange Tilhængere, modtog Daaben. Da Apostlene i Jerusalem hørte, at Samaria havde modtaget Guds Ord, sendte de Peter og Johannes derhen, og disse lagde Hænderne paa de Nyomvendte, og de fulgte den Hellig Aand. Da Simon saae dette, vilde han for Penge tilkjøbe sig Evne af Apostlene til at meddele den Hellig Aand ved Haandspaalæggelse, men Peter sagde til ham: „Dine Penge være forbandede tilsligemed Dig, fordi Du mener at kunne erhverve den Guds Gave for Penge! Du har ikke Del eller Lod i dette Ord; thi Dit Hjerte er ikke ret for Gud." Siden vendte Apostlene igjen tilbage til Jerusalem efter at have prædiket Evangeliet i mange af Samariitanernes Byer. Philip derimod fulgte af Herrens Engel Besaling til at gaae til den Bei, som førte fra Jerusalem til Gaza; da han kom derhen, kom der en fornem Etioper kjørende, som var Skatmester hos Etiopernes Dronning. Han havde været i Jerusalem for at tilbede og sad nu paa Hjemveien paa sin

* Om Forskjellen mellem Hellenister og Hebreer s. Pag. 104.

Bogn og læste i Propheten Esaias. Dreven af Aanden gik Philip hen til Bognen og sagde til ham: „Forstaaer Du, hvad Du læser?“ Men han svarede: „Hvorledes skal jeg kunne det, uden Nogen veileder mig?“ og bad Philip sidde op hos sig. Han havde just læst det Stikkelse af Skriften, hvor Esaias taler om Christi Lidelse, og Philip begyndte nu fra dette Sted hos Propheten at forkynde ham om Christus. Da de derefter kom til noget Vand, bad Ethioperen om Daaben, og Philip døbte ham. Derpaa bortrykkede Herrrens Aand Philip, og Ethioperen saae ham ikke mere men drog sin Ven med Glæde. Men Philip drog omkring og prædikede i mange Byer.

Saul nægtes ikke med at forfølge de Troende i Jerusalem, men forsynet med Fuldmagt fra Upperstepræsten og Synedriet drog han til Damaskus for at føre de af Herrens Disciple, som han maatte finde der, bundne til Jerusalem. Men da han kom nær til Staden, omstinnedes han pludselig af et Lys fra Himlen, og han faldt til Jorden og hørte en Røst, som sagde til ham: „Saul! Saul! hvil forfølger Du mig?“ Men han sagde: „Hvo er Du, Herre?“ Men Herren sagde: „Ieg er Jesus, som Du forfølger; det vil blive Dig haardt at stamppe imod Braadden.“ Og Saul sagde forfærdet: „Herre! hvad vil Du da, at jeg skal gjøre?“ Da sagde Herren til ham: „Staa op og gaa ind i Staden, og det skal siges Dig, hvad Du skal gjøre.“ Men da Saul reiste sig op, var han blind og maatte af sine Bedragere lade sig lede ind til Damaskus, hvor han tilbragte 3 Dage med at faste og bede. Da bød Herren i et Syn en Discipel der i Staden ved Navn Ananias at gaae til ham og lægge Haanden paa ham; at han kunde blive seende; „thi,“ sagde Herren, „han er mig et udvalgt Redskab til at bringe mit Navn frem for Hedninger og Konger og Israels Børn.“ Og Ananias gik til Saul, lagde Hænderne paa ham og sagde: „Saul, Broder! Herren, som aabenbærede sig for Dig paa Venen, har sendt mig, for at Du skal blive seende igjen og fyldes med den Hellig Aand.“

Da fulgde Saul sit Syn igjen og stod op og blev døbt, og han begyndte strax til stor Forundring for Alle at prædike i Synagogerne om Jesus Christus. 3 Aar tilbragte Saul, der som Christen kaldte sig Paulus, i Damaskus og den nærliggende Del af Arabien; men da besluttede Jøderne at slæae ham ihjel og bevogtede Portene i Damaskus Dag og Nat, for at han ikke skulle slippe bort. Men Disciplene nedheisede ham om Natten over Muren i en Kurv, og han drog til Jerusalem; men ogsaa her stod Jøderne ham efter Livet, hvorfor han forlod Venen og drog til sin Fødeby Tarsus, hvor han opholdt sig i nogle Aar.

I Staden Cæsarea boede der en from hedenst Hovedsmand, Cornelius, der frigtede den sande Gud med sit hele Hus, gav mange Almisser og altid bad til Gud. For ham aabenbærede Herrens Engel sig i et Syn og bød ham sende Bud til Joppe efter Simon Peter, der skulle sige ham, hvad han skulle gjøre; og Cornelius adlød. Peter reiste nemlig paa den Tid omkring i Jødeland og besøgte Menighederne og var ogsaa kommen til Joppe. Da flette det en Dag ved Middags-tid, da Peter var steget op paa det flade Tag af det Hus, hvori han boede, for at bede, at der kom en Henrykelse over ham, og han saae Himlen aabenet og Noget som en stor Dug, der var bundet ved de fire Hjørner, nedladt paa Jorden; i den var der allelags firsødde Dyr, Kryb og fugle, og en Røst sagde til ham: „Staa op, Peter, slagt og æd!“ Men han svarede: „Ingenlunde, Herre! thi jeg har aldrig ædt noget Vanhelligt eller Urent.“ Da sagde Røsten atter: „Hvad Gud har renset, skal Du ikke holde for urent.“ Dette gjentoges 3 Gange, hvorpaa Dugen igjen blev optagen til Himlen. Medens Peter grublede over, hvad dette Syn havde at betyde, kom Cornelius's Sendebud til Huset og spurgte efter ham. Tilsynslydet af Aanden fulgte han villig med dem til Cæsarea og prædikede der Evangeliet for Cornelius og mange Andre, som vare komne sammen i hans Hus. Medens han endnu talede til dem, kom den Hellig Aand over

dem ligesom over de første Disciple paa Pindsefesten, og nu besalede han, at de skulde døbes i Herrens Navn. Hermed var Begyndelsen skeet til Evangeliets ForkynELSE for Hedningene, men da Peter kom tilbage til Jerusalem, vare Brødrene der ikke tilfredse med, hvad der var skeet. Da fortalte Peter dem om det Syn, han havde haft, og hvorledes den Hellig Aand var kommen over Hedningene. Da de hørte det, blev de rolige og loede Gud og sagde: „Saa har Gud ogsaa givet Hedningene Omvendelse til Livet.“

Bed dem, som vare blevne adsprede ved Forfølgelsen efter Stephanus's Martyrdød, udbredtes Ordet til Phoenicien, Cypern og Antiochia, i Begyndelsen dog kun iblandt Jøderne; men i Antiochia prædikede Nogle ogsaa for Hedningene, og mange af disse omvendte sig. Da Rygten herom kom Menigheden i Jerusalem for Øre, blev Barnabas sendt til Antiochia, og han glædede sig ved at see Guds Værk i denne Stad. Han hentede Paulus derhen fra Tarsus, og et helt Aar prædikede disse to Mænd sammen og vandt mange Mennesker for Troen. I Antiochia blev Navnet „Christne“^{*)} først brugt om de Troende, og denne Stad blev Udgangspunktet for Missionen iblandt Hedningene. Med Modermenigheden i Jerusalem vedblev Menigheden i Antiochia at staae i nysie Kjærlighedssamfund, og da en af Brødrene forudsagde en Hungerenød, samlede de antiochenske Christne en Gave til Brødrene i Judea og sendte Barnabas og Paulus med den til Jerusalem.

Paa den Tid begyndte en ny Forfølgelse mod de Troende i Jødeland. Herodes Agrippa, som var blevet Konge over hele Landet, lod nemlig Nogle af Menigheden mishandle og Apostlen Jakob, Johannes's Broder, henrette med Sværdet. Da han saae, at det behagede Jøderne, lod han ogsaa Peter

^{*)} Dette Navn er uden tvivl dannet af Hedningene; i det nye Testamente talde de Christne sig ikke selv saaledes, men derimod: Brødrene, Disciplene, de Troende, de Hellige.

grive og kaste i Fængsel; men om Natten aabnede Herrens Engel Fængslets Døre, og Peter gik ud og drog andensteds hen. Kort efter døde Herodes Agrippa; da han nemlig i Cesarea fremitraabte i en Folkeforsamling i sin kongelige Pragt og af Folket hilsesedes som en Gud, slog Herrens Engel ham, fordi han ikke gav Gud Åren; og han blev fortæret af Orme og opgav Åanden efter faa Dages Forløb (44). Men Guds Ord havde Fremgang og udbredtes.

3. Pauli Missionsreiser.

Barnabas og Paulus vendte tilbage fra Jerusalem til Antiochia, ledsgagede af Johannes Marcus, og nogen Tid efter foretog Paulus sin første Missionsreise (i Tiden mellem 44 og 52; hvorlænge Reisen varede, er uvist) i Forening med Barnabas; Johannes Marcus fulgte dem i Begyndelsen som Medhjælper men forlod dem siden og drog hjem. Reisen gik først til Cypern, derfra til Lilleasien. Overalt, hvor de kom hen, prædikede de først Ordet i Jødernes Synagoger, fordi disse vare Guds udvalgte Folk, for hvilket Frelsen først og fremmest var bestemt; derefter vendte de sig til Hedningene. Baade af Jøder og Hedninger var der mange, som troede, dog flest af de sidste. Evangeliets værste Modstandere vare de vantrø Jøder, der af al Magt søgte at opbidse Hedningene mod Barnabas og Paulus, og disse maatte flere Gange søge deres Redning i Flugten. I Staden Lystra helbrede Paulus en Mand, der var lam i Fødderne fra Fødselen af, ved at sige til ham: „Staa ret op paa Dine Fødder!“ Da Mængden saae det, raabte den: „Guderne have paataget sig menneskelig Skiffelse og ere komne ned til os;“ og de kaldte Barnabas Jupiter, men Paulus Mercurius, fordi han førte Ordet; ja de vilde endog ofre til dem. Men da Barnabas og Paulus hørte det, sørderreve de deres Klæder, sprang ind iblandt Folket og raabte: „I Mænd! hvil gjøre I dette? Vi ere ogsaa Mennesker, lige Vilkaar undergivne med Eder, og forkynde Eder, at I skulle vende om fra disse forsænge-

lige Guder til den levende Gud, som har skabt Himmel og Jordens og Havet og alle Ting, som ere i dem; hvilken i de forbinalgne Tider har ladet alle Hedninger vandre deres egne Veie, endskjønt han ikke har ladet sig selv uden Vidnesbyrd, idet han gjorde os godt og gav os Regn og frugtbare Tider af Himmel, idet han syldte os med Føde og vore Hjerter med Glæde.“ Ved at sige dette afholdt de dem med Nød og neppe fra at ofre til dem. Men da der kom Jøder til Lystra fra andre Øyer, ophidsede de Mængden imod dem, saa at de stenede Paulus og slæbte ham udenfor Staden i den Tanke, at han var død; men han stod op og drog bort derfra.

Efterat de havde indsat Eldste (Presbytere) i de Menigheder, de havde stiftet, til at styre og lede disse, vendte de tilbage til Antiochia og forlyndte Brødrene der, hvor store Ting Gud havde ubrettet ved dem iblandt Hedningene.

Nogen Tid efter kom der nogle Jødechristne fra Judea til Antiochia og lærte, at de Hedningchristne ikke kunde blive salige, med mindre de lode sig omføre og holdt Mose Lov. Paulus og Barnabas bestreden denne Lære, og da der opstod en hæftig Strid derom, blev det besluttet, at Paulus og Barnabas og nogle Andre skulle drage op til Jerusalem for at forhandle med Apostlene og Menighedens Eldste i Jerusalem om dette Spørøgsmaal. Da de kom til Jerusalem (52), forsamlede Apostlene og Menighedens Eldste sig for at overlægge denne Sag. Efterat man havde twistet meget herom, stod Peter op og talte de Hedningchristnes Sag. „Hvorfor,“ sagde han, „ville I friste Gud ved at lægge et Uag paa Disciplenes Halse, som hverken vore Hædre eller vi have formaaet at bære?“ Dgsaa Jakob*) erklærede, at man ikke burde besvære de omvendte Hedninger, og tilsidst besluttedes det efter hans Forslag, at de Hedningchristne skulle fritages for Mose-lovens Ceremonier, og at det kun skulle paalægges dem at af-

holde sig fra Nydelsen af Afgudsoffer, af Blob og af det Kvalte og fra Horeri. Med denne Besked vendte Paulus og Barnabas tilbage til Menigheden i Antiochia, der hørte Esterretningen om det heldige Udfald af deres Sendelse med Glæde. Saaledes var denne Sag afgjort, men det varede ikke længe, førend der opstod jødechristelige Branglerere, som alligevel vilde lægge de Hedningchristne under Mose-loven og derved fremkalde for Forvirring i Menighederne.

Ikke længe efter Tilbagekomsten fra Jerusalem opfordrede Paulus Barnabas til at drage ud med ham igjen og besøge de Menigheder, de tidligere havde stiftet. Men da Barnabas vilde have Marcus med, og Paulus modsatte sig dette, fordi denne havde forladt dem paa den forrige Reise, blev de uenige og reiste hver sin Vej; Barnabas drog med Marcus til Cypern, medens Paulus tiltraadte sin anden Missionsreise (52—55) ledsgaget af Silas. Han drog igjennem Lilleasien, hvor Timotheus og Lucas sluttede sig til ham, og seilede derpaa over til Europa, hvor han først forlyndte Ordet i Staden Philippi i Macedonien. Da han her helbredede en Slaveinde, som var besat af en Spaandomsaand, og som havde skaffet sine Herrer megen Binding ved at spaae, blev disse saa forbitrede, at de slæbte Paulus og Silas for Øriggheden, der lod dem hudsryge og faste i Fængsel. Men medens de om Natten sang Lovsange til Gud, og de andre Fanger lyttede til, rystede et Jordstjælv Fængslets Grundvold, saa at Dørene sprang op, og Alles Lænker løstes. Da Fangevogteren, som sprang op af Sovne, saae Fængslets Døre aabne, drog han et Sværd og vilde tage sig selv af Dage, da han mente, at Fangerne vare undskydede. Men Paulus raabte til ham: „Gjør Dig selv intet Ondt, thi vi ere her Alle.“ Da sprang han ind og satte skjælvende ned for Paulus og Silas; og han førte dem ud af Fængslet og sagde: „Herrer! hvad skal jeg gjøre, at jeg kan blive salig?“ Men de sagde: „Tro paa den Herre Jesus Christus, saa skal Du blive salig og Dit Hus!“ Og de talede Herrens Ord til ham og alle dem, som vare i

*) Rimeligvis var det Jakob, Herrens Broder, ikke Apostlen Jakob, Alpheus's Søn.

hans Hus; og han blev selv strax døbt og alle Hans. Om Morgenens kom der Besaling fra Øvrighedspersonerne, at Paulus og Silas skulle lades løs, men da de uden Lov og Dom havde ladet disse hudstrygge og fængsle, endstjønt de havde romersk Borgerret, maatte de selv komme og føre dem ud.

Fra Philippi drog Paulus med sine Ledsgagere til Thessalonika, hvor en Menighed blev stiftet; men efter kort Tids forløb valte de vantro Jøder et Oplyb imod dem, og de maatte flygte til Berøa, hvor ligeledes en Menighed stiftedes; men da Jøder fra Thessalonika kom derhen og oprørte Mængden imod dem, maatte Paulus ogsaa forlade denne By og reiste til Athenen. Da han her dels talede til Jøderne i Synagogogen dels paa Torvet til dem, han traf paa, indløb nogle hedeniske Philosopher sig i Samtale med ham og opfordrede ham af Mysgerrighed til at forklare dem, hvad det var for en ny Lærdom, han bragte. Da tog Paulus tilorde og sagde: „I athenienske Mænd! jeg seer, at I i alle Maader ere omhyggelige for Eders Gudsdyrkelse. Thi da jeg gif omkring og betragtede Eders Helligdomme, fandt jeg ogsaa et Alter, paa hvilket var skrevet: for en ukjendt Gud. Denne altsaa, som I dyrke uden at kjende ham, ham forkynder jeg Eder. Gud, som har gjort Verden og alt det, som er i den, han, som er Himmelens og Jordens Herre, boer ikke i Templer, gjorte med Hænder, han tjenes heller ikke af Menneskers Hænder som den, der har Noget behov, efterdi han selv giver Alle Liv, Alande og alle Ting. Og han har gjort, at al Menneskenes Slægt boer paa den ganske Jordens Kreds af eet Blod, og har bestemt dem fastsatte Tider og Grændser for deres Bolig, at de skulle føge Herren, om de dog kunde føle og finde ham, endstjønt han sandelig ikke er langt fra Enhver af os; thi i ham leve, røres og ere vi, som og nogle af Eders Digttere have sagt: vi ere jo og hans Slægt. Efterdi vi da ere Guds Slægt, skulle vi ikke mene, at Guddommen er lig Guld eller Sølv eller Sten, formet til et Billedet ved Menneskenes Kunst og Paafund. Dog med Vankundighedens Tider har Gud

baaret over, men nu byder han alle Mennesker allevegne at omvende sig; thi han har bestemt en Dag, paa hvilken han vil domme Jordet med Retfærdighed ved en Mand, som han har beslikket dertil, og gjort det bevisligt for Alle, idet han opreste ham fra de Døde.“ Da de hørte tale om Opstandelsen, spottede Mængden og afbrød Apostlen; dog var der nogle Atheniensere, der sluttede sig til ham og troede.

Fra Athenen drog Paulus til Corinth, hvor han blev i halvandet Åar og stiftede en stor Menighed, saavel af Jøder som især af Hedninger. Han boede her sammen med en Jødechristen ved Navn Aquilas og hans Hustru Priscilla og arbeidede sammen med dem som Teltmager; thi som Skif og Brug var hos de jødiske Skrifskløge, havde han lært et Haandværk, og ved dette ernærede han sig paa sine Reiser istedenfor, som andre af Evangeliets Forkynbare pleiede, at lade sig underholde af den Menighed, hvori han virkede.

Fra Corinth seilede Paulus med Aquilas og Priscilla til Ephesus, som han dog snart igjen forlod med Løfte om at komme tilbage inden ret lang Tid, hvorpaa han reiste til Jerusalem og Antiochia og saaledes endte sin anden Missionsreise. Aquilas og Priscilla blev derimod i Ephesus. Til denne By kom der ved den Tid en velsalende og lerd alexandrinsk Jøde ved Navn Apollos, der talte og lærte med Iver og Indsigt om Herren, sjønt han alene kjendte Johannes's Daab. Ham underviste Aquilas og Priscilla nøiere i den christelige Lære, hvorpaa han drog til Corinth og prædikede der.

Ikke længe efter sin Hjemkomst til Antiochia begyndte Paulus sin tredie Missionsreise (55—59), paa hvilken han drog igjennem Lilleasien til Ephesus, hvor han blev i 2—3 Åar og virkede baade ved Ord og Undergjerninger, og hvor en talrig Menighed dannede sig. Mod Slutningen af hans Ophold her vakte en Guldsmed Demetrius, der bestjæltigede mange Arbeidere ved at forfærdige Sølvbilleder af det berømte Dianatempel i Ephesus, et stort Oplyb imod ham; thi

denne Mand frugtede for, at naar den christelige Lære udbredte sig, vilde han miste den Binding, han havde af denne Beskjæftigelse; men det lykkedes Ørigheden i Øyen at dæmpe Bevægelsen. Fra Ephesus drog Paulus over til Mæcedonien og Grækenland, hvor han besøgte de Menigheder, han tidligere havde stiftet, navnlig Corinth. Derpaa seilede han strax efter Paasken i Aar 59 fra Philippi til Lilleasien, hvor han besøgte nogle af Øerne paa Beskytten, men fun paa Forbireise, thi han ilede for om mulig ad Søveien at naae Jerusalem til Pindsefesten. Wel forudsagdes det ham, at Fængsel og Trængsler ventede ham der, men han erkærede sig villig til at lide endog Døben, om saa skulde være, for Christi Skyld.

4. Pauli Hængenskab og sidste Skjæbne; de andre Apostle.

Da Paulus kom til Jerusalem, modtoges han med Glæde af de derværende Brødre og Jakob, Herrens Broder, og fortalte dem om alt det, som Herren havde udrettet ved hans Tjeneste iblandt Hedningene. Men nogle lilleasiatiske Jøder, som saae ham i Templet, ophidsede de andre Jøder imod ham, idet de sagde, at han var en Mand, som prædikede overalt mod det jødiske Folk og Loven og Templet, og de beskyldte ham for, at han nu endog havde vanhelliget Templet ved at føre Hedninger herind. Da slæbte Hoben ham udenfor Templet og begyndte at mishandle ham. Men da den romerske Befalingsmand i Jerusalem, Lysias, ful Efterretning om Oplobet, ilede han til med Soldater og lod ham gibe for at føre ham op til Fæstningen, thi han ansaae ham for en Uroslifter. Da bad Paulus om Tilladelse til at tale til Folket for at forsvarer sig, og da det blev ham tilladt, holdt han en Tale til Mængden, hvori han fremstillede baade sit Liv som Jøde og sin Omvendelse. I Begyndelsen hørte de roligt paa ham, især fordi han talede paa Hebraisk (o: Shrochaldaisk), men da han fortalte, hvorledes Herren havde befalet ham at prædike Evangeliet for Hedningene, raabte de som rasende

og forlangte hans Død. Nu lod Lysias ham føre ind i Fæstningen og vilde have ladet ham hudsryge, men da Paulus erkærede, at han var romersk Borger, vovede han ikke at gjøre det.

Den følgende Dag lod Lysias ham stille for Synedriet for at faae at vide, af hvad Grund de anklagede ham. Men da Paulus vidste, at nogle af dem varer Pharisæer, og andre Sadduceer, raabte han: „Brødre! jeg er en Pharisæer, jeg dømmes for Haabet om de Dødes Opstandelse.“ Nu toge Pharisæerne hans Parti, og der opstod en hæftig Strid i Raadet, saa at Lysias, som frugtede for, at Paulus skulde sonderslides af dem, lod ham føre tilbage til Fæstningen; og da derpaa Pauli Søstersøn aabenbarede ham, at Jøderne havde sammensvoret sig om at dræbe Paulus, naar han næste Gang stilleses for Raadet, sendte Lysias ham under Bedærling til Landshøvdingen Felix i Cæsarea.

Nu drog Upperstepræsten med nogle af Synedriets Medlemmer til Cæsarea for at anklage Paulus for Landshøvdingen, men denne vilde ikke følde nogen Dom og utsatte Sagens Afgjørelse indtil videre. Saaledes forblev Paulus i Fængsel, men han behandles mildt, og hans Troesæller og Venner havde Tilladelse til at besøge ham. Felix selv lod Paulus prædike for sig, men da han hørte ham tale om Rejsfærdighed, Afholdenhed og den tilkommende Dom, blev han forfærtet og lod ham gaae. Dog havde han siden oftere Samtaler med ham, thi han haabede, at Paulus skulde give ham Penge for at blive løsladt. Men da han efter to Aars Forløb aflostes i Statholderstabet af Festus, efterlod han Paulus fængslet, da han vilde fortjene Tak af Jøderne. Disse anklagede nu igjen Paulus for den nye Landshøvding, og denne visste sig ogsaa villig til, for at vinde deres Gunst, at overlade Apostlen til dem. Men da appellerede Paulus som romersk Borger til Keiserens Domstol, og Festus maatte derfor give Befaling til, at han skulde føres til Rom.

Forinden dette funde stede, kom Kong Herodes Agrippa 2 i Besøg til Landshøvdingen, der fortalte ham om Paulus, og Kongen sik nu lyft til at høre denne. I Nærvoerelse af en stor Forsamling blev derfor Paulus stillet for Agrippa, og da denne opfordrede ham til at tale sin Sag, sildrede han i sin Tale, hvorledes han tidligere som ivrig Jøde havde fulgt de Christne, hvorledes han siden var blevet omvendt paa Veien til Damaskus og derefter havde reist omkring og prædiket for Jøder og Hedeninger om Christi Død og Opstandelse, saaledes som den af Propheterne var forudsagt. Da raabte Festus: „Du raser, Paulus! den megen Lærdom gjør Dig rasende.“ Men han sagde: „Jeg raser ikke, mægtigste Festus! men taler sande og betenkommne Ord;“ og til Kongen sagde han: „Troer Du Propheterne, Kong Agrippa? Jeg veed, at Du troer.“ Agrippa svarede: „Der fattes Lidet i, at Du jo overtaler mig til at blive en Christen.“ Men Paulus sagde: „Jeg vilde ønske til Gud, enten der fattes Lidet eller Mæget, at ikke alene Du, men Alle, som høre mig idag, maatte blive som jeg, paa disse Lænker nær.“ Derpaa stod Kongen op og sagde til Festus, at han fandt denne Mand uskyldig, og at han kunde være blevet løsladt, hvis han ikke havde ap- pelleret til Kejseren.

Nu blev Paulus i Efteraaret 61 sendt tilføres til Rom, ledsgaget af Lucas. Underveis strandede Skibet paa Malta, men alle de, som vare ombord, freltes, som Paulus havde forudsagt det. Efter tre Maaneders Forløb seiledede de atter ud paa et nyt Skib i Foraaret 62 og landede efter faa Dages Seilads i Italien ved Puteoli, hvorfra de tillands rejste til Rom, og de Christne i Rom droge Paulus imøde paa Veien. I Rom blev Paulus overgiven til Obersten for Livvagten, der dog tillod ham at boe for sig selv, blot bevogtet af en Soldat. I 2 Aar (62—64) var Paulus fængslet i Rom paa denne Maade og prædikede uhindret og med Grimodighed Guds Ord til Alle, der kom til ham.

Herved slutter den bibelske Beretning om Paulus i „Apostlenes Gjerninger.“ Hvad vi vide om hans senere Skjæbne, fjende vi dels af nogle af de Breve, han har skrevet, dels af den ældste christne Kirkes Skribenter. Heraf fremgaar det nemlig, som det synes, at Paulus efter de to Aars Forløb er blevet frigiven og derpaa har foretaget sin fjerde Missionssrejse, paa hvilken han har besøgt Lilleasien, Makedonien og Kreta og sandsynligvis tillige Spanien. Imidlertid udbrød den første store fra Hedningene udgaaende Christen-forsølgelse. En skækkelig Ildebrand havde i Sommeren 64 lagt en stor Del af Byen Rom i Aske, og Rygten bestyldte Kejser Nero for at have været Ophavsmænd til Branden. For at rense sig selv væltede han Skylden paa de Christne, der blev fulgt med umenneskelig Grusomhed, navnlig i i selve Rom. Paulus blev etter fængslet og efter et andet Gangenslab i Rom halshugget i denne Stad (66 eller 67). Ved samme Tid skal ogsaa Petrus være blevet forsæstet i Rom.

Om de fleste andre Apostles Virksomhed og Skjæbne have vi kun usikre Sagn. Derimod vide vi om Jakob, Herrens Broder, at han var Forstander for den christelige Menighed i Jerusalem, og at han vedblev strængt at overholde Moselovens Forskrifter, hvorfor han var i stor Anseelse, ikke alene hos de Christne men ogsaa hos Jøderne. Hans Træthed skafte ham Tilmavnet: den Retfærdige. Men da Landshøvdingen Festus var død, benyttede den jødiske Øpperstepræst den Tid, der forløb, inden hans Eftermand ankom, til at lade ham dræbe (62). Om Apostlen Johannes vide vi med Bisped, at han tilbragte Slutningen af sit Liv i Ephesus og ledede Menigheden her og i de omliggende Stæder. Sandsynligvis har han dog først taget sit Ophold i Lilleasien, efterat Apostlen Paulus, som havde stiftet disse Menigheder, var død. En Tidlang var han forvist til Den Patmos men fik siden Tilladelse til at vende tilbage; han opnaaede en høj Alderdom, da han først døde ved Aarhundredets Slutning. Der

fortelles om ham, at da han var blevet for gammel og svag til at gaae, lod han sig bære hen i Menighedens Førsamlinger for atter og atter kun at gjentage Herrens Bud: „Øvrnlille, elster hverandre!“

Tredie Afsnit.

Det nye Testamente hellige Skrifter.

„Det nye Testamente“ eller „den nye Pagt“ betegner egentlig den Pagt, som Gud oprettede med Menneskene ved Jesu Christus, idet han hengav ham til et Offer for Alverdens Synder, paa det at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortæbes men have et evigt Liv. Men Navnet „det nye Testamente“ bruges ogsaa til at betegne den nye Pags Bøger eller de Skrifter, hvori der gives os Efterretning baade om Stiftelsen af den nye Pagt ved Jesu Christus og om, hvorledes den christelige Tro er blevet forkyndt af hans Apostle og ved deres Prædiken udbredt iblandt Jøder og Hedninger. Disse Skrifter ere alle skrevne paa Græsk, alene med Undtagelse af det første Evangelium, der efter den gamle Kirkes ensstemmige Vidnesbyrd oprindelig er forfattet af Matthæus paa Hebraisk (o: Syrochaldaisk) men siden oversat paa Græsk, usigt af hvem. Forsatterne ere dels Apostle dels disses Disciple og Ledsagere, og det er vor Tro, at ligesom Herren havde lovet sine Disciple den Hellig Aands Bistand til al deres Gjerning og Forkyndelse, saaledes har den samme Hellig Aand ogsaa veiledet dem ved Aftaffelsen af deres Skrifter, saa at vi i dem finde et sikert og usfeilbart Svar paa det Spørgsmaal, hvad vi skulle gjøre for at blive salige. Dersor skalde vi dem, ligesom Skrifterne i det gamle Testamente, inspirerede, canoniske, hellige Skrifter, og som saadan ere de ogsaa

blevne ansete af hele den christelige Kirke, ligefra de ældste Tider.

Det nye Testamentes Skrifter kunne inddeltes i de Bøger, som berette os Herrens Liv og Virksomhed paa Jordens, nemlig de fire Evangelier, forfattede af Matthæus, Marcus, Lucas og Johannes, og de Bøger, som handle om den christelige Kirkes Liv. Disse ere: a) et historisk Skrift, Apostlenes Gjerninger, b) de apostoliske Breve, nemlig tretten Breve af Apostlen Paulus, Hebræerbrevet og de syv saafaldte katholske Breve, c) et prophetisk Skrift, Johannes's Åabenbaring.

De fire Evangelier. „Evangelium“ er et græsk Ord, der betyder et godt og glædeligt Budstab, og herved betegnes oprindelig det glade Budstab, som blev forkyndt for Menneskene, at en Frelser var kommen til Verden for at frelse dem fra deres Synder. Men Ordet blev siden tillige brugt om de Bøger, der fortælle os Frelserens Liv. Af saadanne var der i den ældste Tid mange, thi Lucas figer ubetykkelig i Begyndelsen af sit Evangelium, at Mange have forsøgt at give en Fremstilling af Jesu Liv, men fun de fire Evangelier, som vi nu have iblandt det nye Testamentes Skrifter, ere fra gammel Tid blevne almindelig anerkendte som påalidelige og troværdige Beretninger. Af Forsatterne ere de to Apostle, nemlig Matthæus og Johannes, de to Aposteldisciple, nemlig Marcus og Lucas, der ved deres fortrolige Samliv med Apostlene vare iftaab til at erhverve sig nsiagtig Kunstdab om de Begivenheder, hvortil de ikke, som hine, havde været Dienvidner. Marcus (Johannes Marcus) var en Jødechristen fra Jerusalem, sandsynligvis omvendt til Christendommen af Apostelen Petrus; han ledsagede Paulus og Barnabas paa deres første Missionsreise men forlod dem underveis, hvilket valte Pauli Mishag; senere var han dog igjen blandt denne Apostels Medarbejdere og var hos ham under hans første romerske Gangensfab. Vi finde ham ogsaa som Peters Ledsager, og han skal have været denne Apostels

Tolk. Hans Evangelium skal være opstaaet derved, at han efterhaanden striflig optegnede, hvad Peter fortalte sine Tilhørere om Herrens Liv. Lucas var Læge; han var sandsynligvis Hedningchristen; han ledsgagede Paulus paa hans anden og tredie Missionsreise, seilede med ham til Rom og var hos ham baade under det første og under det andet romerske Gangenskab. Sit Evangelium skrev han nærmest til Belæring for en Christen ved Navn *Theophilus*, der synes at have været en fornem Mand.

De tre første Evangelier kaldes tilsammen de synoptiske, fordi de, uagtet Forskjellighed i det Enkelte, i det Hele taget stemme noie overens med hverandre, idet de berette de samme Taler og Gjerninger af Herren, ofte endog med de samme Ord. De kaldes ogsaa de galilæiske Evangelier, fordi de fornemmelig beskrive os den Del af Herrens Virksomhed, som falder i Galilæa, og kun fortælle om eet Ophold i Jerusalem ved den sidste Paaskfest. Herved adskille de sig i hoi Grad fra det fjerde, af Apostelen Johannes forfattede Evangelium.

Johannes, Jesu Undlingsdiscipel, har uden Tvivl skrevet sit Evangelium i Ephesus, og han er den, som har skrevet sidst. Han siger selv, at han har skrevet det i den Hønsigt, „at I skulle troe, at Jesus er Christus, Guds Søn;“ han har deraf især optegnet saadanne Udsagn af Frelseren, der klarest udtaale hans guddommelige Herlighed. Han behandler især Jesu Virksomhed i Jerusalem ved de fem Fester: Den første Paaskfest, Jødernes Fest, Løvafslæfesten, Tempelvielsesfesten og den sidste Paaskfest. Derimod har han forbigaet mange Begivenheder, som de andre Evangelister have meddelt, sandsynligvis fordi han vidste, at de vare almindelig bekjendte. Sit eget Navn nævner han ikke i Evangeliet, men falder sig blot: den Discipel, Herren elskede.

Apostlenes Gjerninger er forfattet af Lucas og kan betragtes som en Fortættelse af hans Evangelium. Ligesom dette er ogsaa Apostlenes Gjerninger nærmest skrevet for *Theophilus*. Bogen begynder med Herrens Himmelfart og

fortæller dernæst om den Hellig Aands Udgåelse, den christelige Kirkes Stiftelse og Evangeliets Udbredelse blandt Jøder og Hedninger indtil Pauli Ankomst til Rom. I den første Del af Bogen ere Peter og Johannes Hovedpersonerne, den sidste Del handler næsten udelukkende om Pauli Virksomhed, og Forfatteren har her selv været Dienvidne til en stor Del af Begivenhederne.

Af de tretten Pauli Breve ere de ni første skrevne til hele Menigheder, nemlig: Brevet til Rømerne, to Brevet til Corinthierne, Brevet til Galaterne, Brevet til Ephesierne, Brevet til Philippenserne, Brevet til Colosserne, og to Brevet til Thessalonicerne; de fire sidste til enkelte Personer, nemlig: to Brevet til Timotheus, Brevet til Titus og Brevet til Philemon.

De to Thessalonicerbreve ere de ældste af Pauli Breve, maa ske af alle Skrifterne i det nye Testamente. Paulus skrev dem paa sin anden Missionsreise under sit Ophold i Corinth. Kort iforveien havde han stiftet Menigheden i Thessalonika, men var ved et af de vanlige Jøder foraarsaget Opløb blevet nødt til at forlade Byen. Den unge Menighed havde siden været Gjenstand for megen Horsolgelse, og fuld af Angstelse for den havde Paulus sendt Timotheus derhen for at styrke den i Troen. Af ham modtog han i Corinth glædelige Efterretninger om Thessalonicerernes Standhaftighed i Troen under alle Trængsler og deres usorandrede Kjærlighed til ham selv. Nu skrev han det første Brev til Menigheden for at tilkjendegive den sin Glæde over disse Efterretninger og tillige for at formane den til christelig Arvaagenhed og fortsat Fremgang i christeligt Liv. Ikke længe efter skrev han det andet Brev, fornemmelig for at berigte den vildfarende Menighed, som havde indsneget sig i Menigheden, at Herrens Dag var umiddelbart nærforestaende. Han belærer heri de Troende om, at forud for Herrens Gjenkomst maa gaae „det store Dræfald og Antichristens Komme.“

Paa sin tredie Missionsreise skrev Paulus Galaterbrevet, de to Corinthierbreve og Romerbrevet.

Galaterbrevet er sandsynligvis skrevet under Apostelens lange Ophold i Ephesus. Galatien var et Landskab i Lilleasien, der havde faaet sit Navn af en gallisk Folkestamme, der i det tredie Aarhundrede f. Chr. havde nedsat sig her; som alle de omliggende Lande var det bleven indlemmet i det romerske Rige. Paulus havde her forknytnt Evangeliet haade paa sin anden og sin tredie Missionsreise og stiftet en betydelig Menighed, som mest bestod af Hedningchristne. Men siden var der trængt jødisksindede Branglærere ind i Menigheden, der lærte, at de Hedningchristne skulde underfaste sig Dmsscerelsen og overholde Mose Lov, og tillige paastode, at Paulus ikke var nogen sand Apostel. Bevæget ved den Fremgang, disse falske Lærere havde haft, skrev Paulus nærværende Brev, hvori han først godtgør, at han er en sand Apostel, udvalgt af Herren selv ligesom de andre Apostle og udrustet med samme Myndighed som disse, og dernæst paant indskærper den Lære, han altid havde forknytnt, at et Menneske retsfærdiggøres alene ved Troen paa Christus og ikke ved Mose Lov, som intet Menneske kan opfylde, og fra hvilken Christus har løskaaet alle dem, som troe paa ham.

Det første Corinthierbrev skrev Paulus mod Slutningen af sit Ophold i Ephesus. Menigheden i Corinth havde Paulus stiftet paa sin anden Missionsreise; senere havde Apollos virket i denne By. Under sit Ophold i Ephesus modtog Paulus Efterretning om, at der var opstaat Splid i Menigheden, idet der havde dannet sig fire Partier, af hvilke det ene beraabte sig paa Paulus, det andet paa Apollos, det tredie, som vel især bestod af Jødechristne, paa Petrus, medens det fjerde vilde holde sig til Christus alene. Dertil kom, at der viste sig store fødelige Mangler i Menigheden, at der herskede stridende Meninger om vigtige Punkter af det christelige Liv, og at der endog var Nogle, som havde begyndt at nægte de Døbes Opstandelse. I Anledning af disse Forhold

skrev Paulus dette Brev, umiddelbart før han forlod Ephesus for selv over Macedonien at begive sig til Corinth. Tillsig sendte han Timotheus og siden Titus iforveien til denne By. Da Paulus siden kom til Macedonia, modtog han ved Titus Efterretninger fra Corinth, der foranledigede ham til at skrive sit andet Corinthierbrev. Man seer heraf, at Menigheden i det Hele taget havde lagt sig Apostelens Formaninger paa Hjerte, men tilsig, at hans jødechristelige Modstandere havde reist sterke Anklager imod ham for at nedscætte ham i Menighedens Øine og svække hans apostoliske Anseelse. Derfor gaaer Paulus i dette Brev især ud paa at hævde sin apostoliske Myndighed ved at stille sin hele Færd i det rette Lys og gjendrive Modstandernes usande Beskyldninger.

Rombrevet skrev Paulus under sit Ophold i Corinth paa den tredie Missionsreise. Hvem der har stiftet den romerske Menighed, vide vi ikke, thi den romersk-katholske Kirkes Paastand om, at Petrus har været Stifteren og virket som Bisshop i Rom i 25 Aar, strider ganstil imod, hvad der fortelles i det nye Testamente. Men det er let at forstaae, at den evangeliske Forkyndelse snart maatte finde Vej til Rom, hvorhen Folk af alle Slags strømmede fra alle Verdens Egne. Sandsynligvis er Evangeliet fra Palæstina først bragt til Jøderne, af hvilke der i Rom levede en stor Mængde, men derpaa maa det ogsaa være blevet forknyt med stor Fremgang blandt Hedningene, thi af dette Brev seer man, at den overveiende Del af Menigheden bestod af Hedningchristne. At besøge den romerske Menighed og besøste den i Troen havde Paulus allerede længe haft Øyst til, uden at han havde funnet saae Til og Leilighed dertil; men nu haabede han, naar han først havde endt sin tredie Missionsreise og været i Jerusalem, at faae Leilighed til at besøge Vesterlandene. For imidlertid at erstatte Savnet af sin personlige Nærverelse og forberede Menigheden paa sit Komme, skrev han nærværende Brev, der er af særliges Vigtighed for os, fordi han deri udførligt og i Sammenhæng udvikler den evangeliske Lære, faaledes som

han forkyndte den: at alle Mennesker, Ærver saavel som Hedeninger ere Syndere, hjemfaldne til Guds retfærdige Straf, fordi de ikke have overholdt Guds Lov, men at de retfærdig- gjøres uforstyrret af Guds Naade ved Troen paa den Forløsning, som er freet i Jesus Christus; Israels Folk havde vel forkastet denne Frelse, og den var gaaet over til Hedeningerne, men disse maatte ikke henvende sig af den Naade, der var dem vederfaret, thi osaa Israel skulde engang modtage Frelsen.

Under sit første romerske Fangenskab skrev Paulus Brevene til Ephesierne, Colossenserne, Philemon og Philipperne, af hvilke de tre første ere skrevne paa samme Tid, Philipperbrevet derimod rimeligvis senere, henimod Fangenskabets Slutning.

Ephesierbrevet er skrevet til Menigheden i Ephesus, hvor Paulus havde virket i 2–3 Aar paa sin tredie Missionsreise; maaske har det tillige været bestemt til at sendes som en Mundstrikke til de omliggende Menigheder. Brevets Indhold er en Lovprisning af den Naadesfylde, som ved Christi Forløsningsværk var bleven ogsaa Læserne til Del, og Formaninger til Fasthed i Troen og Fremgang i christeligt Liv.

Colosserbrevet er skrevet til den phrygiske Stad Colosæ, hvor en christelig Menighed var blevet stiftet af en vis Epaphras, der i Rom havde bragt Paulus Efterretning om Menighedens Tilstand. I Anledning heraf skrev Paulus Brevet til de Christne i Colosæ, dels for i Almindelighed at bestyrke dem i deres Tro, dels for at advare dem mod visse jødechristelige Branglerere, der ikke alene som Branglererne i Galatien holdt paa Moselovens Ceremonier, men tillige havde opfundet adskillige phantastiske Speculationer (Engledyrkelse o. s. v.), hvorved det rene Evangelium end mere stod i fare for at forvansses.

Philemon var en Christen i Colosæ, som Paulus selv havde omvendt; en af hans Slaver ved Navn Onesimus var flygtet fra ham og kommen til Rom, hvor Paulus om-

vendte ham til Christendommen og nu sendte ham tilbage med et Brev til hans Herre, hvori han beder denne om at modtage ham med Kjærlighed.

Philipperbrevet er skrevet til Menigheden i Philippi, som Paulus havde stiftet paa sin anden Missionsreise og siden igjen besøgt paa sin tredie Reise. Brevet foranledigedes ved en Gave, som Menigheden havde sendt til Paulus i Rom, og aander helt igjennem den inderlige Kjærlighed, hvormed Apostlen omfattede denne Menighed.

Brevene til Timotheus og Titus kaldes med et fælles Navn Pastoralbrevene eller Hørdebrevene, fordi de især handle om de christelige Læreres (Pastorernes eller Hørdernes) Pligter. Titusbrevet og det første Timotheusbrev ere skrevne paa Apostelens fjerde Missionsreise, det andet Timotheusbrev under hans andet romerske Fangenskab. Titus var en Hedningchristen, som havde ledsgaget Paulus paa hans Reise til Jerusalem Aar 52 og senere var blevet brugt af ham i en vigtig Sendelse til Corinth (s. ovenfor). Apostelen havde efterladt ham paa Kreta, forat han skulde ordne Menighedens Anliggender der, og tilskrev ham efter sin Afreise fra Den et Brev, hvori han giver ham nøjere Forklifter om den Maade, hvorpaas han skulde gaae tilværks hermed. Timotheus var Pauli trofaste Ledsgager paa hans anden og tredie Missionsreise og var ligeledes hos ham under hans første romerske Fangenskab. Paa sin fjerde Missionsreise efterlod Paulus ham i Ephesus for at lede den derværende Menighed, hvilket var saa meget mere nødvendigt, som der var fremtraadt Branglerere, der synes at have prædiket lignende Branglerdomme, som de i Colosserbrevet omtalte falske Lærere. For at veilede Timotheus i det Hver, der var ham overdraget, skrev Paulus i Makedonien det første Timotheusbrev. Det andet Timotheusbrev skrev Apostelen fra Rom til Timotheus, som endnu bestandig var i Ephesus, dels i samme Hensigt som det foregaaende, dels for at kalde ham tilbage til sig. Det er det sidste vi have fra Pauli Haand, og han udtaler heri sin Over-

bevisning om snart at skulle gaae Martyrdøden imøde, men tillige sin Freidighed dertil, idet han siger: „Jeg ofres alle rede, og min Bortgangs Tid er forhaanden. Jeg har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet, bevaret Troen. Ærvært er Retfærdighedens Krone henlagt for mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag; og ikke mig alene, men ogsaa alle dem, som have elsket hans hellige Nabenhærelse.“

Hebræerbrevet er af Mange blevet anset for et Værk af Apostelen Paulus. Men dels angiver han sig ikke, som i alle sine andre Breve, som Forfatter, dels er Stil og Fremstillingssmaade ikke lidet forskellig fra hans sædvanlige, dels endelig har den gamle christelige Kirke ingenlunde ensstemmigt tillagt ham Forfatterskabet. Det er derfor vistnok det Sandhedslykke, at Brevet ikke er skrevet af ham, men ørvært maa Forfatteren have været en Mand af Anseelse i den oldchristelige Menighed; med mest Rimelighed har man gjættet paa Apollos eller Barnabas. Brevet er, som Navnet antyder, skrevet til de Jødechristne i Palæstina og har til Hensigt at advare disse mod at lade sig forføre af den jødiske Tempeltjenestes ydre Glands til at falde tilbage til Jødedommen. Forfatteren udviller derfor, hvorledes Christendommen er høit ophøjet over Jødedommen, idet denne forholder sig til hin som Forberedelsen og Skyggebilledet til Fuldstændelsen og den sande Virkelighed. Navnlig sammenligner han Christus med den jødiske Øpperstepræst og fremstiller ham som den sande Øpperstepræst, der ikke som hin hvert Åar paa Forsoningsfesten maa fremføre Offere af Buks og Øxer for sine egne og Follets Synder, men som eengang for alle har ofret sig selv som det evigt gylbige Sonoffer for alle Menneskers Synder og derfor bliver Øpperstepræst evindelig, idet han altid lever for at bede for dem. Brevet maa være skrevet før Jerusalems Ødelæggelse ved Rømerne, da den jødiske Tempeltjeneste omtales som endnu bestaaende, sandsynligvis ogsaa før Udbryddet af den jødiske Opstand.

De syv katholske : almindelige Breve kaldes saaledes, fordi de ikke som de foregaaende ere skrevne til enkelte Menigheder eller Personer men til større Kredse af Menigheder*). De ere: Jakobs Brev, Peters to Brev, Johannes's tre Brev og Judas's Brev.

Jakobs Brev er skrevet til de Jødechristne udenfor Palæstina og er sandsynligvis forfattet af Jakob den Retfærdige, Herrens Broder; det advarer fornemmelig mod den Bildfarelse, som maaske kan være fremkommen ved en Misforståelse af Pauli Lære om Retfærdiggjørelsen af Troen alene, at et Menneske skulde kunne blive saligt ved en blot død Tro, der forblev uden Indflydelse paa Livet og ikke visite sig virksom i gode Gjerninger. Derfor driver Jakob med Over paa de gode Gjerninger som Troens Frugter; „thi,“ siger han, „ligesom Legemet er dødt uden Blod, saaledes er og Troen død uden Gjerninger.“

Peters første Brev er skrevet af denne Apostel i Babylon, hvor han maa have været paa en Missionsreise, til de christelige Menigheder i Lilleasien. Indholdet er Formaninger til dem om, styrkede ved Haabet om den tilkommende Hærlighed, at bære de Trængsler, hvori de ere stedte, og hvorved der maaske figtes til Nero's Forfølgelse, med Standhaftighed og prydte deres christelige Bekjendelse ved et i Sandhed christligt Liv. Peters andet Brev er skrevet til de samme Menigheder for at advare mod Brænglærere, der nægtede Herrens Gjenkomst til Dommen og tillige hengave sig til allehaande Laster.

Johannes's første Brev er sandsynligvis skrevet af denne Apostel i Ephesus til de omliggende Menigheder; det advarer mod antichristelige Brænglærere, som havde falske Foresættlinger om Christi Person og nægtede, at Guds Son var blevet Menneske. Kjærlighedsbuddet lægger Johannes især sine

* Dette gælder dog kun om de fem af dem, ikke om Johannes's andet og tredie Brev.

Væfare indtrængende paa Hjerte, og man har derfor kaldt ham Kjærlighedens Apostel, ligesom Paulus er blevet kaldt Troens, og Petrus Haabets Apostel. Det andet Brev er skrevet til en christelig Kvinde og af et lignende Indhold som det første; det tredie Brev er skrevet til en vis Gajus, hvem Apostelen roser for hans velvillige Afdærd mod reisende Brødre, der forkyndte Evangeliet. Ogsaa disse to smaa Breve ere sandsynligvis skrevne i Ephesus.

Judas's Brev er vistnok ikke forfattet af Apostelen Judas Thaddeus, men af Judas, Jesu Broder (s. Pag. 216, Noten); det indeholder Advarslør mod lastefulde Menigheder, men til hvem og hvornaa Brevet er skrevet, er meget uvist.

Johannes's Åabenbaring er den sidste Bog i det nye Testamente; den er rettet til syv lilleasiatiske Menigheder og beskriver et Sny, som Apostlen havde paa Den Patmos. Udlægningen af Bogen er i det Enkelte meget vanskelig, men saa meget er klart, at det er en prophetisk Fremstilling af de Trængsler, som skal komme over Verden og over den christelige Kirke, indtil Herren vinder Seir over alle sine Fjender og kommer for at dømme Levende og Døde. Da skal Himmel og Jord forgaae, og en ny Himmel og en ny Jord opståae, hvor Gud skal boe hos de Troende og aftenrre hver Taare af deres Dine, og Døden skal ikke være mere, ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei heller Pine; og de skulle regjere i al Evighed. Den hellige Skrift, som i første Mosebog begynder med Verdens Skabelse, slutter saaledes i Åabenbaringens Bog med denne Verdens Undergang og Tidernes Ende.

Det nye Testamentes Bøger ere ikke paa engang blevne forenede til en Samling, men efterhaanden ere de blevne udbredte fra den Væsekreds, for hvilken de nærmest varer skrevne, til andre Menigheder, og henimod Slutningen af det andet Narhundrede finde vi de samme Skrifter, som vi nu have, kjendte og benyttede af de Christne i de forskelligste

Egne af Verden. Denne almindelige Udbredelse, som ikke er skeet ved noget Lovbud men i Kraft af en nedarvet Overlevering om, at disse Skrifter ere forfattede paa den apostoliske Tid og af de Forfattere, som de tillægges, er et Bidnesbyrd om deres Egthed. Kun om et enkelt af Skrifterne, Peters andet Brev, ere Bidnesbyrdene svage, og det synes, at dette Brev først meget sent er blevet befjendt, hvorfor ogsaa Mange have draget dets Egthed i Twivl. For de øvrige Skrifter ere Bidnesbyrdene ligesaa gode, som de overhovedet haves for noget Skrift fra Oldtiden, og for adskillige af dem lade Bidnesbyrdene sig endog forfølge meget nær op til den apostoliske Tid. Til dette Resultat have de Undersøgelser ført, som i vore Dage paanhæve blevne anstillede angaaende de nyttestamantlige Skriffers Oprindelse, og de have saaledes kun tjent til atter at stædfæste den gamle Kirkes Dom, at vi i dem have ægte og paalidelige Mindesmærker om den Tro, som Herrens Apostle have prædiket.

Tidstabel.

- c. 2100 f. Chr. Abrahams Indvandring i Canaans Land.
- c. 1900. Jakob drager til Ægypten.
- c. 1500. Moses fører Israels Børn ud af Ægypten.
- c. 1400—1100. Dommernes Tidsalder.
- 1055. Sauls Død; David bliver Konge.
- 1015. Davids Død; Salomon bliver Konge.
- c. 1000. Salomons Tempel fuldendes.
- 975. Salomons Død; Rigets Deling.
- c. 900. Achab Konge i Israel, Josaphat Konge i Juda.
- 884. Kong Jeram i Israel og Kong Achasia i Juda blive dræbte af Jehu.
- c. 800. Jeroboam 2 Konge i Israel, Iosia Konge i Juda.
- 784. Jeroboam 2's Død; Israels Riges Forfald.
- 722. Israels Riges Undergang; Ezechias Konge i Juda.
- 609. Kong Jostias's Død; Juda Riges Forfald.
- 606. Slaget ved Circesium; Nebukadnezar drager første Gang mod Jerusalem, og det babyloniske Fængenskab begynder.
- 598. Nebukadnezars andet Tog mod Jerusalem.
- 588. Juda Riges Undergang; Salomons Tempel ødelægges.
- 536. Det babyloniske Fængenskabs Ophør.
- 520. Profeterne Haggai og Zacharias drive paa Tempelbygningen.
- 516. Det andet Tempel fuldendes.
- 458. Esra drager til Jerusalem.
- 445. Nehemia drager til Jerusalem.
- 332. Alexander den Store erobrer Jøreland.
- 323. Alexander den Store dør.
- 203. Jøderne komme under Syrernes Herredømme.
- 167. Den makkabæiske Opstand.
- 166—161. Judas Makkabeus.
- 165. Templets Nænselæse.

- 161—143. Jonathan.
- 143—135. Simon.
- 63. Pompejus erobrer Jerusalem.
- 39. Herodes den Store udnevnes af det romerske Senat til Konge over Jøderne.
- 37. Herodes erobrer Jerusalem.

Jesu Christi Todsæl.

- c. 30. Jesu Død og Opstandelse; den christelige Kirkes Stiftelse.
- 35. Pauli Omvendelse.
- 38. Pauli Flugt fra Damaskus.
- 39. Herodes Antipas bliver affat, og hans Lande givne til Agrippa 1.
- 41. Agrippa 1 Konge over hele Jøreland.
- 44. Paulus og Barnabas reise til Jerusalem med en Gave til Menigheden; Apostelen Jakob, Zebedaeus's Søn, bliver Martyr; Agrippa 1 dør.
- 44—52. Mellem disse Aar falder Pauli første Missionsreise.
- 52. Apostelforsamlingen i Jerusalem.
- 52—55. Pauli anden Missionsreise; Affattelsen af Thessalonicenserbrevene.
- 55—59. Pauli tredie Missionsreise; Affattelsen af Brevene til Galaterne, Corinthierne og Rømerne.
- 59. Pauli Fængsling i Jerusalem.
- 59—61. Pauli Fængenskab i Cæsarea.
- 61—62. Pauli Søreise til Rom.
- 62. Jakob, Herrens Broder, bliver Martyr i Jerusalem.
- 62—64. Pauli første romerske Fængenskab; Affattelsen af Brevene til Ephesierne, Philippenserne, Colosserne og Philemon.
- 64 (i Sommeren). Roms Brand, Nero's Christenforfølgelse.
- 64—66. Pauli fjerde Missionsreise; Affattelsen af Titusbrevet og første Timotheusbreve.
- 66 ell. 67. Pauli andet romerske Fængenskab; Affattelsen af andet Timotheusbreve; Paulus bliver Martyr (maafsee Petrus ved samme Tid).
- 67. Bespasian drager mod de oprørste Jøder.
- 70. Jerusalems Ødelæggelse ved Titus.
- c. 100. Apostelen Johannes dør i Ephesus.